

© CHRISTIAN BERNADAC • Medicii imposibilului

virtual-project.eu

medicii imposibilului

christian bernadac

Christian Bernadac

Medicii imposibilului

EDITURA POLITICA
BUCUREȘTI
– 1972 –

Traducere din limba franceză
de Ilca Melinescu și Virgil Tiberiu Spânu

CHRISTIAN BERNADAC
LES MÉDECINES DE L'IMPOSSIBLE – EDITIONS
FRANCE-EMPIRE, 1968

Moarte și transfigurare

Când, la începutul celui de-al șaptelea deceniu al secolului trecut, Dostoievski dădea la iveală întâmplările trăite în temnița țaristă de la Omsk, scriind acea carte intitulată atât de sugestiv *Amintiri din casa morților*, nimeni nu și-ar fi putut închipui că o astfel de mărturie zguduitoare – în care asasinii și bolnavii, rebelii și posedatii, trișorii și nedreptățiții se agățau de viață cu o desperare instinctivă – avea să constituie, în veacul următor, numai o palidă imagine a evenimentelor desfășurate în lagărele de exterminare ale Germaniei naziste. Nici chiar opera cu scilipiri prevestitoare, cu largi deschideri profetice, creată pe planul ficțiunii de Franz Kafka, în ciuda semnificației ei incontestabile, nu egalează realitatea faptică din lumea deportaților, acel univers halucinant, aidoma unui coșmar neverosimil și absurd. Realitatea a depășit de astă dată viziunea imaginativă.

Optând, la rândul său, pentru reportajul frust – despuiat de orice artificii literare sau de patetism facil –, publicistul francez Christian Bernadac conferă cărților sale *Medicii blestemați*^{1} și *Medicii imposibilului* o netăgăduită autenticitate și forță emoțională. Prin folosirea unor mărturii inedite scrise de personalul medical, sau chiar prin simple declarații obținute de la supraviețuitori, atunci când nu face apel la arhiva documentară a procesului de la Nürnberg ori la diverse alte surse – cărți, broșuri,

articole din periodice –, autorul reține interesul cititorului prin observația veridică, stilul sobru și concis, aproape eliptic, cu aspect de scenariu, și nu ezită în fața notației crude, naturaliste acolo unde socotește că trebuie consemnată. Nu arareori însă, încărcătura afectivă e atât de violentă, încât cititorul, copleșit de masa brutală a evenimentelor, asistă revoltat la manifestările monștrilor damnați, ca și la perindarea atâtor mulțimi sortite pieirii – victime inocente ale miturilor rasiste sau ale concepțiilor ideologice obtuze și arbitrare.

Cărțile, filmele și expozițiile care au demascăat cu vigoare barbaria regimului hitlerist sunt numeroase. Și, deși întâmplări care au îngrozit cândva omenirea își pierd cu timpul contururile din pricina preocupărilor și problemelor cotidiene, există, totuși, fapte ce nu pot fi uitate. Exterminarea deliberată, cinică a oamenilor, dictată de concepția social-politică și ideologică a nazismului – concepție antiumană, totalitară, rasistă – este unul din tragicele evenimente ce rămân prezente în memoria omenirii. Numai avându-le mereu vii, nu vom ierta. Cărțile lui Christian Bernadac fac parte din acele lucrări care urmăresc prin evocările cuprinse în ele ca ridicarea bestialității la rangul de principiu politic sau de rațiune de stat să nu se mai repete.

În imperiul morții, descris în cartea lui Bernadac, speranța nu s-a stins nici o clipă. Ca niște torțe luminând în noapte, conștiințe transfigurate de răspundere, dăruire și solidaritate umană, atâția discipoli ai lui Esculap, faimoși sau anonimi în

profesiunea lor, tineri sau vârstnici, de felurite specialități, aparținând națiunilor cوتropite, dar îndeosebi francezi, ca Gilbert Dreyfus, Charles Richet, Henri Laffitte, René Quenouille, Michel Roche, Robert Morel, André Ragot, Paul Lohéac și mulți alții, au făcut cinste jurământului lui Hipocrat și demnității lor de oameni. Alături de ei stăruie în memorie și acele figuri sublime de femei din Rezistență, ca Danielle Casanova, Maia Politzer, Denise Leboucher, Cécile Goldet, Marie-Grégoire, spre a numi doar câteva, a căror jertfă înseamnă un simbol și, totodată, un protest vehement împotriva atrocităților naziste.

Scriind cartea *Medicii imposibilului*, Christian Bernadac a voit să dea o replică firească – privită, bineînțeles, printr-o altă optică – primei sale lucrări, *Medicii blestemați*. Într-adevăr, cele două cărți, deși independente, se completează reciproc. Psihologiei sadismului îi corespunde astfel psihologia sacrificiului, a dăruirii de sine, exaltarea valorilor morale și a resurselor nesecate din om.

În pofida mijloacelor terapeutice sau chirurgicale precare sau pur și simplu improvizate, slujitorii lui Esculap, cu un devotament demn de marea tradiție a profesiunii lor, s-au străduit, așa cum arată Bernadac, să găsească soluții, să aline suferințele, să smulgă morții și călăilor ei, folosind toate subterfugiile, numeroase ființe umane. Nicicând tensiunea anilor de încheștare și patetism nu și-a găsit o ilustrare mai lipsită de afectare, dar totuși elocventă, decât în aceste pagini, în care nici un comentariu, nici o

pledoarie pro sau contra nu vine să altereze substanța faptelor și măreția gesturilor. Dincolo, desigur, de intențiile autorului, asistăm parcă la un fel de „mister” medieval, interpretat însă de personaje reale, în care forțele binelui și răului își dispută victimele expiatorii.

Ajuns la capătul acestei ciudate călătorii prin întuneric, în care etapele mai importante le-au constituit sălașele morții: Dachau, Mauthausen, Auschwitz, Buchenwald, Bergen-Belsen, denumiri sinistre ale unui infern zămislit de o închipuire vicioasă și frenetică, cititorul se întreabă: „Cum au fost cu puțință toate acestea?”

Deși s-au scurs aproape trei decenii de la evenimentele înfățișate în cartea de față, specialiști de diverse naționalități și orientări, medici, psihologi, juriști, sociologi, filozofi etc., n-au încetat să analizeze fenomenul deportării sub nenumărate fațete, ca și prelungirile lui în conștiința noilor generații.

Patologia și psihologia claustrării forțate, limitele fiziologiei și rezistenței umane, problemele implacabile ale eticii – inclusiv principiile deontologiei medicale –, multiplele aspecte ale experiențelor criminale încercate pe oameni, ca și implicațiile, cu profund răsunet social și afectiv, ale eutanasiei – toate au fost studiate, dezbătute și aprofundate într-o vastă rețea de lucrări și congrese naționale și internaționale.

Reiese limpede astăzi că aspectul universal al științelor medicale, implicând o „etică”, adică

anumite referințe legate nemijlocit de relația medic-pacient, nu poate face abstracție de valorile morale decât dacă medicina își neagă menirea.

Comportarea profesională și umană a medicilor „imposibilului”, așa cum se desprinde, atât de pregnant, din cartea lui Christian Bernadac, dezice atitudinea morbidă și sadică a unor specimene damnate și izolate, supuse oprobriului opiniei publice de pretutindeni. Fără să argumentăm cu milenarele principii hipocratice, ci referindu-ne numai la comunitatea germană, se pot cita exemple ilustre de slujitori ai științei medicale care, în ultimele trei secole, de pildă, au adus neprețuite dovezi de abnegație și sacrificiu conștient, experimentând pe ei înșiși anumite metode terapeutice sau urmărind efectele auto-inoculării unor virulenți agenți patogeni. Astfel, în veacul al XVII-lea, chirurgul Watthaus Gottfried Purmann a preconizat transfuziile de sânge supunându-se el însuși acestor încercări, într-o vreme când nu se cunoștea încă existența grupelor sanguine, iar metoda prezenta serioase accidente. În secolul trecut, Max Pettenkofer, o somitate în materie de igienă, a băut o cultură de vibrioni holerici spre a urmări în mod nemijlocit efectele bolii, pe atunci un veritabil flagel al continentului nostru. Mai aproape de noi, Werner Forssmann din Bad Kreuznach și-a introdus singur prin vena de la plica cotului un cateter subțire până în ventriculul drept al inimii, fiind considerat, pe drept cuvânt, un precursor al metodei cateterismului cardiac, merit pentru care a fost distins cu Premiul

Nobel. Chiar și numai acești premergători germani stigmatizează prin exemplul lor manifestările genocide ale medicilor „blestemați”, de la Karl Brandt la dr. Conti, ca și atitudinea echivocă și vinovată a unor nume, deloc neglijabile, ca Hans Eppinger, Karl Klauberg, Klaus von Stilling.

În anii care au precedat apariția cărților lui Christian Bernadac, un studios francez, doctorul Charles Brisset, s-a străduit să găsească un răspuns la întreaga problemă ce decurge din actul medical, privit sub aspectul implicațiilor, al legăturii medic-pacient. Teoretic, două căi sunt deschise medicilor, arată autorul citat. Aceștia ori răspund nevoii de universalitate prin acceptarea unei concepții despre om care va orienta întreaga lor îndeletnicire profesională – indiferent despre ce fel de antropologie sau deontologie de orientare umanitară este vorba –, ori medicul va încerca să adopte o astfel de conduită încât concepțiile lui personale despre om și despre lume să nu intervină în nici un fel în contactul cu bolnavul. Firește, aceste poziții reprezintă cazuri-limită, căci în situațiile obișnuite, în practica cotidiană, pot fi întâlnite toate treptele intermediare. Totuși, prima atitudine, după cum recunoaște și Brisset, a fost introdusă, în diferite formulări, în codurile deontologice ale tuturor statelor înaintate, specificându-se că medicul trebuie să îngrijească cu aceeași abnegație pe toți bolnavii, oricare le-ar fi apartenența rasială, naționalitatea, condiția socială, religia sau sentimentele pe care le inspiră.

Respectul pentru viața și persoana umană constituie deci datoria primordială a tuturor discipolilor lui Esculap. Privit din acest unghi, legământul etic al medicilor „imposibilului” nu numai că și-a găsit o deplină justificare, dar ei și-au cucerit un astfel de epitet neobișnuit printr-o străduință și încordare supraomenească, riscându-și în fiecare clipă existența lor precară, aflându-se, ca și semenii lor, într-o neîncetată confruntare cu un destin tragic. Și, totuși, nu o dată problema eutanasiei a pus în fața medicilor din Revieriele lagărelor delicate probleme de conștiință. Oamenii incurabili sau muribunzi ar fi acceptat, desigur, „beneficiile unei morți plăcute și odihnitoare în locul unei vieți deznădăjduite sau sortite chinurilor agoniei”, spre a folosi cuvintele prof. Louis Portes.

Problema fundamentală pentru soarta ființei umane ajunse la decrepitudine, problemă mult discutată și controversată, găsindu-și anumiți teoreticieni, dar și nenumărați inamici ireductibili. Se știe că, încă din 1906, primul text juridic referitor la eutanasiu a fost votat dincolo de Atlantic de către Parlamentul din Ohio, iar câteva luni mai târziu cel din Iowa a extins prevederile legii nu numai asupra bolnavilor irecuperabili, ci și asupra copiilor deformați congenital sau idioți. Această experiență juridică n-a fost însă ratificată și adoptată de Congresul de la Washington sau de parlamentele țărilor avansate, fiind considerată periculoasă, capabilă de abuzuri și de riscuri grave pentru societate. Experimentarea eutanasiei de către naziști

a confirmat întocmai aceste previziuni, așa încât metoda a fost repudiată la procesul de la Nürnberg și încadrată între crimele de război.

E un titlu de glorie pentru medicii deportați, așa cum subliniază și Bernadac, că n-au cedat solicitărilor insidioase ale morții, ci, dimpotrivă, s-au opus prin toate mijloacele abuzurilor criminale ale anturajului nazist. Chiar și în împrejurările vitrege ale tristului lor surghiun, existența umană a constituit bunul lor cel mai de preț. Mai presus de orice, oamenii trebuiau să supraviețuiască.

Dar protestul cititorului față de ororile crimelor consemnate în cărțile autorului francez se transformă într-o adevărată perplexitate la gândul că dramele exterminării s-au comis sub oblăduirea unei mari națiuni civilizate, supraorganizate, stăpână pe datele științei și tehnicii. De aceea, însuși conceptul de „civilizație” e pus sub semnul întrebării. Ce reviriment sau ce ruptură s-a petrecut în comportarea oamenilor pentru ca viața lor lăuntrică să se disocieze într-un fel atât de ciudat, iar psihologia individuală să ajungă la un asemenea grad de irealitate?

Regimul celui de-al III-lea Reich a generat o voință de dominație, de aservire care a cuprins pe nesimțite organismul social, întocmai cum patima toxicelor pune stăpânire pe trup, alterând luciditatea spirituală, falsificând valorile, schimbând optica relațiilor umane. Lumea nu a mai reprezentat în astfel de împrejurări unitatea vie a unei diversități organice, concrete, ci o entitate abstractă și formală,

o simplă expresie statistică de fapte identice, de numere înmatriculate.

Fără să intrăm în problemele complexe și subtile ale structurii firii omenești sau ale psihologiei sociale, nu putem trece, totuși, cu vederea faptul că presiunea morală și încercările de dezumanizare au fost exercitate de conducătorii naziști în sensul unei disocieri, al provocării unei rupturi în caracterul omului. Partea afectivă din individ, aceea care vibrează în contact cu aspectele inefabile ale lumii înconjurătoare, cum ar fi atașamentul față de un seamăn al nostru sau reacțiile emoționale manifestate în anumite împrejurări, au fost considerate ca slăbiciuni intolerabile și reduse la tăcere sau anihilate, în favoarea totalității statistice a evenimentelor, a falselor principii și a miturilor medievale.

Iată de ce filozoful francez Henri Bergson, subliniind lipsa de concordanță dintre construcția lumii materiale și prefacerea lăuntrică a omului, avea dreptate când cerea pentru civilizația noastră planetară un „supliment de suflet”, atât de necesar, în ciuda descoperirilor științifice surprinzătoare și a ritmului tot mai accelerat al progresului intelectual. Căci cunoașterea spirituală lipsită de căldura rodnică a sentimentului nu e capabilă să creeze acea trainică punte de legătură fără de care semenii noștri continuă să ne rămână niște înstrăinați, iar comunitatea socială o realitate distantă și neînsuflețită.

Numai reducerea la determinismele elementare

sau, mai bine zis, la „tropisme” searbăde – tropismul rasei, tropismul șovinismului, tropismul banului, tropismul grandorii, tropismul fricii – a îngăduit câtorva conducători exaltați și demonici să orienteze dispozițiile celei mai dezumanizate părți a unui mare popor spre crearea universului concentraționar, a cărei tristă expresie a constituit-o, în anii ultimului război, fenomenul deportării și lagărele de exterminare. „Medicii imposibilului” au apărut astfel, într-un moment de eclipsă umană, dintr-o firească reacție de împotrivire față de ororile înconjurătoare, dintr-un îndemn omenesc de solidaritate și răspundere.

Nici astăzi, la mai bine de un sfert de veac de la tragedia deportării, rănila pricinuite omenirii nu sunt încă complet vindecate. Ultimul congres medical internațional din toamna trecută de la Paris, consacrat dezbaterii sindromului post-concentraționar cu inevitabilii lui însoțitori – astenia, tulburările metabolice și bătrânețea precoce –, a scos la iveală ce complexe aspecte patologice, medico-sociale și juridice continuă să existe în rândul supraviețuitorilor lagărelor naziste.

Pentru generațiile mai tinere, care privesc prin sita timpului evenimentele trăite de părinții sau bunicii lor în anii ultimului mare război, cartea lui Christian Bernadac nu oglindește numai o realitate dramatică care trebuia consemnată, ci revarsă și un suflu de generozitate, de compasiune și încredere totodată în acțiunile omului. E oare nevoie să adăugăm că medicii „imposibilului” nu se nasc numai

în perioadele de mari convulsii sociale, în momentele de gravă restriște pentru omenire, ci chiar în etapele de așa-zisă acalmie și dezvoltare oarecum pașnică? Evident, vocațiile veritabile, chemările care răspund nu numai inteligenței, dar și marelui elan al inimii nu pot constitui decât un fenomen de excepție, și nu de serie. Ele continuă, totuși, să se producă sub ochii noștri, întruchipându-se atât în fapta mărunță, dar semnificativă a actelor cotidiene, cât și în existențele spectaculoase ale unor oameni de seamă. Exemplele care se impun de îndată, deși nu sunt unicele, se referă la personalități ca Teilhard de Chardin sau Albert Schweitzer, aproape contemporani cu actuala generație matură, căci n-au dispărut cu prea mulți ani în urmă. Mesajele lor de viață nu înseamnă un simplu îndemn pe planul ideilor abstracte, ci focul viu, stimulat și generos al acțiunii puse în slujba oamenilor.

„Numai omul care-și privește țelul ca ceva firesc, și nu ca pe un fapt extraordinar și nici eroic, considerându-l ca o sarcină pe care trebuie să o ducă până la capăt cu un entuziasm lucid, e în stare să devină un deschizător de drumuri pe tărâm spiritual... Fiecare ar trebui să se străduiască, în locul în care se află, să dovedească celor din jur calitatea sa de om. De o astfel de atitudine atârnă viitorul lumii de astăzi”, spune Albert Schweitzer. Integrându-se acestui deziderat de viață, în simplitatea fabuloasă a unei existențe aplecate spre soarta celor mulți și umili, bucuria dăruirii doctorului Schweitzer se întâlnește undeva, pe planul valorilor

inalterabile, cu sentimentul etic al datoriei împlinite, încercată și de medicii „imposibilului”. Simbolica apropiere a unor astfel de gesturi nu scapă, desigur, nimănui.

Într-o lume tot mai puternică din punctul de vedere al dezvoltării materiale, numai un umanism întemeiat pe calitatea inestimabilă a omului total – exprimând făptura umană atât în cuceririle scilpitoare ale inteligenței, cât și în resursele profunde și nebănuite de fertile ale darurilor sufletești – ar avea putința să insufle încredere și vigoare în virtuțile regeneratoare ale actualei civilizații, pentru ca scenele invocate în cărțile lui Christian Bernadac să nu mai constituie decât amintirea tragică a unui alt ev.

Mircea Pădureleanu

Această carte este închinată
medicilor deportați

De ce?

În cursul celui de-al doilea război mondial, diferitele centre ale Crucii Roșii, naționale sau internaționale, primeau nenumărate cereri prin care se solicitau informații cu privire la condițiile de viață ale celor deportați. Atâta timp cât au existat lagărele, familiile căpătau următorul răspuns:

„La sosire^{2}, cei în cauză sunt supuși unei vizite medicale și dezbrăcați de haine, care sunt date la etuvă. Apoi sunt bărbierii de sus până jos și spălați în instalații sanitare model. Sunt utilizați la munci grele: pietruirea șoselelor, lucrări de terasament, despădurire, descărcare etc. Sunt grupați pe naționalități. Dimineața primesc jumătate de litru de cafea, 400 de grame de pâine, puțină grăsime, o bucată mare de salam sau ceva asemănător. La prânz, când se întrerupe lucrul, se distribuie jumătate de litru de cafea; în sfârșit, la întoarcerea de la muncă, pe la orele 17:30, li se dă o supă bună, consistentă. Ceea ce se trimite în pachete slujește la îmbunătățirea mesei de seară. Pentru somn sunt rezervate opt ore, iar pentru muncă – douăsprezece. Deșteptarea are loc la ora 4, dar nu se pleacă la muncă decât la 6. Starea sanitară este foarte bună. În fiecare zi – vizită medicală. Există numeroși medici și un spital; pe scurt, condițiile sunt asemănătoare celor din armată”.

Cazărmi idilice în care aveau să piară milioane de bărbați, femei și copii. Din cei 293000 de

deportați francezi, doar 42000 au cunoscut bucuria de a-și primi eliberatorii. Acest mic grup, măcinat de încercările fizice prin care trecuse, de înghesuială, de subalimentație, de boală, avea să se topească foarte repede. Astăzi, după 23 de ani, există mai puțin de 15000 de supraviețuitori... Măine...

În comparație cu ansamblul deportaților, medicii au cunoscut un regim de „favoare”. Condițiile de internare relativ mai bune de care s-au bucurat reies pregnant din statistici: în primăvara anului 1945, un medic din doi s-a întors acasă. După ce au împărtășit soarta comună, cei mai mulți dintre ei au izbutit să fie trimiși la lucru în infirmerii (*Revier*). Acolo, la adăpost de intemperii, căpătau un pat, o hrană regulată și mai puțină bătaie decât camarazii lor. În aceste barăci, ei au devenit „medicii imposibilului”. Ei au smuls morții – cred că nici un deportat nu mă va contrazice – cel puțin jumătate din cei ce s-au întors acasă. Nu aveau la dispoziție decât propriile lor mâini, și aceste mâini au făcut adevărate „minuni”. Cu toate că lipsa de medicamente și poziția lor de subordonare (trebuia să se supună medicilor SS, deținuților-șefi, așa-numiții kapo, infirmierilor și câteodată chiar odăiașilor) îi condamna la o terapie contemplativă, voința, devotamentul, dar în același timp competența, atașamentul lor față de regulile sfinte ale profesiei, curajul, spiritul lor de echipă au dus la rezultate uimitoare. În ultimele luni de existență a lagărelor de concentrare, acele luni cumplite, marcate de turbarea generală a SS-iștilor, de evacuări, de umplerea până la refuz a centrelor de

repliere, de epidemii, medicii deportați au eliminat din infirmerii pe „îngrijitorii aproximativi”, care erau menținuți în posturi datorită rutinei, crimei, colaborării, supunerii oarbe, spiritului de solidaritate națională sau pur și simplu intrigilor. În acea perioadă – fapt recunoscut de toate națiunile –, medicii francezi au „ocupat” opt infirmerii din zece.

Acțiunea medicilor a fost „înlesnită” de o modificare profundă a „spiritului” deportării, așa cum era el înțeles de germani. Din 1933 până în 1942, lagărele, înființate pentru reeducarea sau exterminarea opozanților, s-au dispensat foarte bine de infirmerii. Cei care dispuneau de suficiente resurse pentru a se supune cerințelor disciplinei și muncii în kommandouri nu erau „autorizați” în nici un caz să se îmbolnăvească sau să sufere accidente. Dacă încălcau regulamentul, erau eliminați printr-o injecție cu benzină. Gest umanitar! N-a semnat oare führerul, în ziua în care trupele lui treceau granița polonă, un decret prin care se instituia eutanasia pentru cei nefolositori? În 1942, o dată cu evoluția războiului, în rapoartele Inspectoratului general al lagărelor au început să reapară noțiunile de randament, de productivitate; „vocația” salvării deținuților pe calea reeducării prin muncă a intrat în categoria utopiilor. La 30 aprilie 1942, Oswald Pöhl, șeful Oficiului economic și administrativ central al SS-ului, îi scria lui Himmler:

„Războiul a schimbat în mod evident structura lagărelor de concentrare și a modificat fundamental

sarcina folosirii deținuților. Menținerea deținuților numai din motive de siguranță, de îndreptare sau de prevenție nu se mai află pe primul plan. Centrul de greutate s-a deplasat acum spre latura economică. Forța de muncă reprezentată de deținuți trebuie mobilizată pentru nevoile impuse de război. Comandamentul lagărului este singurul răspunzător de munca prestată de deținuți. Această muncă trebuie să fie epuizantă în adevăratul înțeles al cuvântului, pentru a se putea atinge maximum de randament... Timpul de muncă nu e limitat, durata lui depinde de organizarea muncii în lagăr și este stabilită de comandantul lagărului. Tot ce poate scurta durata muncii (timpul de masă, apelurile etc.) trebuie redus la minimul necesar. Deplasările și pauzele de prânz, indiferent de durată, având ca unic scop masa sunt interzise”.

Aceste instrucțiuni aveau să fie urmate întocmai și foarte adesea depășite, din exces de zel sau simplă cruzime. Pentru a menține în stare de funcțiune batalioanele de sclavi, comandanții lagărelor descoperă că dispun pe șantierele lor de muncitori-medici. De ce să nu-i folosească?

După ce am prezentat în *Medicii blestemați* aventura criminală a cercetătorilor naziști care au efectuat pe mai multe mii de oameni, folosiți drept cobai, diferite experiențe medicale, am vrut să public o anchetă consacrată medicilor deportați și activității lor în lagărele de concentrare. N-am urmărit să studiez patologia lagărelor; acestui subiect i-au fost consacrate numeroase lucrări, iar eu nu sunt medic.

Interesul meu s-a îndreptat către oameni, încercând să înțeleg cum au devenit ei „medici ai imposibilului”. Am lucrat în calitate de ziarist, căutând și găsim o sută cincizeci de medici care au acționat în Reviere, aproape o sută de infirmieri, trei sute de deportați ocrotiți, ascunși, vindecați sau cu membrele amputate de tovarășii lor. În cursul acestei anchete am primit sau consultat șaiszeci de manuscrise inedite, elaborate special pentru realizarea acestei lucrări. În afară de aceasta, în lunile de convalescență care au urmat eliberării, numeroși medici au publicat relatări despre deportare și au depus mărturie în fața tribunalelor însărcinate să judece pe criminalii de război. Am ținut să respect cu scrupulozitate aceste mărturii, folosindu-le de preferință pe cele „inedite”, menținându-mă întotdeauna în umbră în fața citatelor celor care în acel univers al durerii și violenței au introdus bunătatea și speranța. Cred că fiecare supraviețuitor din fiecare lagăr își are propriul său „medic al imposibilului”.

C. B.

Nu întrebi un om căzut în nenorocire din ce țară sau de ce religie este. Îi spui: suferi! Și e destul atât. Te iau în grija mea și-ți voi alina suferința.

Pasteur (1886)

Într-un lagăr nu sunt decât valizi sau morți. Bolnavi nu există.

Himmler (1941)^{3}

I. Noapte și ceață peste Natzweiler

A vrut să dea o ultimă lovitură de cazma.

Coadă a vibrat în podul palmelor. Stânga a alunecat; apoi și cotul și umărul. Capul ras, ars de soare, a izbit aerul de trei ori. Gura s-a închis. Mâna dreaptă a scăpat cazmaua și corpul s-a prăbușit fără să se clatine. Într-o ultimă tresărire, omul a avut putere să se ghemuiască la pământ, cu genunchii sub bărbie, ca să ofere o suprafață mai mică loviturilor ce aveau să urmeze negreșit după această tentativă de „sabotaj”. În sfârșit, s-a rostogolit. În jurul lui, cu chipurile năucite, uluite, ceilalți n-au schițat nici măcar o mișcare. Unul din cei de față, originar din Toulouse, a murmurat:

— Următorul am să fiu eu!

Două zile fuseseră de ajuns pentru ca toți să se pătrundă de fraza SS-istului cu labelle păroase:

— Băgați-vă bine-n cap că-ntr-o zi o să treceți toți prin cuptor...

Pentru cel căzut, asta înseamnă azi. Ritmul nebun al lagărului, abrutizarea, bătaile, mușcăturile cânilor, foamea, frica, disperarea l-au nimicit în patruzeci și opt de ore. Urlând, SS-istul Ehrmanntraut îi burdușește trupul cu lovituri de picior. Deodată, se întoarce:

— Este vreun medic printre voi?

Doi deportați lasă lopețile.

— Examinați-l.

Cei doi se apleacă peste camaradul lor.

— Ei? Rezultatul?

Henri Chrétien se ridică.

— Colaps.

— Puteți să-l faceți să muncească din nou?

— Nu.

— Atunci nu sunteți buni de nimic. Marș la lucru! Iute!

Un kapo îl târăște pe cel prăbușit spre colțul de șantier rezervat bolnavilor. La Natzweiler, deportații n-au dreptul la infirmerie. Sunt lungiți la soare, pe pietriș, cu pieptul gol. Seara, cei valizi și-i trec din spinare în spinare ca să-i ducă la blocuri. Sunt târâți astfel de la locul de apel până la șantier până ce mor. Totul durează câteva zile, rareori câteva săptămâni.

— Țștia marcați cu N. N. au chereșteaua solidă, dar au să crape cu toții.

— Ce să fac, nu sunt Alberich, ca să dispar în noapte și ceață! N-am otravă.

În mod vizibil, colonelul Michael Murphy nu înțelege. Himmler adaugă:

— Să-l lăsam pe Wagner, de acord? Aș vrea să am o întrevedere cu mareșalul Montgomery...

Își umflă pieptul.

— Am pregătit o scrisoare pentru dânsul. Sunt încă șeful SS-ului.

Himmler, ridicol în ținuta lui impusă pentru a împiedica evadarea – indispensabili lungi de la intendența britanică, ciorapii armonică, cămașă cu poale uriașe –, avea să se sinucidă peste câteva ore.

Dar aluzia la piticul Alberich ne permite să traducem cu precizie literele N.N. aplicate pe coapsele și spinările deportaților considerați deosebit de primejdioși pentru Reich... *Nacht und Nebel* – noapte și ceață –, consemn SS-ist pentru oameni condamnați să moară de epuizare în lagăre, izolați de ceilalți deținuți, lipsiți de îngrijire, de corespondență, de pachete. Reichsführerul, care a ales personal localitatea alsaciană Natzweiler-Struthof pentru a-i strânge acolo pe toți cei marcați cu literele N.N., a găsit, probabil, această denumire asistând la o reprezentație a operei *Aurul Rinului* de Richard Wagner. Piticul Alberich răpește comoara păzită de ondinele fluviului și meșterește un inel înzestrat cu puteri magice, talisman cu ajutorul căruia poate să-și nimicească dușmanii. Piticul rostește:

— *Nacht und, Nebel gleich!* Noapte și ceață pe dată!

Dușmanul dispare cât ai clipi, iar în locul lui se înalță și apoi se risipește un nor de fum.

Sub ferestrele Natzweilerului se întinde unul din cele mai frumoase peisaje din Alsacia. Pe panta dinspre nord a stâncii Louise, cu fața către Donon, locuitorii Strasbourg-ului gustau, pe vremuri, plăcerile schiului. Barăcile de lemn sunt dispuse pe pantă în trepte.

Trepte de uriaș, cioplite la începutul anului 1941 de trei sute de deportați germani, toți criminali de drept comun. Timp de șase luni, kapoul Roschach a

condus infirmeria, Revierul: cu bâta într-o mână, cu seringă plină cu benzină în cealaltă. Lovea și înțepa. Uneori, ca să se distreze, își ducea la muncă „protejații”, acordându-le două ore pentru a se face sănătoși sau a muri.

— Ai dreptul să alegi! Dar alege repede.

În perioada aceea de construire a barăcilor, plăgile la mâini erau numeroase și adesea grave. N-avea însă nici o importanță! Deținuților li se legau roabele de brațe. Cât despre cei în agonie, Roschach îi punea de vii într-un coșciug la picioarele patului.

— Hai, fă mai repede nani!

Într-o dimineață, SS-iștii l-au găsit pe Roschach spânzurat la spălător. Ancheta va consemna că s-a sinucis.

Friedrich Leo, „prietenul Fritz”, se instalează la infirmerie. Este al 695-lea deținut al lagărului. Mic, nervos, sever, marcat adânc de ani îndelungați de internare, este însărcinat cu serviciul de chirurgie, dar nu poate opera. Medicul SS Krieger, în vârstă de 70 de ani, mustăcios, șchiop, își rezervă „cazurile”, Fritz intervine în timpul nopții și-și ascunde convalescenții. Leif Poulsson, deportat norvegian, avea să-i fie mai apoi adjunct. Natzweilerul își urma zi de zi viața de lagăr „foarte obișnuit”, dar în iulie 1943 totul se schimbă: sosesc primii deținuți N.N. francezi. Sunt 167, împărțiți în trei convoaie. SS-iștii și deținuții kapo se năpustesc asupra acestui material destinat exterminării. Din prima zi, doi medici, Lavoué și Planchais, se prăbușesc sub lovituri.

— Regimul^{4} pe care ni la impus comandantul

Kramer era de o duritate extremă și prelungirea lui integrală peste primele două luni n-ar fi permis nici unuia dintre noi să supraviețuiască: muncă extenuantă sub lovituri, în aer liber, la 900 de metri altitudine, pe orice vreme, chiar și duminica; ore întregi în picioare pe terenul de apel; brutalități și umilințe în bloc; hrană neîndestulătoare... Numeroși erau cei răniți în urma loviturilor primite, a mușcăturilor de câine, a accidentelor produse din cauza ritmului înnebunitor al muncii la săpături. Dar n-aveam drept la îngrijire în infirmerie, și cu atât mai puțin la încetarea lucrului în caz de boală. Bolnavii, bătuți și umiliți sistematic de deținuții kapo și de SS-iști, lipsiți de o parte din hrana cuvenită, agonizau în ploaie sau în arșița soarelui, pe șantiere. Deportații infirmieri ne-au acordat atunci, cu complicitatea doctorului Fritz Leo, un ajutor însemnat. În fiecare seară, germanul Ferdinand Holl ne aducea pe ascuns ceva medicamente și niște pansamente de hârtie. După terminarea zilei de muncă și a apelului, doctorul Boutbien și cu mine ne îngrijeam tovarășii.

— Eram^{5} nevoiți să practicăm o medicină ca în evul mediu. Bolnavii inerti, în stare de semicomă, expuși la soare și lovituri – mai toți deținuții kapo loveau, din pur sadism, peste răni – n-aveau putere nici să alunge muștele. Acestea se lăfăiau pe plăgi. Noaptea făceam incizii cu un cuțit de bucătărie, fără nici o anestezie. După operație strângeam trei până la cinci pahare de viermi. *Am* văzut astfel dezvoltându-se o adevărată patologie a putrefacției. În trei săptămâni, komandoul N.N. fusese decimat.

Fritz Leo și Poulsson îl implorau pe medicul SS să-i primească pe francezi la Revier. Krieger refuza. Atunci, pentru prima oară poate, Leo, singuraticul, taciturnul, sfiosul, s-a enervat.

— E o crimă!

— Ce vrei să fac? Vorbește cu Kramer.

— Vă semnalez că au rupt atelele celor cu sinovită...^{6}

Iată ce a străpuns carcasa de indiferență a lui Krieger! Picioarele, mâinile care nu se mai puteau întinde îl preocupau. Kapoul Revierului, Roger Kauthen, l-a surprins într-o seară aplecat deasupra unui tânăr rus:

— Nu mai putea să întindă piciorul^{7}. Ochii lui Krieger s-au luminat. A anesteziat bolnavul, apoi a apăsât cu mâinile pe genunchi... Piciorul s-a întins cu câțiva centimetri. Atunci a mărit apăsarea, a forțat, ajutându-se cu greutatea corpului său, și piciorul bolnav a troznit... „Ce păcat!” – a spus simplu Krieger, ieșind din Revier. Peste trei zile, rusul a murit.

Fritz Leo i-a explicat... și acum deținuții kapo îndrăznesc să rupă atelele bolnavilor pe care el, chirurgul SS, are să-i vindece. Bolnavi germani, material german... Leo a câștigat: Krieger îngăduie ca doi francezi să se odihnească trei zile. Și apoi, într-o bună dimineată, pe nepusă masă, sosește Plazza – căpitan SS, fercheș, surâzător. Un om, un medic. Îl întreabă pe kapo:

— Ei, ce-mi spui?

— N-avem locuri pentru bolnavi. Aproape patru

sute de oameni scutiți de muncă se învârtesc prin lagăr, în loc să-i recuperăm. N-avem nici infirmieri. Comandantul ne-a făgăduit jumătate de bloc, dar nu ne-a dat nimic.

— Măine o să aveți nu un bloc, ci două. Pregătește-mi un plan de repartizare.

Kauthen a crezut o clipă că Piazza e nebun. Nimeni nu obținuse niciodată nimic de la Kramer, comandantul lagărului. Piazza își continua însă visul:

— Țin ca fiecare medic să fie independent. Și o să-mi semnalati fiecare operație, vreau să asist.

A doua zi, Revierul se mărea cu două blocuri. Visătorul poate că nu era chiar un visător.

De câteva zile, un tânăr deportat belgian, chirurgul Georges Bogaerts, intrase în funcție la Revier. Oficiul central al lagărelor constatase cu uimire că Fritz Leo nu era chirurg, ci ortoped. Bogaerts, supranumerar la Oranienburg, urma să descurce treburile. Mic și plăpând, cu ochii negri, fusese, în Franța, victima unei „anumite rezistențe”. Voise să treacă granița spaniolă, dar călăuza îl abandonase în munți mai sus de Tarascon-sur-Ariège.

— Oameni ca Piazza^{8} au fost rari în lagărele de concentrare. Cu toate că era SS-ist, el n-a uitat că e și medic. A dat imediat extindere Revierului, cu toată opoziția lui Kramer și a Berlinului. Aveam mână liberă să lucrăm și, treptat, medicii francezi au fost autorizați să trateze bolnavii. Piazza a acceptat chiar planul nostru de a-i împărți pe deportați în patru categorii: 1. cei în stare să execute munci grele; 2. cei capabili de muncă, dar ceva mai puțin decât primii;

3. cei ce puteau fi folosiți în interiorul lagărului și, în sfârșit, 4. bolnavii. Toate acestea nu s-au făcut de la o zi la alta, ci în patru luni.

Lavoué, Planchais, Chrétien, Bohn, Laffitte, Suire, Ragot au putut astfel, să se organizeze, să protejeze pe unii conducători ai Rezistenței, ca generalul Delestraint...

— Era foarte bolnav^{9}, și mai făcuse și o artrită a șoldului stâng cu supurație periarticulară. În ultimul timp mergea mai bine, dar articulația rămânea țeapănă. Masajele aveau nu numai scopul de a ameliora această stare, dar și de a-i prelungi rămânerea la Revier și de a evita trimiterea lui la Breslau. Ca și noi, generalul era un N.N.; cazul lui nu fusese încheiat. În două rânduri se dăduse ordin să fie trimis pentru judecare. Și în amândouă rândurile, datorită câtorva medici francezi, plecarea fusese amânată pe motiv de boală. Evitarea cu orice preț a plecării lui era de importanță capitală, pentru că la Breslau generalul avea să fie, fără îndoială, condamnat la moarte și executat. Trebuia câștigat, timp. Generalul cunoștea situația, dar nimic nu-i știrbea încrederea.

Când un băiat tânăr, plesnind de sănătate, a fost, la rândul lui, convocat pentru Breslau, Bogaerts și Laffitte au luat hotărârea să-l opereze de apendicită. Medicul SS voia să asiste neapărat la intervenție. Cei doi chirurghi îngălbenesc. SS-istul avea să descopere șiretlicul. Bogaerts și Laffitte se uită unul la celălalt:

— Eter!

— Da, o să-l frecăm.

Și-a înmuiat degetele în eter, a apucat cu putere apendicele între policar și arătător și l-a frecat îndelung... SS-istul s-a aplecat:

— Pare să fie o apendicită.

— Da, apendicele e umflat și roșu.

L-a mai apucat o dată, l-a mai frecat, apendicele s-a umflat și mai tare, s-a înroșit:

— Foarte bine, domnilor, ați avut dreptate, trebuia operat.

Picături grele de sudoare alunecă pe tâmpilele chirurgilor. Bogaerts îi zâmbeste lui Laffitte:

— Nu eram sigur că o să meargă!

— Nici eu!

Importanța medicilor a început să crească. Totalitatea deținuților au acceptat să le încredințeze în fiecare zi o „îmbucătură” de pâine. Firimiturile adunate la un loc erau oferite celor mai prăpădiți. În fiecare săptămână, medicii îi examinau pe candidații la solidaritate. Expertiză dificilă, dar acceptată de toți. Trebuiau, de asemenea, aleși cei care puteau beneficia de rarele medicamente:

— Fritz Leo^{10} mi-a dat câteva tablete de sulfamidă. Mi-a recomandat să nu le folosesc decât în cazuri cu adevărat grave și numai pentru „cei mai buni” dintre deportați. Or, cazurile „cu adevărat grave” erau foarte numeroase. De exemplu, pneumoniile, în care sulfamidele făceau minuni, erau nenumărate. Ce problemă de conștiință punea alegerea „celor mai buni”, care să aibă privilegiul de

a beneficia de aceste medicamente rare! Câteva luni mai târziu am discutat despre aceasta cu confratele meu Jacques Planchais, mort ulterior de tifos la Dachau. Era catolic și socotea că toți oamenii sunt egali în fața lui Dumnezeu; mi-a spus că el n-ar fi încercat să selecționeze pe cei mai buni, pe cei mai prețioși pentru Rezistență și pentru țara lor, ci ar fi epuizat cele câteva medicamente în primele cazuri cu adevărat grave care i s-ar fi prezentat.

— Era, totuși, bine când puteam salva câțiva tovarăși dintre cei mai buni. Un tânăr normand, student în medicină la Rennes, mi-a arătat într-o seară, în bloc, picioarele umflate de edem și, plângându-se de tulburările nervoase pe care începea să le resimtă, mi-a spus: „În fond, ceea ce am este faimosul beri-beri, pe care nu-l cunoșteam în facultate decât din cărți”. A doua zi a fost admis în infirmerie ca bolnav. Peste câteva zile a murit. Pentru a-l salva, ar fi fost nevoie de proteine, de o hrană îndestulătoare și echilibrată. Câți deportați nu mureau astfel, sub ochii noștri! Pentru a fi salvați, aveau nevoie nu de medicamente, ci de hrană.

Deontologia specială a medicinei de lagăr se acomoda și cu „răfuielile”:

— Într-o zi, intrând în Revier, văd^{11} un deportat cu un pansament uriaș la umăr. Îl întreb ce are. Sosește și medicul care-l îngrijește. Deportatul nu răspunde. Medicul mă ia deoparte și-mi spune: „Este unul din compatrioții mei care a lucrat de bunăvoie pentru Gestapo. A venit la consultație ca să-i tratez furunculele. I-am luat puroi din furuncule și i l-am

injectat în masa musculară a umărului; în două zile se curăță”.

Peste două zile, „colaboratorul” a intrat la morgă.

Doctorul Ragot a scăpat de la moarte printr-o minune în kommandoul de la Kochem. Fusesse afectat ca medic la acel șantier. Când a sosit acolo, kapoul Zauer l-a luat în primire:

— Aha, a venit dumnezeul medicinei, cel prost ca noaptea.

Fără să priceapă, Ragot s-a pomenit la pământ, ciomăgit de Zauer.

— Na, ține... Aici doctor sunt eu. Marș la lucru.

În câteva săptămâni, Zauer lichidase o treime din kommando... Și iată-l pe Zauer că vine la Revier, îndrăznind să i se prezinte lui Ragot cu un flegmon al coapsei. Om cu om se întâlnește...

— Îl recunoști pe dumnezeul medicinei, cel prost ca noaptea? Te-am văzut cum ai omorât doi camarazi în fața mea cu cazmaua lor. De fapt, câți morți ai la activ?

— Numai șase.

— Știi ce te așteaptă?

— Da, crematoriul.

Ragot i-a convocat pe cei doisprezece kapo ruși ai Revierului. Le-a explicat cum ucisese Zauer pe doi dintre compatrioții lor.

L-au bătut pe Zauer cu schimbul^{12}, trei zile și trei nopți, cu o singură întrerupere de o noapte, când i-au dat o curea să se spânzure. Dar a doua zi, Zauer era încă viu, așa că au luat-o de la capăt. Zauer s-a

resemnat, în cele din urmă, să moară de o ruptură a ficatului. Un amănunt comic în această tragedie: un rus snopit în bătai la Kochem se afla într-un pat alături de Zauer, despărțit de acesta doar de un culoar, dar nu putea să se miște, căci era ținut locului de un dren care pornea de la genunchi (din cauza unei artrite purulente) până la un borcan fixat la piciorul patului. Răcnea și arăta că vrea să-l sugrume; avea cel mai bun prilej să-și savureze răzbunarea. Consider că în acest caz, care poate părea excesiv celor ce n-au cunoscut ambianța aspră a lagărelor, n-a fost vorba de o răzbunare, ci realmente de o judecată dreaptă, aprobată, de altfel, de toți.

Natzweilerul se înăbușea. Se îngrămădeau convoaiele. Blocurile erau supraîncărcate. Revierul nu mai avea medicamente.

— Pregătiți o sută douăzeci de paturi. Un convoi a fost bombardat în gara Karlsruhe. Optzeci de morți, iar în seara asta ni se aduc răniții.

— La orele 19 am văzut sosind un cortegiu înspăimântător, alcătuit din grav răniți cu pansamente din cap până-n picioare... Dar, hotărât lucru, trebuie să admitem că, în ciuda celor patru ani de experiență în domeniul chirurgiei de război, nemții nu se pricepeau la nimic: patru ampuțați de la șold prezentau un ciot cu suturi musculare și sutură completă a pielii fără drenaj. Ți se făcea părul măciucă, căci toți aveau cangrenă. De asemenea,

altul, căruia i se extrăsese un proiectil din creier și care prezenta o sutură a duramaterului și a pielii, tot fără drenaj. Cei grav răniți au murit repede; îmi amintesc de unul dintre ei care avea o fractură a craniului, o fractură a humerusului și o gaură în torace, toate, evident, în urma unei explozii de bombă. Am lucrat toată noaptea. Kauthen a comandat pentru noi, la trei dimineața, o supă cu paste făinoase și bucăți de slănină luate din pachetele deținuților decedați.

— Lagărul o să fie evacuat!

În august 1944, Natzweilerul, care fusese prevăzut pentru 1500 de deținuți, număra 8000... Trebuia să lupti ca să ocupi o treime de pat, ca să obții o strachină.

— Toată ziua^{13} și toată noaptea care au precedat evacuarea noastră, camioanele SS-iștilor au făcut continuu naveta între valea Schirmeckului și lagăr, aducând în apropierea închisorii valuri de bărbați și femei. Pe măsură ce soseau convoaiele, oamenii erau uciși cu un glonte în ceafă și apoi băgați în cuptoare. Hornul se înroșise și silueta lui se profila lugubru în noapte...

La 31 august 1944, către orele 22, primul convoi de evacuare s-a pus în mișcare. Erau 2000 de deținuți, printre care mă număram și eu. Încadrați de o puternică escortă, formată din SS-iști și soldați ai Wehrmachtului, însoțiți de numeroși câini polițiști, am coborât muntele pe jos. Cea mai mare parte a

deținuților erau desculți. Eu eram în saboți. Când am ajuns la poalele muntelui, a venit spre noi un automobil și a stopat. S-a dat jos din el comandantul lagărului, care a ordonat convoiului să facă calea-ntoarsă. Trenul era în gara Rothau, dar nu avea locomotivă. Am urcat din nou spre lagăr, unde am ajuns la 1 noaptea. Ne-am dus să ne culcăm în barăci. Deodată, la 5 dimineața s-a auzit un fluierat. A trebuit s-o pornim din nou la drum. Lungul șir de deținuți a coborât muntele până la gara Rothau. Ne așteptau vagoane de vite. Am fost înghesuiți câte șaizeci și cinci de persoane într-un vagon. N-aveam nici paie, nici apă.

— Destinația Dachau!

II. De la „Convoiul morții” la lagărele Neckarului

Patruzeci de oameni. Opt cai^{14}.

Toți deportații au cunoscut îngrămădeala înjositoare și haotică din vagoanele de transport.

Patruzeci de oameni. Opt cai.

În ziua aceea nu erau decât o sută în fiecare coșciug pe roate. Douăzeci și cinci de coșciuge în șir indian; 2500 de deportați.

— Dați-i drumul!

2 iulie 1944. Compiègne.

— Ieri, în lagăr, ați fost percheziționați. Cu toate astea, poate că unii dintre voi au reușit să ascundă vreun cuțit sau vreun obiect de fier. Predați-le imediat. E ultima ocazie care vi se oferă. Nu veți fi pedepsiți. Aruncați jos tot ce-ați putea avea. Repede, executarea.

Câteva cuțite cad la picioarele interpretului. Subofițerii răcnesc, îi îmbrâncesc pe deținuți, se năpustesc peste cei care sunt în raza patului puștii și verifică firele de sârmă ghimpată care zăbrelesc cele patru ferestruici.

— Atențiune! Dacă încearcă cineva să evadeze, zece împușcați. Atențiune! Dacă evadează cineva, douăzeci de deținuți or să fie împușcați și o să fiți băgați câte două sute într-un vagon... în pielea goală...

Strigăte; alte strigăte furioase, indignate.

— Unul^{15} dintre tovarășii noștri a aruncat pe

peron o carte poștală pe care scrisese: „Plec în Germania. Trăiască Rezistența”. SS-iștii îl caută pe autor. Amenință că vor împușca un om de fiecare vagon dacă nu găsesc vinovatul. Un tânăr francez revendică onoarea actului. Gardienii se reped în vagonul lui, îl apucă și-l aruncă afară.

Când trenul părăsește gara Compiègne, tânărul deținut, cu capul zdrobit de lovituri de cizmă, e mort.

Cui îi vine rândul?

— Și trenul pleacă. Suntem înghesuiți unul într-altul. Vremea e apăsătoare, se anunță furtună. N-avem aer. Avem senzația că ne aflăm într-un cuptor încins. Până la Soissons, totul merge aproape bine. Dar soarele își revarsă razele din ce în ce mai fierbinți peste cuștile noastre de lemn. În vagoane izbucnesc primele incidente. Ne e cald, ne e sete, vrem să bem, ne înghiontim în jurul unui butoi cu apă, se produc câteva încăierări. Unii deținuți leșină, alții încep să delireze. În unele vagoane sunt deja morți, victime ale căldurii.

Lângă Masset, patru prizonieri se prăbușesc. Unul se ridică:

— Domnule doctor, veniți repede.

Masset se gândește: „Un doctor printre noi, e un noroc”.

— Un bărbat înalt, la vreo cincizeci de ani, cu barbă mare, se duce în grabă lângă bolnavi, îi întinde pe jos, după ce ne-am strâns bine pentru a lăsa un mic spațiu liber. Le descheie hainele le face vânt cu o batistă, îi bate peste obraz. E ajutat de un bărbat de vreo treizeci de ani...

Doctorii Bent și Solladie, socru și ginere, și-au început colaborarea în calitate de medici și de deținuți din momentul când au părăsit Compiègne. Exemplu unic, cred, care avea să continue până în ceasul eliberării.

La Reims, doctorul Bent sare pe peron, spunând: „Arzt”, medic.

— Barba mea albă a părut să se impună acelor brute, care, zăpăcite de îndrăzneala mea, n-au reacționat. O infirmieră a Crucii Roșii mi-a dat un flacon de eter și câteva bucăți de zahăr... Trenul a pornit din nou. Căldura devenea de nesuportat. Sudoarea curgea pe noi șiroaie, limba ne era lipită de cerul gurii, iar deasupra noastră plutea un nor de aburi. Unii camarazi se simțeau amețiți, alții delirau. Aveam să murim în acest vagon? În timpul unei opriri în câmp, am încercat să atragem atenția gardienilor care circulau de-a lungul terasamentului. Am bătut în pereții vagonului.

— Avem bolnavi, oameni care trag să moară.

— Nu-i nimic.

— Chiar acum a murit unul.

— Faceți cârnați din el.

Și trenul din 2 iulie devine un „convoi al morții”.

— Fără încetare – relatează Masset –, cei doi doctori ai noștri se ocupau de îngrijirea bolnavilor. Într-un colț, un deținut se agita, cu ochii rățăciți, cu spume la gură: împărțea pumni, lovituri de picior.

Doctorul Bent l-a calmat... Vagonul celor doi medici din Montclar de Quercy avea să fie singurul în care toți au luptat împotriva morții, umezindu-și

tâmpilele cu urină, bându-și urina. Toți ocupanții vagonului au ajuns în viață la Dachau. Nu același lucru s-a întâmplat în celelalte cuști pe roate.

— Am văzut deodată un camarad prăbușindu-se, cu ochii dați peste cap. Își ducea mâinile la gât, scotea un strigăt gutural, avea niște zvâcnituri spasmodice, la colțul buzelor i se vedea o spumă roșiatică. Murea. La alții, mai cu seamă la persoanele în vârstă, moartea era mai puțin rapidă. Delirau un timp oarecare, liniștit, își strigau nevestele și copiii, pe urmă începeau să horcăie și din acel moment moartea survenea repede.

Noaptea de 2 spre 3 iulie a fost cumplită. Aproape în fiecare vagon s-au produs cazuri de nebunie colectivă.

— Ocupanții vagoanelor se omorau între ei. În cel al lui Mommon, un locuitor din Toulouse pe nume de Castres, de construcție herculeană, a devenit subit furios; s-a ridicat, călca în picioare pe toată lumea, se repezea, urlând, asupra câte unui camarad și-l sugruma cu mâinile lui puternice. În delirul lui a omorât, în felul acesta, câțiva nefericiți incapabili să reacționeze și să se apere. Cei mai valizi s-au pus între el și ceilalți; până la urmă, nebunul a fost legat, trântit la pământ, stăpânit și căsăpit cu un briceag, ca o găină. Lupta și sângele ațâțau și mai tare tot restul vagonului. S-a produs o încăierare generală: oamenii se omorau între ei, se mușcau, se sugrumau, urlau, iar gardienii trăgeau focuri de armă prin pereți. Când vagonul a fost deschis, din cei 100 de ocupanți, numai trei mai erau în viață, printre care Mommon.

În vagonul în care se afla Sirvent din Châteauroux, un camarad nefericit, cu pneumotorax, a leșinat. În vagon se afla un doctor. A fost chemat să dea ajutor bolnavului. S-a ridicat ca un automat, cu ochii răătăciți. Ajuns lângă bolnav, a izbucnit într-un răs mefistofelic. Drept terapeutică s-a apucat să sucească brațele muribundului, care urla de durere. Strigătele lui au declanșat o bătaie generală. Unii ocupanți ai vagonului au devenit nebuni furioși. Se aruncau unii asupra altora, se mușcau, se tăvăleau pe jos, se strângeau de gât unii pe alții, îi călcau în picioare pe cei foarte bolnavi, aproape muribunzi, care erau incapabili să se ridice și care au murit asfixiați.

— Într-un alt vagon, un nebun furios s-a repezit la camarazii lui. Ținea în mână o sticlă spartă, scoasă nu se știe de unde. Ca să-și salveze viața, camarazii lui au trebuit să-l răpună și i-au sfărâmat craniul cu lovituri de gheată...

Un alt medic, doctorul Ringuet din Lexos, i-a „salvat” pe ocupanții vagonului său prin sfaturi, dar s-a prăbușit și el. Om în vârstă, a fost supus unei încercări prea crâncene. Înainte de a părăsi Franța, nouă sute patruzeci și cinci de deținuți din convoi erau deja morți. Ajungând la Dachau, sinistrul șef al trenului, Friedrich Dietrich, și-a predat încărcătura comandantului lagărului, spunând:

— Vă aduc o mie șase sute treizeci de francezi care put. Cu părere de rău, nu vă pot livra mai multe cadavre.

Câțiva supraviețuitori din „convoiul morții” aveau să părăsească repede Dachaul pentru a fi duși în diferite lagăre mici de pe Neckar. Printre aceștia se aflau doctorul Bent și ginerele lui. Aceste lagăre depindeau de Natzweiler. Implantate în punga formată de Dunăre, Rin și Main, ele fuseseră pregătite în martie 1944 pentru cinci sute de deportați din temnițele alsaciene. Conduși de Oberfeldwebelul Michel, lucrătorii trebuiau să amenajeze o veche mină de ghips pentru a adăposti o uzină de construcții aeronautice. Munca în galerii, betonarea, minarea trebuiau să transforme această „vizină” într-o uzină modernă. Firma Olbricht din Freiburg, căreia i se adjudecase lucrarea, „cumpărase” mușchii deportaților. Fiul antreprenorului știa să se facă temut de deținuții kapo și mânuia cu eleganță coada lopeții... pe spinarea sclavilor lui. Nu-i promisese el lui Göring că uzina va fi „desăvârșită”?

„Echipa noastră familială de medici” a gustat din munca în kommando înainte de a funcționa în Reviere, Raymond Solladie relatează:

— Filmul acestei epoci din viața mea începe întotdeauna cu aceeași imagine: cea a deportaților din lagărul II, imaginea celor cincizeci până la optzeci de „morți ambulanți” care se îmbrânceau în fiecare seară spre a intra în baraca noastră de lemn. Revăd^{16} nu chipurile, ci mai ales siluetele, atitudinile; într-adevăr, dacă aceste trupuri mai aveau puterea să se țină pe picioare, nu mai aveau, în schimb, puterea să se țină drepte. Erau aproape

întotdeauna aplecați înainte și de aceea, probabil, revăd mai întâi figurile lor descărnate, cu ochi ce păreau imenși din cauză că erau duși în fundul capului, maxilarele acelea proeminente din cauză că mușchii feței erau topiți, nasurile acelea subțiri. Dacă adaug la acest tablou zdrențele de pe ei, „pijamalele în dungi” complet ferfenițite, pline de noroi și de ciment și, mai ales, de jeg și de păduchi, am impresia că descriu niște cerșetori din veacurile trecute, dar cei din lagărul II – francezi, ruși, polonezi, belgieni, olandezi și iugoslavi –, strigând (cei mai mulți) într-o germană stricată: „*Krank, schoming*”, își cerșeau de fapt propria lor viață!

— Descrierea ar fi, totuși, incompletă dacă n-aș adăuga ceea ce se înfățișa înaintea ochilor mei de medic atunci când deportații se dezbrăcau; îmi dau seama acum că-i vedeam mai mari decât erau în realitate, pentru că absența grăsimii și topirea mușchilor dau unui membru inferior sau superior și chiar gâtului o falsă aparență de lungime. Dar ceea ce-mi revine în minte cu deosebire este sternul proeminent și aproape dezgolit, coastele acelea foarte aparente, deoarece nu le acoperea decât pielea, burta întotdeauna bombată (ascită), coapsele ca fusele, articulația genunchiului, din care rotula părea să iasă afară, și, în sfârșit, picioarele neașteptat (aș putea spune, aproape ridicol) de groase din cauza edemelor!

Lagărul II de la Neckareltz, situat puțin în afara satului, avea reputația de a fi cel mai aspru din regiune. Era destul de mic, întinzându-se aproape

numai în lungime și doar pe vreo cincizeci de metri în lățime. De pretutindeni se vedeau gardurile de sârmă ghimpată și posturile de observație. Barăcile de lemn, fără etaj, erau amplasate una lângă alta. Instalațiile sanitare se reduceau la niște simple robinete de apă, în curte și la niște gropi descoperite. Terenul de apel, dreptunghiular, era întotdeauna plin de zăpadă sau de noroi. Era un lagăr înghesuit și murdar și, mai ales, un lagăr trist. Această impresie de tristețe era comună și celorlalte lagăre, dar în acestea existau uneori străfulgerări de viață, discuții, se auzeau zbieretele șefilor de dormitor, strigătele de durere ale deportaților bătuți; câteodată, chiar hohote de râs. Acolo nu exista nimic din toate acestea. Nu era decât o mulțime docilă, alcătuită din bolnavi și oameni topiți de foame, niște ființe tăcute care se temeau să nu facă gălăgie, aproape niște fantome, ce se grăbeau, după apel, spre barăcile și saltelele lor de paie.

Lagărul I, „școala”, poate ceva mai puțin trist, se descotorosea de indezirabili, trimițându-i la „II”.

Lagărul I era condus de Oberfeldwebelul Michel. Doctorul Bent l-a frecventat timp îndelungat:

— Într-o zi i s-a adus lui Michel la cunoștință că un cal de corvoadă a început să șchiopăteze. Se impunea un singur tratament: uciderea animalului cât mai curând posibil, înainte de a slăbi și înainte ca acea carne, pe care o și vedeam în gulașul nostru, să devină de neconsumat. Michel a hotărât însă că animalul trebuie îngrijit. Cu toate tratamentele ce i s-au aplicat, calul continua să șchiopăteze și a început

să slăbească. Michel a avut atunci o idee strălucită: „Când cineva-și rupe un picior – s-a gândit el –, e pus în ghips”. Am căpătat ordin să mă duc în grajdul unei case vecine și să pun piciorul calului în ghips. M-am executat. În fiecare dimineață, însoțit de o santinelă, mă duceam să verific rezultatul acestei terapeutici și să constat că, datorită mustului de bălegar, ghipsul se muia. Calul a devenit scheletic și, până la urmă, Michel l-a ucis cu focuri de revolver.

Un deținut leton de aproape doi metri înălțime și-a dat sfârșitul. Pe atunci, corpurile se mai puneau într-un simulacru de ladă și erau îngropate în morminte individuale. I s-a raportat lui Michel că lada nu e destul de lungă ca să încapă trupul și că, întrucât picioarele o depășesc, nu se poate închide capacul. În această situație, cel decedat va fi înmormântat într-un sac. Michel s-a gândit puțin și deodată a găsit soluția: „Dacă e prea lung, scurtați-l, tăiați-i picioarele”. Ordinul e ordin. Așa s-a și făcut. Operația postumă a reușit de minune, iar cel operat n-a suferit.

Lagărul II, „nesățios”, era lăsat de către SS-iști pe seama unui deținut german, Walter Haufe, care arbora triumfător triumphiul de culoare roz al pederăștilor. Deținuții îl porecliseră „Fetița”. Doctorul Solladie avea de-a face zilnic cu el.

— La sfârșitul lunii noiembrie 1944, când am sosit în lagărul II, în tovărășia doctorului Andreis, nu exista infirmerie și eram obligați, seara, să ne ducem „să facem vizita” în fiecare baracă. Mă revăd plecând cu Andreis după apel, cu capetele rase, în hainele

noastre vărgate, cu pantofii care luau apă și, mai ales, ducând, atârnată de gât (ca vânzătorii de ziare sau ca negustorii ambulanți), cutia, farmacia noastră cu feșe și cu cele câteva rare medicamente. La ora 10 fără un sfert aduceam la birou lista de *Schonung*, adică lista celor scutiți de muncă pentru a doua zi. Fără să ne consulte, „Fetița” ștergea câțiva, reducând lista noastră la vreo 8 sau 10, în funcție de nevoia de lucrători pentru a doua zi; dacă, întâmplător, în cursul nopții se produceau unul sau două decese în barăci, a doua zi morții erau înlocuiți cu câțiva scutiți luați la întâmplare, pentru ca numărul muncitorilor să rămână neștirbit! După multe discuții cu el, am obținut – măgulindu-i orgoliul (voia ca lagărul al cărui Lageraltester era să fie cel mai mare dintre toate) și poate și datorită unui abces rece pe care-l avea și la care trebuia să-i facem câte o puncție din când în când – înființarea unei infirmerii. În acest scop a afectat o baracă veche de lemn din fața biroului său. Baraca avea, în afară de un mic vestibul destinat consultațiilor, paisprezece mindire, inclusiv cel al doctorului Andreis, cel al infirmierului și al meu. Când i-am cerut un infirmier, ne-a spus: „Vreți un francez? Eram sigur. Alegeți-l voi și aduceți-l”. L-am propus pe Panis, un institutor din Vosges ai cărui plămâni ne nelinișteau. Panis a acceptat, fericit că nu mai trebuie să lucreze în kommando, și l-am prezentat Lageraltesterului. Acesta i-a spus despre ce era vorba, insistând asupra curățeniei barăcii, dar când Panis i-a cerut cărbuni pentru sobă, i-a răspuns urlând: „Îndrăznești să-mi mai ceri și cărbuni, după

ce ți-am dat sobă? Marș de-aici!”

În prima seară, Panis a „organizat” niște cărbuni. A doua seară a fost prins de niște kapo și de Lageraltester. Când am reușit să-l recuperez pe Panis, l-am găsit în comă, cu trei fracturi (craniu, coaste și omoplat). Am putut să-l evacuez a doua zi la lagărul I, dar a murit acolo peste două zile: așa proceda „Fetița” și ceilalți mici seniori cu puteri nelimitate. Abrutizați de foame, de frică, de cele 18 ore de muncă și 6 ore de somn întrerupt din pricina diareei, cei 2500 de oameni aduși cu forța pe malurile Neckarului se îndreptau lent spre „musulmanizare”^{17}, ultima etapă dinaintea morții. Cât despre doctori, aceștia erau lăsați să se descurce cum puteau! Solladie deschidea abcesurile și antraxurile cu o foarfecă obișnuită.

— Trebuie să spun că infirmierul o ascuțea și o fier bea într-o cratiță, pe sobă. Când buboiul era prea mare, puneam niște ihtiol, un strat subțire de celuloză și o fașă de hârtie. Îi spuneam bolnavului să revină a doua zi, deși știam bine că, după o oră de muncă, fașa avea să plesnească. A doua zi deschideam cu foarfeca și, bineînțeles, fără anestezie.

O operație a doctorului Bent avea să stârnească admirația tuturor lagărelor de pe Neckar.

— Odată a fost adus la infirmerie dintr-un kommando care lucra în exterior un polonez al cărui picior fusese strivit cu două zile în urmă de un vagonet. Stătuse fără îngrijire și, din lipsă de mijloace de transport, nu putuse fi adus mai repede.

Un profesor din Strasbourg s-a apropiat de

doctorul Bent:

— Dacă nu-l amputezi, cangrena o să urce și o să moară. Trebuie să-l amputezi.

Doctorul Bent știa bine asta, dar cu ce instrumente?

— Aveam două fiole de evipan, o pensă hemostatică, o foarfecă veche și un bisturiu mic. Era prea puțin. Am pus să ascută cuțitul de măcelărie împrumutat de la bucătărie. Electricianul lagărului mi-a împrumutat niște fire electrice care aveau să servească de garou, iar croitorul un ac mare, sfoară și ață.

Dar masa? Dar ferăstrăul? Masă! E adevărat că lagărul nu dispunea de nici o masă. Deportații își înfulecau ciorba stând pe jos sau în picioare, în curte. Tâmplarul promite să confecționeze una foarte repede. Două capre cu niște scânduri de lemn pe ele.

— Scobituri la fiecare 5 cm?

— N-am altă soluție.

Meargă și scândurile. Scobiturile, oricât or să fie ele curățate, or să mai păstreze puțin puroi pentru viitorul operat.

Ferăstrăul! Discuție. Ce ferăstrău? Doctorul Solladie crede, că un ferăstrău pentru tăiat metalul se apropie de un ferăstrău pentru amputări.

— Ne împrumută magia?...

— Vă împrumută.

Doctorul Bent are 56 de ani, nu e chirurg, dar aparține acelei categorii de medici de țară de pe vremuri „buni la orice”... de la murdăria intrată în ochi la tămăduirea radicală a herniei pe un colț de

bufet...

Rănitul este așezat pe un coridor între două camere.

— Sunt gata.

Toate instrumentele fierb într-un vas subtilizat de bucătarul SS-iștilor, Plicque de La Châtre. Doctorul Bent se apleacă peste deportat.

— Cu Dumnezeu înainte! Un infirmier plasează garoul la încheietura coapsei; el trebuie să-l supravegheze și să-l dezlege la ordinul meu. Mă asistă doctorul Solladie. Profesorul Rohmer injectează încet evipanul într-o venă a brațului. Bolnavul adoarme. Iau cuțitul de bucătărie și tai până la os. Nu sângerează deloc. Acum, în jurul femurului. Dar dinții ferăstrăului pentru metal sunt prea fini și prea apropiați. În conglomeratul de acolo nu mai taie. Infirmierul Villier aleargă la tâmplărie și se întoarce cu un ferăstrău de mână pentru lemn. Lama este dezinfectată cu sepsol (succedaneu pentru tinctura de iod). Pot, în sfârșit, să tai osul. Reperez cele două artere groase și le leg cu o sfoară fină. Cu prudență, pun să se desfacă garoul. Încerc să acopăr ciotul și, cu acul cel gros, cos mușchii și pielea într-un plan. Operatul este culcat la loc pe salteaua de paie. Și n-a murit. După trei luni, la Osterburken, a fost eliberat și luat imediat în supraveghere de chirurgii americani. Chirurgul american care va fi retușat ciotul nici n-a bănuțit, probabil, condițiile în care am lucrat noi.

Într-un alt kommando al Natzweilerului, doctorul Léon Boutbien a izbutit să efectueze o

operație deosebit de delicată.

„În luna martie 1944 am fost pus în situația să operez un deportat polonez care avea peritonită acută cu plastron. Am intervenit cu un cuțit mare, obișnuit, secondat de un deținut care era, de altfel, măcelar. Am executat apendictomia și am drenat cum am putut, cu o bucată de pânză. Am reușit să ligaturez totul cu ață de cusut. Polonezul a supraviețuit”.

În kommandoul de la Erzingen, Léon Boutbien a făcut o ispravă de cu totul altă natură. Cu complicitatea unui gardian încorporat cu forța în SS a izbutit să țină un miting într-o încăpăre din spatele brutăriei satului, care se afla nu departe de lagăr. El a explicat cine erau în realitate „criminalii” N.N. Sătenii au organizat o colectă de Crăciun și au predat doctorului Boutbien 100 kg de cartofi și de carne. În decurs de un an, acest kommando de patru sute de deportați nu a înregistrat decât patru morți.

Acțiunea morală a medicilor de pe Neckar a fost, ca pretutindeni, preponderentă, mai importantă poate decât medicamentele și îngrijirile sau intervențiile chirurgicale. Un exemplu ne este înfățișat de doctorul Bent.

— Îmi amintesc cum l-am îmbărbătat pe un tovarăș admirabil. De câțeva vreme se lăsase în voia soartei. Într-o zi a venit la infirmerie; se târa fără vlagă. Era murdar, nu se spălase de câteva zile. Era răpciugos. Pur și simplu o cârpă. Dacă nu reacționa

imediat, era iremediabil pierdut. Ce argument să folosesc? Era un om instruit, inteligent, cu o educație aleasă, căsătorit cu o femeie distinsă, un excelent tată de familie. „Ține – i-am spus –, ia gamela asta de *Nachellage*^{18}, mănâncă. Măine ai să te duci la *Schonung* să te odihnești. Porcule, du-te și te spală, puți, mă scârbești. Măine să vii iarăși să-ți dau de mâncare. Dacă nu reacționezi, s-a zis cu tine. Hai, șterge-o în viteză”. Și i-am dat la ieșire un picior în spate... A doua zi, prietenul a venit curat, vesel, surâzător: „Îți mulțumesc, doctore dragă – mi-a spus –, mi-ai salvat viața cu piciorul pe care mi l-ai dat în fund. Mi-am dat seama în ce hal am ajuns dacă eu, șef de serviciu la Prefectura din... am acceptat un asemenea afront fără să reacționez”.

Alții, dimpotrivă, erau incapabili de cea mai mică reacție. Odată intrați pe poarta lagărului, renunțaseră la orice speranță. Doctorul Solladie i-a cunoscut bine pe acei locuitori din Vosges arestați în octombrie 1944, atunci când nemții hotărâseră să stabilească o „linie de oprire” în Vosges. Toți bărbații valizi între 16 și 60 de ani, trimiși în lagăre, au fost rapid repartizați în diferite kommandouri de muncă. Două sute au sosit la mina de ghips de pe Neckar.

— Două sute... iar la eliberare, care a survenit câteva luni mai târziu, nu mai rămăseseră decât cinci supraviețuitori. Am văzut și am îngrijit mulți deținuți în lagărul II. Fuseseră arestați de mult mai puțin timp decât noi și, cu toate acestea, sănătatea lor se înrăutățise mult mai repede decât a noastră... toți însă aveau moralul scăzut. În ianuarie 1945, unul

dintre acești vosgieni s-a prezentat, plângând, la consultație, spunându-mi: „M-am dus pe copcă”. Infirmierul Marius, succesorul lui Panis, i-a luat temperatura sub braț: 36,5°. Examenul meu a fost sumar; avea, desigur, o tensiune arterială foarte scăzută, dar, bineînțeles, n-aveam aparat de tensiune. Pulsul era slab și lent, pânțelele suplu, iar auscultația pulmonară și cardiacă, printr-o pânză destul de murdară, care ne apăra de păduchi, n-a semnalat nici o anomalie. Fusesse examinat ultimul. Mai rămăsese o saltea liberă și, cu toate că n-avea febră, i-am spus: „Ai să intri la Revier. Mâine dimineață, dacă trece kapoul Victor, am să-i spun că ai avut 40°”. Mi-a mulțumit foarte amabil, dar plângând și repetând: „Faceți ce credeți, sunt pierdut, cei șapte copii ai mei rămân orfani”. Ne rămăsese puțină ciorbă. Marius i-a întins o strachină. A mâncat. I-am vorbit din nou la 10 fără 10, când am făcut turul barăcii. A doua zi dimineață la ora 5 și 30 a venit infirmierul să mă anunțe că vosgianul murise. Vecinii lui de saltea nu auziseră și nu văzuseră nimic^{19}.

III. Regatul lui Himmler: Oranienburg

Parcă ar fi încremenit la un semn al unei baghete magice. Brancardierii transportau niște adevărate statui în Revierul de la Oranienburg-Sachsenhausen: deținuți înghețați în cursul transportării pe vagoane-platformă. Medicii se duc în grabă... În spatele doctorului Marcel Leboucher^{20}, un băiat susține pe altul mai în vârstă ca el. L-a auzit pe medic vorbind franțuzește.

— Domnule doctor, faceți ceva pentru camaradul meu, îi e foarte rău.

Marcel Leboucher se duce la el, dar „camaradul” e mort.

— Eu sunt francez. Sunt din Paris... Arondismentul XVIII... Îl cunoașteți, domnule doctor?

Copilul are 14 ani. Tuns, slăbit, palid, îi dai 10.

— Ce ai, băiețuș?

— Nu cine știe ce. Un SS-ist a tras în vagonul în care mă aflam; un glonte de pușcă-mitralieră m-a atins la vârful piciorului, dar am fost pansat... Uitați-vă.

Medicul a scos fașa de hârtie și, „crimă absolută”, a folosit tifon ca să acopere o rană care era neînsemnată. O cantitate mare de hârtie în jurul piciorului face impresie. „Bietul băiat, vor zice ceilalți bolnavi văzând pansamentul uriaș, are cu siguranță piciorul rupt”. Doctorul Leboucher îl ia pe Serge în brațe și-l așează pe un pat.

— Am să vin din nou mâine dimineață.

— Domnule doctor, poate puteți să aflați dacă tatăl și fratele meu sunt și ei în lagăr. Oh, da' mai bine nu! Nu încercați să aflați, noi suntem evrei. Așa că au și fost omorâți.

A doua zi, Serge era îmbrăcat ca ceilalți. Se găsisse în magazie o haină vărgată pe măsura lui. Zâmbește:

— Domnule doctor, plec mai departe cu un transport. Îmi pare tare rău. Infirmierii de la sala IV au înțeles că sunt prietenul dumneavoastră. Au fost foarte drăguți cu mine.

Afară, doisprezece deținuți erau înhămați la o platformă lungă, așezată pe roate de camion. Statuile înghețate aveau să se încălzească la flăcările crematoriului... Serge s-a așezat pe vine; văzându-l pe doctorul Leboucher la fereastra Revierului, se ridică, duce mâna dreaptă la buze și trimite o sărutare.

Lacrimi mari curg pe obrazul medicului.

Oranienburg împarte cu Dachau favoarea de a fi „primul lagăr de concentrare din istoria Reichului”. Amândouă au fost înființate în 1933. Dar Oranienburg era altceva decât un lagăr. Situat la 10 minute de Berlin, el a devenit în 1936 un lagăr model, lagărul conducător al celorlalte lagăre, lagărul-arhivă centrală, „Imperiul lui Himmler”. În opt ani a răsărit din neant un oraș de 75000 de suflete. O capitală secretă pentru proslăvirea Reichsführerului. În spatele gardurilor de sârmă ghimpată au fost instalate mașini de confecționat

bani, mânuite de cei mai mari falsificatori ai tuturor timpurilor. Milioane de dolari și de lire sterline aveau să inunde piețele oficiale și clandestine ale lumii. Aici se triau bijuteriile recuperate, operele de artă jefuite. Aici erau adunați savanții răpiți pentru a pune la punct armele cumplite ale „ultimei șanse”. Aici au avut loc, fără îndoială, primele experiențe medicale pe oameni folosiți drept cobai. Aici erau puse în aplicare ideile cele mai nebunești ale lui Himmler, ca, de exemplu, dresarea a mii de câini care să ducă în spinare o încărcătură de 15 kg de dinamită și să alerge înainte sub șuieratul gloanțelor... Mai târziu, acești câini astfel echipați aveau să fie aruncați asupra diviziilor inamice. Aici era tratat minereul de uraniu pentru prima bombă atomică germană. Aici se urzeau planurile victoriilor și se făureau toate iluziile. Masa deportaților însă se spetea muncind în kommandouri la construcții de drumuri, în uzinele de armament, în atelierele de reparații și nu cunoștea misterele „Imperiului”. Această masă era tratată ca pretutindeni, adică lăsată la bunul plac al gardienilor. În primii ani de lagăr, de pildă, un fost pescar a îndeplinit funcția de chirurg, apoi a dispărut...

Oranienburgul, lagăr-laborator, lagăr-vedetă, era și lagăr-amăgire pentru anchetatorii, comisiile, trimișii speciali ai diferitelor guverne aliate cu Hitler. Edouard Calic, deportat la Oranienburg, a asistat la mai multe vizite ale unor „demnitari ai Axei”.

— Comandanții^{21} ordonau să fie adunată la intrarea în lagăr o garnitură de mostre ale „pensionarilor” lor formată din fenomene demne de

circ: pitici, uriași, debili mintali și specimene aparținând tuturor categoriilor de deținuți, caracterizată, fiecare, prin culoarea diferită a „triunghiului”. Apoi, în prezența noastră, șefii naziști își începeau perorația pentru uzul vizitatorilor:

— Iată, domnilor, aceste creaturi, această gamă de culori, vă arată că aici sunt concentrate o serie de ființe primejdioase nu numai pentru Reich, ci pentru întreaga lume. Vă întreb ce se poate scoate din acești comuniști, din acești apatrizi îngrijorători, din acești evrei, din acești bandiți, din acești homosexuali, din acești idioti?

Iar dacă vreunui dintre vizitatori părea să aibă unele îndoieli, comandantul arăta pe câte unul dintre cei de față:

— Dumneata, cocoșatule, de ce te afli aici?

Piticul, în poziție de drepti, răspundea:

— Domnule comandat, am necinstit o fetiță de cinci ani.

— Și dumneata, girafo? Care-i motivul internării dumitale?

— Am violat-o pe nevasta unui soldat plecat pe front, răspunde uriașul (2,12 m), și el în poziție de drepti.

— Dar dumneata? – întreba comandantul, adresându-se unui evreu scos din blocul 19.

— Am falsificat bani.

Comandantul trecea repede la altul.

— Sunt aici pentru „proxenetism”. Țineam un bar și exploataam fetele.

Se adresa apoi unui „triunghi roșu”.

— Am rănit un SS-ist într-o încăierare.

— Ești în solda Moscovei, ai înjunghiat cu perfidie, în timpul nopții, soldați de-ai noștri.

Mai era arătat apoi un medic care provocase avorturi, un țigan hoț de păsări, un membru al sectei „martorii lui Iehova” care refuzase să poarte arma „satanei”, iar apoi, pentru contrast, comandantul invita o „amazoană” cu părul blond, cea mai frumoasă membră a detașamentului feminin SS, pentru a prezenta consemnul dat SS-ului de către Reichsführer.

— Este interzisă tutuirea deținuților. Orice SS-ist care ar îndrăzni să lovească un deținut este pedepsit cu severitate.

Murmure de simpatie în rândul străinilor. Priviri de dezgust către speciemenle prezentate.

— Veți vizita numaidecât instalațiile sanitare și veți constata mărinimia și omenia noastră față de acești degenerați.

— Noi primim aceeași rație ca acești oameni, încheia tânăra SS-istă.

Și Edouard Calic conchide:

Vizitatorii erau entuziasmați.

— Recomandăm guvernelor dumneavoastră să aplice aceleași metode.

După numeroase șicane, Marcel Leboucher a fost acceptat de șeful Revierului. Urma să fie „oculistul” lagărului. I s-a dat un colțișor despărțit printr-o perdea de sala cea mare unde se aflau bolnavii,

răniții, cei în agonie. Trebuia să stăvilească în cel mai scurt timp o epidemie de conjunctivită purulentă.

— Am obținut un rezultat destul de rapid ca să fie remarcat și am fost prevenit că va veni în inspecție un „mare” (sic) profesor din Berlin. Cu această ocazie am căpătat ordin să-mi convoc toți pacienții. N-a fost treabă ușoară pentru că fișele bolnavilor se aflau adunate toate în uriașul fișier al secretariatului. Am putut convoca douăzeci și trei la ora 6:30. Profesorul a sosit la ora 11, după ce a telefonat că va examina numai cazurile de abces al pleoapelor și cinci-șase cazuri de conjunctivită. Cu ajutorul unui camarad interpret i-am prezentat bolnavii, printre care și două falnice abcese ale pleoapelor. Spre surprinderea mea, el a diagnosticat unul din aceste două cazuri drept conjunctivită purulentă, ceea ce m-a făcut să presupun că era, poate, profesor mare, dar nu oftalmolog.

— Era un bărbat mai curând scund, tânăr, destul de plinuț. Arbora la butoniera hainei o insignă de membru cu rang înalt în Partidul național-socialist. Adusese cu el un litru de soluție galben-aurie care mirosea a bomboane englezești; mi-a recomandat să tratez cu produsul lui conjunctivitele purulente și flegmoanele pleoapelor. Am avut ideea să-i cer să desemneze el pe bolnavii cu care trebuia să fac experiența^{22}. Alegerea lui s-a oprit asupra unui polonez, V... Dar, în același timp, mi-am „ales” un martor, suferind și el de o conjunctivită purulentă la fel de gravă. Or, la șase zile după începerea tratamentelor, îl vindecasem, practic, pe pacientul

meu, în timp ce starea ochilor lui V... se agravase într-atât încât devenise îngrijorătoare.

Marcel Leboucher și-a luat răspunderea de a opri tratamentul-minune al „marelui” profesor. Baumkoetter, medicul-șef SS al lagărului, a venit, l-a văzut pe bolnavul „martor”, l-a comparat cu celălalt și la plecare i-a spus în treacăt responsabilului Revierului:

— Nu încape îndoială că-și cunoaște meseria; lăsați-l să-și vadă de treabă.

Ceva mai târziu, „oculistul” francez a devenit chiar „profesor”. Diagnosticase singur, împotriva tuturor, o „tumoare cerebrală cu localizare stângă”. Deportatul a murit și i s-a făcut autopsia.

— Ați avut dreptate.

Medicii SS ai lagărului au hotărât atunci să urmeze cursuri serale de oftalmologie. Această considerație subită avea să-i permită medicului francez să salveze numeroși camarazi. Nimeni nu mai îndrăznea să-i atace diagnosticele și atunci au început deodată să se înmulțească „reacțiile meningeale” și „meningitele în evoluție”.

Lecciónile n-au avut viață lungă:

— Iată cum procedam pentru „a preda”. Mă așezam în fața pacientului; sursa luminoasă – un bec electric lăptos – era plasată la înălțimea urechii drepte a pacientului și puțin mai în spate, la o distanță de 6–8 cm. Captam fasciculul luminos cu oglinda oftalmoscopului ținut în mâna dreaptă, îndreptându-l spre corneea ochiului care trebuia examinat, și apoi reglam cu ajutorul unei lupe de

treisprezece dioptrii, pe care o țineam cu mâna stângă. Elevul SS se așeza atunci în locul meu. Îl obligam, cu aerul cel mai nevinovat din lume, să țină oftalmoscopul cu mâna stângă și lupa cu dreapta, insistând să examineze ochiul stâng.

Nici unul dintre „învățăcei” n-a descoperit șmecheria cu schimbarea mâinii. Cum nu erau stângaci, se schimonoseau, făcând tot felul de contorsiuni, după care abandonau ședința.

— E prea special.

„Vrăjitorul” se întorcea la bolnavii lui. Mihail îl îngrija în mod deosebit. Era un tânăr rus de nouăsprezece ani, rănit de un glonte și „tărbăcit” cu furie după o încercare de evadare. Fusesse adus la Revier într-o stare jalnică. Izbitura unui toc de cizmă îi sfărâmasese globul ocular stâng. După zece zile, medicul SS se hotărî, în sfârșit:

— Ambulanța are un deținut oculist, aduceți-l să-l vadă pe rănit și să-și spună părerea.

A fost chemat Marcel Leboucher.

— L-am examinat pe băiat: pansamentul mirosea urât, ceea ce mai rămăsese din ochiul lui atârna în fâșii năclăite de puroi. Am insistat să se facă imediat o enucleare, temându-mă de o meningită purulentă sau de o oftalmie simpatcă.

Diagnosticul a fost transmis medicului SS.

— De acord, spune-i să-l opereze.

Marcel Leboucher a refuzat:

— Medicul SS este chirurg și poate opera mult mai bine decât mine în condițiile în care mă aflu. Uitați-vă la degetele mele^{23}. Pe de altă parte,

probabil că mi se va atribui mie moartea bolnavului dacă intervenția, mult prea tardivă, nu va împiedica meningita purulentă să evolueze către un sfârșit fatal.

Medicul-șef a răspuns:

— Această operație mă scârbește (*sic*). Nu vreau în nici un caz să asist la ea; puneți-i la dispoziție sala „mea” de operație și instrumentele mele.

Marcel Leboucher l-a salvat pe Mihail; dar acum trebuia apărut, căci evadații prinși își sfârșeau, în general, cariera în ștreang. Convalescența lui, împănată cu reșute imagine, s-a prelungit. Mihail a devenit celebru: era deportatul operat de un deportat în sala rezervată SS-iștilor. Pe urmă a fost dat uitării.

— Iar mâna asta! Chiar că n-am noroc.

— E stânga. Du-te să te vadă Bertin.

— Am fost la el când am avut un flegmon.

— Și atunci te-a îngrijit?

— Nu! Mi-a spus că nu e grav și că n-am decât să pun un camarad să-mi deschidă flegmonul. N-a vrut nici unul; atunci am luat de pe jos un cui mare de dulgherie, l-am înroșit la forjă și l-am bătut cu ciocanul ca să-l lătesc și gata!

De data asta însă, nici vorbă ca Robert să-și „măcelărească” singur rana. Mâna era zdrobită... turtită.

— Săracul de tine! Cum s-a întâmplat?

— Ei, simplu! Eram vreo douăzeci și așezam niște cisterne pe șasiuri de camion... Cei care țineau cisterna i-au dat drumul prea repede. Am urlat... și pe

deasupra, kapoul m-a cotonogit c-am îndrăznit să întrerup lucrul. Atunci m-am prezentat în poziție de drepti în fața SS-istului. S-a uitat la mâna mea. Și m-a trimis să mă culc în carcasa unei mașini. Nu pricep nici acum ce s-a petrecut în capul lui.

Alfred Bertin, infirmierul francez al Revierului, nu poate face nimic pentru moment.

— Ascultă, ia sulul ăsta de hârtie și înfășoară-ți mâna. Vino din nou peste trei zile. Are să fie loc.

Și se uită spre coșul crematoriului.

Trei zile mai târziu a intervenit chirurgul francez Emile-Louis Couderc.

— E serios! Trebuie deschis aici, aici și aici.

— Mă adormiți?

— Visezi, n-am nimic cu ce să te adorm.

Un infirmier uriaș ia brațul și-l imobilizează pe masă.

— Hai, stai liniștit!

Bisturiul nu era ascuțit.

— O să tragă puțin.

Într-adevăr, trăgea. A trebuit tăiat de șapte ori pentru trei incizii de câte trei centimetri.

Dintr-o dată, mâna se golește și se dezumflă ca o bășică împunsă.

— Ai avut noroc. Nu e rupt nimic.

La revedere. Următorul.

După două luni, rana e pe cicatrizate, ca printr-o „vrajă”, dar soarta se înverșunează împotriva acestei mâini. Robert ducea cazanul cu „Kaffe” împreună cu un deținut german: 60 kg în pas alergător. Neamțul se împiedică. Apa cafenie clocotită se revarsă și

curge...

Alfred Bertin examinează plaga enormă care a cuprins mâna și o parte din antebraț.

— De data asta e serios. Am să-ți fac o aplicație cu cetaceum. Uite o hârtie pentru blocul convalescenților.

Alfred Bertin s-a ocupat timp de cincizeci de zile de arsura deținutului francez. A mers până acolo încât fura creionul de nitrat de argint al medicului-șef SS pentru ca „prietenului lui” să nu-i fie amputată mâna. De asemenea, l-a șters de pe lista celor „grav bolnavi”, evitându-i astfel „transportul spre cer”.

Alfred Bertin^{24} avea să rămână una din figurile Oranienburgului. Infirmier la Asistența publică, fusese arestat pe baza unui denunț. Fost informator al unei rețele a Rezistenței, el nu se putea abține să nu facă farse la telefon.

— Alo, pompierii? Un tren de benzină german arde la Paris Pajol...

— Alo, spitalul Lariboisiere? A fost pusă o bombă în aripa rezervată Wehrmachtului.

— Alo, comisariatul...

— Alo, comandatura...

Farsele prindeau de fiecare dată; la Lariboisiere, de exemplu, au fost evacuați de două ori toți răniții și bolnavii germani.

La Oranienburg, buna lui dispoziție, glumele lui redau curajul multor deportați.

În zilele de după atentatul împotriva lui Hitler

au fost aduși la Oranienburg mai mulți conspiratori răniți. Doctorul Leboucher a examinat pe unul dintre aceștia:

— Era tipul „boierului măreț”, care-și purta blazonul brodat pe căptușeala pardesiului, deasupra buzunarului interior din dreapta. Un glonte de pușcă-mitralieră îi intrase în regiunea temporală stângă, ieșind la capătul sprâncenei. Avea nervul optic atins; musculatura globului ocular rămăsese intactă, însă pleoapa superioară funcționa prost. Rănitul nu m-a întrebat niciodată nimic altceva decât: „Am să pot, totuși, purta monoclu?”

Cum s-a vindecat, a și fost executat.

Și a venit ziua de vineri 20 aprilie 1945...

— Evacuare generală.

— Rămân în Revier numai cei grav bolnavi și răniții netransportabili; medicii și infirmierii trec în coloane.

Chirurgul francez Emile-Louis Couderc a dat fuga la „colegul” său din SS.

— Rămân cu Leboucher. Nu putem să-i lăsăm pe toți acei oameni fără îngrijire.

Chirurgul SS a răspuns:

— Firește.

Couderc și Leboucher și-au luat rămas bun de la confrăți și și-au reluat lucrul. La începutul după-amiezii, chirurgul SS a intrat în infirmerie.

— Doctore Leboucher, unde e prietenul dumitale Couderc?

— Pansează în Revier femeile rănite în bombardamentele suferite de kommandourile Auer și Siemens.

— Spune-i că trebuie să plece numaidecât. Și dumneata la fel.

Leboucher l-a găsit pe Couderc. Ceilalți medici erau gata de plecare.

— Nici nu mă gândesc... Tu pleci?

— Bineînțeles că nu.

— Atunci e în regulă.

Un deținut german de drept comun, operat mai înainte de Leboucher, vine gâfâind.

— Am auzit că vreți să rămâneți cu bolnavii netransportabili.

— Bineînțeles, e datoria mea.

— Trebuie neapărat să plecați. Prietenii dumneavoastră și francezii sunt încă în fața blocului 7. Duceți-vă cu ei, mai aveți timp. Vă dau un sfat bun.

— Știi ceva?

— Da. Patruzeci de SS-iști împreună cu Untersturmführerul R... au sarcina să arunce Revierul în aer, Revierul și toți bolnavii. Nimeni nu trebuie să scape.

Couderc și Leboucher s-au apucat din nou să panseze.

La mijlocul nopții, o ultimă încercare a SS-iștilor.

— Hai, plecați. Sunteți destul de vechi în lagăr ca să înțelegeți că nu se încurcă nimeni cu un martor jenant, așa cum ați putea fi dumneavoastră, ci-l lichidează. Singura dumneavoastră șansă este să

plecați imediat.

În zori, lagărul era pustiu, de parcă ar fi fost părăsit, Poarta cea mare era ferecată. Timp de douăzeci și patru de ore nu s-a văzut nici un neamț^{25}. În sfârșit, duminică:

— Era 5 și ceva, se auzea bătând clopotul lagărului. Am ieșit din Revier, unde venisem să văd un bolnav olandez. În curte, mare îmbulzeală spre poartă. Intrase un soldat rus tânăr, cu trăsături de mongol, ținând în brațe o pușcă-mitralieră, așa cum poartă o femeie un copil. Îl sărutau toți și apoi iar și iar. Era roșu tot și râdea descoperindu-și dinții. Bolnavii cei mai slabi, cei mai neputincioși se înghesuiau. Se târau cum putea fiecare. Păreau adevărate stafii ieșite din mormânt... Lacrimile curgeau pe obrajii tuturor.

IV. Falkensee trece de la verde la roșu

Este întotdeauna dificil și delicat pentru cel care n-a cunoscut lagărele de concentrare să se descurce în hățișul luptelor pentru influență care aveau loc printre deportați. Cred că, luând ca exemplu kommandoul Falkensee al lagărului Oranienburg, kommando relativ important, cu cei 2500 de oameni siliți mai întâi să construiască o uzină de armament în suburbia Spandau și apoi să asigure producția respectivă, va putea înțelege mecanismul prin care chiar după gardul de sârmă ghimpată, anumite grupuri etnice sau politice își impuneau autoritatea. Trebuie precizat că aceste conduceri clandestine nu dispuneau decât de mijloace limitate de presiune asupra SS-iștilor, care închideau ochii ca să aibă liniște. Când au intervenit, socotind că respectivele comitete „depășesc limitele”, era, în general, prea târziu. În ajunul eliberării, organizațiile secrete din anumite lagăre dispuneau chiar de arme.

Așa a trecut, Falkensee într-o bună zi din mâinile „verzilor” în cele ale „roșilor”^{26}. Și o dată cu lagărul și infirmeria.

Încă de la sosire, politiciii, „roșii”, constituiseră un comitet ilegal condus de comuniști germani. Unii erau deportați din 1933. Acest comitet a fost mereu întărit prin aflulul de noi veniți. Ca în majoritatea kommandourilor în care SS-iștii furnizau material uman directorilor de uzine sau șefilor de șantier, gardienii trebuiau să se supună dorințelor patronilor

civili, care plăteau pentru fiecare „cap”. Cât a ținut construirea și instalarea uzinei de armament Demag, salahorii au putut fi folosiți până la epuizarea completă... Nu era lipsă de brațe de muncă! Când a devenit necesară recrutarea de personal calificat pentru producția de război, s-a pus și problema ridicării nivelului profesional al vitelor de muncă. Astfel, cei 180 de francezi care rămăseseră în viață din grupul primilor 300, aduși acolo în mai 1943, au fost supuși la diferite teste pentru a li se determina profilul și a se organiza niște cursuri de calificare rapide. Turnătorii, strungarii, ajustorii puteau să se integreze foarte repede în producția pe bandă... și să saboteze. Această orientare nu putea fi însă eficientă decât dacă și Revierul devenea eficient. Deportatul, de aici înainte „producător”, tot nu era om, dar aducea foloase. El trebuia deci menținut în stare de funcționare. În timpul preponderenței deținuților de drept comun, a „verzilor”, Revierul depindea de SS-istul Günther, care delegase o parte din atribuțiile sale germanului Hann, condamnat pentru omor, și unui medic polonez pe nume Franck. Aceștia nu se considerau nicidecum în slujba camarazilor lor; ei erau auxiliari ai SS-iștilor, colaboratori ai Reichului și, la sosirea convoaielor, îi înlăturau pe evrei și pe cei inapți de muncă. Se știe ce însemna acest lucru: cei „stigmatizați” dispăreau fără urmă, tot așa cum aveau să se evapore cei „prea” bolnavi sau cei ce nu erau „în formă”.

„Verzii” de la Revier dovedeau o stranie atracție pentru culori. Puțin interesa rana celui consultat.

În prima zi, alifie verde.

— *Weg!* Următorul.

A doua zi, alifie galbenă.

— *Weg!* Următorul.

Și așa mai departe. Roșie, neagră, *Weg! Weg!* Cei care solicitau vizita medicală, înainte de plecarea de dimineață se așezau în fața blocului 5 și așteptau sosirea responsabilului SS. Günther își făcea apariția cu bastonul de cauciuc în mână. Balul putea începe.

— O vijelie. Un uragan. Totul era pus în acțiune în același timp: picioarele, pumnii, bastonul de cauciuc. În mai puțin de un minut, locul era gol. Rămâneau lungiți numai cei snopiți în bătaie. Nu se puteau prezenta și nu erau admiși decât cei cu temperatură de peste 40°. Cei ce fugeau din rânduri în timpul furtunii erau urmăriți de șefii de bloc. Încolțiți, ciomăgiți, li se dădeau pe urmă sarcinile cele mai grele. Dacă reușeau să suporte acea zi, în ziua următoare își reluau locul pe șantier.

— N-am să uit niciodată acele întoarceri de la lucru cu morții purtați de patru camarazi, fiecare ținând cadavrul de o mână sau un picior. Toți erau extenuați de încercările din timpul zilei și drumul de la șantier la lagăr era lung de mai bine de 3 km. Convoi de coșmar, în care erau trecute din mână în mână trupurile celor prăbușiți. Și dacă, din cauza oboselii, vreunul din noi îl scăpa pe mort, dacă trupul acestuia se bălăbănea și strica ordinea rândurilor, ploua cu lovituri. Chiar și morții erau loviți.

Procesiunea intra apoi în lagăr; atunci, după fantezia SS-iștilor, mortul trebuia ori întins pe jos pe locul pe care l-ar fi ocupat dacă ar fi fost viu, ori menținut în picioare. Morții erau numărați laolaltă cu viii!

Cadavrele, însemnate cu creionul de anilină, erau apoi depuse în W.C. Pentru administrație, cei ce încetaseră din viață nu erau morți. Nu deveneau morți cu adevărat decât atunci când treceau dincolo de sârma ghimpată a lagărului central de la Oranienburg. La Falkensee, în timpul alarmelor aeriene, deportații duceau morții cu ei în adăposturi. Pe urmă, trupul era „transferat” în Revier, în așteptarea camionului care urma să vină să-l ia peste o zi sau două. El își primea rația, pe care, bineînțeles, și-o împărțeau deținuții kapo.

Comitetul internațional clandestin al Rezistenței se întărea și se organiza. Aproape toți deținuții aveau triumphiul roșu. SS-iștii și civilii care trebuiau să asigure productivitatea uzinei au hotărât să-i sacrifice pe cei de drept comun. „Roșii” au învins, ocupând toate locurile importante din Falkensee. Revierul nu le scapă, și Gustav Butgereit, comunist german arestat în 1933, preia conducerea. El s-a debarasat în curând de „verzii” de acolo. Personalul era format acum din doi medici sovietici, un danez, un francez – doctorul Breitman –, un student în medicină – Bernard Dutasta –, de asemenea francez și Georges Septépé.

Din ziua aceea, Revierul începe să se umanizeze în limitele admise de SS-iști: trei internări pe zi (la 2500 de deținuți) și 10 scutiri de muncă. Medicii au

izbutit să depășească repede aceste opreliști. Totuși, pe plan medical, posibilitățile rămâneau, ca pretutindeni, limitate:

— Produsele farmaceutice se reduceau la cea mai simplă expresie, adică la aspirină, cărbune și prontosil (o variantă de sulfamidă). În aceste condiții, medicii noștri întâmpinau, la fiecare caz, probleme greu de rezolvat. În fiecare zi trebuiau să facă apel la terapeutici de pe vremea bunicilor noștri. Îmi amintesc de un tovarăș bolnav de pneumonie. Sulfamidele nu produseseșă nici o ameliorare a stării lui, Slăbea și ne așteptam ca într-o săptămână să-l vedem prăpădindu-se. Doctorului Breitman i-a venit ideea să încerce un procedeu vechi: „înfășurarea”. După ce a întins pe zăpadă, la -20° , o pătură, l-a dezbrăcat pe bolnavul nostru cu 40° temperatură și l-a înfășurat în pătura înghețată. Inutil să descriem reacțiile bolnavului. Cel mai spectaculos a fost însă să-l vezi pe muribund ieșind din comă la câteva ceasuri după această ședință, pentru a reveni, ca prin minune, la viață. În altă zi, la vizită, un deținut s-a prezentat cu o rană la mână care se infectase. Era o inflamație importantă, și anume o limfangită de-a lungul brațului și o adenită a axilei. După curățarea plăgii și o doză masivă de sulfamide, n-am găsit altă soluție decât un pansament umed, cu care să încercăm resorbirea puroiului. A doua zi, bolnavul nostru, înnebunit de durere, prezenta un braț pe care inflamația îl făcuse uniform de la degete la cot. Era un flegmon. Îl pândeau o septicemie. Trebuia neapărat ca tot puroiul să fie drenat spre exterior. Nu aveam

drenuri. După o oră de căutare prin tot lagărul, s-a descoperit un tub de cauciuc de calibru mic. După ce l-am secționat în mai multe bucăți și am practicat pe fiecare lungime un număr cât mai mare de găuri cu puțință, am pus la fiert aceste drenuri improvizate. Sterilizarea odată isprăvită, eram gata. Doctorul Breitman, după ce a incizat brațul în mai multe locuri bine precizate, a trebuit literalmente să-l împănazeze cu bucăți de cauciuc. Acestea erau introduse printr-o incizie și scoase la o distanță de 10–15 cm prin alta. Totul a fost acoperit cu un pansament uriaș. Peste trei zile, brațul redevenise normal, iar bolnavul nostru era salvat.

Pe măsură ce ne apropiam de deznodământ, oboseala și lipsurile de tot felul puneau celor ce răspundeau de Revier o problemă de conștiință: cum să reușești să îngrijești, cu maximum îngăduit de 90 de bolnavi și 60 de scutiți de muncă, 1500 de oameni aflați la limita epuizării? Problema nu putea fi soluționată decât printr-o rotație rapidă a internării în Revier. Durata medie a acestei internări era de o săptămână. Ultima soluție pentru cei care simțeau că se sfârșesc era rănirea voluntară. „Clasicul” genului consta în a lăsa să cadă, în atelierele de armament, un tub greu de obuz pe degetul mare de la picior. SS-iștii erau atunci nevoiți să acorde cincisprezece zile de repaos specialistului care, din cauza surmenajului și epuizării, nu mai putuse fi suficient de atent.

În martie 1945, recepționând medicamentele

primite, medicii au descoperit, în lada rezervată SS-iștilor, fiole de cebion și vitamina C în concentrație mare. Fiolele au dispărut în buzunarele descoperitorilor. Peste câteva zile, Georges Septépé își dădu seama că unul din foștii lui tovarăși de la închisoarea din Marsilia ajunsese la capătul puterilor:

— Era într-o stare lamentabilă. Îi cunoșteam curajul și știam că nu venise la mine decât după ce ajunsese cu adevărat la capătul puterilor. Dar nu era nici rănit și nici n-avea 40°. După o scurtă discuție cu doctorul Breitman și Bernard Dutasta, am hotărât să-i facem prima injecție cu cebion. Era ora 8 dimineața. Venea dintr-un kommando de noapte. Nici vorbă de internare în Revier sau de scutire de muncă. Nu puteam decât să-l sfătuim să se ducă să se culce în așteptarea reluării lucrului. La ora 10 am fost înștiințați că prietenul nostru este grav bolnav în blocul lui. Ne-am dus toți trei la căpătâiul său. L-am găsit în comă și clănțănind din dinți. Temperatura depășea 40°. L-am transportat imediat la Revier, îngrijorați de urmările injecției. Nu fusese oare medicamentul prea tare pentru organismul lui slăbit? La câteva ore după internare, tovarășul nostru își venea în fire. Peste cincisprezece zile, înviorat, și-a reluat locul în uzină. Cu acel mic stoc de fiole, aveam să salvăm doisprezece deportați.

În ziua de 19 aprilie, la apelul de seară, lagărul a aflat că a doua zi dimineața urma să fie evacuat. Plecarea la ora 8, fără excepții. Doctorul Breitman a refuzat să-i lase pe muribunzi să plece la drum. Comitetul ilegal a luat legătura „pe cale ierarhică” cu

comandantul SS. Dimineața, la apel, contraordin:

— Evacuarea diseară la orele 17, fără Revier.

Breitman nu s-a declarat mulțumit.

— Dar schilozii și cei scutiți care se află în blocuri?

Din nou contacte, pertractări, cale ierarhică... La orele 17, comandantul cedează:

— Evacuarea mâine dimineață, fără Revier și fără scutiți.

Prin acțiunea lui, medicul francez avea să salveze câteva sute de vieți omenești, nu numai bolnavi, ci și numeroși oameni valizi din kommandouri, căci în cursul nopții trupele sovietice – Jukov la nord și Koniev la sud – închideau brațele implacabile ale cleștelui lor între Brandenburg și Potsdam, la vest de Berlin. Lagărul era încercuit și, la 26 aprilie, sârma ghimpată smulsă lăsa să treacă primii soldați sovietici.

Dar cei ce sosiseră nu reprezentau decât avangărzile, fără vehicule, fără serviciu sanitar. Nemții repliați își reglează tirul artileriei. Eliberatorii dau ordin deportaților să fugă:

— Plecați!

— Cum?

— Descurcați-vă!

Personalul Revierului fuge. Nu rămân lângă bolnavi decât Gustav, doctorul Breitman și cei doi asistenți francezi. Au numai două brancarde. Pun pe ele doi muribunzi. Straniu cortegiu, coloană lungă de oameni liberi care se târăsc, se opresc la fiecare cincizeci de metri, se regroupează, se prăbușesc, se

adăpostesc, în cele din urmă, seara într-o casă părăsită. Cei doi bolnavi transportați pe tărgi în tot cursul acelei zile lungi mor a doua zi.

— La 3 mai, nereușind să fim preluați de un serviciu sanitar, hotărâram să înaintăm în etape mici în întâmpinarea trupelor americane. Pentru atingerea acestui obiectiv, norocul ne-a ajutat sub forma unei trăsurii vechi, găsite într-o curte și a unui cal (șchiop ca și noi), aflat pe o pășune. În două săptămâni am străbătut astfel 180 km, ajungând la Elba în apropiere de Stendal. La fiecare oprire trebuia să asigurăm, prin mijloace proprii, hrana și cazarea micului Revier. Deși pe zi ce trecea, bolnavii își recăpătau forțele, unul dintre ei, Morachini, nu trăia decât cu lapte.

— La 27 mai 1945 am devenit un obiect de schimb, în cursul unei scene care ne-a umplut de uimire. Două mii de cetățeni din Apus – francezi, belgieni, spanioli și italieni – așteptau de-a lungul unei mici ape, lângă Dessau. De cealaltă parte se afla un număr echivalent de cetățeni din Răsărit – ruși, polonezi, unguri etc. Între noi, un mic pod pe care stăteau ofițeri ruși și americani, discutând prin intermediul unui tălmăci. La un moment dat, cetățenii din Răsărit au trecut podul doi câte doi, după care a venit rândul nostru.

V. Thelka

Infirmeria kommandoului de la uzina Thelka^{27} n-a cunoscut decât două zile ieșite din comun. Într-o zi, bolnavii ruși au hotărât să-i cinstească pe prietenii lor francezi. Au învățat *Bolnavul închipuit* și l-au jucat într-un colț al infirmeriei. Bineînțeles, în felul lor și în rusește. În această adaptare liberă s-a inclus o scenă neașteptată. Bolnavul, care avea un pânțec uriaș, a fost culcat pe jos, iar chirurgul a scos din câmpul operator mai multe kilograme de napi...

La 15 aprilie, când a fost evacuat lagărul, SS-iștii au împresurat infirmeria. Prin ferestrele deschise au aruncat grenade. După ultima explozie au curățat restul de două sute de bolnavi cu aruncătoarele de flăcări. Un medic rămăsese alături de ei.

VI. Mauthausen

Pe malurile frumoasei Dunări albastre se află Mauthausen.

Mauthausen și cele 186 de trepte ale vestitei sale cariere.

Mauthausen cu cei 155000 de morți ai săi.

— Trebuie să ajung la Auguste, el o să-mi spună...

În lungul șir al celor 1700 de deportați care tocmai soseau, Gilbert-Dreyfus^{28} devenise nerăbdător. Abia își astâmpăraseră setea. Cu puțin timp înainte, ceilalți, toți ceilalți însetați din convoiul lui, îl luaseră drept nebun. Își azvârlise ceasul unui gardian, strigând:

— Mi-e sete! Dă-mi de băut!

„Ceilalți” ridicaseră din umeri.

— Nu-și dă seama unde se află. Dacă crede că bruta o să-i aducă ceva! E naiv!

Bruta se întorsese cu un deget de cafea călâie, apoasă și acră. „Alți” cinci sau șase băură pe lângă Gilbert-Dreyfus.

— Hai, dă-mi locul tău în rând, iar tu treci într-al meu. Trebuie să-l găsesc pe Auguste Hayez.

Da, trebuia neapărat. Bătrânul sindicalist se dovedise încă de la plecarea din Compiègne curajos și îndrăzneț; organizator înăscut, avea spirit de conducător.

— Hai, treci în locul meu. Trebuie să avansez cu un rând.

Acum îl vedea. Încă cincisprezece salturi și o să-l poată întreba:

— Ce să fac?

De când aflase, la sosire, că medicii erau triați și trecuți în altă categorie, Gilbert-Dreyfus se frământa și nu găsea nici un răspuns. Fusesse arestat ca literat, sub numele de Gilbert Debrise; dacă îi spunea celui care-i interoga pe deținuți „sunt medic”, administrația va sesiza nepotrivirea și se va deschide o nouă anchetă. În plus, dacă declara „sunt medic”, avea să fie luat drept laș, acuzat că se fofilează și că-și lasă camarazii fără ajutor. Auguste... Încă un rând.

— Poți... Iartă-mă!

S-a apropiat de Auguste. I-a explicat. Auguste i-a spus clar:

— Dacă lași să ți se afle identitatea și dacă dosarul dumitale e trimis la Berlin și sfârșești prin a fi spânzurat, cu atât mai rău pentru dumneata. Noi nu putem face nimic. Dacă mica șmecherie îți reușește și te bagă la infirmerie, cu atât mai bine pentru dumneata. Vei fi la adăpost și cine o să ți-o ia în nume de rău? Un singur lucru contează pentru noi: să avem un medic francez în acest iad, în care compatrioții noștri nu par deloc să plesnească de sănătate, un medic care să-i înțeleagă, care să-i sprijine, care să-i ajute. Asta ar fi o treabă bună. Restul înseamnă să despici firul de păr în patru. Dacă te arunci în gura leului sau dacă ieși basma curată, dacă prețioasa ta personalitate pătimește ori scapă teafără, bagă-ți bine în cap că ne e perfect egal. În ceea ce privește riscul, judecă singur. Eu nu-ți pot da

nici un ordin.

Tiradă-predică rostită dintr-o suflare. Fără drept de apel.

— Hai, înaintează! Numele tău?

— Debrise.

— Profesiunea?

— Medic.

Secretarul clasează fișa.

— Ai noroc!

Doctorul Chaplinsky trona peste cele 8 clădiri ale Revierului. Un an de zile suferise alături de ceilalți oropsiți în carieră. Fiecare din cele o sută optzeci și șase de trepte ale scării fusese „pătată” cu sângele lui. Mai înalt, mai puternic decât ceilalți, rezistase mai multă vreme, deși primise mai multe lovituri. Se agăța de viață namila... Apoi a urcat celelalte trepte, care trebuiau să-l ducă în fruntea privilegiaților. Merita. Dar a uitat foarte repede domnul Chaplinsky, a uitat cele o sută optzeci și șase de trepte, miile de ruși ținuti în țarc pe locul Revierului înainte de construirea lui și care, părăsiți de toți, muriseră de foame, de frig... Îl uitase pe micul evreu pricăjit, înspăimântător, care reușise să ducă, pe parcursul a 2 km, o piatră de 142 kg. Piatra a fost cântărită înainte de a fi depusă la muzeu. Micul evreu a murit la o oră după această ispravă, niciodată egalată la Mauthausen și nici în alte lagăre. Domnul Chaplinsky hotărâse însă să supraviețuiască prin orice mijloace. Și era pe cale să izbutească, ignorând în mod

deliberat dramele zilnice, păzindu-se mai ales și înainte de orice de medicii francezi, care ar fi putut, ca și el, să înainteze în ierarhie. Îi plăceau, dar prefera să-i simtă departe de vizuina lui. De îndată ce vedea vreunul apărând dintr-un convoi, se grăbea să-l țină „la căldură” într-un bloc de bolnavi, ca să-i facă vânt apoi în kommandourile care lucrau în exterior. Conștiincios, îl încerca câțva timp pe confrate. Așteptând o repartizare, cel destinat îndepărtării trebuia să facă dovada cunoștințelor pe care le poseda. Gilbert-Dreyfus a fost numit adjunct la blocul 7. Peste două zile, medicul titular a fost trimis la un kommando. Gilbert-Dreyfus a devenit medicul blocului. De când exista Mauthausenul, așa ceva nu se întâmplase încă niciodată.

— Blocul 7 era un bloc foarte special^{29}. Acolo erau concentrați toți bolnavii din kommandourile secrete și din uzinele de război în care se fabricau armele noi menite să asigure victoria definitivă a Marelui Reich. Acest bloc era denumit oficial *Isolierblock*. Izolare motivată nu prin caracterul medical al afecțiunilor tratate, ci ca măsură de securitate națională. Pacienții din blocul 7 n-aveau nici dreptul, nici posibilitatea să comunice cu cei din blocurile vecine. Erau conduși la spălător ca ciumații, după semnalul de stingere.

În felul acesta, spre deosebire de celelalte servicii, în blocul 7 se aflau laolaltă indivizi cu cele mai diferite și mai neașteptate boli. Pe de altă parte, nimic din ceea ce se petrecea acolo nu transpira în exterior.

Ceea ce te izbea când pătrundeai în blocul 7 era mirosul. Un miros dens, imposibil de definit, care îmbiba pereții despărțitori, rufăria, pielea și chiar și aerul care te zgâria în gât. Mirosul nu era uniform, zone de fetiditate discretă alternând cu zone de fetiditate maximă, unde se simțeau emanații de esență diferită.

Regat al putorii și al murdăriei, blocul fusese prevăzut să adăpostească două sute de bolnavi. El găzduia, de obicei, patru până la cinci sute, repartizați pe saltele așezate în trei etaje. Patru sau cinci sute de capete fără păr, așezate în curmeziș. Brațe și picioare încrucișate în toate direcțiile. Patru sau cinci sute de mostre ale principalelor națiuni europene. O vânzoleală de furnicar. Unii se aflau grupați după boala de care sufereau. Șirul de flegmoane și de gangrene răspândea o duhoare de putreziciune. Colțul râioșilor mirosea a rânced. În colțul celor cu dizenterie, literalmente te sufocai. Colțul ftizicilor mirosea deja a carne în descompunere. Majoritatea celorlalți pacienți erau culcați talmeș-balmeș: nenumărații edematoși, umflați din cap până în picioare, ca niște baloane, masa imensă a celor slabi, cei pe care munca îi deșelase și care, cu titlu de consolare, fără îndoială, erau desemnați cu termenul de *allgemeine Körperschwäche*^{30}. Uneori, pentru a le face plăcere, erau adunați laolaltă indivizi de aceeași naționalitate sau cu aceleași afinități. Alteori, pentru a-i sâcăi, cei mai buni camarazi, prieteni moralmente inseparabili, erau despărțiți. Totul era guvernat de întâmplare, de

favoritism, de târguieli. Unii erau singuri în pat, îndeosebi nemții „de drept comun”, care se bucurau de favorurile Blockältesterului, și polonezii. Dimpotrivă, francezii, italienii, grecii erau surghiuniți în colțurile cele mai dărăpănate, pe mindirele cele mai jigărite. Același hazard, același favoritism, aceleași târguieli stătuseră și la baza alcătuirii listelor de spitalizare în diferitele kommandouri. Cică, alături de deținuți foarte grav bolnavi, al căror organism era la capătul puterilor, sănătatea multora dintre clienții noștri nu părea mai zdruncinată decât cea a lucrătorilor considerați sănătoși. În aparență, ansamblul nu dădea impresia unei săli de spital. Bolnavii își petreceau ziua pălăvrăgind, ciondănindu-se, urzind combinații, adunând resturi de tutun, care, înfășurate într-o bucățică de ziar, erau fumate pe ascuns. Patima tutunului este marele viciu internațional. Am văzut oameni ajunși la ultima limită de rezistență fizică schimbând rația de margarină pe un chiștoc și murind în aceeași seară de inaniție și epuizare.

Același hazard, același favoritism, aceleași târguieli reglementau durata șederii în bloc. În lagăre, ca și în cazărmi, infirmeria este un refugiu. Oamenii încercau să se cramponeze de ea prin toate mijloacele cu putință. Unii nu reușeau să stea acolo mai mult de câteva zile și se vedeau goniți cu pleoapele încă umflate sau cu doi litri de lichid în pleură. Alții, care erau zdraveni-tun, reușeau să rămână în bloc săptămâni și luni întregi. Nu trebuia să fii prea deștept ca să-ți dai seama prin ce manevre

savante își atingeau cei câțiva „învârtiți” scopul, împărțind cu generozitate personalului conținutul pachetelor, neșovăind să plătească cu propria lor persoană, prostituându-se. Dar, în multe cazuri, misterul rămânea de nedeșlegat: un compatriot influent, o figură simpatică, un tatuaj obscen și recreativ sau pur și simplu îndrăzneală și cap...

Profesorul Gilbert-Dreyfus avea să sufere două luni în această „celulă”. Frumosului Vincent, șeful atotputernic al blocului, nu-i plăceau ochii lui. Vincent, mare amator de alcool, de armonică, de biliard rusesc și de tinerei durdulii, voia să fie stăpân la el acasă, iar tâmpitul ăsta de franțuz, care-și „zicea” medic, venea să-i tulbure rânduiala desăvârșită a unor obiceiuri „seculare”. Vincent îl „duse” bine în cursul primei selecționări a bolnavilor pentru castelul Hartheim^{31}. În fața ochilor lui, sub nasul lui, în ciuda prezenței lui, el, Vincent, împreună cu un alt medic izbutiseră, în mai puțin de două minute, să desemneze treizeci de victime pentru „castel”, iar printre ei șapte francezi. Gilbert-Dreyfus n-a înțeles decât atunci când secretarul i-a spus:

— Ai picat aici ca musca-n lapte. Așa e în fiecare luni. Trebuie făcut loc. Ai să te obișnuiești.

Lunea următoare, Gilbert-Dreyfus a primit comitetul de selecționare.

— Eu hotărâsc!

— Ne faci să râdem!

Șapte francezi fuseseră deja dați jos din pat.

— Suiți-vă la loc!

— Gura!

— Suiți-vă!

Gilbert-Dreyfus apucă pe unul de braț.

— Primul e acesta.

Vincent n-a putut să se abțină să nu aplaude:

— A, dacă alegi pe un francez primul! Hai, mai departe, te ascultăm!

Pe acest prim francez, medicul îl știa condamnat. Avea să moară în cursul zilei.

— Ăsta.

— Ăsta.

Treizeci de condamnări la moarte. Treizeci de sentințe în trei minute. Treizeci de crime... dar, slabă consolare, numai doi francezi pe listă. Gilbert-Dreyfus se prăbușea, îl apuca greața, se gândea să se sinucidă... da, să se arunce în gardul de sârmă ghimpată. A ieșit din bloc alergând..., dar s-a oprit în fața barăcii de otorinolaringologie, unde doctorul C..., unul din cei vechi, putea să-i dea un sfat.

— Uite ce s-a întâmplat. Uite ce-am făcut. Să mă trimită să crăp la carieră, mi-e totuna. Nu mai pot. Nu vreau să mai fiu medic.

— Liniștește-te. Câți francezi sunt în lot?

— Doi.

— Doi din câți?

— Din treizeci.

— E prima oară că proporția de francezi în lotul ales e atât de mică la Mauthausen. Datorită ție. Cum ai făcut? E o treabă bună. Mai slăbește-ne cu remușcărilor tale.

Toată seara, colonia franceză s-a perindat să-l

felicite pe Gilbert-Dreyfus. În colțul lui, Vincent rumega.

Înainte de a fi trimis în kommando, François Wetterwald^{32} a fost și el „încercat”.

— O sală cu pereții albi, pardosită cu dale de piatră, iar liniștea tulburată doar de câteva cuvinte aruncate în grabă și de o respirație puțin găfâită. O lumină crudă care scaldă o zonă precisă. Calm, ordine. În jurul mesei, cinci bărbați îmbrăcați în halat și bluză albă, cu tichii albe, cu măști albe. Suntem la Paris, la Praga, la Belgrad?

Șeful, adică cel care operează, e ceh, profesor și chirurg la Brno. Primul asistent e francez, intern al spitalelor din Paris; al doilea asistent e rus, chirurg la spitalul din Kazan. Primul instrumentator este austriac și SS-ist, frizer la Linz. Al doilea instrumentator e sârb. Anestezistul e neamț. Iar pacientul – polonez.

Se desfășoară intervenția. Mâini care se încrucișează, se ajută, se sprijină, își conjugă eforturile pe câmpurile abia pătate de sânge, întind fulgere nichelate spre plaga curată, regulată, lineară, par să-și vorbească, să se înțeleagă dintr-un singur cuvânt. Gesturi la unison, chiar dacă gândurile nu sunt.

Se apropie sfârșitul operației, care a decurs potrivit ritmului așteptat. Plaga e suturată, pansată... Și-atunci ochii îmi cad pe pantalonul meu destrămat, rupt într-o parte aproape pe toată lungimea, pe

picioarele mele goale în pantofi de ciclist scâlțiați și peticiți. Îl văd pe confratele rus luând subit poziția de drepti în fața SS-istului, care, mai înainte, îi trecea la comandă instrumentele necesare. Profesorul Podlaha își îmbracă haina vărgată... Am jucat un joc; da, asta este. Măine, poate, pacientul nostru va fi dus la camera de gazare.

Ne-am jucat de-a chirurgii.

De două ori pe săptămână, Gilbert-Dreyfus și colegii lui aveau zi de pansament. Era ca într-o leprozerie. O „curte a miracolelor”, unde se putea vedea o variație monstruoasă de plăgi, rămase necunoscute din evul mediu. Medicii căutau să le lecuiască prin toate mijloacele improvizate cu putință, în timp ce, în spatele lor, bolnavii se străduiau să întrețină supurația pentru a-și prelungi șederea în spital.

— Dispuneam de o gamă de alifii multicolore cu nume năstrușnice și de feși de hârtie pe care straturile de puroi închegat le transformau în carcase sau în cochilii. Făceam două până la trei sute de pansamente, stând, atât bolnavul cât și medicul, în picioare, într-un nor de praf să-l tai cu cuțitul și într-un haos și o hărmălaie de nedescris. În același timp cu pansamentele, făceam și unele intervenții chirurgicale, sub îndrumarea unui chirurg din Poznan nu lipsit de omenie, însă pe care urletele îngrozitoare ale celor cărora le deschidea un flegmon cu ajutorul unui scalpel tocit, abia șters după incizia precedentă,

nu aveau darul să-l miște. Dispunea de o cantitate extrem de limitată de kelen, pe care o păstra, cu o grijă pizmașă, pentru compatrioții săi. Și zâmbea blajin atunci când vreun străin nenorocit, operat fără anestezie, lăsa să-i scape un vaiet.

Jean Laffitte^{33}, ca sute de alți deportați, s-a pomenit într-o zi așteptând în mijlocul „anticamerei morții”.

— Mă aflam acolo datorită unui medic francez al lagărului, ca să fiu operat de un soi de flegmon la mâna stângă. Spectacolul care mi se oferea nu era deloc de natură să mă îmbărbăteze. Lângă mine, un doctor introducea o sondă în coapsa găurită a unui biet bătrân. Acesta se prinsese cu amândouă mâinile de un stâlp și gemea ca o fiară rănită. Ceva mai încolo, un bărbat a cărui bluză albă era pătată cu sânge smulgea cu putere din anusul unui schelet, aplecat și urlând de durere, ceva care sângera. Pe o masă, un chirurg tăia și răsăia în pulpa unui pacient, care scotea niște strigăte înfiorătoare. Ici-colo se făcea câte un pansament, se putea vedea câte o plagă hidoasă, se consulta câte un bolnav. Lângă fereastră, șezând pe o oală, un băiat, numai piele și oase, se căznea să-și facă nevoile.

Într-o găleată, resturi de organe omenești amestecate cu sânge și putreziciune. O serie nouă de zece oameni intra în spatele nostru, în timp ce alții plecau. Doi dintre ei se târau șchiopătând. Vreo doisprezece doctori, chirurghi și infirmieri se agitau în îngrămădeala de bolnavi și schilozi... Aveam impresia că văd prinzând pe neașteptate viață Muzeul

Dupuytren^{34}... Din fericire, așteptarea n-a durat mult. Cel ce m-a precedat pe masa de operație, un sârb căruia i se deschisese antebrațul, se zbătea și urla în așa hal, încât chirurgul, agasat, a dat ordin să i se aplice o mască cu eter. Apoi a venit rândul meu. M-am întins pe masă, sforțându-mă să par calm... „Francez?” – m-a întrebat asistentul chirurgului. „Francez”. Fără să ceară voie, a luat un tampon de tifon și mi l-a aplicat sub nas. Abia am avut timp să simt prima atingere a bisturiului, că, sub efectul eterului, am și adormit. Când Jean Laffitte s-a trezit, cu mâna înfășurată într-un voluminos ghemotoc de hârtie, medicul i-a spus:

— Ai noroc! E prima dată în ultimele 15 zile că pot să adorm un francez.

Uneori, în această sală de pansare, pustie duminica, doctorul Chaplinsky întrunea un mare „consult”. Toți medicii în funcție trebuiau să „participe” la această ședință de lucru. „Consultul” era relaxarea lui Chaplinsky, opiumul lui. În duminica aceea a participat și François Wetterwald:

— Avem două cazuri: un francez cu o tumoare inflamatorie a laturii stângi a gâtului, de origine osoasă, antrenând o paralizie prin compresie a plexului brahial și un rus cu o laringită ulcerosă netuberculoasă. Expunerile erau făcute de confrăți ruși și polonezi, care recurgeau din belșug la expresii latine, uimindu-ne pe noi, cei de gintă latină și făcându-ne să ne gândim – nu fără răutate – că Diafoirus a emigrat în Europa Centrală după gâlceava cu Molière. A urmat o mare dezbatere, din care n-am

priceput nimic – și nu fără motiv –, în afară de câteva fraze care jalonau cursul tumultuos al potopului de vorbe: *tumor inflamatoria*, *laryngites*, *pseudo-tuberculosis*. Medicul-șef, poliglot și politicoș, îmbrăcat somptuos într-o haină de tweed roșcat, pântecos, bucălat, lat în șolduri, a luat cuvântul și sunt gata să jur că nu și-ar fi părăsit locul nici pentru... un kilogram de margarină. După un ceas s-a întors către ciorchinele zdrențăros pe care-l formam și ne-a tradus esențialul în franțuzește. Pe urmă, radiografiile au circulat din mână în mână... și toată lumea se felicita. De ce să fiu răutăcios? Peste câteva luni aveam să facem, poate, și noi același lucru pentru a ne destinde.

Tumor inflamatoria, fără să bănuiască marele interes pe care i l-a provocat medicului-șef, avea să sfârșească prin a dispărea în sala de vivisecție a castelului Hartheim.

Vincent se-nverșuna împotriva lui Gilbert-Dreyfus. În timp ce toți ceilalți medici și asistenții lor căpătaseră haine civile și chiar halate, francezul continua să umble cu „zeghea” de deportat. Jegos, zdrențăros, fusese lipsit până și de galoșii lui vechi, care deranjau frumoasa rânduială a camerei. Vincent îl sfătuisese pe prietenul lui de la spălătorie să rătăcească unica pereche de ciorapi a indezirabilului.

— Îmi făceam vizita desculț... Încurajați de atitudinea stăpânilor lor, sanitarii, supraveghetorii și chiar unii bolnavi nu mă cruțau de grosolăniile lor și

rânjeau când treceam pe lângă dâșii. Ceea ce nu ușura lucrurile era faptul că locuiam împreună. O odăiță foarte *gemütlich*, cu pereții căptușiți cu stofe multicolore și împodobită cu o lampă de noptieră acoperită cu mătase roz, adusă din nu știu ce lupanar și care rămânea aprinsă toată noaptea. Dormeam împreună cu șeful de bloc, secretarul și unul din medicii asistenți. Se dedau acolo acești domni la chiolhanuri la care uitau să mă poștească și la tot felul de glume nevinovate, ca, de pildă, aceea de a-mi introduce, în timp ce moțaiam, bucățele de hârtie aprinse între degetele de la picioare.

Îmi interziceau, sub amenințarea cu denunțul, să mă lungesc în orele în care n-aveam de lucru, adică între douăsprezece și două, când toți ceilalți își făceau siesta. Îmi furau creionul, îmi rupeau, ca din nebăgare de seamă, notițele. De fiecare dată când voiam să mă spăl, mă împiedicau, pentru ca apoi să mă acuze, în public, că nu mă spăl cum trebuie, lucru care „la un francez” nu era deloc de mirare, dar care-i dezgusta la un medic...

Mânia mea a izbucnit, totuși, într-o după-amiază, când au silit să iasă pentru apel un copilandru măcinat de febră și pe care-l știam tuberculos, deși negam acest lucru. L-am pus să iasă din rând pe răspunderea mea și să se ducă la bloc înainte de terminarea apelului. Vincent, turbat de furie, a profitat de absența mea pentru a lua el însuși temperatura copilului. N-avea decât 37 cu 7, și așa am fost făcut încă o dată de râs... Dar seara, puștiul mi-a destăinuit plângând că, înainte de a-i pune

termometrul sub braț, șeful de bloc i-a aplicat la subsuoară, timp de cinci minute, o compresă cu apă înghețată.

După care, între mine și Vincent s-a declarat război pe față, războiul oalei de lut împotriva oalei de fier. A încercat – ceea ce ar fi putut avea consecințe dezastruoase, dat fiind conținutul dosarului meu – să-l convingă pe șeful lagărului că nu sunt medic, ci un impostor. Medicul-șef, bineînțeles la curent cu toate aceste incidente tragicomice, ar fi putut să le pună capăt cu un singur cuvânt, dar am căpătat repede convingerea că nu era ultimul care să se bucure de ceea ce mi se întâmpla.

Așadar, Gilbert-Dreyfus era pregătit, rodat pentru un kommando. Asemenea lui, douăzeci de medici francezi au cunoscut dresajul Mauthausenului înainte de a fi îndepărtați. Totuși, ei au avut noroc... Au rămas în viață. Peste două sute de confrăți de-ai lor au murit pe câte una din treptele scării celei mari.

VII. „Centrul aerisit” de la Ebensee

Caporalul infirmier întinde seringă

— Hai, doctore, fă injecția!

René Quenouille se dă înapoi:

— Ce e în seringă?

— Benzină... ce să fie?

— Pentru ce?

— Ca să împiedicăm un nenorocit să sufere și ca să-l adormim definitiv.

Medicul francez își vine în fire, se uită fix în ochii SS-istului.

— Nu! Ca medic, nu pot consimți: ar însemna să încalc jurământul lui Hipocrat.

Celălalt se face că nu înțelege. Hipocrat? Jurământ? De fapt, n-a reținut decât refuzul.

— Nu e o rugămintă. E un ordin.

Quenouille rămâne neclintit:

— Și din partea mea, un refuz.

— Ești foarte sigur? Refuzi?

— Da!

— O dată.

— Da.

— De două ori. A treia oară. Bine, ai să vezi!

Quenouille înaintează spre SS-ist. Face iarăși înainte micul pas care-l depărtase de „călăul prin interpuși”:

— Dacă e un ordin, execută-l dumneata.

De data asta, simte că a mers prea departe. Uniforma tremură pe el, cizmele râcăie podeaua.

Mușchii se umflă, se lasă... Falca se descleștează:

— Dar eu nu știu să fac injecții!

Și, rușinat că a ascultat, că n-a ucis, că și-a recunoscut incapacitatea, infirmierul, caporal SS, pleacă... fără să trântească ușa.

Quenouille se așează. Neîndoios, a câștigat, fără să știe, cea mai mare victorie înregistrată la Ebensee. Aici nu aveau să mai fie lichidați niciodată bolnavii printr-o injecție intravenoasă. După „incident”, medicul-căpitan SS a interzis aceste practici „barbare”. Aveau să fie coborâte la rang de amintire și „distracțiile” micului cerc de familie^{35}. Păcat! Era, totuși, tare nostim să faci unui copil un clistir cu apă clocotită sau să introduci un șoricel viu într-un speculum și apoi să-i dai drumul ca să devoreze uterul unei deținute legate de o masă. O dată, totuși, caporalul-infirmier Rotenführerul SS Schilling a uitat consemnul, reîncepând față de chirurgul François Wetterwald șantajul cu eutanasia:

— A fost adus un om în spital. Prins sub o dărâmătură, într-un tunel pe cale de străpungere. Avea ambele picioare strivite complet până la genunchi și coapsa dreaptă sfărâmată. Fusese lăsat trei ore sub un șopron, în voia soartei, cu două garouri care abia se mai vedeau sub carnea umflată. Era galben ca ceara și, prin buzele palide, abia se mai strecura o slabă suflare. În jargon medical, pulsul era mizerabil... Nu aveam altceva de făcut decât să așteptăm, după ce aveam să-i facem o injecție cu morfină – hatâr rar – și cu ulei camforat. Schilling se învârtea ca o muscă în jurul nefericitului. Se uita la

el, făcea mutre și, deodată, mi-a spus brusc: „Fă-i o injecție!” Și cum mă uitam la dânsul ca și când n-aș fi priceput, mi-a precizat ce gândea, făcând, cu policarul și arătătorul, un gest elocvent în dreptul inimii. A trebuit să-i demonstrez că omul nu mai avea de trăit decât câteva minute. Atunci a plecat, dar s-a întors după un sfert de oră. Rănitul mai trăia. Mi-a repetat îndemnul. Am refuzat, pretextând lipsa mea de experiență în asemenea cazuri. Mi-a replicat că era o ocazie unică să învăț ceva nou. Am făcut atunci apel la jurământul lui Hipocrat... M-a întrebat dacă frumoasa mea diplomă îmi asigură posibilitatea să reînviu omul... Apoi s-a retras din nou, făgăduind să revină peste o jumătate de oră.

— I-am făcut pacientului puțin ser intravenos. I-am injectat din nou ulei camforat, în doză mare, și, când pulsul a fost iar perceptibil, l-am dus în sala de operație.

După ce a adormit, i-am amputat coapsa stângă...

Pe urmă i-am dezarticulat șoldul drept...

Și după aceea a murit.

Ebensee! Un sat elvețian în care răsună iodlerul. Vile, gazon, balustrade rustice, un verde cald pretutindeni, un lac, faleze, coroane de brazi... O colonie... de vacanță. Un centru aerisit cu alei drepte. Și piscina, ați văzut-o? Una adevărată! Din material rezistent! De ciment! Cu apă curată!

În faleze, guri deschise spre un decor tipic pentru

„Hanul la Calul bălan”. Tunelele? Târnăcop. Cazma. Vagonet. Sudoare. Praf. Sânge.

Știți, e secret! Secret, înțelegeți? Acolo sus e secret! Se șapă pentru viitoarele uzine secrete, care vor fabrica arme secrete. Aici au să fie într-o zi... Ah, cifrele! Aici au existat într-o zi 18000 de oameni. Din acești 18000, în șase luni 9626 aveau să moară în tunele, iar aproape 8000 aveau să intre în infirmerie. Dar 9000 plus 8000... N-au mai rămas decât 1000 de supraviețuitori. Nu 18000. Ei au umplut golurile.

Gilbert-Dreyfus, alungat de coaliția „confracților” de la Mauthausen, a sosit la noua destinație. Într-o cameră a Revierului l-a primit René Quenouille:

— Ai cinat?

— Nu!

S-a întors spre un dulap: o ceașcă cu lapte, zahăr, o felie de pâine, un cub de margarina.

De la arestare nu mai avusese parte Gilbert-Dreyfus de asemenea ospăț. Și, îndelung, cu răbdare, Quenouille i-a explicat ce înseamnă Ebensee. Rolul medicinei în lagăr, geneza kommandoului, printre ai cărui bieți pionieri se număra și el, rolul personajelor principale. A uitat să vorbească și de rolul său, de demnitatea lui, de curajul lui liniștit, de mândria lui, care făceau din el un fel de simbol invulnerabil.

— Quenouille nu m-a lăsat nici măcar să bănuiesc cât de mult îl îngrijora sosirea mea. Părea extrem de bucuros de venirea mea și de camaraderia adevărată care se năștea între noi. Prietenia e lucru mare în lagăre și simțeam cât de prețioasă urma să-mi fie prietenia lui... Cel mult și-a mărturisit o

anumită nedumerire: în acest kommando existau deja doi medici francezi, chirurgul François Wetterwald și el; nu intra în principiile naziste, din moment ce existau doi compatrioți chemați să lucreze împreună, să se mai trimită și un al treilea francez; era oare acesta rezultatul unei neglijențe sau al unei greșeli de schimbare a macazului? Nu însemna mai curând pentru Quenouille o plecare apropiată, o nouă destinație? Și această destinație nu se rezuma, prin intermediul spânzurătorii, la o destinație spre lumea de apoi?

Activitatea lui Quenouille, învinuit de înaltă trădare, îi adusese condamnarea la moarte. Obținuse din partea tribunalului autorizația de a fi împușcat în uniformă. Pe urmă, Dumnezeu știe de ce, în loc să fie executat, fusese deportat; într-o bună zi a fost văzut coborând pe peronul gării din Mauthausen, în mare tinută, un medic-maior al armatei franceze.

— Zilele următoare le-am petrecut, împreună cu François Wetterwald, în așteptare. O așteptare înfrigurată: ne gândeam fără-nctare la ștreangul de la Berlin suspendat deasupra capului prietenului nostru și știam că și el se gândește neîncetat tot la asta. Dar niciodată, nici unul dintre noi n-a rostit vreun cuvânt în legătură cu aceasta. Ordinul a sosit la 10 iulie, fixând plecarea lui Quenouille pentru ziua de 15, în zori. Destinația Mauthausen.

De data aceasta, Quenouille simțea că nu va mai scăpa de moarte. Își continua vizitele, îngrijirea bolnavilor, își îmbărbăta prietenii.

— Îi aveți pe François și pe Gilbert, nu sunteți de

plâns.

La 14 iulie s-a dus să-i salute pe membrii comitetului ilegal al Rezistenței. I-a spus lui moș Henri:

— N-am curajul să-i revăd pe toți. Sărută-i din partea mea.

Întorcându-se la Revier, i-a chemat într-un colț pe cei doi medici francezi:

— Copii, puteți să-mi mulțumiți. Medicul-căpitan SS m-a convocat să-și ia rămas bun. Mi-a mulțumit pentru serviciile aduse lagărului, mi-a urat noroc și mi-a întins mâna. Din cauza voastră, n-am vrut să i-o refuz pe a mea; ați fi plătit prea scump acest refuz. Dar sunt încă impresionat...

Și Quenouille a plecat. Fusesse împușcat? Nimeni nu știa. Tăcere. Uitare. Gilbert și François aveau să afle, în ajunul eliberării, printr-un deținut evacuat, că Quenouille obținuse o suspendare. Un subofițer SS, student în medicină, în trecere prin Ebensee în primele zile ale existenței kommandoului, îi ceruse niște sfaturi lui Quenouille. Acesta îl familiarizase cu unele elemente de patologie și cu tehnica puncției lombare. Numit medic la Neuengamme, fostul student îl ceruse administrației lagărului Mauthausen, de care depindea Ebensee, pe fostul său profesor.

— O suspendare^{36}!

Viața și moartea continuau.

François opera. Gilbert consulta.

François avea să opereze 682 de „cazuri”. Cu mâinile goale, în instalații rudimentare, fără valve, fără trepan, fără broșe Kirchner, fără nici un instrument pentru oase, fără ace Reverdin. Când lipsea materialul de sutură, moș Henri, cizmarul-șef, furniza ață de cânepă și, fiindcă nu existau autoclave, se punea la fiert...

François opera:

— Nu știu nimic despre tine: nici numele, nici orașul, nici religia, nici meseria.

Adineauri, aplecat deasupra măruntaielor tale ca un haruspex roman, căutam să-mi dau seama ce șanse de supraviețuire ai.

Te odihnești acum, adormit de anestezie, și-ți simt, sub buricele degetelor mele, viața care pulsează în ritmul inimii. Căci viață ți-am dat. Ce o să faci cu ea? Ai să fii frate pentru ceilalți oameni, ori călău? Voi fi binecuvântat sau blestemat că ți-am îngăduit să-ți reiei cursul existenței?

De ce aceste întrebări, normale doar în condițiile unei vieți normale?... Tu nu ești stăpân pe tine, iar peste câțeva vreme, foamea, frigul sau oboseala te vor scuti, fără îndoială, să-ți alegi drumul de urmat, reducând în chip ciudat în timp consecințele actului meu.

François opera.

Erau flegmoanele, flegmoanele acelea gigantice ale feselor provocate de cele douăzeci și cinci sau șaptezeci și cinci de lovituri aplicate cu bastonul de cauciuc... Erau fracturile acelea... lovituri de pumn... lovituri de picioare sau accidente. Era Paul Tillard,

fostul infirmier al lui Quenouille. Îi căzuse în creștet o piatră desprinsă din bolta unui tunel. Nu-și pierduse cunoștința, dar prezenta după accident o plagă lineară în pielea capului de aproximativ 5 cm. La Revier, rana a fost suturată de un tânăr medic ceh. După câteva zile, rana a început să supureze așa că au trebuit scoase firele. Supurația, care era minimă, a durat trei săptămâni și apoi s-a uscat. La aproximativ o lună după accident, Paul Tillard a fost primit în Revier pentru o febră care a durat trei zile. L-a examinat François Wetterwald. Rana părea închisă. Cicatricea era puțin dureroasă la apăsare. Restul examenului a fost negativ, cu excepția unor raluri de bronșită la ambele baze. Febra a fost pusă pe seama bronșitei. Totul însă se complică... Temperatura saltă la 40°. Agitație intensă, tulburări mintale grave. Bolnavul delirează. Nou tratament, supraveghere neîntreruptă. Și iată că pe fața lui apare un erizipel. Schimbare de decor: blocul contagioșilor. Cincisprezece zile de așteptare. Tillard se vindecă, dar plaga de la cap supurează. Wetterwald așteaptă opt zile și descoperă o fractură a craniului sub vertex.

— Foarfece!

Sutură parțială, meșă. Cicatrizare totală în trei săptămâni. Paul Tillard avea să revadă Parisul.

Mai era P. J., care a alunecat, s-a agățat ca să nu cadă în gol, i-a scăpat mâna și s-a înfipt într-un țăruiș de fier... Erau... Erau... 682 de intervenții. Erau toți ceilalți.

Gilbert consulta.

— Rotenführerul SS Schilling se proțăpise în fața

mea, solid și masiv; din ochii lui mici de purcel îmi arunca niște priviri sfredelitoare, căznindu-se să mă bage în sperieți. Trebuia să mă păzesc. Camarazii de lagăr mă preveniseră, de altfel, că niște polonezi au hotărât să mă curețe. Asta din cauză că, zilele trecute, din 37 de francezi câți se prezentaseră la consultație, izbutisem să spitalizez 14 și să acord două sau trei zile de odihnă altor 23. Pe moment, *Schreiber*-ii^{37} n-au observat. Dar din șușoteli în șușoteli și din delațiuni în delațiuni, până la urmă, în lagăre se află totul. Iată de ce Rotenführerul Schilling mă privea cu o insistență indiscretă. Îmi pândeă fiecare gest, căuta să-mi prindă fiecare monosilabă. Atenție! Animalul ăsta înțelege franțuzește mai bine decât pare, așa că nici o vorbă în plus!

Iuri, medicul din Dniepropetrovsk, se lupta cu un rus bătrân, care plângea în tăcere; o urdoare în colțul ochiului, o lacrimă solitară alunecând pe obraz. Iuri și bătrânul schimbau cuvinte confidentiale, din care simțeam nelămurit că era vorba de țigări. Schilling s-a răsucit pe călcâie, întrerupând brusc conciliabilul: „Ce este?... Poți să-i dai o inimă nouă, Iuri? Nu, nu-i așa? Ei, atunci să caute cel puțin să se facă folositor până când o crăpa... Și tu – adăugă el, adresându-se bătrânului –, curând ai să te odihnești. Ai să te odihnești definitiv. Ai să-ți dormi somnul de veci. Și acum, hait, la tunel...” Din gâtul bătrânului a țâșnit un vaiet patetic, căruia i-a pus capăt cât ai clipi o splendidă lovitură de picior, „piciorul casei”, bine aplicat pe fese. Bătrânul s-a întins cât era de lung pe podeaua de lemn, de o curățenie desăvârșită până în

urmă cu zece minute, dar presărată acum cu stele de sânge. Doi kapo s-au grăbit să târască afară trupul inert și moale, care se întindea asemenea hoitului unui taur mort la sfârșitul unei coride.

— Schilling era întors spre mine, cu fața surâzătoare. Întrebare triumfătoare și, totodată, condescendentă: „Ai văzut, ce zici?” La răsul lui răspund printr-un surâs. Pleoapele îmi râd, buzele îmi râd, obrajii îmi râd. A.B.C.-ul diplomației de lagăr. Aparent râd. Și, cu toate acestea, vă jur că nu râd. Între timp fusese introdus un alt lot de schilozi. Cinci bărbați complet goi, personaje dintr-un dans macabru sau dintr-o planșă de anatomie din *Larousse*. Cel mai voinic nu atingea 40 kg. Din zori, așteptau în picioare, nemișcați, pe zăpadă, în fața Revierului. Ori de câte ori, ca să se dezghețe, unul dintre ei bătea din picioare sau se freca pe pânțece, portarul Gustav îi ardea un baston de cauciuc peste ceafă... Baletul bărbaților goi evolua în evantai și fiecare figurant se oprea în fața unui medic.

Stăm în centrul ambulanței proțăpiți ca femeile de stradă în așteptarea clientului. În lipsa supraveghetorilor, clienții au latitudinea să aleagă; altminteri sunt dirijați cu un rafinament care impune pe rănitul sârb ftiziologului luxemburghez, pe grecul tuberculos studentului ceh și pe francez, care nu vorbește altă limbă decât a lui, unui ginecolog din Kazan. Schilling se îndepărtează puțin. Un schelet profită de această împrejurare ca să se fofileze până la mine, cu răsuflarea tăiată, hăituit, strecurându-se asemenea unui conspirator. Gâfâie: „Debrise^{38},

salvează-mă”. Îmi întinde fişa. Berthier Jean. Dumnezeu! Nu l-aş fi recunoscut niciodată! Şi, cu toate acestea, am făcut carantină împreună la Mauthausen abia cu opt luni de zile în urmă. „Hai, Bébert, linişteşte-te. Ce nu-i în regulă? Ce te doare?” „– N-am nimic, dar nu mai pot, sunt sfârşit, salvează-mă”. Şi-i simt în obraz răsuflarea rău mirositoare. Un miros acru, pătrunzător, un miros de descompunere. Mirosul foamei şi al agoniei.

Schilling e iarăşi aici, neîndurător. Şi el pute. Un amestec de unsoare de cizme şi de uniformă a cărei stofă e îmbibată de o transpiraţie prea abundentă. Tocmai înghiţise o cafea cu lapte şi cârnaţi fripţi. Se supraalimentează şi digeră prost. De altfel, aici, toată lumea pute. Cei atinşi de diaree incontinentă, cărora le curge pe pulpe o zeamă roşcată cu cocoloaşe şi care lasă o dâră în urma lor. Şi apoi toţi cei cărora le este frică. Căci şi frica degajă un miros. Cel mai urât dintre toate. Ştiu eu ceva în chestia asta. Am puţin de frică mai des decât când mă uşuram. Fără să mă sinchisesc de reîntoarcerea lui Schilling, îl examinez pe Bébert. Bébert n-are nimic. O să moară – atâta tot. Schilling intră în scenă: „– *Franzose?*” „– *Jawohl*”. „– Ce are bătrânul ăsta?” „Bătrânul” ăsta cu siguranţă că n-are patruzeci de ani, dar, trecut de treizeci, în lagărele de concentrare eşti un moş. „Inima obosită!” „– Poţi să-i dai tu o inimă nouă?” E întrebarea favorită a lui Schilling şi e mândru de ea. „– Nu, dar are cheresteaua solidă. Câteva zile de repaos; o mică cură de cardiazol. Tocmai am primit miercuri – şi o să mai poată face treabă bună”. „– Crezi tu asta?” –

îmi răspunde Schilling... Ceea ce înseamnă: gogomanule, prostănacule care te lași înduioșat! „Fie! Dă-i trei zile, dar nu mai mult. S-a înțeles?” Și mârâie printre dinți: „Franțujii ăștia!” Am câștigat partida. Bébert plânge de bucurie.

Gilbert-Dreyfus a reușit să-l rețină pe „Bébert” nouă zile la Revier. A ieșit de acolo cu forțe noi. N-a murit decât peste șase săptămâni.

— Lucrăm de două ore. Tot în picioare. Tot la pândă. Năuciți, împleticindu-ne, cu nervii crispați. Din timp în timp, Schilling se îndepărtează. Ca să râgâie mai la o parte. Ca să smulgă din mâna felcerului bisturiul tocit pentru a-și oferi luxul de a deschide el însuși un flegmon. Și se bucură când omul urlă. Și se bucură când țâșnește puroiul. Și se bucură când câte unul din noi declară fără să clipească: „Ce chirurg ar fi ieșit din dumneavoastră, domnule Rotenführer!”

În timpul uneia din scurtele absențe ale lui Schilling, un brunet mărunțel, pe care cred că nu l-am văzut niciodată și care pare încă într-o formă destul de bună, s-a apropiat pe furiș de mine: „Dumneavoastră sunteți Debrise? M-a trimis moș Henri, Sunt din ultimul transport, cel de marțea trecută. M-au băgat la tunel în cel mai prost kommando. Douăsprezece ore de ciomăgeală pe zi. Drahomir o să aibă grijă să mă schimbe de acolo. Dar pentru asta trebuie să trec prin Revier și să fiu scos din blocul 10”. Murmur: „Ne-am înțeles, o să încerc, dacă nu merge azi dimineață, revii mâine seară. Ai să te adresezi doctorului belgian Royer. O să fie

înștiințat. Să-i spui doar atât: Debrise m-a tratat de stomac. Atunci...” Schilling, care s-a apropiat din nou, se repede asupra noastră ca o pasăre de pradă: „Ce-i spui ăstuia?” „– Îi explic că nu e cazul să întrerupă munca. Cu trei pastile de cărbune se aranjează”. Scriu pe fișa mea: gastrită, apt de muncă. Și cum brunetul cel mărunțel, neofit, care nu cunoaște legile junglei, se lasă greu, zbier: „Weg! Weg! Șterge-o de aici!” Și-l ameninț cu o palmă, făcându-i, complice, cu ochiul... Schilling e mulțumit de mine. Știu să mă arăt energic când trebuie. Mi-au crescut acțiunile cu un punct. Asta o să-mi permită, în următoarele două minute, să acord fără greutate patru zile de odihnă lui Dieudroit și să iscălesc spitalizarea lui Junot.

— De la începutul ședinței, s-au perindat peste 200 de deportați. Și Schilling continuă să se țină scai de mine. În sala supraîncărcată e o mulțime poliglotă. La masa lor, trei infirmieri pansează, taie, cauterizează, pansează din nou, fără să ridice ochii. În ungherul ușii, călcați în picioare de mulțime și cu fața la public, cei ce se plâng de enterită sunt obligați să facă dovada într-o ploscă pe care prietenul nostru Petit-Louis, însărcinat cu *Abort-ul*^{39}, o golește și o curăță într-una.

Răsuflu o clipă, rezemat de țevile caloriferului, care se încăpățânează să rămână rece ca gheața. „Ai și obosit?” – îmi trânteste Schilling în culmea furiei. Astfel chemat la ordine, ar fi trebuit, potrivit regulii, să mă îndrept și să iau poziția reglementară. Dar, la urma-urmelor, ducă-se dracului! Începe să mă sâcăie

acest Schilling; și, fără să mă mișc din loc, îi răspund doar: „Da”. „Te crezi într-un sanatoriu? Dar eu nu sunt obosit?” – „Dacă sunteți obosit – îi ripostez eu –, n-aveți decât să vă așezați”. Năucit de îndrăzneala mea și de încălcarea disciplinei, Schilling preferă să mă claseze definitiv printre cei săraci cu duhul. Nu-l mai interesez. Ridică din umeri și-și caută altă victimă. Îl zăresc învărtindu-se în jurul lui François Wetterwald. François, calm și șters ca întotdeauna, trudește din greu în tăcere, își face munca lui curajoasă și eficace. Văzându-mă liber, bascul Pierrot pune ochii pe mine. Îi căzuse o bârnă peste picior. „Trebuie să fie rupt ceva înăuntru!” Rupt? Prea ar fi avut noroc. Nu descopăr, din păcate, nici cea mai mică fractură, nici cea mai mică entorsă. Dacă ar fi fost aici Nikolai, incoruptibilul Nikolai, cu figura lui asiatică, m-aș fi ferit să atrag atenția SS-istului asupra caracterului chirurgical al cazului. Dar cu François o să meargă de la sine. Îl duc pe Pierrot la François, care era asaltat de Schilling. Mă bag intenționat în gura lupului. Dau drumul la trâmbiță: „Un caz delicat. Cred că oasele piciorului sunt sfărâmate, dar nu sunt sigur. Aș vrea avizul specialistului”. – „Uită-te tu”, îi ordonă Schilling lui François. François se apleacă și palpează cu grijă, îndelung, grav. Apoi, fixându-mă: „Debrise are dreptate: ar trebui să-l punem în ghips”. – „Bine, pune-l în ghips”, spune Schilling. Nu-i trece nici o clipă prin minte că doi medici, fără să se fi înțeles între ei, se pot înșela amândoi... Pierrot o să fie pus în ghips pentru o simplă contuzie. O să stea în pat

mai bine de o săptămână. În pat, vă dați seama? Trăiască viața...

Schilling, Otto Niedrig. Seamănă ca două picături de apă. Dar Otto nu e infirmier SS, el nu e decât kapoul Revierului. De fapt, judecătorul suprem.

Slab, uscat, cu o privire crudă, elegant ca un lord, mare amator de haine frumoase, așa era stăpânul nostru. Reputația lui de ucigaș era perfect stabilită. Avea o voce complet dogită, iar dialectul lui berlinez era aproape de neînțeles. Era șef și unul din oamenii cei mai ascultați din lagăr. Numai tinerii îi puteau intra în grații pentru că era nebun după ei.

Terenul lui de vânătoare era clădirea dușurilor, unde avea intrare liberă în calitate de responsabil al serviciului sanitar al lagărului; trecea în revistă goliciunile expuse și alegea. Cel ales primea ordin să se prezinte a doua zi la vizită. Otto era acolo și-l aștepta. Semna el însuși buletinul de internare cu un diagnostic de circumstanță, de exemplu: *pleuritis sicca* sau *bronchitis febriles*, după împrejurări.

— După aceea se ducea să-și vadă protejatul în sala bolnavilor și dispunea să i se aducă suplimente de hrană. Îi făcea astfel curte două sau trei zile. Pe urmă, se putea observa că micuțul avea o frumoasă cămașă civilă. A doua zi era promovât la rangul de Stubendienst, adică om de serviciu sau odăiaș. În sfârșit, avea și o șapcă frumoasă și făcea parte din harem; sfios la început, se vedea cum capătă tot mai multă siguranță, iar în ziua în care ne insulta și

amenința că va povesti totul kapoului însemna că devenise favorit. Dacă, din întâmplare, știa să zdrăngănească la mandolină, era un om făcut, pentru că Otto era meloman. Bietul Kiril, metresa oficială a lui Otto, poza atunci în femeie neglijată... și-și povestea uneori nenorocirile conjugale.

Dar Otto știa să fie bărbat, și ce bărbat!

Gilbert-Dreyfus era chemat de urgență:

— Italianul face scandal!

Italianul avea o pneumonie, iar în acea seară o temperatură foarte ridicată. Delira. Se ridica, lovea pe cei ce se apropiau de mindirul lui. L-a lovit pe Gilbert-Dreyfus, pe infirmier. Striga, urla, plângea. Medicul a reușit, totuși, să-i injecteze un calmant – skophedal.

— Fă-l să tacă, a răcnit Otto.

— După injecție, în mai puțin de zece minute are să doarmă.

— Prea mult. Hei, voi de colo, duceți-l la spălătorie. Un kapo și un bolnav îl târăsc. Atunci, Otto, zâmbitor, s-a apropiat de italianul culcat pe jos. I-a cerut kapoului, să-l țină bine de picioare pe bolnav, iar el, Otto, s-a așezat pe vine. L-a apucat de gât și a strâns tare.

— Gata. Acum o să putem dormi.

Mai era Jobst. Drăguțul, minunatul, ciudatul, paradoxalul Willy Jobst, medic-căpitan prin grația dumnezeului Himmler.

— Era un Ianus cu două fețe: elanuri umanitare

surprinzătoare suprapuse peste un fond de o rară duritate. Un băiat splendid, tipul de blond musculos, cu buze pline și fălci de carnivor, care face pe amatoarele de sporturi de iarnă să se prăpădească după el ca profesor de schi. Uneori, duminica, Jobst cutreiera lagărul în lung și în lat, cu pantaloni de piele și panaș multicolor la pălărie, reclamă vie de cale ferată: „Vacanțe încântătoare în Tirol”.

Prima întâlnire dintre Jobst și Gilbert-Dreyfus ar fi trebuit să se termine prin condamnarea la moarte a deportatului. Venea „el”. Fiecare se pregătea. Salonul era curat. Totul era la locul lui. În rânduri. Drepti. A intrat „el”. Sosise. Imperial, urmat de o puzderie de prețioși colaboratori. Și a început trecerea în revistă. Gilbert-Dreyfus s-a strecurat în grup. Se ținea după marele șef. „El” se oprise la un pat și, fluierând, verifica fișa cu diagnosticul, curba de temperatură, medicația. Deodată, „el” a simțit că i se taie răsuflarea. A citit. A recitit. Și-a pierdut din nou răsuflarea, a izbucnit într-un hohot de râs:

— Botulism. Un caz de botulism în lagăr.

Gilbert-Dreyfus era la trei metri de Jobst.

— Autorul! Cine e fantezistul?

— Eu.

Jobst spuse, ridicând din umeri:

— Explică-te!

Într-o pășărească latino-germanică, medicul francez a explicat:

— Bolnavul, un polonez, a fost cuprins săptămâna trecută de dureri cumplite în abdomen și de vărsături imposibil de stăvilit. I s-a scos imediat

apendicele. Îndată după operație, a început să vadă dublu, să se înece, iar apa pe care voia să o bea îi ieșea pe nas. Membrele nu mai aveau nici o putere.

— Așadar – conchide Jobst –, operat marți, azi paralizat, este, clar, o embolie cerebrală.

„El” trăsesese concluzia. Să-i pui la îndoială competența, să-l ridiculizezi față de admiratorii „lui”, de personalul „lui”, de bolnavii „lui”, așa ceva nici nu trebuia să-ți treacă prin minte. Și, cu toate acestea, Gilbert-Dreyfus s-a încumetat:

— O embolie? Atunci cum vă explicați că e paralizat de ambele părți?

Tăcere. Cum îndrăznește un număr să vorbească? Să se îndoiască? Să întrebe? E nebun acest medic de operetă, o să vadă el. Jobst s-a făcut stacojiu, ochii îi sunt injectați, venele gâtului i s-au umflat, groase cât degetul. O să izbucnească? Ei bine, nu; privirea i s-a întunecat, jugularele i-au revenit la normal și Jobst a zâmbit. Galben, dar a zâmbit.

— Ai dreptate. Cum te numești?

Stupoare generală. A cedat. Deținutul a câștigat.

Otto și ceilalți cred că Debrise e nebun și că blândețea șefului lor este nedemnă de un ofițer SS. Dar nu pot să nu admire pe acest mucos, care, prin curajul lui, a știut să iasă din neant și să devină altceva decât un număr matricol: Debrise, Debrise, Debrise...

— Ați văzut? Are un tupeu fantastic. Ce tip!

— Numele?

Nici astăzi profesorul Gilbert-Dreyfus nu îndrăznește să-și închipuie ce s-ar fi întâmplat dacă,

în ziua aceea, Jobst s-ar fi purtat ca un SS-ist.

— De atunci, Jobst mi-a arătat întotdeauna considerație. Considerație pur profesională, se-nțelege. Avea față de francezi sentimente bivalente. Față de François și de mine e distant, manifestă o răceală care contrastează cu cordialitatea pe care o arată unor colegi ai noștri. Le spune pe nume, glumește cu ei, evocă împreună cu medicinistul din Praga farmecul cârciumilor din Piața Vaclav. Cu mine, niciodată un cuvânt care să nu aibă legătură cu serviciul. Dar, sub pretextul că specialitatea sa este chirurgia și că nu se pricepe în medicina internă, dă ordin infirmierilor să-mi ratifice diagnosticele și să execute întocmai instrucțiunile mele. Profit de aceasta ca să inventez cât e ziua de lungă sufluri cardiace, spline mari, nevrite caracteriale.

Într-o zi, când un kapo austriac care furase niște pâine a fost atârnat de mâini, Jobst s-a enervat:

— Înainte de a pedepsi un bolnav, ar fi trebuit să cereți încuviințarea lui Debrise. Poate inima acestui om să suporte tratamentul nostru?

A fost căutat Debrise. Acesta l-a tras de urechi pe cel chinuit și... a pus să fie dat jos de unde era atârnat. Jobst a ieșit bombănind^{40}.

Căpitanul SS luase obiceiul să discute „colegial” cu François Wetterwald. Și Jobst a dovedit, ca și față de Gilbert-Dreyfus, că știa să-și recunoască greșelile. Examinând un deportat italian care pretindea că îl doare osul iliac și șchiopăta ușor, nu pronunțaseră același diagnostic. După anestezie, Jobst s-a întors către Wetterwald.

— Ai avut dreptate.

Peste câteva zile, medicul SS l-a întâlnit pe italian șchiopătând în Revier:

— Ia te uită! Îl recunosc; e eroarea „mea”.

Ciudat om.

Într-o seară, auzindu-l pe Gilbert-Dreyfus plângându-se că n-are ser antidifteric ca să salveze un deținut, Jobst s-a dus la farmacia din sat să cumpere din banii lui o fiolă, pe care a adus-o găfâind.

Jobst s-a dovedit medic și în ziua în care Paul Tillard se zbătea între viață și moarte: orb, în delir, semicomatos, incontinent. Uitându-se la salteaua și la podeaua murdărite, infirmierul neamț trăsese concluzia:

— Țsta nu apucă sfârșitul zilei.

François Wetterwald și Gilbert-Dreyfus au înțeles.

— O să fie...

— Da.

Și Gilbert-Dreyfus s-a dus în grabă în biroul lui Jobst:

— N-am cerut niciodată nimic. Paul e prietenul meu...

Medicul-căpitan SS l-a „sfătuit” pe infirmier să vegheze în mod cu totul special asupra bolnavului. Și, în loc să-l execute pe Paul, infirmierul a executat sfatul-ordin al Hauptsturmführerului său.

Medic, Jobst? Da, medic. Dar nu numai medic. Medic SS. De câte ori n-a brutalizat, ajungând să le rupă un braț sau un picior, bolnavi în stare gravă, pe care slăbiciunea îi împiedica să stea corect în poziție

de drepti! Și de ce, în dimineața aceea, la apel, în fața întregului lagăr, a vrut să demonstreze că era în stare să doboare un om cu sânge rece, fără măcar să clipească? Nefericitului i se făcuse rău și leșinase pe treptele blocului său.

— Unul lipsă la apel!

Jobst și șeful lagărului urmăreau vânătoarea. Polonezul a fost găsit. Șeful lagărului a scos revolverul.

— Nu, exagerezi – i-a spus Jobst, bătându-l pe umăr. – Fii drept, fiecare la rândul lui. Pe ultimul, tu l-ai doborât. De data asta lasă-mă pe mine să țintesc.

Și a tras.

Da ce?^{41}

O zi. Alta. Revierul trosnește. Lagărul trosnește. Câteva sute de capete, victime ale jocului de-a masacrul, se tăvălesc în praf. Medicii lucrează din răsputeri. N-au destule puteri.

Sus, la intrarea în tunel, SS-iștii înfundă cu exploziv cuptorul unei locomotive:

— Când o să fie adunați toți înăuntru...

— S-a calculat bine încărcătura?

— E de patru ori cât trebuie.

Jos, Otto sare la Gilbert-Dreyfus:

— Tu ești voluntar.

— Voluntar, pentru ce?

— Te desemnez ca voluntar. Hai la șeful lagărului.

— Nu.

E smuls din pat.

Și medicul, care nu pricepe, se pomenește în fața lui Gams, șeful lagărului.

— Domnilor, vă mulțumesc...

Gilbert-Dreyfus vede încă trei confrăți: doi belgieni și un slovac.

— Domnilor, da, vă datorez mulțumiri, mai mult, vă felicit.

Gilbert-Dreyfus are impresia că nu mai e decât o ureche, o ureche enormă lipită de buzele neamțului. Aude, sunetele se amestecă, se încrucișează. Descifrează. Ghicește. Înțelege.

— Domnilor, războiul nu s-a terminat. Ultimul său act, al cărui deznodământ e neîndoios, de-abia urmează să se joace. Dispunem de arme secrete care vor asigura victoria definitivă a Dreptului și a Dreptății asupra vicleniei capitalismului, a evreimii și a bolșevismului coalizate... Trupele noastre sunt gata să ocupe poziții întărite în Munții Salzkammergut. Duc lipsă de medici. Ați răspuns la chemarea mea. Asumându-vă onoarea să îngrijiți răniții noștri, ați ținut să vă reabilitați... Vă mulțumesc, dar trebuie ca și dumneavoastră să-mi mulțumiți, pentru că trec cu buretele peste crimele dumneavoastră de până acum.

Gams înaintează și, cu un gest spectaculos, smulge numerele și triumphiurile deportaților.

— Vă accept ca luptători ai marelui Reich. Iată-vă de aici înainte oameni liberi. Vi se vor aduce uniforme.

Gilbert-Dreyfus întoarce capul în trei timpi. Cei trei confrăți își pleacă ochii. Atunci vorbește, rar și

răspicat:

— Eu nu sunt insensibil la onoarea ce ne-o faceți, domnule Lagerführer, însă nu mă consider la înălțimea acestei misiuni...

Reacția este cea așteptată. Răcnete, urlete, brațele se leagănă, iau avânt...

— Și ce o să se întâmple cu tovarășii mei?

Tovarășii. E prea de tot. Brațele se imobilizează. Chelălăituri. Stropi de salivă.

— Tovarășii tăi? Măine o să crape toți tovarășii tăi... Spune mai degrabă că ți-e frică.

Pe urmă se liniștește.

— Să fie dus înapoi la Revier franțuzul ăsta împuțit și să mi se aducă cât mai repede un medic capabil. Cât despre tine...

— Apelul! Apelul!

— Ce se petrece? Întârzie.

— Întârzie deportații. Îndrăznesc să întârzie. Comitetul ilegal a dat ordin. Tărăgănează așa de la 5,30 la 7. La ora 7, șapte deportați țin strâns în buzunar un revolver. Miracol comunist!

Doctorul Gilbert-Dreyfus nu o să moară. Această „tândăleală” a întregului lagăr, prima întârziere din istoria kommandoului, îl neliniștește pe Gams. La ora 8, toți oamenii sunt adunați.

— O să vă duceți în tunelul cinci, căci americanii au să bombardeze lagărul.

Și din rândurile acestei mase sudate, ale acestei lumi noi unite și regăsite se ridică același strigăt:

— Nu!

Gams a pierdut. Va lua îndată, cu legiunea lui, calea munților... fără medici. Niște soldați bătrâni din Wehrmacht ocupă locurile calde încă în turnurile de pază.

Se înalță un steag alb.

— Otto e plin de sânge; kapoul Revierului a fost linșat.

— Ați văzut, l-au scalpat. E străpuns cu lovituri de cuțit.

François Wetterwald îl operează. Otto moare pe masa albă.

Se prea poate ca cineva să fi schimbat anestezicul cu ceva toxic. Benzină. Cine știe? Cine va ști?

Dincolo este spartă brutăria. Câțiva înfomețați mor înecați în făină albă, albă, albă.

„Nevasta” lui Otto plânge în hohote.

— Iată-i! Sosesc!

Moș Henri, cu steagul în mână, defilează în fruntea francezilor, în rânduri de câte patru. Cântau *Marsilieza*.

— Vreți să vedeți mizerie, mizerie adevărată, uitați-vă la mine, domnule american; nu puteți găsi actualmente ceva mai bun pe piața din Ebensee. Avem mai multe prețuri, în funcție de diferitele specialități. Ca să mă fotografiați în picioare, îmbrăcat cu cămașa mea murdară: o țigară. Nu-i scump. Pentru o bucată de ciocolată, pot să iau strachina goală în mână. Vă pun la dispoziție toate accesoriile și efectul o să fie foarte decorativ. E

crăpată și scofâlcită toată. Poate preferați o cutie de conserve cu câteva firimituri din pâinea asta groaznică?

— Acum, pentru cinci țigări, precizez, cinci țigări, îmi scot cămașa...

Civilii germani din sătulețul Ebensee îi înmormântează, pe ultimii opt sute de „morți inutili”, pe care crematoriul n-a avut timp să-i înghită. Aceștia, cel puțin, au noroc pentru că n-au putrezit în „cimitirele fără morminte”.

VIII. Melk

Müller o să moară. Acest tânăr loren deportat avea să fie primul mort din kommandoul de la Melk. Frisoane puternice, dureri laterale intense, temperatură de 40°... Sulfamidele s-au dovedit ineficiente... Bolnavul delira. A murit în brațele doctorului Guy Lemordant. Imediat, un deportat grec s-a repezit la cureaua lui Müller:

— Tot nu-i mai trebuie!

Lemordant s-a revoltat, l-a gonit pe grec.

— După aceea^{42} m-am gândit puțin. Ce aveam să fac cu cureaua pe care o țineam în mână, singurul obiect personal pe care putuse să-l păstreze bolnavul meu, singura lui amintire? Până la urmă o să ajungă într-o magazie de îmbrăcăminte din Mauthausen împreună cu celelalte efecte luate de la mort. Nu era mai bine să profite un deținut, pentru că n-avea nici unul așa ceva? Aș fi vrut să-l chem înapoi pe tânărul grec, dar se dusese nu știu unde să-și rezolve problemele, o altă nevoie, să facă rost de o lingură sau de o strachină suplimentară de napi, ori de o țintă pentru încălțările lui de lemn și pânză, sau pur și simplu să se bărbierească. N-aveam curea, așa că am păstrat-o pe aceea, regretând că-l lipsisem de ea pe camaradul grec. Pe urmă am vegheat să nu se piardă nimic. Mi s-a întâmplat să urmăresc îndeaproape agonia celor ce purtau bandaje de hernie, pentru a le da vreunui prieten. Am fost fericit că am ajuns la timp ca să iau de la un mort o

prețioasă pereche de ciorapi, promiși unui camarad cu picioarele bolnave. Mi s-a întâmplat chiar odată, când plănuiam o evadare, să pun mâna pe câțiva dinți de aur sau de platină, fără să-mi fac prea multe scrupule, întrucât mă gândeam că nu le vor rămâne SS-iștilor. Ca urmare, n-am mai închis ochii morților. Erau de făcut prea multe lucruri utile pentru propria mea viață și pentru a altora și pe urmă n-aveam nevoie să ne agățăm de vreo formă de respect față de morți sau de moarte. Mi se pare, în sfârșit, că n-am resimțit niciodată atât de cumplit moartea unui prieten ca în acea lume a Melkului.

Müller primul!

Cum se numea ultimul? Doi morți. Între primul și ultimul – al șase miilea într-un an – se înscria întreaga aventură a kommandoului. Ultimul, de altfel, nu „plecase” singur. Musikant, infirmierul SS, își luase sarcina să-i lichideze pe cei netransportabili înainte de evacuarea lagărului. Cine fusese ultimul? Un evreu ungur bolnav de erizipel. Ultimul. Într-o săptămână ar fi fost pe picioare. O injecție cu benzină și gata! O injecție precedată de badijonaj antiseptic. Nu era Musikant un infirmier bun, care respecta cu grijă regulile elementare de igienă? O injecție ratată, pentru că, atunci când Guy Lemordant a dus corpul la crematoriu, a observat în jurul gâtului șanțul adânc făcut de sforcica folosită în completarea injecției nereușite.

Primul, ultimul, ce importanță avea! Fiecare din cei șase mii ar fi putut să fie la fel de bine atât primul cât și ultimul...

Pionierii Melkului, opt sute de francezi și patru sute de greci, au părăsit Mauthausenul într-o frumoasă noapte de mai a anului 1944. Noul lor lagăr: o cazarmă de pionieri la vreo sută de kilometri vest de Viena. Noua lor muncă: să sape în munte galerii și săli destul de mari pentru a adăposti o uzină de rulmenți cu bile.

În primele săptămâni, infirmeria putea să pară plăcută, confortabilă. O baracă lungă, luminoasă, curată, ale cărei ferestre duble dădeau spre un braț al Dunării, o mică insulă, niște culmi împădurite pe care se îngrămădeau sate încântătoare. De cealaltă parte, evident, ferestrele dădeau spre lagăr. Un Revier model pentru douăzeci de bolnavi, însă foarte curând cei douăzeci de bolnavi au devenit o sută, apoi cinci sute, o mie și, în sfârșit, o mie șapte sute. Da, o mie șapte sute de bolnavi din cei zece mii de lucrători ai kommandoului. E suficientă o descriere a serviciului de diareici pentru a înțelege ce însemna Melkul:

— Era un loc atât de îngrozitor, încât nu voiam niciodată să trimit acolo francezi. Preferam să-mi văd compatrioții dizenterici murind în orice altă parte, chiar la muncă. În acea odăiță de dimensiuni corespunzătoare pentru trei persoane viermuiau cel puțin cincizeci de oameni descărnați, gemând, delirând, care nu se înțelegeau, se certau plângând, încercau să-și îmbunătățească poziția în detrimentul

unui camarad mai slab și sufereau cumplit. Erau goi, câte trei pe niște scânduri prost împreunate, cu o singură pătură comună mânjită de fecale, urină, sânge, ciorbă. Cei de pe priciul de sus n-aveau adesea nici putere, nici timp să coboare ca să-și facă nevoile. Podeaua, scândurile, păturile, trupurile, totul era plin de murdărie. Atmosfera fetidă era de nesuportat pentru cei care intrau în această încăpere. Foarte puțini dintre bolnavi ieșeau de acolo vii. Asta o știau cu toții. Nu era cu putință să mori mai părăsit, să fii mai năpădit de murdărie, să suferi atât cu tot corpul, prin toate punctele de atingere, de eczeme, abcese, chinuit continuu de colici dureroase, măcinat de foame și, în plus, de ideea că fiecare zi fără mâncare este un pas spre moarte. Să nu mai ai putere să te ridici, să miști o mână, să respingi piciorul care ți se înfinge în piept și te apasă atât de greu, fiecare etapă lentă spre moarte să-ți aducă noi suferințe. Cel mai cumplit era că moartea venea cu încetul, că acest chin dura zile întregi, uneori săptămâni. Există poate chinuri mai spectaculoase, dar nu mai crunte. Așa au murit sute de camarazi de-ai mei.

Dar Revierul însemna pentru deportați speranța de a supraviețui, scăpând, fie chiar pentru o zi, de munca nimicitoare, de frigul din timpul apelului, de brutalitățile kapoului. Fiecare voia un loc, profita de prietenii sau pur și simplu se rănea intenționat, își mărea plăgile, le întreținea când erau tratate, îndepărtând antisepticele și zgâriind rana cu ajutorul unei lame sau cu unghiile. Alții preferau sinuciderea. Un evreu ungur a simulat o evadare. Posturile de

observație l-au secerat în timp ce fugea. Pe masa de operație, el i-a explicat lui Guy Lemordant:

— Nu puteam scăpa de moarte. La vârsta mea și ca evreu eram sigur că voi sfârși în această infirmerie nenorocită, dureroasă, așteptând îndelung, oră de oră, lenta mea descompunere, în mijlocul murdăriei și nepăsării, expus la batjocurile SS-iștilor și deținuților kapo. Am preferat, cât mai sunt om aproape întreg fizicește, o moarte care este întrucâtva și o sfidare la adresa temnicerilor mei.

Alții, în sfârșit, erau hotărâți să joace totul pe o carte. Un tânăr rus a sărit din trenul care-l ducea la muncă. S-a împiedicat de scară și roata vagonului i-a tăiat piciorul, trei centimetri deasupra gleznei. Laba a rămas prinsă doar printr-o fâșie de piele. Julius Ludolf, comandantul Melkului, l-a interogată la Revier. Rusul era întins pe masa de operație; când a leșinat, un SS-ist l-a trezit stingând țigări pe pieptul lui.

— Numele complicilor?

Tânărul n-a desfăcut buzele. Imediat după aceea s-a ridicat pentru a se duce la W.C. Și-a târât piciorul tăiat sprijinindu-se pe porțiunea de picior care-i rămăsese fără să scoată o vorbă, un strigăt, o lacrimă. Avea douăzeci de ani! În cele din urmă, a fost închis gol la morgă. Guy Lemordant a reușit să deschidă ușa cocioabei și să-i ducă cafea și mâncare:

— Era înghețat, așezat pe o grămadă de cadavre. Se uita la mine fix, cu privirea lucidă și ageră, fără un cuvânt, fără să se plângă. În ziua următoare am căutat în zadar să găsesc ceea ce trebuia, ceea ce

puteam să fac pentru el. N-am vrut să-l omor cu o injecție salvatoare, pe care, de altfel, mi-era aproape imposibil s-o obțin. Cred că regret. Am încercat să-l uit. Peste patru zile, prietenul meu care smulgea dinți de aur de la cadavre m-a înștiințat că murise. Mi-am dat seama perfect ce poate să însemne curajul.

În altă zi, Guy Lemordant și Jean Papin se agitau în mijlocul unui grup de răniți proaspăt sosiți. Erau cehi adunați după o ciocnire violentă între SS-iști și partizani. Comandantul Melkului s-a năpustit în infirmerie răcnind:

— Jos pansamentele! Vă interzic să-i îngrijiți pe acești oameni.

Cei cincisprezece partizani au fost închiși într-o odăiță, goi, fără îngrijire, fără hrană, fără apă, fără saltea și fără pătură. Era în februarie și fereastra fusese demontată. Erau vizitați regulat de un SS-ist, care îi lovea cu înverșunare cu o vână de bou. În Revier, prin pereții subțiri se auzeau țipetele. A treia zi, SS-istul a ridicat primii morți. Într-a șasea, Lemordant și un deportat alsacian și-au lipit urechea de perete. Se auzeau țipete, dar și vocea unui ceh:

— Taci! Nu țipa! De ce te vabei? Ce aștepti de la omul ăsta? Nu înțelegi de ce ne-am bătut? Nici acum nu-ți dai seamă câtă dreptate am avut să luptăm și că n-aveam altceva nimic de așteptat de la neamț decât ce suferim acum?

Acest partizan a murit ultimul, în seara celei de-a treisprezecea zile.

Vizitele^{43} la infirmerie erau strict interzise. Deținuții trebuiau să se întreacă în ingeniozitate pentru a izbuti să fie internați. Cabinetul dentiștilor aflându-se la extremitatea blocului, unul din trucurile cele mai folosite consta în a repeta foarte insistent cerberului de la intrare:

— *Zahnarzt*^{44}! *Zahnarzt*!

În timp ce un francez se străduia astfel să-l convingă pe kapoul de serviciu că îl dureau îngrozitor o „măsea din fund”, l-a surprins un SS-ist.

— O să vedem dacă ai într-adevăr ceva.

Apucându-l strâns de braț, l-a dus la dentist, l-a pus să se așeze pe scaunul dentar și a comandat:

— Să i se scoată dintele!

Dentistul, foarte încurcat – îl cunoștea pe pacient – a ales dintele care i s-a părut că se afla în starea cea mai proastă. Și, după ce l-a scos, a constatat că sub el era un abces care, în douăzeci și patru de ore, ar fi provocat cu siguranță un erizipel.

— Pe acesta trebuie neapărat să-l salvăm. Prin orice mijloc. De viața lui depinde viața a zeci de deportați.

Să salvezi un kapo? Într-adevăr, cred că problema nu se putea pune decât foarte rar într-un lagăr de concentrare. În general, deținuții kapo, dacă nu erau ajutați să moară, erau lăsați în voia soartei atunci când se îmbolnăveau. Henri Rosen-Blanchard, tânăr kapo al unui șantier din Melk, admirat de toți, era unul dintre acele personaje pe care deportarea le

făcuse să se descopere pe ele însele. Proteja pe cei pe care trebuia să-i lovească și fiecare găsea întotdeauna la el ajutor și prietenie. Viața lui era deosebit de prețioasă pentru toți. Medicii trebuiau să încerce imposibilul și să-l opereze de mastoidită. Revierul tocmai „achiziționase” pe medicul orelist Sutch. Acesta și-a luat răspunderea intervenției. Lemordant cu echipa lui s-a ocupat mai întâi de „instrumente”.

— Am însărcinat pe un bătrân meseriaș foarte priceput să ne confecționeze diferite instrumente, printre care două dălți. Am pus la fiert în etuvă dălțile, un ciocan împrumutat de la tâmplar, trei perechi de pense, foarfeci, două bisturie, câteva comprese și șervete. Pentru luminarea câmpului operator nu dispuneam decât de un bec de o sută de lumeni, care era ținut de un infirmier. Eu asiguram anestezia cu eter pe comprese. Masa de operație era o masă obișnuită, ușoară, de metal. După incizie, o arteră mică sângera foarte abundant. Sângele îmi inunda compresele, iar doctorul Sutch nu reușea să lege. În acel moment, becul s-a ars. A trebuit să-l înlocuim cu un bec mic, nenorocit. Din cauza stării proaste a dălților noastre, trepanarea mastoidei a fost foarte laborioasă. Operația a durat două ore.

În zilele următoare, i-am administrat pacientului doze puternice de sulfamidă pe cale bucală și sub formă de injecții intravenoase. După opt zile, prețiosul nostru pacient își relua activitatea. Eram cu atât mai fericiți, cu cât, în copilărie, Henri Rosen-Blanchard mai fusese operat de mastoidită, în partea opusă, în condiții optime, de un excelent specialist

din Paris și rămăsese cu o anumită paralizie facială, în timp ce operația noastră n-a lăsat nici o urmă de acest gen.

IX. Ultima noapte a bolnavilor din Mödling

Mödling, Un mic kommando lângă Viena. Un kommando fără istorie, depinzând de Mauthausen. Viața, moartea. Un kommando în care un medic francez lupta cu îndârjire să aline suferințele, să-și salveze prietenii. Revierul pe care-l conducea adăpostea o sută douăzeci de bolnavi. În seara aceea, la ora 7, SS-iștii au năvălit în salonul în care el curăța plăgi^{45}:

— Dă-ne lista bolnavilor care nu pot să umble.

Medicul francez șovăia.

— Am să văd, reveniți peste o oră.

Era în ziua de 31 martie 1945, ajunul Paștelui. Blindatele sovietice se aflau la 20 km de lagăr. SS-iștii erau încolțiți. În cursul după-amiezii, munca^{46} fusese întreruptă. Dacă nu mai era producție, nu era nici aprovizionare.

— Mă gândeam că evacuarea lagărului era iminentă. Din punct de vedere medical, optzeci dintre cei o sută douăzeci de bolnavi ai mei erau incapabili să umble. La ora 20, kapoul Revierului mi-a transmis ordinul Rapportführerului de a reduce efectivul de la o sută douăzeci la patruzeci, făcându-i să dispară pe cei optzeci de invalizi. Am refuzat, în înțelegere cu cei doi asistenți ai mei: un medic rus și unul polonez.

SS-iștii n-aveau timp de discuții. S-au adresat unui infirmier neamț, deportat de drept comun:

— Ai să faci tu treaba asta.

Infirmierul a acceptat.

Noi, medicii, după o nouă și violentă discuție cu SS-iștii, am fost obligați să asistăm la execuții, să înregistrăm numerele, să constatăm decesele celor uciși și să transportăm cadavrele într-o groapă comună, care începuse să fie săpată. Execuția trebuia făcută individual, printr-o injecție intracardiacă cu benzină.

La ora 21 a început operația. Pentru a-l împiedica pe kapo să desemneze arbitrar victimele, doctorul H. J. s-a resemnat să aleagă pe cei care se aflau în mod evident în agonie. SS-iștii aveau să se arate mai îngăduitori dacă ordinul lor începea să fie executat. Ei au lăsat să se înțeleagă că întreg personalul infirmeriei și toți bolnavii, fără excepție, adică toți cei o sută douăzeci, aveau să fie executați dacă infirmierul german „nu-și atingea” obiectivul.

— A fost dus primul condamnat în sala de pansamente. După ce i s-a scos cămașa, a fost întins pe masă. Apoi, infirmierul a umplut o seringă cu 10 cm³ de benzină, a pus un ac lung și l-a înfipt în regiunea cardiacă. Prima încercare a fost în mod evident intrapulmonară. În seringă nu venea sânge. Bolnavul era foarte agitat, anxios, însă injecția propriu-zisă părea puțin dureroasă.

La cea de-a treia încercare a venit puțin sânge în seringă; infirmierul a făcut atunci injecția. Bolnavul a prezentat imediat simptome de asfixie acută, zbătându-se violent. Kapoul i-a acoperit capul cu un șorț de cauciuc. După aproximativ cinci minute au început să se manifeste simptome de moarte

aparentă. Când relaxarea musculară a părut a fi totală, cadavrul a fost aruncat pe o targă, iar eu, cu asistenții mei, a trebuit să-l duc la groapa comună. Bolnavii următori au fost aduși unul câte unul. Unii își dădeau seama imediat ce urma să se întâmple, țipau, se zbăteau. Ținuți pe masă, ei erau strangulați de kapo. Alții, care ghiciseră și ei, erau calmi și resemnați. Mulți, inconștienți, presupuneau că era vorba de anumite îngrijiri înainte de plecare sau de o triere care avea să le permită să fie evacuați în camioane.

Pe la a patra sau a cincea execuție, deși luasem hotărârea ca, în afară de prezența mea obligatorie, să nu particip în nici un fel la acea acțiune, am hotărât să arăt infirmierului în ce loc și sub ce unghi să facă injecția pentru ca aceasta să fie realmente intracardiacă și să scurteze astfel îngrozitoarele suferințe ale bolnavului. Inițiativa mea a fost aprobată de kapo, însă din cu totul alt punct de vedere. Întrucât fiecare execuție dura, în medie, cinci până la șase minute, iar ansamblul execuțiilor trebuia să fie terminat la 12 noaptea, era imposibil, socotea el, să continue să piardă pentru fiecare condamnat un timp atât de prețios.

Dilema era destul de greu de rezolvat pentru doctorul H. J., care șovăia între refuzul de a participa la crimă și dorința de a scurta suferințele bolnavilor lui, a căror moarte era, oricum, inevitabilă.

— În medie, una din trei injecții era intracardiacă. În acest caz se observa o inspirație adâncă, urmată de o sincopă imediată, cu pierderea

oricărei sensibilități. Controlul bătailor inimii și ale pulsului arăta însă că acestea persistau patru sau cinci minute. Mai mult, la un moment dat, cineva a venit să anunțe că unul din primii osândiți, considerat mort și azvârlit în groapă, se sculase și umbla despuiat prin întuneric. A fost lichidat cu o rafală. Atunci s-a hotărât să se mărească doza de benzină la 20 cm³, în ciuda protestelor kapoului, care nu dispunea în total decât de cinci litri de benzină^{47}.

Până pe la ora 23, fuseseră executați 20 de bolnavi. S-a adus o sticlă de șnaps și țigări. Toți asistenții au băut cu lăcomie. Puțin după aceea, un SS-ist a intrat în sală; aflând că mai rămăseseră șaizeci de „condamnați”, s-a repezit la grup, urlând de furie:

— Lagărul trebuie evacuat la 4 dimineața. Dacă până atunci nu e totul gata, o să fiți împușcați cu toții.

Doctorul H. J. a înaintat spre SS-ist.

— S-a făcut o greșală în calcularea numărului invalizilor. Unii tuberculoși, unii răniți la membrele superioare pot să umble cu ușurință.

Târguiala și tratativele s-au prelungit minute întregi, interminabile. Istoviți, gardienii au propus limitarea asasinatului la cincizeci de bolnavi. Medicul francez a salvat astfel treizeci de deportați.

— Dar, atenție – a adăugat Rapportführerul, trântind ușa Revierului –, dacă la ora 4 n-ați isprăvit...

Selecționarea a continuat.

— Până la a patruzecia execuție, alegerea osândiților a fost relativ ușoară: cei suferinzi de cașexie, tuberculoze certe, flegmoane ale coapselor, edeme importante ale membrelor inferioare, dizenterie acută etc. Dar am ajuns la cei mai puțin bolnavi. S-a încins atunci o discuție între medici. Fiecare dintre noi ar fi vrut să-i cruțe pe cei de aceeași naționalitate cu el. Am căzut de acord să se ia dintre tuberculoșii valizi un procent proporțional cu efectivul total. În noaptea aceea au fost injectați trei francezi din cincizeci de „reținuți”: doi tuberculoși și unul cu un flegmon al coapsei. Primului dintre ei am hotărât să-i fac chiar eu o injecție intravenoasă cu o fiolă de evipan. Rezultatul a fost o sincopă imediată, care a provocat, probabil, moartea, dată fiind viteza cu care a fost injectat lichidul. Infirmierul a mai făcut, totuși, și obișnuita injecție cu benzină.

Unul din cei doi tuberculoși a murit cu un curaj care a trezit admirația tuturor, strigând o dată cu ultima suflare:

— Răzbunați-mă! Trăiască Franța!

H. J. a izbucnit în hohote și s-a prăbușit. N-a mai asistat la executarea celui de-al treilea francez.

— Era un tânăr tuberculos de 18 ani, pentru care, din nefericire, nu mai dispuneam de evipan... Prevedeam că avea să aibă reacții cumplite. Ultimul care s-a întins pe masa de pansare era și el foarte tânăr: un italian care avusese ghinionul să-și fractureze glezna cu câteva ceasuri înainte. În afară de gleznă, era perfect sănătos. A fost al patruzeci și nouălea și cel din urmă, pentru că am reușit să

obținem să fie considerat drept al cincizecilea cadavrul unui deținut doborât cu un glonte de Rapportführer în cursul după-amiezii.

La ora 4 dimineța, personalul sanitar – vlăguit, halucinat și, într-o anumită măsură, în stare de ebrietate – încerca în zadar să-și găsească somnul. Peste o oră a început evacuarea lagărului. Deportații au pornit în coloane lungi, într-un marș forțat de șapte zile. De-a lungul celor 210 km străbătuți, gardienii se năpusteau asupra celor istoviți care rămâneau în urmă. Douăzeci la sută din efectiv a sfârșit în diferite gropi.

Maurice Billotte^{48} și mulți alți camarazi de-ai lui erau echipați cu lopeți și cazmale. Ei aveau sarcina să culeagă morții de pe unde erau doborâți și să-i îngroape. Evident, cei dintâi „eliminați” au fost supraviețuitorii din infirmerie. Iată ce s-a petrecut în dimineța etapei a doua:

— Nouă oameni au căzut epuizați. La ieșirea din sat, un SS-ist le-a spus: „Aliniați-vă pe drumeagul ăsta, că o să vină o căruță să vă ia”. Un alt deținut, un țigan tânăr, a auzit aceste cuvinte. Cu toate că era încă destul de zdravăn ca să continue marșul, s-a oprit și li s-a alăturat celorlalți pentru a profita și el de mijlocul de transport anunțat. Între timp, SS-istul ne-a chemat și ne-a ordonat să facem o groapă... „suficient de mare – a spus el – pentru zece persoane”. Am fost obligați să îndeplinim această operație funebră sub ochii îngroziți ai celor zece nefericiți, care își dădeau seama că le sunase iremediabil ceasul din urmă.

Înspăimântați și resemnați totodată, își așteptau moartea, unii fumând o ultimă țigară, alții închinându-se și rugându-se... Apoi SS-istul a început măcelul. Țiganul cel tânăr, care credea că va merge cu căruța, și-a dat seama de cumplita primejdie ce-l amenința. Când i-a venit rândul să fie ucis, s-a declarat în stare să meargă și a insistat să se alăture coloanei. SS-istul a șovăit, s-a gândit și, până la urmă, l-a lăsat să plece. Dar a apărut un alt SS-ist care, năpustindu-se ca o fiară, a spus: „Ai venit alături deăștia, ai să mori cu ei”.

Deținutul implora iertare, se ruga fierbinte, cerea îndurare. Dar bruta, fără măcar să-l asculte, i-a tras de la o distanță foarte mică un glonte drept în față și l-a achitat.

Ultimii șapte supraviețuitori din Revier au murit în dimineața aceea.

X. Gusen: Gara Raiului

Ramificații ale Mauthausenului, Gusen I și II s-au născut în 1940, la gura unei cariere. Deportații polonezi, primii sclavi ai acelor locuri, și-au împărțit extragerea pietrelor, amenajarea lagărului și săparea tunelului. Pe urmă au sosit spaniolii republicani, belgienii, francezii, cohorta de reprezentanți ai tuturor țărilor cوتropite. Dacă condițiile sanitare și terapeutice semănau cu cele de la Mauthausen, eliminarea prin injecții se desfășura, la Gusen I, după un rit imuabil, în umbra blocului 31, rezervat bolnavilor contagioși și incurabili și poreclit „Gara Raiului”.

— Ședințele^{49} aveau loc aproape zilnic. Știam că era „ședință”, deoarece, contrar obiceiului, masa nu se dădea decât după apel: în felul acesta, rațiile nefericiților noștri camarazi erau luate de bloc și „organizate” acolo. Una din aceste ședințe m-a impresionat în mod deosebit. Într-o după-amiază, șeful de bloc, însoțit de un infirmier spaniol, Luis, a intrat în *Stube* ca să desemneze victimele pentru acea seară: erau prevăzuți zece, printre care și unul din camarazii mei belgieni, François, aflat în Revier pentru pleurezie. El îmi împărtășise presimțirea care-l încerca și care avea să devină realitate.

După terminarea apelului:

— Tu!

— Tu!

— Tu!

Fusesse desemnat și belgianul.

Nefericitul meu tovarăș a protestat, afirmând că sănătatea lui se ameliorează, că avea nevastă, copii, că nu voia să moară. Tot discutând, au ajuns la ușa lugubră. François s-a întors, căutându-mă din ochi și strigând: „Georges, Georges!” Eram atât de cutremurat de neputința mea, încât nu reușeam să scot nici un sunet. Infirmierul a întredeschis ușa pentru a-l lăsa pe François să treacă, după care aceasta s-a închis brusc. Infirmierul a așteptat câteva secunde și a revenit, dar... cu François. Ședința se sfârșise.

François a părăsit infirmeria peste câteva zile fără să întrebe datorită cărei scăpări din vedere, datorită cărei minuni mica ușă a Gării Raiului nu se închisese definitiv în urma lui.

Cât despre mine, intrasem în acel bloc pentru dizenterie împreună cu un alt tovarăș francez, Bonnet, din Fontenay-sous-Bois. Cazul nostru agravându-se (aveam vreo douăzeci de ieșiri pe noapte), kapoul de la closet, care nota intrările, a semnalat cazul nostru și am fost izgoniți în „cocină”. Această încăpere, de aproximativ douăzeci și cinci de metri pătrați, se remarcă prin faptul că nu dispunea de paturi... Nu avea decât talaș pus direct pe podea și care se prefăcea foarte repede în „gunoi”, pentru că în „cocină” se îngrămădeau permanent treizeci până la patruzeci de bolnavi, toți cu dizenterie. Nemaiavând putere să se ridice, făceau pe ei. Există în mijlocul încăperii un vas, dar erau rari aceia care puteau să ajungă până la el. Nu reușeau decât să-și

răspândească excrementele pe camarazii lor. Nu primeau nici un fel de hrană și nici un fel de medicamente. Ca să ne acoperim, căci eram complet goi, aveam vreo zece zdrențe, toate murdare și într-o stare de infecție jalnică. În afară de doi infirmieri, care veneau dimineața să numere morții și aruncau trupurile pe fereastră, nu vedeam pe nimeni.

O dată pe lună, oamenii de serviciu ridicau „gunoiul”. Ca să completeze curățenia, șeful de bloc făcea câte o injecție tuturor ocupanților vii. Atunci putea să se instaleze o serie nouă. Georges Parouty și prietenul său Bonnet așteptau cu teamă această toaletă din „cocină”.

— În ziua aceea, ca să se distreze, șeful blocului a avut ideea să dea celor care puteau să se ridice câte un vas, anunțându-i că cei care „vor face tare” nu vor fi injectați. Împreună cu Bonnet, am hotărât să ne reținem cu orice preț. Tocmai atunci, șeful de bloc a fost chemat. Am rămas cu un infirmier rus, pe nume Polska. M-am apropiat de el și am discutat. Am reușit să-l conving. Ne-a așezat la o parte și, atunci când șeful de bloc s-a întors, a întrebat dacă am trecut proba. Răspunsul fiind afirmativ, am fost readuși la Revier. Prietenul meu Bonnet avea să moară curând după aceea. Eu am izbutit să rezist. Cred că sunt, cu siguranță, unul dintre foarte puținii care au supraviețuit nefericiților noștri camarazi ce au trecut prin faimoasa „Gară a Raiului”.

Răspunzător pentru aceste „lichidări” era,

bineînțeles, medicul SS Hauptsturmführer Vetter. Toți cei ce supraîncărcau paturile, care „înghițeau” prea multe medicamente erau expediați spre Gara Raiului. Uneori, Vetter prefera să pregătească un transport mare:

— Bolnavii^{50}, complet goi, defilau prin fața lui. Hotăra după aspectul general, fără să se uite la foile de temperatură și fără să-i întrebe decât în mod excepțional pe medicii curanți asupra diagnosticului. Resping afirmația că erau destinați morții doar bolnavii diagnosticați ca lipsiți de orice speranță și că, în felul acesta, le erau scurtate suferințele. De asemenea, nu se poate susține, din punct de vedere medical, că o simplă privire, fără nici un alt examen, e suficientă pentru a pune un diagnostic. Am ținut să precizez timpul care era consacrat „examinării” fiecărui bolnav. Cu ajutorul unui confrate, am stabilit o medie de 3 secunde^{51}. Mai mult, s-a întâmplat ca, plecarea făcându-se cu o oarecare întârziere, starea unor bolnavi să se amelioreze încă înaintea plecării lor. Aceasta dovedește că nu era vorba de cazuri desperate. Bolnavii astfel aleși erau duși cu camionul sau cu autocarul. „Destinație necunoscută...”

Aceste crime nu numai că erau înfiorătoare prin ele însele, dar au paralizat într-un fel și acțiunea mea medicală. Ce să răspund camaradului care mă oprea în lagăr și-mi spunea: „Acum câțiva ani am stat într-un sanatoriu; zilele acestea am scuipat sânge, vreau să mă duc la vizită ca să intru în infirmerie; ce crezi?” Mă gândeam: „Dacă intră la Revier, au să-l omoare. Mai bine să lăsăm tuberculoza să evolueze,

poate va avea cel puțin mângâierea să moară acasă...” Și atunci îi vorbeam, cu moartea în suflet, de... o congestie, de eforturi, de o tuse fără gravitate... Mai târziu, la Gusen II, pe vremea când acolo încă nu exista infirmerie, am avut sarcina să desemnez pe bolnavii care trebuiau să se ducă la Gusen I spre a fi consultați de medicul SS în vederea internării în Revier. Îngrijorarea mea a crescut. Să înscriu pentru vizită pe cei suspecti de tuberculoză, pe bătrâni, pe cei slabi? Nu însemna oare să-i trimit la moarte? Când au sosit la Gusen II evreii din Ungaria (și numai Dumnezeu știe în ce stare erau acești nenorociți^{52}), situația s-a înrăutățit și mai mult; când erau înscriși prea mulți bolnavi, transporturile se înmulțeau. Cum puteai fi folositor acestor oameni? Se întâmpla ca un camarad să-mi spună: „Nu vrei să mă consideri bolnav. Te asigur că nu mă mai pot ține pe picioare și, cum nu mai am putere să muncesc, sunt bătut fără-ntrerupere. Într-una din zile am să fiu lovit până am să-mi dau duhul. Îți jur că nu mai pot”. Până la urmă îl înscriam pentru vizită; îmi spuneam că, dacă va fi lichidat, o injecție intracardiacă sau gazarea îl vor face, în definitiv, să sufere mai puțin decât chinul zilnic până ce avea să sucombe sub lovituri! Dar ce tortură morală pentru mine, care nu mă puteam destăinui nimănui și care, atunci când mi se relata, spuneam că treaba cu injecțiile e o născocire, pentru că nu voiam să-mi îngrozesc camarazii. La sfârșitul lui '44 s-a deschis la Gusen II un bloc pentru bolnavi, blocul 13. Peste câțeva vreme, Rapportführerul, un SS-ist,

considerând că nu se murea de ajuns în acest bloc, a dat ordin – era iarnă – „să fie deschise ferestrele și să se stingă focurile”. Șeful blocului a înțeles ce dorea SS-istul. Se afla la blocul 13 un *Bahnhof*, o „Gară a Raiului”. De atunci, în fiecare seară, nenorociții care fuseseră duși acolo în timpul zilei erau lichidați; pe cât am putut să aflu, mai ales ținându-li-se capul într-un butoi cu apă. Nu se făcea în prealabil nici o vizită medicală; șeful de bloc sau ajutoarele lui erau cei ce desemnau, aproape la întâmplare, pe bolnavii pentru *Bahnhof*. Doctorul Vetter, care avea în supraveghere și Gusen II, venea, de altfel, rar în acest lagăr. De îndată ce am verificat că bolnavii erau astfel lichidați cu regularitate în *Bahnhof*, m-am silit să trec pe acolo în fiecare seară și să pun să fie scoși, pe răspunderea mea, cel puțin aceia care n-aveau diaree. (Am văzut acolo un bolnav cu un simplu panarițiu.) Aceasta nu a durat decât câteva zile; șeful de bloc m-a bătut pentru că am intrat în *Bahnhof* și mi-a pus în vedere că, dintr-un ordin de sus, numai el avea dreptul să pătrundă acolo. De atunci mi-a fost imposibil să mai încerc ceva pentru salvarea camarazilor mei. În lagăr s-a aflat repede ce se petrecea la blocul 13. Bolnavii erau îngroziți. Mulți nu îndrăzneau să se declare bolnavi; după aceea s-a rezervat pentru bolnavi alt bloc, blocul 16; era în 1945 și uciderile în masă se înmulțiseră... Nu mai aveam acces decât în sala de pansamente. Pot însă să afirm că masacrele au avut loc, deoarece am văzut cu ochii mei numeroase cadavre. Bolnavii, cei slăbiți erau măcelăriți, doborâți cu ciomegele, strangulați, spânzurați, înecați, uciși cu

secreta... În 1945, la Gusen II, numărul celor uciși se ridica la o sută pe noapte.

XI. Dachau

Cu castelul său gotic, cu bătrânele-i case pline de zbârcituri, pitite sub chiparoși uriași, cu livezi străbătute de râuri domoale, cu serbările sale câmpenești, Dachaul devenise, la sfârșitul secolului al XIX-lea, Barbizonul Münchenului. Poeți, scriitori, pictori, oameni politici, burtă-verzime se regăseau cu plăcere, de cum începea primăvara, în acest decor de țară-grădină.

În 1933, visurile și amintirile acestui Dachau surâzător au fost date uitării... Himmler a luat hotărârea să înalțe în umbra satului o așezare nouă. Aveau s-o construiască dușmanii regimului.

Lagăr-model, asemenea celui de la Oranienburg, Dachau n-a pășit pe calea „marilor destine” decât o dată cu începerea războiului. Zidit cu răbdare, cărămidă cu cărămidă, el n-a fost la început decât un centru de reeducare, unde disciplina, ordinea, bătaia modelau minți noi. Pentru învățăceii de acolo nu se punea problema îngrijirii medicale. Principiul era: te ții pe picioare sau crăpi. Lagărul avea însă un Revier exemplar:

— Pentru a intra acolo^{53}, treceai o barieră cum sunt cele de la țară și apoi străbăteai o alee îngrijită, între două straturi de flori. Erai izbit imediat de curățenia extraordinară ce domnea acolo. În primul bloc am parcurs pe rând sălile de consultații: de oftalmologie, de otorinolaringologie, *Lichstation*-ul, cu radiatoare cu aer cald, aparate de raze ultraviolete

și infraroșii și chiar un electrocardiograf. Pe urmă era o sală mare de pansamente, „ambulanța”, după care am rămas uimiți în fața a două frumoase săli de operație, prevăzute cu un grup de sterilizare. Urma sala de radioscopie și de radiografie și, în sfârșit, sala de consultații dentare. Toate aceste săli specializate erau prevăzute cu materialul necesar. În fund se afla sala de dezinfectie a Revierului.

Să trecem la a doua clădire, blocul 1; iată, la stânga, laboratorul, destul de bine utilat; la dreapta, farmacia, părând de asemenea bine asortată, și birourile administrației sanitare. Un coridor lung cu cișmele rotunde în formă de bazin și de unde se vedeau scaunele W.C.-urilor, totul în simili-porfir, deservea saloanele de spitalizare, aflate în aceeași stare de curățenie: parchetul strălucea, iar câteva ferestre erau chiar cochet împodobite cu plante. Cum să nu fie impresionați eventualii vizitatori din partea Crucii Roșii de ordinea, curățenia, abundența aparentă a materialului sanitar? Impresia favorabilă avea să fie completată de atitudinea smerită a medicilor SS, al căror șef prezenta, senin și politicoș, serviciile sanitare ale lagărului. Chiar de la intrarea în lagăr, pentru a se preîntâmpina epidemiile, noilor sosiți li se lua tot ce aduseseră cu ei. Apoi erau conduși la dușuri, după care primeau haine dezinfectate. Fiecăruia i se întocmea o fișă medicală în care se înscriau: greutatea, înălțimea, antecedentele, rezultatul examenului clinic, radioscopic și dentar.

Adăugați la aceasta igiena riguroasă a blocurilor,

vizitele medicale dinaintea plecărilor în kommando, dușurile, dezinfecțiile, bucătăria îngrijită...

Realitatea era însă cu totul alta. Până în 1941, nici un deportat n-a fost îngrijit de un medic german. Cei grav bolnavi sau grav răniți erau pur și simplu lichidați prin injecții. Deținuții kapo și infirmierii nu i opreau pe cei cu „bubulițe”; dacă erai însă prieten cu ei, puteai chiar să-ți aranjezi o amputare pe ascuns. Rezultatul nu era niciodată garantat, deoarece specialiștii de acolo erau, printre altele, vatmani, grădinari, patroni de cafenea. Cei dintâi medici deportați aveau să fie aleși de SS-iști spre a deveni auxiliarii „medicilor blestemați”.

Dachau, capitala experiențelor pe oameni folosiți drept cobai, și-a dat seama că aceste eminente personalități medicale decăzute din drepturi puteau să aducă servicii de neprețuit. Așa s-a întâmplat cu Frantz Blaha, directorul spitalului din Jihlava, în Moravia, arestat în 1939.

— În aprilie 1941^{54} am fost transferat la lagărul de concentrare din Dachau. Până în iulie 1941 am făcut parte dintr-o companie disciplinară, după care am fost trimis la spital, unde am luat parte la o serie de experiențe în legătură cu febra tifoidă, efectuate de doctorul Muermelstadt. După aceea au vrut să mă supună unei operații experimentale, de care n-am scăpat decât declarând că sunt medic. Dacă mi-aș fi declinat mai devreme calitatea, aș fi avut de suferit, deoarece în companiile disciplinare intelectualii erau tratați cu o deosebită severitate. În octombrie 1941 am fost afectat la culturile de muștar, apoi trecut la

laborator pentru a lucra pe această plantă. În iunie 1942 am fost luat la spital în calitate de chirurg. Puțin după aceea, am primit ordin să efectuez operații stomacale pe douăzeci de deținuți sănătoși.

Blaha a refuzat. Atunci a fost trimis la serviciul de autopsii, unde a descoperit că „cineva” acceptase, totuși, să practice asemenea intervenții, deoarece cadavrele ajungeau pe masa lui:

— Între mijlocul anului 1941 și sfârșitul anului 1942 au fost practicate circa 500 de operații pe deținuți sănătoși. Ele au fost făcute – pentru instruirea studenților și a medicilor SS – la stomac, la vezica biliară și la gât. Deși erau primejdioase și anevoioase, au fost efectuate de studenți care n-aveau decât doi ani de studii. În mod normal, asemenea operații nu sunt practicate decât de chirurghi cu cel puțin patru ani de practică. Mulți deținuți au murit imediat sau mai târziu, din cauza urmărilor. Am făcut autopsia tuturor acestor cadavre. Operațiile au fost conduse de medicii Lang, Muermelstadt, Wolter, Ramsauer și Kahr. Doctorul Lolling, Standartenführer, a asistat deseori la ele.

Eugène Ost, tânăr student în medicină din Luxemburg, a descoperit, la o lună după sosirea lui la Dachau, centrul experimental de paludism:

— Am intrat la Revier în calitate de secretar pentru stațiunea de malarie^{55}. Profesorul Schilling, șeful acestei stațiuni, depindea, pentru tot ce privea lucrările experimentale asupra paludismului, direct de Himmler. Viitorul secretar nu era decât la începutul carierei medicale. Așa se explică că am

putut să ocupe un post la Revier într-o perioadă în care medicii-deținuți n-aveau dreptul să-și exercite profesiunea. În ziua intrării mele la Revier, am făcut cunoștință cu doctorul Adam Cyrkowicz din Cracovia, care lucra tot la Schilling. Sarcina lui era să examineze la microscop frotiurile de sânge ale camarazilor supuși experiențelor asupra paludismului. Venise de la Auschwitz grav bolnav de tuberculoză și fusese spitalizat în blocul tuberculoșilor. Acolo îl întâlnise pe doctorul Brachtel, medic SS al lagărului și asistent al lui Schilling. Convins că acest medic-deținut ar putea îndeplini o parte din munca rezervată lui de către profesor, dar care nu-l interesa deloc, și că, în același timp, această ocupație putea să ridice moralul bolnavului, Brachtel l-a introdus la stațiunea de malarie.

Acești primi „asistenți subalterni” ai SS-iștilor nu puteau rămâne indiferenți la chinurile prietenilor lor. Având acces la Revier, ei profitau de acest lucru pentru a sustrage medicamente, pe care le rezervau deportaților spitalizați, dar abandonați nepriceperii infirmierilor, tuturor celor refuzați de deținuții kapo de la Revier și care trăgeau să moară în blocuri sau pe șantiere.

— Într-o zi^{56}, infirmierul blocului de boli interne m-a înștiințat că unul din compatrioții mei este spitalizat în serviciul său pentru o afecțiune pulmonară și că, după părerea lui, era o chestiune de ore. Spre prânz, după ce mi-am terminat munca de dimineață, m-am dus la patul bolnavului. Era într-adevăr grav bolnav, pulsul îi era filant, gâfâia,

respirația era superficială, iar obrazul părea mai scofâlcit decât de obicei. Șansele de supraviețuire mi s-au părut și mie minime. L-am rugat pe prietenul meu Adam să-l examineze și să stabilească ce era de făcut. După examen, el a declarat că era vorba de o dublă pneumonie. Radiografia, adusă chiar atunci de infirmier, arăta două câmpuri pulmonare la fel de negre. Mai putem avea vreo speranță, cât de mică? „Să încercăm totuși – a spus prietenul meu, medicul. – Avem la stațiunea de malarie o soluție de chinină destinată tratării unora dintre paludicii noștri. Fă-i prietenului tău injecții intramusculare cu această soluție. Să nu vorbim despre asta și n-o să bage nimeni de seamă”. Timpul presa. Am umplut repede o seringă și m-am întors eu ea. Bolnavul era cufundat într-o stare de toropeală și nu mai răspundea la cuvintele pe care i le adresam. Am izbutit să-l întorc ca să-i fac o injecție. Seara, starea lui era neschimbată. A doua zi dimineăta, același tablou: toropeală, dar respirația bună. Am continuat deci cu injecțiile. Am urmat tratamentul mai departe și în dimineăta celei de-a patra zile am avut impresia că bolnavul era mai puțin tras la obraz și că respirația devenise mai liniștită. Dar sărmanul continua să doarmă. În sfârșit, la amiază l-am găsit ieșit din toropeală. Tocmai mâncase și m-a întrebat de ce se afla la pat și ce se întâmplase. Am vrut mai întâi să știu dacă nu-l duruseră prea tare injecțiile. „Mi-ai făcut injecții? Unde?” „Aici, în fese, și într-o parte și în alta” „Nu știu nimic, n-am simțit nimic”.

Edmond Michelet a descoperit Dachaul în 1943. Era unul din primii membri ai Mișcării franceze de rezistență deportați în acest lagăr. La data aceea, compatrioții lui n-aveau nici un prieten.

— În septembrie 1943^{57}, la Dachau eram neînchipuit de disprețuiți. În ierarhia naționalităților, nu numai că eram plasați foarte departe, dar până și verzii, adică deținuții germani de drept comun, se bucurau în fața veteranilor de mai multă considerație decât noi. Francezii erau considerați ca deținători abuzivi ai triumphiului roșu al „politicilor”.

Această situație, intolerabilă pentru noi, avea mai multe cauze. Cehii, chiar cei mai puțin informați, ne reproșau Münchenul; polonezii ne atribuiau numai nouă prăbușirea lor din septembrie 1939; germanii înșiși – deși dușmani ai regimului, așa cum se poate presupune, dat fiindcă se aflau acolo – își dădeau față de noi un aer de superioritate. Nimeni nu părea să fi auzit vorbindu-se de o Rezistență franceză. Umilirea noastră era totală. În afară de aceste reproșuri, toate la fel de neîntemeiate, mai exista disprețul al cărui obiect eram din motive de alt ordin. Compatrioții noștri aveau mai întâi reputația că nu știu să se spele, că erau complet străini de igienă. Pe urmă li se reproșa că nu acceptă în tăcere nu numai nedreptățile ale căror victime erau, ceea ce la nevoie se putea admite, dar nici pe cele la care erau martori. În ochii veteranilor lagărului, această atitudine însemna nebulie curată și nu putea să le inspire decât o milă plină de cel mai profund dispreț, dacă mila ar fi avut

vreun sens în acel univers lipsit de cea mai mică urmă de sensibilitate.

Încetul cu încetul, Michelet și prietenul lui au schimbat situația. Cu timpul, devotamentul, sacrificiile medicilor francezi au trezit admirația lagărului. Primul dintre acești medici a venit de la Buchenwald, unde unul din confrății lui, un ceh bine plasat la serviciul de oftalmologie, se angajase să-i obțină mutarea. În fond, acest transfer a însemnat un mare noroc pentru toți francezii. Michel Roche a întrevăzut posibilitățile ce i se ofereau de la prima lui întrevedere cu medicul Stanosky, deținut și el:

— Mai ales nu trebuie să îngădui orice. Aici, situația ta e cu totul deosebită.

— Deosebită?

— Nu-i complicat. Când un medic e transferat dintr-un lagăr mare într-alt lagăr mare, are fișă la Berlin... figurează în schema de organizare a direcției lagărelor, iar dacă cineva vrea să te schimbe din post, trebuie să înștiințeze Berlinul. Intermayer, medicul-șef, care e aici la adăpost de multă vreme și care de mult trebuia să fie pe front, n-are de gând să amintească Berlinului de existența lui cerând ceva. Prin urmare, ai destulă libertate de acțiune.

Stanosky avea dreptate. Roche, cel aproape inamovibil, avea să înregistreze, în lunile următoare, victorii peste victorii.

— Am fost vizitat de comandantul lagărului^{58}. Mi-a cerut să dau cât mai puține scutiri de muncă... Am izbutit să consult de trei ori pe zi. Bolile de ochi erau doar un pretext. Deportații veneau la mine

pentru tot felul de treburi. În afară de numirea mea, care făcea din mine un privilegiat, încă un fapt a venit să-mi întărească poziția: îl îngrijeam pe comandantul lagărului. Dacă medicul SS Intermayer refuza să primească un medic la Revier, îi spuneam comandantului: „Trebuie neapărat să vă consult sâmbătă sau duminică”. Comandantul accepta, și Intermayer nu putea să lipsească pentru a-și petrece week-end-ul. Era supărat pe mine, dar, atunci când îi ceream din nou un serviciu, de cele mai multe ori un loc pentru un medic în Revier, nu îndrăznea să mă refuze. Se gândea la plecările lui la München. De fapt, m-am ocupat mai mult de organizare decât de medicină.

O organizare cât se poate de eficace, deoarece Roche a obținut numirea a 37 de medici la Revier. A fost, cu siguranță, cea mai mare victorie, nerepurtată niciodată în vreun lagăr de un simplu deportat.

Convoaiele părăseau Natzweilerul cu destinația Dachau. Doctorul Pierre Hallot-Boyer era însărcinat să-i însoțească pe cei evacuați din infirmerie:

— Am fost afectat⁽⁵⁹⁾, în calitate de medic, la unul din vagoanele de vite în care erau transportați bolnavi și răniți. Mai mulți dintre aceștia din urmă aveau plăgi infectate grav, pansate cu fâșii de hârtie. Aveam o mică rezervă de asemenea fâșii, dar nici un antiseptic. Nu dispuneam, pentru curățirea plăgilor, decât de apa dintr-un butoi, de altfel repede murdărită, care reprezenta singura băutură pentru

toată durata călătoriei și pentru toți cei treizeci de oameni câți eram. Am fost autorizat de SS-ști să cobor în timpul opririlor ca să pansez răniții din vagoanele alăturate, căci, bineînțeles, nu fiecare vagon putuse fi prevăzut cu un medic. Îmi confecționasem o brasardă cu cruce roșie și cu inscripția *Arzt*. Cu toate că nu era oficială, această brasardă mi-a asigurat o anumită libertate de mișcare.

După două zile și jumătate de călătorie, întreruptă de numeroase opriri, fie în câmp deschis, fie în gările marilor orașe, mitraliați în mai multe rânduri de aviația aliată, care, în lipsa oricărei indicații, nu putea ști ce se află în trenurile respective și își continua acțiunea, am ajuns la Dachau către ora 10 seara. Debarcarea bolnavilor și răniților s-a făcut, ca totdeauna, cu brutalitate, în vacarmul și vociferările gardienilor. Era 2 sau 3 septembrie 1944. Bolnavii împreună cu medicii lor au fost lăsați sub cerul liber, în spatele terenului de apel, și înconjurați de un cordon sanitar. Nu trebuie uitat că era vorba de bolnavi provenind dintr-un lagăr în care bântuia o epidemie de tifos^{60}. Am petrecut toată noaptea pe pământul gol. S-a reușit ca cei mai bolnavi să fie instalați pe mindire, aduse acolo nu știu cum. Dar acea noapte de sfârșit de vară a fost deosebit de rece pe podișul pe care ne aflam.

Printre cei bolnavi se aflau generalul Delestraint și monseniorul Piguet, episcop de Clermont-Ferrand. Amândoi în vârstă, suferiseră în mod deosebit de pe urma călătoriei. Fără îndoială, acea încercare a fost

fatală pentru câțiva dintre bolnavii noștri gravi, deja sleiți de călătorie. În zorii zilei l-am văzut venind pe doctorul Roche. În câteva cuvinte spuse în grabă, a reușit să ne înfățișeze, în mare, viața din lagăr și să ne dea câteva sfaturi și îndrumări care, mai târziu, ne-au fost de mare folos. După ceremoniile obișnuite – duș, despăduchere, dezinfectare –, am fost conduși într-un bloc de carantină, împrejmuit cu sârmă ghimpată. În cursul sinistrei noastre șederi acolo, am putut obține primirea în Revier a camarazilor noștri grav bolnavi. După scurgerea termenului de carantină, am fost dispersați în diferite blocuri. În cursul lunii decembrie, prietenul meu, doctorul Bohn, care era medic la blocul 29, a stat în Revier, iar eu a trebuit să-i țin locul. Cumplită succesiune, căci, în afară de o cameră (*Stube*) normală, trebuia să asigur îngrijirea bolnavilor de la *Straf-Companie* (secția disciplinară). Vă închipuiți ce putea însemna o asemenea secție într-un univers ca acela. Starea sanitară era acolo mai mult decât sinistă. În fiecare zi se numărau mai mulți morți. Acțiunea mea a fost, la drept vorbind, mai mult morală decât propriu-zis medicală, dată fiind sărăcia mijloacelor terapeutice de care dispuneam.

În sala alăturată, unde locuiam și unde, o, minune!, aveam o saltea de paie numai pentru mine, am văzut sosind într-o bună dimineață un convoi de evrei care veneau din alt lagăr și care făcuseră un drum lung pe jos. Se aflau într-o stare de oboseală extremă, aveau membrele inferioare pline de plăgi infectate. Unele din aceste plăgi păreau să fie

rezultatul marșurilor forțate la care fuseseră supuși. Altele mi se păreau provocate de mușcături de câine. Am petrecut zile întregi făcând incizii, curățind, încercând să dezinfectez plăgile și pansându-le cu fâșii de hârtie, singurul material de care dispuneam. Sfârșitul acestor oameni a fost tragic. La eliberarea lagărului, americanii i-au descoperit îngrămădiți în vagoane, în gara Dachau, morți.

La sosirea convoiului de la Natzweiler, Edmond Michelet i-a transmis generalului Delestraint titlul de responsabil al francezilor. Delestraint a fost „adăpostit” câteva săptămâni la Revier, însă coaliția deținuților kapo l-a alungat repede de acolo într-un bloc închis. Într-o zi, lagărul a fost vizitat de un inspector SS și deținuții din acel bloc au trebuit să se alinieze în curte. Generalul se afla în rândul întâi. SS-istul s-a oprit în fața lui:

— Cine ești tu?

— General al armatei franceze sub comanda generalului de Gaulle, după ce acesta a fost sub comanda mea^{61}.

SS-istul a comunicat la Berlin ceea ce descoperise. Generalul, în ciuda refuzurilor lui hotărâte, a trebuit să intre în buncărul de onoare, rezervat personalităților. Penchenat, masorul de la Natzweiler, lucra acum la Dachau și generalul se ducea în fiecare zi, însoțit de un SS-ist, în „cabinetul” lui. Cămăruța aceea a devenit postul de comandă al francezilor. În timp ce masorul puneă să huruie aparatul de aer cald, generalul primea informații, dădea directive. La 19 aprilie, un francez l-a văzut pe

general, cu o valiză în mână, părăsind buncărul.

— Unde vă duceți, domnule general?

— Se pare că voi fi eliberat.

Generalul și gardianul care-l însoțeau au ieșit din lagăr și au luat-o de-a lungul pârâului, intrând în grădina în care se afla crematoriul. SS-istul Trankle s-a năpustit cu pumnii asupra conducătorului francezilor. Generalul, cu cinci dinți ruși, a căzut la pământ. A fost zgâlțâit. Între locul de tragere și crematoriu se afla o mică baracă. Pe pardoseală erau așezați doisprezece deportați despuiați. Generalul a fost ucis ultimul, cu un glonte în ceafă.

André Marsault, copilul teribil al Dachaului, avea 57 de ani. Era, probabil, singurul deportat voluntar din lagăr. Arestat în 1941 pentru participare la Rezistență, înființase infirmeria centrului de triere de la Villeneuve-Saint-Georges și refuzase să evadeze, pentru a nu dăuna fiului său, arestat și el de Gestapo. Pe urmă devenise medic-șef al marelui lagăr de la Compiègne, unde a adus nenumărate servicii unui mare număr de deținuți. În aprilie 1944 a refuzat să lase să fie îmbarcați patru bărbați cu destinația Germania.

— Sunt bolnavi netransportabili.

Comandantul lagărului și-a ieșit din sărite:

— Medicul german i-a văzut?

— Nu!

— Infirmierul german?

— Nici el!

— Foarte bine. Suștii că acești oameni sunt bolnavi: Atunci n-ai decât să pleci în locul lor.

— Sunt bolnavi. Plec eu în locul lor.

Și André Marsault, căpățânos, a ajuns la Dachau. Roche i-a urat bun-venit.

— Marsault, vrei să faci dermatologie?

— Dar nu sunt...

— Ești dermatolog.

— Nu.

— Destul! Îți spun că ești dermatolog. Ne lipsește un specialist cu profilul ăsta. E singura ta șansă să intri la Revier.

— În cazul ăsta...

André Marsault îi făcu pe toți camarazii lui să se înfioare. În infirmerie se simțea ca la el acasă, fuma în timpul vizitelor medicului-șef german, își ținea mâinile în buzunare. Într-o zi, când Intermayer era deosebit de nervos, Roche s-a apropiat de Marsault:

— Țigara, mâinile!

— Mă plictisește!

— Intermayer e lângă noi, îl vezi...

— Și ce-o să-mi facă? La vârsta mea! Doar nu-s copil!

Intermayer a întors capul, a zâmbit și a ieșit.

Într-altă zi, Marsault i-a spus SS-istului:

— Sunteți bolnav!

— Cine? Eu?

— Da, dumneavoastră, și am să vă îngrijesc.

— Dar n-am nimic!

— Ba da, scabie...

— Scabie?

— Scabia oamenilor curăți. Știți, există. Nu simțiți uneori mâncărimi?

— Ba da.

Roche n-a dormit în noaptea aceea, căci Marsault masase conștiincios corpul medicului-șef SS de la Dachau cu cetaceum.

— Mai e nevoie de o ședință.

Intermayer a venit din nou. Gluma s-a terminat cu bine.

André Ragot a fost repartizat, de la sosire, pentru tratamentele chirurgicale.

— Blocul chirurgical^{62} se afla în supravegherea lui Ali Kutci, un polonez. Era asistat de un sârb, Harko, mult mai simpatic decât el. Bine protejat, Ali Kutci îi elimina pe rând pe toți cei ce ar fi putut să-l pună în umbră. Înainte de Laffitte, fusese expedit de acolo un profesor de la Facultatea din Moscova și, fără îndoială, încă mulți alții. Radiolog era un austriac, lăcătuș de meserie, ceea ce explica faptul că niciodată nici eu, nici confrății mei n-am trecut pragul camerei respective ca să ne însoțim bolnavii. O figură curioasă și simpatică era un alt polonez, medic la blocul 9/4. Acesta trata orice maladie cu ierburi și pretindea că depista boala examinând ochii bolnavului cu o oglindă specială. Era un adevărat vrăjitor, pe care cei din jurul lui îl adorau în felul sălbaticilor. Îi aduceau o mulțime de daruri mărunte, iar el își amenajase o odăiță care arăta ca o hală de vechituri și în același timp ca un budoar oriental, cu

covoare și blănuri furate din magazinele unde erau depozitate hainele și valizele luate de la deținuți la sosire.

După o lună de muncă la pansare, André Ragot a inaugurat un nou bloc, nr. 15, rezervat dizentericilor.

— Masa celor care intrau acolo ne era azvârlită dintr-o dată. Depistați în blocuri, ei trebuiseră să se dezbrace și apoi să se ducă goi la dușurile infirmeriei. Toate acestea necesitau minimum o oră. Obligați să staționeze goi în fața blocului ca să se grupeze, să traverseze *SS Strasse*, să aștepte la intrarea infirmeriei spre a fi numărați, să ajungă la galeria acoperită, să treacă la dușuri, brutalizați de personalul condus de un tip pe care îl uram din cauza perfidiei lui, mai bine de o treime din bolnavi ajungeau în salon leșinați, aduși pe brancarde. Trebuia găsit loc, și nu era ușor, mai ales în paturile de jos, unde erau îngrămădiți câte patru și chiar câte șase pe două saltele. Muribunzii, incapabili să se miște, culcați unul la picioarele celuilalt, își amestecau vaietele, rugămințile și excrementele. Aproape întotdeauna oamenii de serviciu soseau prea târziu ca să le pună ploștile, și așa puține la număr, pentru că infirmeria nu ne dădea. Trebuia să cumpărăm, ca totdeauna, fie cu mâncarea morților, fie cu țigările căpătate ca premiu, un soi de blide fabricate de deținuții care lucrau la cazangerie... Cei mai zdraveni se urcau în paturile de sus, însă, slăbind foarte repede, se întâmpla adesea să-și inunde salteaua cu urină și fecale, ceea ce provoca urletele bolnavului de dedesubt, care nu avea putere să se miște ca să scape

de aversă.

Dizentericii se topeau literalmente. Am văzut oameni încă zdraveni, cu nu mai puțin de 50 de scaune pe zi, sfârșindu-se rapid, fără să se poată reuși oprirea acestei diaree profuze. Mulți răceau când se duceau la W.C. și nu se mai puteau vindeca. Vedeai trupuri mizere agitându-se frenetic pe cele două bețe ce le slujeau de picioare, într-o cămașă aproximativă, ajungându-le adeseori până la buric, care, cu un deget în fund, lăsau să le scape, cu zgomote semnificative, urme lungi pe podea. Mulți dintre oamenii de serviciu, furioși că trebuie să spele, să spele și iar să spele, nu încetau cu înjurăturile, căci cel ce făcea în pat își murdărea vecinul, și aceasta însemna două corpuri de spălat, care, din lipsă de apă caldă, erau spălate cu apă rece, și, din lipsă de burete, cu mătura. Am văzut un bolnav ce-și spăla excrementele care îi curseseră pe picioare urinând peste ele. Viziune dantescă, ce nu poate fi zugrăvită în cuvinte; cei ce n-au cunoscut lagărul nu și-o vor putea închipui niciodată. Când intrai acolo venind de afară, simțeai că te înăbuși, într-atât era de greșos mirosul...

Intermayer a vizitat blocul lui André Ragot numai de trei ori, deși avea obligația să consulte zilnic fișele bolnavilor.

— Ce vrei – i-a spus el într-o zi unui medic polonez –, n-am să mă obișnuiesc niciodată cu putregaiul. Chestie de educație!

A fost, totuși, nevoit să trăiască cu el atunci când tifosul a luat cu asalt Dachaul, punând stăpânire până

și pe cel mai retras colțișor... Se pare că totul a început de la blocul 30, unde erau aruncați invalizii din convoaie, kommandouri, Reviere. Era o baracă izolată cu sârmă ghimpată, pentru ca cei de acolo să nu poată fugi.

— De ce^{63} oamenii care nu fac nimic să mănânce la fel cu cei care muncesc? Pentru ei nu se pusese niciodată problema „suplimentului”, dar primeau, ca toată lumea, un litru de ciorbă, o bucată de pâine și o bucățică de margarină. Era prea mult: jumătate de litru de ciorbă trebuia să le ajungă. Li se putea face chiar o ciorbă specială, mai puțin densă, mai ușor de digerat. Într-o zi nu s-au găsit paltoane pentru un transport. Aproape toți invalizii reușiseră să-și procure. Le-au fost luate. În săptămâna următoare li s-au luat tricourile. Pe urmă, păturile: erau câte cinci în două paturi, așa că își țineau destul de cald. La începutul lui decembrie, un SS-ist, intrând în dormitor, a găsit că aerul era de nerespirat. Porciiăștia nu aerisesc? A pus să li se scoată ferestrele. Afară era zăpadă și gheață. Înăuntru: zăpadă, gheață și curent. Starea de slăbiciune și de subalimentare în care se aflau invalizii n-a întârziat să dea rezultate rapide: bronșite, bronho-pneumonii, pleurezii. În spital era loc puțin. De ce să nu fie rezervat pentru cei ce lucrau? Invalizii din blocul 30 nu erau aduși decât în ultimul moment, adesea prea târziu; în săptămâna Crăciunului au început să moară chiar în bloc, opt și-au dat ultima suflare în noaptea de Crăciun.

Ca și când bolile pulmonare, carențele

alimentare, brutalitățile n-ar fi fost de ajuns, în bloc s-a declarat și o epidemie de tifos exantematic. În timp ce blocurile de lucrători erau relativ curate, în blocul 30 paraziții făceau ravagii. Cum să reziste la tifos cei abandonați în starea de slăbiciune în care se aflau? Mortalitatea a crescut. Nu s-a făcut nici o dezinfecție, și epidemia câștigă teren. Prin bolnavii aduși la spital, epidemia a cuprins personalul Revierului. Infirmierul-șef al ambulanței, un comunist german, a murit printre primii. I-a urmat kapoul de la baie. Șeful dezinfecției Revierului, Michelet, s-a îmbolnăvit și el. Febra tifoidă voia și ea victime. A fost numit un nou kapo însărcinat cu igiena lagărului, austriacul Bertl, care a părăsit acest post pentru cel de Lagerältester. S-a luat hotărârea să se procedeze la dezinfectarea invalizilor. Operația a avut loc noaptea. În ziua de 15 ianuarie, la orele 8 seara, camerele 3 și 4 au plecat spre dușuri, aflate la opt sute de metri de bloc. Spălare, bărbierire, despăduchere, dezinfectare. Hainele și rufele au fost duse la etuvă. S-a așteptat îndelung readucerea efectelor în marea sală supraîncălzită. Către orele 2 noaptea, rufăria a fost adusă, dar era încă udă. Și, fără să mai aștepte, îmbrăcați doar în cămașa și izmenele ude, bătrânii noștri, dintre care o mulțime erau bolnavi, au fost expediați prin întunericul înghețat către blocul lor, unde păduchii din saltele fuseseră respectați cu grijă. Operația a costat, în cursul executării, patruzeci de morți. În zilele următoare, lista morților a continuat să se lungească.

În primele zile ale epidemiei, Intermayer era

mereu furios:

— Medicii ăștia sunt nebuni! Nu e tifos. E gripă... Scrieți pe fișe gripă.

Și gripa lui Intermayer avea să răpună, în două luni, ianuarie și februarie, jumătate din totalul deținuților: 10800; jumătate din totalul francezilor: 1800; jumătate din efectivul medicilor francezi: 14. Hallot-Boyer a fost printre primii care s-au îmbolnăvit:

— Epidemia izbucnise de mai bine de o lună și se întindea din bloc în bloc. Infirmeria nu era, nici pe departe, în stare să-i primească pe bolnavi. În blocuri, deportații mureau în fiecare noapte. N-am să uit niciodată cadavrele despuiate îngrămădite la capătul fiecărei barăci. Adesea, în zori erau acoperite de un strat de zăpadă. Atunci venea o căruță trasă de deportați ca să ia trista încărcătură. Cioclii, cu mânuși și cu clești, adunau trupurile și le aruncau în căruță spre a fi duse la crematoriu. Într-una din zilele lui februarie m-am îmbolnăvit și eu de tifos. Creșterea temperaturii, controlată conform regulilor în vigoare (aveam peste 40°), mi-a permis să fiu dus la infirmerie. După o nouă procedură de dezbrăcare, de duș, de dezinfectare, a trebuit, împreună cu alți câțiva fericiți aleși, să parcurgem, pentru a ajunge la „blocul de spitalizare”, goi din cap până-n picioare, prin zăpadă, pe un frig de minus 10°, un drum care mi s-a părut nesfârșit. Când am ajuns la blocul tificilor, înghețat, gata să fac o sincopă, am fost primit de doctorul Bohn, „vechi prieten”, pentru că ne cunoscusem la Struthof. Trecuse de la acel faimos

bloc 29, la care îi fusesem succesor, la blocul tificilor, unde, cu slabele mijloace de care dispunea, desfășura o muncă admirabilă. Eram, prin urmare, medicul bolnav. În ciuda stării mele de toropeală, eram încă suficient de lucid ca să-mi dau seama de condițiile cu totul deosebite ale unui salon de tifici într-un lagăr de concentrare. Din fericire, SS-iștii, de spaima de a nu se molipsi, se țineau departe de noi. Numai medicul SS trecea uneori pe acolo. Într-o dimineață s-a oprit lângă mine; doctorul Bohn i-a atras atenția că sunt medic. „Să-și pună singur diagnosticul”, a spus el simplu și a trecut mai departe. Tratamentul era, practic, inexistent. Cu toate acestea, în momentul cel mai greu al bolii și când, fără îndoială, prognosticul era dintre cele mai proaste, un infirmier m-a luat într-o zi în brațe, m-a dus într-o cameră alăturată, unde mi s-a făcut o transfuzie cu sânge de convalescent de tifos. Se credea, poate, că acel sânge avea anumite virtuți curative, dar eu mă îndoiesc. Mai probabil este că reprezenta un aport energetic și că nu acționa decât ca atare. Trebuie să precizez că grupele sanguine erau stabilite de medicii deportați care aveau acces la laborator și că, după câte știu, n-au avut loc accidente cu prilejul transfuziilor.

În blocul tificilor, doctorul Bohn muncea fără preget, dormind puțin și disprețuind riscurile de molipsire. Era asistat de un deportat luxemburghez, Alet, care era infirmier-șef și care s-a purtat minunat. Câțiva tineri francezi, printre care un student în medicină, îndeplineau în infirmerie sarcini deosebit de ingrate, asigurând, fără întrerupere, schimburile

de zi și de noapte. Chiar în condițiile privilegiate din infirmerie (în comparație cu soarta tificilor care mureau în blocuri), mortalitatea era ridicată. Eram culcați complet goi pe niște păiere vârtoase (termen impropriu, deoarece era vorba de saci umpluți cu talaș, care se lăsa și se întărea repede) și aveam toți răni, favorizate de slăbiciunea noastră extremă. Într-o dimineață, la deșteptare, am constatat că atât vecinul meu din dreapta, cât și cel din stânga erau morți. Se stinseseră, și unul, și celălalt, în cursul nopții. Folosesc intenționat termenul de „stins”, pentru că exprimă corect modul de a muri prin epuizare progresivă, continuă și ireversibilă. Unul dintre ei, cel din stânga, republican spaniol, predat nemților de guvernul de la Vichy, avea pe fața exterioară a brațului un tatuaj reprezentând două mâini legate printr-un lanț. Lanțul dintre cele două mâini era rupt, iar sub imagine un singur cuvânt: *Libertad*... Zile de-a rândul, această alegorie m-a fascinat și, cine știe, poate m-a susținut.

Regulamentul prevedea ca, din motive de igienă, ferestrele să fie deschise încă de dimineață. Aveam ghinionul să stau tocmai în dreptul unei asemenea ferestre, în timp ce afară mercurul termometrului se apropia de -20° . Era în februarie 1945. Temperatura mea se menținea apropiată de 40° . Cred că nu această terapie prin congelare mi-a permis să supraviețuiesc. O altă măsură de igienă era controlul păduchilor, *Läuse Control*. Unul din aceste controale mi-a prilejuit prima ridicare din pat, după care a trebuit să străbat întreg salonul. Înainte nu mi-aș fi închipuit că un om

aflat la limita epuizării poate executa un marș pur automat și nici azi nu pot să-mi explic cum am putut să fac drumul dus și întors de la pat la „controlor” fără să mă prăbușesc în stare de sincopă. Pentru cei ce supraviețuiau, de îndată ce începea defervescența, se hotăra plecarea (uneori chiar înainte, căci trebuia făcut loc altora). Unii – printre care, din fericire, m-am aflat și eu – aveau norocul să fie trimiși la un bloc de convalescenți. Îmi amintesc că am sosit acolo într-o seară, într-o stare de epuizare totală, incapabil să ajung la salteaua mea, la care m-a dus în brațe un tovarăș, Henri Grandjean, căruia îmi face plăcere să-i aduc un omagiu pentru devotamentul lui. Mi-a trebuit mult ca să-mi recapăt, măcar în aparență, puterea. Greutatea mea s-a menținut multă vreme la 43 de kilograme. La un moment dat mă temeam că starea de denutriție în care mă aflam a atins un stadiu ireversibil. Încă o dată, mai mulți prieteni minunați, printre care doctorul Suire, mi-au aranjat o nouă transfuzie de sânge. Am primit sânge de la un pastor din Marsilia (azi mi-e rușine să mărturisesc că i-am uitat numele).

Vindecăt, Hallot-Boyer s-a ocupat de același salon. Practic, toți medicii francezi au avut tifos..., dar, din fericire, nu în același timp.

— Cum^{64} să nu spun în ce măsură ne-au umplut inimile de mândrie medicii francezi o dată cu venirea zilelor de mari încercări? Cu mici excepții, majoritatea străinilor care erau mari și tari peste Revier o ștergeau unul după altul. Atunci medicii noștri s-au dovedit la înălțimea situației.

Desconsiderați, surghiuniți în posturi subalterne de *Pfleger* de bloc, ceea ce nu le procura alt avantaj decât acela de a împărtăși soarta tuturor, cu situația agravată că trebuiau să trateze fără medicamente, fără termometre, fără cea mai mică posibilitate de a lua vreo măsură preventivă, ei au înfruntat epidemia, fiind prezenți pretutindeni, hotărâți, neobosiți, cutezători până la imprudență. Paisprezece dintre ei au pierit în câteva zile.

Duminică 29 aprilie, primii americani au descoperit lagărul-model, Barbizonul bavarez... Bolnavii, preoții, medicii rămăseseră în lagăr. La 3 mai, Edmond Michelet primea următorul bilețel de la doctorul Bohn, care, ca toți medicii, nu se mai putea ține pe picioare:

— Se spune că bolnavii de tifos exantematic urmează să fie transferați, începând de mâine, în lagărul SS pentru a fi îngrijiți de medici americani; va fi însă, fără îndoială, nevoie de câțiva medici dintre deportați. Cer în mod expres să fiu unul dintre aceștia și să continuu să îngrijesc bolnavii din lagăr până la plecarea ultimului francez, chiar dacă aceasta îmi va amâna mie plecarea.

XII. Căţelul din Schörzingen

Primirea care i se făcu doctorului Robert Morel^{65} avea de ce să-l surprindă.

Un om era întins în noroi. În jurul lui, cei şase sute de deportaţi ai lagărului stăteau în poziţie de drepti pentru apel. Bolnavul, în comă, fusese adus de la muncă de către camarazi, pe umeri. Era o tradiţie consfinţită de şeful lagărului: morţii, bolnavii trebuiau transportaţi dimineaţa şi seara pe terenul de apel şi lăsaţi în zăpadă sau în noroi.

Doctorul Morel n-avea să uite niciodată această primă imagine a Schörzingenului. Tocmai sosise şi, în faţa întregului lagăr, autorităţile îi serveau „o lecţie” în legea lor:

— Tu, medicule, examinează-l pe bolnav.

Robert Morel s-a aplecat, îngenunchind:

— O să moară.

— Nu, n-o să moară. E un trântor şi un sabotor...

Plutonierul-major SS Olher, comandantul lagărului şi deţinutul de drept comun Walter Telchow, responsabilul deţinuţilor, s-au năpustit asupra „simulantului”, dându-l gata cu lovituri de bâtă. Gâfâind, cu faţa scaldată de sudoare, Telchow s-a întors spre Robert Morel:

— Uite cum facem noi medicină aici. Să ţii minte că, dacă faci pe nebunul, o să ai de-a face cu noi.

Lagărul din Schörzingen, Württemberg, depindea

de Dachau. Situat la 70 km sud de Stuttgart, fusese construit în februarie 1944, lângă o uzină care extrăgea din șisturi ulei pentru motoare. Robert Morel a sosit acolo abia în noiembrie. În primele nouă luni de existență a kommandoului, serviciul sanitar fusese încredințat șefului deținuților, Telchow. E lesne de închipuit ce tratamente aplica acest fost tâmplar. De altfel, nimeni nu îndrăznea să se prezinte la Revier. Cele șase paturi erau ocupate de protejații ucigașului.

Robert Morel s-a instalat.

— Vizita avea loc seara, la sosirea kommandourilor. Dispuneam de un sfert de oră pentru a îngriji treizeci până la patruzeci de bolnavi, ceea ce era irealizabil; în plus, nu aveam, practic, ce medicamente să le dau: un sfert de aspirină, iar pentru dizenterici puțin praf de cărbune de lemn, pe care puneam să-l ardă în timpul zilei. Puteam să acord trei „scutiri de muncă”, dar era greu de ales printre toți acei nenorociți și cream multe nemulțumiri. De îndată ce depășeam numărul, Telchow îi trimitea pe toți la muncă cu lovituri grele de baston de cauciuc și nici eu, sabotorul, nu scăpăm de *Gummi*.

Pentru a-i salva pe bolnavi, trebuia să recurgi la vicleșuguri..., să te descurci.

În ianuarie am operat un deportat din Vosges pe nume Robert Egly. Avea un abces retro-ocular. Starea lui era gravă: temperatură mare, dureri de cap atroce și pericol de difuzare spre creier. Cum n-aveam bisturiu, am pus să mi se ascută, la fierăria minei, un

cui lung. Cu ajutorul acestui instrument improvizat am reușit să ating abcesul, răzând marginea inferioară a orbitei, și am asigurat, cu ajutorul unor bucățele de tifon, timp de câteva zile, un drenaj. Printr-o minune, Robert Egly s-a vindecat^{66}.

Într-altă zi, Robert Morel a trebuit să îngrijească un deportat cu brațul sfârtecat de un glonte exploziv. A fost nevoit să racleze osul și să smulgă schijele cu un clește împrumutat de la cizmar și fiert într-o gamelă.

Situația medicală a kommandoului s-a îmbunătățit simțitor în urma unei operații capitale pentru medicul francez. Plutonierul SS îi dăruise lui Telchow un cățel de o lună. „Cuțu” respira greu.

— Hipertrofia unui lob al tiroidei.

Telchow a luat cunoștință de diagnostic plin de mânie.

— O să moară?

— Nu, dacă o să fie operat.

— Ai să-l operezi!

— Dar n-am instrumente.

— O să ai. Fă comanda.

A doua zi dimineăta, Telchow i-a înmânat lui Robert Morel o valiză plină cu instrumente chirurgicale și cu anestezice.

— Dacă moare câinele, mori și tu cu el.

Medicul francez l-a operat pe „Cuțu” cu succes și fără mari dificultăți.

— Cu toate acestea, intram în fiecare dimineată, tremurând în camera lui Telchow, de frică să nu găsim câinele mort. Îi reînnoiam pansamentul. A stat

trei zile în cușcă, culcat pe o parte, mâncând și bând foarte puțin. În cea de-a patra dimineață a ieșit din cușcă lătrând... Am căpătat o bucată mare de pâine și margarină.

Sănătatea lui „Cuțu” se ameliora. Robert Morel, bucurându-se de „înalta considerație” a celor doi stăpâni ai lagărului, a căpătat dreptul să păstreze conținutul valizei și mai ales să se ocupe mai bine și mai îndelung de bolnavi. Cățelul lui Telchow a salvat zeci de deportați^{67}. Cu toate acestea, au murit cinci sute într-un an și ceva, cifră enormă dacă ne gândim că efectivul mediu al kommandoului nu era decât de cinci sute de oameni. Dar Dachaul umplea golurile fără să se lase rugat.

XIII. Allah

Kapoul austriac s-a apropiat de Henri Laffitte:

— Spune, vrei să-ți vizitezi prietenii care au rămas la Dachau?

— Depinde. Vreau să-i văd, dar n-am deloc intenția să dispar... în timpul călătoriei.

— Ești nebun. Nu trebuie decât să însoțești un convoi. S-au semnalat cazuri de tifos printre evreii din Kaufering. Medicul-șef de la Dachau a cerut să i se aducă cadavre medicului legist Blaha. Hai să-l vezi pe Garoli.

Comandantul lagărului din Allah a acceptat propunerea kapoului. În fața porții cu sârmă ghimpată, un măgar costeliv, înhămat la o căruță, smulgea, cu dinții lui negri, fire dintr-un smoc de iarbă.

— Urcă!

— Dar n-am loc.

— Urcă! Așează-te pe coșciuge.

Medicul, călare pe un coșciug, a împins cu piciorul o scândură ca să închidă un altul. Trupurile, vârate unele într-altele, umpleau trei coșciuge. Poate erau opt trupuri, poate mai multe. Erau atât de slabe...

— Dă-i drumul!

SS-istul, cu pușca-mitralieră în poziție de tragere, mergea în urma căruței. Târâș-grăpiș, străbătură cei 9 km de drum. Aer de vacanță, de libertate. Nările umflate, ochii beți de lumea regăsită.

Uitarea. Nouă kilometri de uitare.

Kapoul Revierului de la Dachau răcnește:

— Nu mișca. Să nu te miști de aici.

A rămas pe loc. Toți prietenii, cât mai discret cu putință, au venit să dea mâna cu el, să-l întrebe:

— Ce-i pe la voi?

A așteptat mai departe. Apelul de seară s-a terminat. Kapoul a venit în goană, abia suflând.

— E o chestie caraghioasă. Trebuie să urci la SS-iști. Acolo sus.

— Pentru ce?

— Te-au căutat toată seara la Allach. Uitaseră că te-au trimis aici. Medicul nostru șef, maiorul Intermayer, vrea să te vadă.

Drepti! Intermayer intră în birou.

— Cine te-a trimis aici?

— Kapoul Revierului.

— Și cine i-a dat lui ordinul ăsta?

— Probabil comandantul lagărului.

— Dar l-ai văzut pe comandant?

— Da! L-am văzut azi dimineață.

— Prin urmare știe că ai venit.

— Da, sigur.

Intermayer iese. Reapare peste cinci minute.

— Spune-mi, ești infirmier acolo. Pe ce bază?

— Sunt medic.

— Ah! Ești medic! Ce specialitate?

— Chirurg.

— Ah! Ești chirurg. Unde ți-ai făcut studiile?

— La Paris.

Șovăie, se ridică, se învârtește în jurul

deportatului.

— De fapt, de ce ești în lagăr?

— M-a trimis Gestapoul.

— Nu asta te întreb. De ce te-a arestat Gestapoul?

— Pentru că nu i-am denunțat pe cei pe care-i operam.

Din nou tăcere. Pe urmă, Intermayer răcnește:

— Marș de-aici!

Allach, rezervat în principiu pentru „elementele deosebit de periculoase”, trebuia să adăpostească doar 3500 de deportați... În martie 1945 aveau să fie 14000.

— Se trăia^{68} și se murea acolo ca pretutindeni. De foame, de frig, de epuizare. Cei cărora le lipsea tăria morală mureau de deznădejde... Câte unul murea spânzurat, cu sfidarea pe buze, în fața deținuților încremeniți în poziție de drepti, sub privirile batjocoritoare ale SS-iștilor și ale șefului lor, un oarecare Müller, care, rânjind, își scutura scrumul de la țigară pe picioarele goale ale osânditului. Ca pretutindeni, la Allach erai un mort civil. Rupt de lume. Fără știri de la ai tăi. Fără scrisori, fără pachete. Un număr matricol.

Primii francezi au sosit în iunie 1944. Până la acea dată, majoritatea deținuților era constituită din deportați sovietici, germani și polonezi. Laffitte, îndepărtat din sala de operație de la Dachau de către chirurgul polonez în funcție, a devenit medic-șef al

kommandoului. Alți practicieni francezi, Chrétien, Jacques, Prat, au trecut și ei pragul Revierului. Grupul medical urma să joace un rol capital în transformarea regimului intern al lagărului:

— După^{69} succesul debarcării în Franța, cu toată zvâcnirea ultimă din Ardeni, ritmul înaintării masive a rușilor, în marșuri de câte 300 km, arăta până și celor mai mărginiți dintre SS-iști că înfrângerea era inevitabilă. Șeful lor a început chiar să manevreze spre a găsi o ieșire personală. Așa s-a făcut că, la începutul anului 1945, coletele trimise prin Crucea Roșie deportaților francezi și belgieni au fost primite pentru întâia oară în Germania. Münchenul era destul de aproape de granița elvețiană, iar Dachau și Allach aproape de München; coletele trimise pentru toate lagărele din Germania s-au acumulat la München și au început să fie distribuite la Dachau și Allach. Conțineau, în afară de alimente ce puteau fi consumate direct – biscuiți, brânzeturi, ciocolată, sardele –, alimente de gătit (paste făinoase, fasole). Dar deportații n-aveau nici o posibilitate să gătească. Organizația ilegală a francezilor din lagăr a hotărât ca de pachete să beneficieze toți deportații, de toate naționalitățile, cu condiția ca să se ia măsuri foarte stricte pentru a se împiedica orice „sfeterisire”, orice furt în folosul deținuților kapo sau al altor „vârfuri”. S-a hotărât să se propună conducerii lagărului ca, sub supravegherea unor oameni de încredere, desemnați de deportați, să se treacă, în fiecare bloc, la colectarea alimentelor de gătit; oamenii de încredere

trebuiau apoi să supravegheze fără întrerupere și minuțios stocarea, pregătirea și împărțirea porțiilor suplimentare. Acest sistem răsturna întreaga organizare internă a lagărului de concentrare, bazată pe *Führer Prinzip*, adică pe autoritatea venită de sus, întrucât autoritatea „oamenilor de încredere” venea „democratic” de jos. Dar aceste propuneri „revoluționare” trebuiau impuse autorităților lagărului. Medicii Laffitte și Jacques, a căror artă chirurgicală îi ridicase în ochii SS-iștilor, au fost aleși ca negociatori. În 1943 ar fi fost spânzurați. Propunerile lor au fost însă acceptate de autoritățile interne ale lagărului și de SS-iști. În felul acesta, s-a creat la Allach o situație excepțională, care a schimbat pe de-a-ntregul atmosfera din lagăr. Aceasta a contribuit, fără îndoială, la condițiile deosebite în care a avut loc eliberarea: la sfârșitul lui aprilie dezertaseră, una după alta, două garnizoane de SS-iști, astfel că, atunci când au sosit americanii, noi eram deja liberi.

Cu toată „solidaritatea”, în fiecare săptămână mureau sute de deportați. Totul sosea prea târziu; nădăjduiseră prea mult, așteptaseră prea mult... Și munca se schimbase: aviatorii, răvășind cu bombele lor peisajul, orașele, creau sarcini noi.

— În prima jumătate a lui martie lucram la *Katastrof Kommando*^{70}... Trebuia să reparăm neconținut, șină cu șină, căile ferate distruse. Trebuia să intrăm în zăpadă până la brâu și să scormonim în

jurul nostru cu mâinile goale pentru a găsi șinele defectate. Câte accidente! Picioare zdrobite, mâini rupte... Într-o noapte am simțit o durere ciudată în piciorul stâng, de parcă m-ar fi înțepat cineva cu niște ace. Eram nerăbdător să aud sunând deșteptarea. Când m-am sculat, mi-am dat seama că nu mai puteam pune piciorul în pământ, era tare ca fierul. M-am dus la Revier. Henri Laffitte m-a examinat și i-a spus infirmierului să-mi pună lopățele. Am refuzat. Chirurgical s-a uitat la mine: „O să te aranjăm de minune”. Eu mă cramponam. Mi-a smuls o unghie. N-am simțit nimic. L-am văzut pe doctor zâmbind: „Ai noroc, curge sânge”. După ce m-a pansat, m-a trimis înapoi la muncă, explicându-mi că Revierul era primejdios pentru „nefolositori” și că era mai bine să fiu tratat pe ascuns, după întoarcerea de la lucru. Așa am și făcut. Timp de opt zile s-a ocupat de mine de parcă aș fi fost fiul lui. Îi datorez viața. M-a vindecat și în același timp mi-a dat curajul necesar ca să continuu să lupt... așa că m-a salvat de două ori.

Frontul se apropia. În depărtare bubuia tunul. SS-iștii au hotărât să-i evacueze pe toți deportații din Răsărit care erau în stare să facă zilnic un marș de 30 km. Medicii au fost însărcinați cu selecționarea... Nu am găsit decât patruzeci de sovietici apti pentru marș. SS-iștii s-au înfuriat.

— O să facem noi singuri selecționarea. Numai bolnavii controlați o să rămână.

Asta n-avea însă nici o importanță: Laffitte, Prat, Jacques și Chrétien au hotărât să provoace puseuri de febră controlabile.

— Infirmierul SS care răspundea de Revier trebuia să iscălească hârtiile de exceptare de la evacuare a deținuților bolnavi. Era nou în lagăr și se arătase de la început foarte prietenos față de medicii și infirmierii deportați. Schimbare de ultimă oră sau bunăvoință? A acceptat să semneze hârtiile pentru toți cei pe care i-am prezentat. Totuși, trebuia să ne înarmăm, și el, și noi, în vederea unui eventual control al medicului SS al lagărului. Am hotărât să injectăm deportaților din Est declarați bolnavi pe foile iscălite de infirmierul SS medicamente care să le dea un puseu febril controlabil timp de două sau trei ore din momentul plecării. Oferea un spectacol uimitor acea sală de consultații a infirmeriei din Allach, unde un SS-ist iscălea la o masă hârtii atestând că un deportat avea peste 38° temperatură, în timp ce medicii injectau fiecăruia dintre cei interesați ulei sulfuros, lapte, propidon, pentru ca, în caz de control, deportatul să aibă după trei ore efectiv febră.

Ultima noapte.

Blindatele americane nu erau decât la 5 km. „Ca să-și dea ifose”, bateriile germane din apropiere de Allach au deschis focul. Americanii au răspuns, și obuzele au căzut în mijlocul blocurilor ocupate de evrei. Laffitte, ajutat de toți medicii, a început să opereze. Léon Boutbien, nou venit la Allach, confecționa specule din sârmă. Pe masă, un rănit plin

de schije. O nouă salvă. Laffitte spune fără să ridice capul:

— Dacă lungesc tirul cu o sută de metri spre nord, am încurcat-o!

Și, liniștit, tăia în jurul plăgii pe unde pătrunsese o schijă.

XIV. Infernul femeilor: Ravensbrück

— Iei puțină margarină...

— Ești nebună. Nu trebuie irosit picul ăsta de grăsime.

— Știu eu ce fac. Au să treacă îndată pe aici. Părul meu alb are să le arate că sunt bună pentru „lagărul tineretului”, și acolo au să mă omoare. De acolo nu se-ntoarce nimeni. Așadar, amesteci puțină funingine cu un bob de margarină. Obții o foarte frumoasă vopsea de păr. Dacă-ți mai rămâne un bulgăraș de grăsime, îl amesteci cu praf de cărămidă. Fondul ăsta de ten îți dă nițică culoare în obraji.

Aceste ședințe de machiaj reuneau în blocurile de la Ravensbrück, înaintea „selecționărilor”, femeile în vârstă, bolnavele puțin palide, „musulmanele”. Trebuia găsit loc... mai întâi în Revier și, dacă nu era de ajuns, în întreg lagărul.

— Într-o după-amiaza^{71} de iarnă a avut loc un apel. A fost scoasă toată lumea din blocuri; câinii SS-iștilor le-au descoperit pe cele ascunse sub mindire sau sub paturi. Am fost puse să ne scoatem ciorapii sau bucățelele de hârtie legate cu sfori care ne apărau picioarele acoperite cu răni. Astfel, cu rochiile ridicate până la pubis, a trebuit să trecem la „selectarea” făcută de medicii SS însoțiți de sergentul Pflaum, șeful biroului muncii și însărcinat cu întocmirea listelor de transfer. Doctorul Treite, medic-căpitan de doi ani la Revierul din Ravensbrück, om de o cruzime rece, întotdeauna de

un calm de nezdrunctat, și infirmiera-șefă, Elisabeth Marshall, nu făceau selectările în blocuri, ci numai în blocurile-infirmerii. Cele cu picioarele edematoase, cu părul alb, cu obrajii prea supti au fost puse să treacă în dreapta, celelalte în stânga, ca la alegerea unor vite. După aceea, seara, coloana din dreapta, în rânduri de câte cinci, a fost dusă, sub pază serioasă, la *Jugendlager*^{72}.

Li se făgăduise o viață mai liniștită, fără apelul de dimineață, fără corvezi la, terasamente sau la descărcare; li se vorbise despre instalarea unei infirmerii conduse de o franțuzoaică, doctorița Dora Rivière din Saint-Etienne, iubită de toate femeile pentru blândețea și bunăvoința ei, așa că sărmanele bătrâne, femeile slăbite, bolnavele, cele oloage plecaseră aproape bucuroase. Dar *cum* au ajuns la *Jugendlager*, i s-a luat fiecareia paltonul (era la începutul lui februarie și temperatura era în medie de -5 până la -10°) pentru a fi dat, li s-a spus, refugiaților național-socialiști germani evacuați din regiunile ocupate de ruși. Pe urmă s-au culcat pe jos sau direct pe scânduri, fără păături și fără saltele. În continuare, bieteile femei au avut parte, „pentru a lua aer”, de șase până la șapte ore consecutive de apel, în picioare, afară, în poziție de drepti. Pâinea de 1200 de grame a fost împărțită în zece, apoi în douăsprezece, ceea ce însemna o felie de 1 cm grosime pentru douăzeci și patru de ore. Primeau, ca și noi, jumătate de litru de supă de napi pe zi, dar sâmbăta uitau să le dea felia de salam și bucățica de margarină... Mortalitatea a devenit înspăimântătoare.

Crematoriul ardea zi și noapte. Pneumonia, dizenteria secera bătrânele; și-a făcut apariția tifosul exantematic. La fiecare trei sau patru zile era desemnat un nou lot pentru camera de gazare. La 10 aprilie, toate cele care nu s-au hotărât să moară spontan au fost gazate. Doar douăsprezece franțuzoaice au scăpat de moarte în acel lagăr.

Iar din aceste douăsprezece, cinci aveau să moară în luna care a urmat eliberării. Se apreciază la 15000 numărul celor „dispărute” în „lagărul tineretului”. Numele acesta i se trăgea de la faptul că cele șaptesprezece blocuri din care era format adăpostiseră, din 1940 până în 1943, un număr de membri ai Tineretului hitlerist care trebuiseră să facă un stagiu de reeducare și de folositoare „spălare a creierului”. Doctorița Dora Rivièrè a însoțit primul transport:

— Împreună^{73} cu doctorița Rivièrè a plecat o doctoriță poloneză și două infirmiere. Când au sosit la *Jugendlager*, au constatat toate patru că fuseseră induse în eroare. Revierul era o baracă goală, în care nu se afla nici măcar o saltea de paie. Atunci au încercat să recupereze material din celelalte blocuri, instalând totul cum au putut. Pe lângă acest așa-zis lagăr de odihnă, Ravensbrückul părea un paradis.

Sărmanele femei fuseseră despuiate de toate hainele călduroase, de flanele. Erau numai în cămașă sau în rochie de bumbac și, cu picioarele goale, se duceau de două ori pe zi la apel. Alimentele pe care le primeau, inclusiv pentru Revier, reprezentau exact jumătate din cele ce se distribuiau în lagărul mare.

Comandantul lagărului socotea însă că:

— Mortalitatea nu e atât de ridicată!

Prima măsură: să se ia doctoriței Rivière și ajutoarelor de la Revier toate medicamentele pe care putuseră să le aducă de la Ravensbrück.

— Nu se moare totdeauna de ajuns de repede...

A doua măsură: să fie readuse în „lagărul mare” doctorița Rivière și întreg personalul Revierului^{74}.

A treia măsură: să se găsească „un instrument” cu ajutorul căruia să se scape de aceste guri inutile. Instrumentul avea să fie Vera Salvequart, *Schwester Vera*, sora Vera... Da, o infirmieră deportată: 24 de ani, plăcută, frumoasă, inteligentă. Născută în Cehoslovacia din mamă cehă și tată german, își făcuse studiile de infirmieră la Leipzig. Arestată în 1941 fiindcă se logodise cu un evreu urmărit de Gestapo, fusese deținută zece luni în lagărul de concentrare de la Flossenburg. După ce a fost eliberată, având din nou legături cu evrei, a fost condamnată la doi ani închisoare pentru „a fi întreținut legături cu oameni aparținând unei rase inferioare”. După un nou proces, logodnicul ei a fost executat, iar Vera Salvequart a ajuns la Ravensbrück, unde a fost aruncată în „cortul porcilor”, în care putrezeau 2000 de evreice. Cum a ajuns Vera să lucreze în kommando, să i se recunoască diploma de infirmieră, să i se încredințeze răspunderea medicală a „lagărului tineretului”? Nu se va ști niciodată. În prima zi a prezenței ei la Revier, Vera a acceptat să pregătească trei sute de certificate de deces „în alb”. În seara acelei zile, trei sute de femei au fost arse în

crematoriu.

În zilele care au urmat, Vera „s-a instalat” în infirmerie... Iată ce relatează Irène Ottelard, una dintre puținele supraviețuitoare franceze:

— Am văzut murind în blocul în care mă aflam cel puțin douăzeci și cinci dintre colegile mele în condiții groaznice. Vlăguite de dizenterie, nu se mai puteau mișca și făceau pe ele, cel puțin cele care nu mai aveau putere să se ușureze în gamele. Atmosfera era pestilențială, pentru că, din cauza frigului (-20°), ferestrele nu se deschideau niciodată. Dar aveam să cunosc o situație și mai proastă în blocul unde am fost trimisă după aceea împreună cu alte cinci sau șase sute de femei. Într-o sală în care domneau insectele (hainele și mindirele colcăiau de păduchi) se afla un colț unde erau lăsate să moară deținutele care nu se mai puteau mișca; mureau acolo fără ca cineva să se ocupe de ele și, în fiecare dimineață și seară, „coloana funebră” venea să ridice cadavrele. Într-o zi, o gardiană, sătulă să mai vadă zăcând în mizerie femeile care nu puteau să umble, a dat ordin să fie trimise la Revier. Printre acele neputincioase mă aflam și eu. Una din camaradele mele a venit să-mi spună să fac tot ce-mi va sta în putință ca să nu mă duc în acel Revier, unde bolnavele erau lichidate cu câte o injecție...

În Revier am văzut-o trecând pe *Schwester* Vera, cu o seringă și un garou în mână; am auzit țipete. Peste câteva clipe, ducându-mă la spălător, am găsit pe ciment, trăgând să moară, patru sau cinci femei cărora li se făcuse „injecția sorei Vera”. Aceste femei

veneau dintr-o cameră de la capătul coridorului. Camera se numea *Tagesraum*. Cele desemnate pentru această cameră erau puse să-și lase toate lucrurile. *Schwester* mi-a spus să-mi păstrez lucrurile și le-a explicat celorlalte, care fuseseră ușurate de ale lor, că eu nu urma să plec cu transportul de a doua zi. Celor douăzeci de femei adunate în cameră le-a spus următoarele: „Voi trebuie să plecați cu transportul de mâine. Am să vă dau un medicament ca să aveți putere să faceți călătoria” și, spre marea mea mirare, mi-a spus: „Nu, dumneata nu ești pe listă”. Celorlalte le-a dat câte o lingură de praf alb. Erau evreice, poloneze, rusoaice, românce, iugoslave și câteva nemțoaice. A doua zi, când m-am trezit, toate cele care luaseră praful sforăiau. Au horcăit toată ziua. Către seară, horcăielile au încetat și corpurile au devenit rigide. Eu, care nu luasem din acel praf, priveam năucită corpurile țepe. „Coloana funebră” a venit să ridice cadavrele descărnate, râzând și cu o sinistră și tulburătoare dezinvoltură.

După eliberarea lagărului, Vera Salvequart a fost arestată și condamnată la moarte. În cursul procesului a cerut să fie chemată ca martoră o deportată vieneză: Lotte Sontag.

— Ea vă va spune că am salvat sute de vieți falsificând lista de decese, pe care puneam aceleași nume de trei sau patru ori...

Tot ea o să vă spună că n-am otrăvit niciodată pe nimeni.

Lotte Sontag fusese cruțată de Vera. Ca și franțuza Irène Ottelard, nici ea nu știa de ce

anume.

— Vă amintiți – a întrebat-o procurorul general – că Salvequart v-a procurat cizme?

— Da – a răspuns Lotte –, îmi amintesc, dar trebuie să spun, de asemenea, că aceste cizme aparțineau bolnavelor otrăvite de Vera.

— Chiar așa s-a exprimat martora? – a întrebat procurorul general.

— Da, a răspuns translatorul.

Indignat, avocatul Verei s-a repezit:

— Și n-ați simțit nici o muștrare de conștiință purtând cizmele luate de la o moartă?

— Eram foarte mâhnite de cele întâmplătoare victimelor, dar, oricum, era încălțămintă, și alta n-aveam. Așa că am purtat-o.

— Și faimosul praf alb?

— Vera Salvequart mi-a povestit că îl distribuie chiar ea, pentru că deținutele i-ar fi suspectat pe SS-iști dacă l-ar fi împărțit ei. Ea, Vera, era deținută... Avea un glas dulce, părea drăguță. Deportatele credeau că e un medicament.

În boxă, Vera a lăsat capul în jos și a murmurat:

— Ar fi putut să mă salveze așa cum am salvat-o și eu. Sunt părăsită, s-a sfârșit...

Oranienburg-Sachsenhausen, lagăr-model pentru bărbați, trebuia să-și aibă perechea rezervată femeilor. Himmler dispunea de un teren în apropiere de Fürstenberg, în Mecklenburg.

— E mica mea Siberie...

Nisip alb, un mic lac, mlaștini umbrite de mesteceni.

În decembrie 1938, cinci sute de deținuți au părăsit Oranienburgul cu direcția Ravensbrück. Aveau să construiască pe acea „mică plajă atât de plăcută” cel mai mare lagăr de femei din istoria noastră. La 13 mai 1939, blocurile primeau primele 867 de deportate: curățenie, ordine, confort...

Acest frumos program a fost însă dat peste cap și abandonat atunci când Reichul a descoperit că reeducarea deportaților costă scump și că, în fond, cel mai bun mijloc de răscumpărare, atât pentru femei cât și pentru bărbați, este să participe la efortul de război. Munca redă libertatea...

Infirmeria – o aparență înșelătoare. Modernă, bine echipată, rezervată, în principiu, vizitelor... comisiilor de anchetă.

— Lucrul^{75} cel mai mârșav a fost, desigur, acest simulacru de organizare sanitară desăvârșită, menit să înșele un eventual control internațional, când, de fapt, în spatele acestei fațade de ordine metodică și de igienă se ascundea un jalnic „azil de noapte”, în care au pierit atâtea femei de-ale noastre din lipsă de îngrijire, ajunse la ultima limită a degradării fizice și morale a persoanei umane.

Revierile I și II – rezervate celor grav bolnave și contagioaselor –, despărțite prin straturi de flori, constituiau fațada: te-ai fi putut crede într-un dichisit spital de provincie, puțin depășit de progres. Dar în spate se ascundeau blocurile bolnavelor; acele camere scârnavе rezervate celor ce sperau să fie

admise în „templu”. Aceste săli de așteptare ocupau până la șapte barăci.

Medicul SS Schidlausky, care a răspuns de toate instalațiile sanitare ale lagărului până în decembrie 1943, se distingea prin brutalitate și dorința de a efectua experiențe pe deportați, folosiți drept cobai^{76}. A fost înlocuit de Percy Treite; născut dintr-o mamă britanică, nu luase de la ea decât obiceiul de a bea cu regularitate ceai. În rest... era în primul rând SS-ist și, acest „băiat de familie”, timid și șters, cultivat și sentimental, se complăcea în bestialitate și brutalitate. Îi plăcea îndeosebi să le umilească pe deportatele despre care aflase că sunt medici sau infirmiere. Scena primirii se desfășura în biroul lui:

— Intră.

Femeia era goală. Aștepta uneori de câteva ceasuri pe coridor.

Tăcere.

El era instalat confortabil, afundat în fotoliu, cu picioarele pe birou și cu ochii ațintiți asupra ferestrei.

— Numele?

— Vârsta?

— Teza?

— Externă?

— Întoarceți-vă la bloc.

Nu arunca colegei sale nici măcar o privire. A doua zi era afectată unui bloc^{77}.

Al doilea personaj al Revierului era o femeie, SS-istă și ea, bineînțeles: infirmiera-șefă Elisabeth Marshall. În vederea „examenelor de admitere” luase, probabil, lecții particulare de la Percy Treite:

— Cu ce te-ai ocupat până acum^{78}?

— Am fost infirmieră la pulberăria din Torgau; am venit cu cele cinci sute de franțuzoaice care lucrau acolo.

— Ai diplomă?

— Vorbești nemțește?

— În Franța unde ai lucrat?

Cécile Goldet a descoperit în cursul interogatoriului „eminența cenușie” a Revierului.

— O femeie uriașă ca un jandarm, grasă și greoaie, cu părul alb, mă scrutează rapid. Privirea ei sfredelitoare vede tot și, în ciuda strădaniei de a fi bine îmbrăcată, grație unor lucruri împrumutate de niște tovarășe, mă tem să nu-i displac și-mi ascund bucuria când mă convoacă pentru după-amiază.

Treite era de față lângă uriașa Elisabeth.

— Nu-mi plac franțuzoaicele – spune el. – Sunt murdare, leneșe, mincinoase. Poporul acesta e degenerat, nu știe să muncească.

— De ce vrei să intri la infirmerie?

— ...

— Să nu crezi că acolo viața e dulce; dacă n-ai să fii corectă, are să te coste scump.

Cécile Goldet și-a început serviciul la blocul de chirurgie:

— Era regatul puroiului. Eram trei infirmiere la o sută cincizeci de bolnave. Stăteau câte două pe o saltea, suferind și gemând. M-am așternut repede pe treabă... Viziune de groază... Toate plăgile supurau, pansamentele nu țineau, puroiul curgea pretutindeni... pe pături, pe bolnavele din jur.

Cécile trebuie să înceapă să trișeze, să schimbe pe ascuns bandajele, pentru că Elisabeth Marshall spusese:

— Este strict interzis să se facă mai mult de două pansamente pe săptămână, indiferent de starea în care s-ar afla bolnava.

Și toate se aflau în stare gravă.

— Majoritatea bolnavelor aveau membrele degerate. Foarte numeroase erau evreicele unguroaice, venite în parte pe jos de la Frankfurt, unde munciseră la niște lucrări de apărare. Erau vlăguite și sufereau enorm, Constatam cu emoție că erau numeroase cele care rămâneau neoperate. Cu ambele picioare negre până la glezne, unei fete de douăzeci de ani i-au trebuit zece zile ca să moară, implorând la fiecare vizită pe doctorița Elisa s-o îngrijească... Erau numeroase cele la care ciotul supura după operație. Sufereau crunt până ce mureau și mă întrebam, în ciuda revoltei surde de care mă simțeam cuprinsă în fața indiferenței doctoriței Elisa, dacă nu avea ea dreptate. De ce să fi operat dacă rezultatul era același?

Pentru a le ajuta pe bolnavele care mai aveau o șansă de supraviețuire, Cécile Goldet trebuia să le „îmbunătățească” hrana.

— Marea mea sursă erau muribundele. Era o întreagă artă să știi să scoți de sub pernă, fără ca cele din jur să observe, pâinea bolnavelor care n-o mai mâncau. Ca să dai la ora mesei două supe aceleiași bolnave trebuia să ai dexteritatea unei hoațe.

Pe urmă trebuia schimbată pâinea pe câțiva

cartofi sau pe un morcov; era necesară o tocmeală de ore întregi ca să poți oferi un praz... Trebuia, de asemenea, să mă ocup și de cele care nu erau îndeajuns de bolnave ca să fie primite la Revier.

Seara, după întoarcerea tuturor coloanelor de la muncă, aveam clientela mea particulară. Prin fereastră, singura deschidere prin care puteam comunica pe ascuns cu cele ce aveau nevoie de mine, strecuram câteva buline de aspirină furate de la farmacie și, înarmată cu un bețișor lung prevăzut cu un tampon de tripaflavină, badijonam pe întuneric, orbecăind, gâturile inflamate ale tuturor celor care, în timpul zilei de muncă, trebuiseră să stea cu hainele ude learcă de zăpadă sau de ploaie la nesfârșitele ore de apel.

Dar zilele de „coșmar” erau marțea și vinerea, când se făceau pansamentele.

Se făceau toate în fața doctorului, pe masa din sala de operație. Rare erau femeile care puteau merge până acolo. Trebuia să le ducem, să le târâm câte două infirmiere. Pentru mine era de fiecare dată un calvar. Trupurile acelea de femei vlăguite, gemând, pe care nu știai de unde să le apuci, ale căror plăgi curgeau, care aveau adesea o asemenea diaree, încât trebuia să duci ligheanul într-o mână, sprijinindu-le cu cealaltă! Pansamentele acelea făcute în serie, la strigarea unui număr, fără control preliminar, unor ființe care aveau să moară peste o oră! Mi s-a întâmplat să duc cu greu, printre șirurile de paturi prea apropiate, niște nefericite care n-aveau putere nici măcar să geamă și să mă întrebe dacă aveau să

ajungă vii pe masa de pansare. Bolnavele pe care le transportam erau uneori goale. N-aveam destulă rufărie, iar cămășile erau atât de murdare, încât nu puteam să le lăsăm cu ele. Pentru a merge din dormitor până la masa de operație, trebuia să trecem prin *Tagesraum*. Acolo, sporovăia, râdea, mânca personalul nepăsător al blocului, odăiașa și acolitele ei, femeile care asigurau serviciul, înconjurare de prietenele lor preferate. Tot acolo, prăbușite sau șezând jos, așteptau cu răbdare, în timpul jalnicei noastre defilări, cele care urmau să intre în dormitor când se termina cu pansamentele. Trist spectacol pentru cele pe care nu le orbise încă epuizarea și care erau destinate să fie operate a doua zi.

Mi s-a întâmplat să fiu chemată ca să-l asist pe doctor. Toate anesteziile erau foarte scurte și, în cazul în care operata nu avea nimic la membrele inferioare, era zgâlțâită, trezită brutal, ridicată pe picioare și împinsă afară. De acolo, împleticindu-se ca o bețivă, trebuia să ajungă până la salteaua ei. Cele cu membrele amputate erau transportate de o infirmieră, care, adesea sleită și ea, își ducea cu greu povara.

Am aflat că eram schimbată din serviciu și că trebuia să trec la infecțioși. Am părăsit fără regret acel bloc, unde munca era istovitoare, iar rezultatele atât de puțin încurajatoare..., dar mă gândeam încremenită la noua mea ocupație: scarlatina. Un coridor lung, lat de 1,70 m. Saltelele erau puse direct pe podea, iar femeile așezate ca sardелеle, înghesuite unele în altele, stând toate pe o parte, în

imposibilitate de a se mișca. Nu puteam intra fără să pășesc peste trupuri și să pun piciorul de-a curmezișul, între o fesă și un abdomen. Dat fiind că ușa nu putea fi deschisă decât cu greu, încredințam primelor bolnave grija de a transmite termometrul următoarelor. O mică fereastră, aflată la capătul coridorului, le lumina pe aceste nefericite, care nu aveau aer și nu se puteau mișca. O olandeză înaltă, în vârstă de 20 de ani, n-a putut niciodată să se lungească complet; avea 1,80 m și trebuia să-și țină picioarele îndoite, bruftuită tot timpul de vecinele ei pentru că era obligată să-și vâre genunchii în șalele lor. Tratamentul era redus la minimum: câteva buline împărțite fără discernământ de un doctor căruia îi repugna să intre printre bolnave și care le dădea la voia întâmplării, după cum i se cereau...

Dorind să reducă riscurile de răspândire a bolii, autoritățile impuneau respectarea termenului de 40 de zile, astfel că unele femei, de mult convalescente, așteptând să li se indice ziua de ieșire, trebuiau să petreacă vreme îndelungată în această încăpere mizerabilă, unde nu se făcea niciodată curățenie, unde mâncau, dormeau și sufereau bolnavele de scarlatină. Și viața de lagăr, cu cumplitul apel de dimineață, era atât de atroce, încât am văzut unele femei trișând la luarea temperaturii, făcând-o să crească spre a nu părăsi „cutia de sardele” și a amâna, în felul acesta, ziua reluării șirului de mizerii legate de muncă.

A trebuit, de asemenea, să îngrijesc difericele. O cameră de patru metri pe patru. Paturile erau, ca de

obicei, așezate în două rânduri suprapuse și, pe fiecare saltea, zăceau câte două bolnave. În odaia alăturată se aflau bolnavele de tifos și am observat cu mirare că trebuia să folosim aceleași termometre, pe care le predam dimineața și seara colegei mele. Ea mi le înapoia după ce le întrebuința. Când bolnavele proveneau din lagărul nostru și când diagnosticul fusese pus cu repeziciune, vindecarea era posibilă, pentru că li se făcea injecție cu ser. Dar erau numeroase cele ce ajungeau după mai multe zile de drum, de la o fabrică îndepărtată, unde nu exista nici un medicament și care trimitea cu conștiinciozitate la Ravensbrück, în vagoane de vite, niște nenorocite ce se sufocau încă de la plecare și veneau să moară pe o saltea de infirmerie. Camera trebuia încuiată și lăsată în întuneric toată noaptea. Cele ce se sufocau și horcăiau le împiedicau pe celelalte să doarmă. Muribundele cădeau din pat, făceau eforturi să ajungă la fereastră, nădăjduind să găsească aerul pe care-l căutau în van, și se propteau, murind, de patul camaradelor lor. Așa le găseam dimineața, căzute de-a curmezișul odăii, moarte în indiferența unora și spre groaza altora.

În toate aceste blocuri, medici deportați, infirmiere ca Cécile Goldet, călugărițe ca sora Marie-Grégoire luptau cu îndârjire ca să smulgă morții pe camaradele lor. Uneori, întâmplarea le venea în ajutor. Într-o zi, doctorița Paulette Don Zimmet, care lucra la kommandoul „descărcătoarelor”, a descoperit

în vagoanele încărcate cu produse jefuite din orașul polonez Pruskoŭ o ladă de medicamente:

— Lada^{79} a fost ascunsă imediat și, prin grija camaradelor mele, medicamentele triate și îngropate în nisip, în niște vase mari de gresie. Această descoperire fericită, nesperată, ne aducea 2000 de fiole de cardiazol de 2 cm³, aspirină, câteva cutii de fosfotonin (medicament injectabil conținând acid fosforic și o sare de stricnină) și câteva cutii de fiole de extract de ficat. Câteva camarade aduceau în fiecare seară medicamentele la blocuri. Le ascundeam în manșeta ciorapilor, aranjată special cu mici compartimente pentru transportarea fiolelor, deoarece în fiecare seară eram percheziționate aproape goale în careu: SS-iștii voind să vadă dacă nu furam haine de lână, pe care, de altfel, le furam, toate, zilnic, cu o regularitate desăvârșită, ca să le ducem tovarășelor noastre care, în toiul iernii, n-aveau pe ele decât rochia. Avusesem chiar norocul să găsesc un fonendoscop pe care l-am dus în lagăr și l-am ascuns în salteaua mea, precum și un aparat Recklinghausen, cu care puteam să măsoar tensiunea, dar pe care, din pricina dimensiunii, nu-l puteam lua și-l lăsasem în sala unde lucram. Fiolele de cardiazol, pe care le administram pe cale bucală camaradelor edematoase (o fiolă de 2 cm³ ca să reziste la apelul de dimineață), făcură minuni. Câte dintre camaradele noastre edematoase, cu pneumonii, convalescente de febră tifoidă și chiar dizenterice n-au putut să reziste în ultimele luni datorită miraculoasei descoperiri a fiolelor de cardiazol, pe care aveam să le distribuim

camaradelor bolnave sau camaradelor medici, complet lipsite de tonice cardiace!

Organismul nostru, atât de lipsit de toate, era de o sensibilitate extremă la cel mai mic aport exogen de alimente dinamice sau de doze foarte slabe de medicamente. Am văzut revenind la viață muribunde, bolnave de pneumonie, de exemplu, cu patru sau cinci bucăți de zahăr (schimbate de alte deținute contra a una sau două rații zilnice de pâine), cu două sau trei fiole de cardiazol și câteva linguri de ulei, din care am găsit un butoi tot într-un vagon de care s-a ocupat coloana mea. Uleiul acesta provenea, probabil, dintr-un atelier de pictură jefuit. Era după părerea mea și după analiza mea vizuală și gustativă, un amestec de ulei de in, ulei de focă sau de balenă și ulei mineral.

Dacă Paulette Don Zimmet ar fi fost prinsă „organizând” astfel medicamentele, n-ar fi scăpat de „coloana de vidanjare”, unul din kommandourile disciplinare din Ravensbrück. Doctorița Yvonne R., deportată franceză care subtilizase patru tablete de aspirină dintr-un colet al Crucii Roșii elvețiene, este una dintre rarele femei care au supraviețuit acestui „serviciu” special:

— Nu^{80} erau în această coloană decât deținute germane de drept comun; nici o „politică” în afară de mine. Plecam dimineața în afara lagărului, într-un loc izolat, unde un sistem de pompe aducea „prețioasa marfă”, scormonită și amestecată după dorință într-un bazin uriaș. Trebuia să coborâm cu picioarele goale în acest terci și să facem cu mâna „cocoloașe”,

amestecându-le cu cenușa încă caldă din crematorii, care era adusă cu roabele de niște coloane de pedeapsă (în principiu, de copii ruși). „Cocoloașele” erau apoi strânse de alte deținute și puse la uscat. Ele trebuiau să servească drept îngrășămintă. Timp de două luni am făcut această muncă, îngrozitoare atât datorită impresiei că cenușa era a camaradelor mele moarte în zilele precedente, cât și mirosului acelui amestec făcut în toiul verii (iulie și august 1944). Deținutele de drept comun se purtau feroce cu mine și mă băteau când socoteau că nu dădeam destul randament. Eram păzite de câini polițiști și doamne ferește să fi alunecat sau să fi căzut... Ceea ce, din păcate, se întâmpla câteodată... Am văzut atunci o deținută atacată de câini, cu abdomenul sfâșiat. A murit pe loc. Duceam pe rochia mea pătată și pe mine însămi mirosul acela îngrozitor, pe care sărmanele mele colege din blocul 3 îl suportau cu blândețe, frățește, căutând să râdă de încercările prin care treceam, ca să-mi ridice moralul. Pedeapsa aceasta era o grea încercare.

O foarte grea încercare, dar preferabilă execuției. O doctoriță cehă a fost împușcată fiindcă a ascuns niște condamnate la moarte într-un colț al blocului. Medicii continuau să dea, totuși, condamnatelor matricolele moartelor. Când SS-iștii veneau să ia deportatele pentru execuție, doctorița le arăta actul de deces. Unele dintre aceste femei cu „a doua identitate” aveau, tatuat pe braț, un număr matricol. Medicii practicau două incizii, decupau numărul și coseau apoi totul la loc.

— Să spui că ai avut un flegmon la antebraț.

— Cruce Roșie, fă ceva pentru mine!

— Cruce Roșie, dar eu?

Camaradele din Ravensbrück o porecliseră pe Denise Leboucher^{81} Crucea Roșie... Era în același timp pretutindeni, organizând mișcările de solidaritate, sacrificându-se fără-ncetare. „Lucra” la morgă:

— Un adăpost subteran din beton armat. Câteva scări și o ușă deschisă: un miros de dezinfectant amestecat cu cel al cadavrelor îngrămădite unul peste altul. O priveriște de coșmar... Un osuar tăcut, trupuri goale sau mai curând schelete, adevărate mumii fără feșe, galbene ca pergamentul ori violete și albastre, adesea pătate deja cu verde... cu abdomene tumefiate, cu oasele bazinului atât de ieșite în afară, încât străpungeau șoldurile... un braț tăiat, un picior sângerând, asemenea cărnii la abator.

Pe masa de autopsie, un cadavru deschis... Nici măcar nu sângera... O doctoriță, dacă se putea numi astfel, tăind, ciopârțind și extirpând cu osârdie ficat, stomac, plămâni, inimă, toate aceste măruntaie înfiorătoare scoase afară, pentru a vedea ce se afla în hoit; apoi, examenul odată terminat, aruncând totul în sărmana burtă căscată și cosând din nou, în viteză, această bucată de „carne” omenească. Rictusuri înspăimântătoare, ochi holbați, expresii crispate ale feței, dinți rânjiți părând că vor să muște pământul, pentru că trupurile erau aruncate grămadă, la

întâmplare. Femei moarte la facere, cu pruncul prins încă de ele prin cordonul ombilical, micul cadavru aflându-se încă între picioare, asemenea unei păpuși cu ochii deschiși.

Adesea, morga era „saturată”. Corpurile se îngrămădeau afară:

— Mi s-a întâmplat adesea să fiu nevoită să degajez, cu ajutorul unei cazmale, moartele care fuseseră acoperite în timpul nopții de zăpadă, singurul giulgiu alb care le era îngăduit. Erau înghețate. Trosnetul trist produs de dezlipirea cadavrului era penibil. Mi se părea că mai putea să le producă durere. Când muribundele nu mureau destul de repede în Reviere, nu se aștepta întotdeauna să-și dea ultima suflare, și atunci unele dintre aceste nefericite își terminau agonia printre cadavrele îngrămădite în *Waschraum*. Într-o zi s-a întâmplat ceva oribil. Dimineăța, când deținutele-ciocli au intrat la morgă pentru a aduce noi „cliente”, o femeie urlând, nebună și goală, a zbughit-o din acea cavernă, prăvălindu-se pe zăpadă. Petrecuse noaptea sub o grămadă de cadavre, deși ea se mai afla în viață... Se deșteptase printre corpurile înghețate, înghețată ea însăși de groază și de frig. O cuprinsese o frică atroce și, nebună de spaimă, venise să se prăbușească în fața ușii. Abia ieșită, căzuse zdrobită. A fost dusă în grabă la Revier... Nenorocita a mai trăit trei zile, după care a murit cu adevărat.

XV. „Minunea” de la Zwodau

Nu căutați Zwodau pe vreo hartă...

Acest kommando, aparținând de Ravensbrück, cocoțat pe o colină a Sudeților, la 30 km de Karlsbad, nu și-a înălțat sârmele ghimpate electrificate decât în primăvara anului 1944. Cele 3000 de deportate ale lagărului erau închiriate Uzinei Siemens, iar Revierul, la începuturile lui, nu avea decât trei paturi. La Zwodau ar fi trebuit să moară o tânără franțuzoaică, Brigitte Friang...

— Am⁽⁸²⁾ fost grav rănită în momentul arestării mele, la 21 martie 1944. Un glonte de 9 mm m-a străpuns de la șold la abdomen.

La întoarcerea mea, profesorul Henri Mondor avea să constate că nici un chirurg n-ar putea să reproducă traiectul aceluia glonte fără să nu lezeze vreun organ esențial. Și toți prietenii mei medici aveau să-mi ceară să-i las să studieze, cu ajutorul razelor X, urmele acestei răni puțin obișnuite. Se pare că s-a întâmplat o adevărată minune. Era necesar. La spitalul Pitié, pavilionul Charles-Quentin, rezervat „teroriștilor”, unde Gestapoul mă transportase imediat după arestare, n-am avut dreptul nici măcar la o aspirină.

— N-avem aspirină pentru teroriști, mi-a răspuns infirmiera când mi-am revenit din delir.

Încă pe când medicii îmi sondau rana pe masa

de operație pe care fusesem trântită, oamenii Gestapoului începuseră să-mi ia interogatoriul. Adică să mă snopească în bătaie, trăgându-mi palme și pumni. Îngroziți, medicii și infirmierele părăsiseră sala protestând. Mi s-a făcut o radiografie de control. Aceasta a fost toată îngrijirea la care am avut dreptul, în afară de două pansamente și de două vizite în celulă ale unui medic militar, care mi-a examinat... limba.

Trei săptămâni de spital, apoi o lună la „secret” în închisoarea din Fresnes, întreruptă de interogatorii în strada Saussaies. Urcatul și coborâtul scărilor închisorii nu erau de natură să ajute la cicatrizarea răniilor mele. În celulă trebuia să stau în picioare de la 6 dimineața la 8 seara sau să șed pe un scăunel de lemn. Poziții puțin confortabile pentru un om în situația mea.

— N-ai dreptul să te întinzi pe prici fără aprobarea specială a medicului, mi-a atras atenția gardiana nemțoaică când am sosit la închisoare.

— Duceți-mă la doctor.

— Am ordin să nu te duc.

Rețeaua de care aparțineam negocia cu Gestapoul trimiterea mea într-un lagăr de concentrare. Prețul: 1 milion de franci și un tablou de valoare. Londra și tovarășii mei voiau să mă scape de plutonul de execuție. („Iartă-mă, dar nu aveam de unde să știm...”, mi-a spus șeful meu când m-am întors.)

Atașată la un transport cu destinația Germania, am părăsit Parisul la 13 mai.

Cele cinci zile cât am stat în vagon, între gara Pantin și Ravensbrück, le-am petrecut în picioare, de fapt într-un picior, dat fiind că mi-era cu neputință să mă sprijin pe piciorul stâng.

— Oricum ai să crăpi cu gura deschisă înainte de a apuca să spui măcar of!

„Doctorița” Revierului m-a împins afară. Pielea abdomenului meu începea să bată în negru. Câteva prietene mă aduceau în fiecare seară de la uzină, târându-mă de subsuori. Cu două zile înainte, mă prăbușisem, doborâtă de o sincopă, după trei ore de apel petrecute, alături de tovarășele mele, în picioare, dar cu toată greutatea corpului sprijinită numai pe piciorul drept. Începusem prin a vedea soarele torid al după-amiezii de iulie pornind într-o cursă nebună. Pe urmă s-a făcut beznă. Tovarășele mele au trebuit să mă lase puțin jos. După două ore, la terminarea apelului, m-au transportat la Revier. Atunci când mi-am revenit, după 48 de ore de inconștiență totală, „m-a expulzat doctorița” cu acele cuvinte de îmbărbătare.

N-am „crăpat”, iar infecția s-a resorbit prin „grația diavolului”. Cât despre „doctoriță”, un specimen de măcelăreasă franțuzoaică ce n-avea la activ nici măcar un an de medicină, ea și-a reluat locul la bucătărie (un ascunziș aproape tot atât de râvnit ca și infirmeria). Dacă informațiile mele sunt exacte, la câteva luni după aceea i s-a întâmplat o mică nenorocire. S-a spânzurat, din nebăgare de

seamă, în dormitor, în timpul unui tărăboi nocturn care a răsturnat lagărul cu susul în jos. Cel puțin așa a fost prezentată moartea ei autorităților, care nu s-au interesat mai îndeaproape.

Curând, blocul IV – jumătate dintr-un baracament tip – a fost atribuit Revierului. De data aceasta, lagărul dispunea de 20 de paturi. Nu era prea mult pentru 3000 de deținuți, a căror sănătate nu părea a se ameliora de fel în condițiile de muncă și de igienă în care erau ținute. De mai multe ori pe săptămână, după orele de muncă, venea un medic din afară spre a da consultații. În absența lui, infirmeria rămânea pe mâna deținuților germane, ruse și ucrainene, ridicate la rang de infirmiere.

Datorită rănii, am avut repede privilegiul să atrag atenția medicului SS. Era un belgian măsliniu și pomădat care vorbea foarte bine franțuzește. Dar, sub raport medical, primul nostru contact a fost, ca să zic așa, ciudat.

La scurtă vreme după ce a preluat Revierul, într-o seară, la întoarcerea de la muncă, m-am prezentat la infirmerie. Un medic adevărat n-ar fi putut să nu încerce să-mi îngrijească rana, care mă făcea să sufăr atât. Era ziua lui de consultații. N-a venit. Una din doamnele de acolo a scos câte două buline din cele două borcane de medicamente de care dispunea: buline albe la început, buline galbene după aceea. Erau sulfamide. Prima mea reacție, repede înăbușită, a fost să refuz. Știam din experiență că sunt alergică la sulfamide. Aceste medicamente îmi provocau reacții violente, în primul rând edeme faciale

monstruoase, care prezentau toate caracteristicile erizipelului. Am înghițit drogul rânjind, sigură de rezultat. Medicul avea să diagnosticheze un erizipel, iar eu aveam să obțin cel puțin o săptămână de stat în pat, la infirmerie. O răceală peste un erizipel poate provoca moartea. Și era o vreme de câine în acel moment în Munții Sudeți: ploaie și frig. Nici nu puteam visa ceva mai bun pentru cicatrizarea rănii.

A doua zi, cu un obraz mongoloid, dublat ca volum, cu pielea de „portocală”, buhăită și de consistența cartonului, foarte mândră de mine, cu toate că abia vedeam prin mica deschizătură rămasă între pleoape, m-am prezentat la Revier. Medicul era acolo.

— Erizipel al feței, a decretat el imediat.

Infiriera a notat în registru. Nu era de glumit în lagăr cu regulile bunei administrații.

— Să fie trimisă la muncă, a pus medicul să se adauge în dreptul numărului meu – 39059.

La puțin timp după acest eșec și după o nouă încercare, SS-istul belgian s-a interesat de soarta mea. Aveam norocul să-i plac. Ce-mi păsa de ocheadele asatine cu care mă blagoslovea? Și apoi eram mult prea obișnuită, după câteva luni de lagăr, cu starea de nuditate, ca să mai acord atenție îndârjirii cu care drăguțul de doctor îmi asculta cordul, pentru că dovezile lui de interes în acest domeniu nu mergeau mai departe. Examenul inimii și al plămânilor l-au încurajat să facă o radiografie a rănii. Era un lucru important și, pentru o franțuzoaică, un hatâr imens. În lagăr nu există aparat de radiografie sau

radioscopie, după cum nu exista nici bloc operator. Am fost trimisă la Falkenau, orașelul cel mai apropiat, aflat la 5 km și al cărui spital servea de bază infirmeriei noastre. N-am avut noroc; am făcut 10 km pe jos degeaba. Medicul din Falkenau n-a vrut să audă de nimic și a ținut să-mi asculte plămâni..., care erau încă în stare foarte bună.

În așteptarea rezultatelor examenului, protectorul meu a considerat necesar să mă oprească la infirmerie. Deoarece îmi făcusem anul preparator la Facultatea de medicină, urma să servesc drept ajutor infirmierelor în funcție. Dar, de îndată ce SS-istul a plecat, infirmierele au făcut în așa fel încât să fiu trimisă la muncă. Oricum, n-aveam deloc intenția să mă integrez în grupul lor, care practica un trafic ticălos cu rațiile deținuților bolnave, nici să mă străduiesc să mă aciuiez definitiv într-un „colțișor”. Nu exista nici un motiv ca să nu împărtășesc soarta tovarășelor mele. În schimb, câteva zile de odihnă mi-ar fi dat putința să ies din încurcătură. Atunci când, la vizita următoare, medicul m-a căutat și a observat lipsa mea, s-a produs zarvă în Landernau-Zwodau. S-a ajuns până la șeful lagărului, alertat de medic! Rezultatul: m-am *reîntors* într-unul din paturile infirmeriei. Dar, cum am refuzat încă o dată să lucrez acolo, m-am întors la uzină. Această scurtă odihnă mi-a permis, totuși, să încep să mă vindec.

La uzină, mutându-mă mereu dintr-un atelier într-altul, spre a sabota producția, am ajuns într-un *Betrieb*^{83} îndepărtat. Iarna venise încă din septembrie și în curând și-a făcut apariția noroiul și

zăpada. Cele câteva sute de metri suplimentari impuși de această ultimă repartizare au devenit un chin seara, când trebuia să mă întorc în lagăr după 13 ore de muncă. Au început o serie de dizenterii recurente. Am ajuns într-o stare de slăbiciune înspăimântătoare. În afară de picioarele umflate de apă, a început să mă lase cordul. Aveam palpitații la cel mai mic efort. Umblam pe niște pernițe de apă și întâmpinam cele mai mari greutatea când trebuia să-mi bag în încălțările de lemn degetele picioarelor înțepenite și rășchirate, ca niște cârnăciori înfipti pe un țăpuș de metal. Nici cu plămânii nu stăteam prea bine. Aveam niște dureri groaznice. Respiram din ce în ce mai greu. Uneori, când mă aplecam, îmi trebuiau câteva minute ca să mă ridic, încremenită de durere.

La începutul lui ianuarie mă aflam la a treia dizenterie, care-mi consuma și puținele porțiuni de carne ce îmi mai acopereau oasele. Picioarele nu mă mai duceau decât cu chiu cu vai. Erau umflate până la burtă. Seara, pielea lor vânătă era atât de întinsă, încât devenea străvezie. Îmi era cu neputință să îndoi genunchii. Cățărătul în prici, care se afla la etajul al treilea, devenise o problemă greu de rezolvat. Una din tovarășele mele i-a vorbit despre cazul meu doctoriței celei noi. Era o deținută polono-germană. Ea m-a dus la ex-protectorul meu, care nu m-a recunoscut, într-atât mă schimbasem. Grație acestor două protecții, am fost primită la infirmerie. De data aceasta, ascultându-mi inima și plămânii, medicul a făcut o strâmbătură urâtă. Nu era deloc de mirare:

respirația devenise un chin și nu mai reușeam să fac să-mi intre în plămâni decât doze neînsemnate de aer. Eram scuturată de accese violente de tuse și începusem să scuip sânge.

Încă o dată, tot datorită protecției medicului SS, am fost trimisă la radiografie la Falkenau. Dar unde era plăcuta plimbare de astă-vară? De data aceasta, termometrul infirmeriei indica – 30°. Și trei dintre voinicele deținute, printre care mă număram și eu, eram nevoite să tragem pe o sanie alte trei care erau pe moarte. Toate tovarășele mele erau nemțoaice. Cele înhămate nu încetau să se plângă de mine SS-iștilor care ne însoțeau. Li se părea că nu trăgeam, că trăgeam strâmb. La drept vorbind, nu-mi venea ușor să trag o sanie pe zăpadă cu tălpile transformate în baloane, cu picioarele în niște scrabe cu talpă de lemn și atât de înțepenite de apă încât nu puteam să le îndoi, cu abdomenul sfâșiat de o rană care nu voia să se cicatrizeze, cu plămânii ferfeniți și cu inima bătând nebunește, fără să mai pun la socoteală mâinile învinețite de frig. Pumnii și loviturile de cizmă nu puteau schimba nimic.

După trei ore de așteptare la spitalul din Falkenau, pe care a trebuit să le petrec în picioare, ca să mă învăț minte, în timp ce SS-iștii le permisese să însoțitoarelor mele să se așeze, radiologul n-a putut să-mi spună ceva mai încurajator decât medicul lagărului. Peste două zile, mi-a declarat: tuberculoză! Și a adăugat: „Mai ai de trăit o săptămână...”

Dar peste Germania sufla vântul înfrângerii. În fața trupelor sovietice care înaintau, lagărele de

concentrare din Silezia erau evacuate spre apus. Din transporturile de evrei, care soseau în lagăr în vagoane de vite, erau scoase câteva sute de femei vii în timp ce alte sute încetaseră din viață pe drum. Majoritatea supraviețuitoarelor erau bolnave de tifos. Au fost închise într-un bloc golit de foștii lui locatari și în fiecare dimineață frumoasa doctoriță polono-germană se ducea să le viziteze. Mă luase sub ocrotirea ei și mi-a făcut o serie de 6 injecții cu calciu sustrase de la SS-iști. Mie aceste injecții aveau să-mi salveze viața. Dar, de fapt, ce făcea ea în acel bloc? Injecții cu benzină. Se pare că era un mijloc suveran. Precizez că la Zwodau nu exista cameră de gazare. Această lipsă regretabilă trebuia compensată. Nu existau nici cuptoare, și, cum nu mai era voie ca morții să fie îngropați în afara lagărului, aceștia erau îngrămădiți de-a lungul sârmei. Nu era nevoie de o morgă cu temperatură scăzută. De conservare avea grijă vremea.

În fiecare săptămână venea o comisie de la Flossenbug. De când „mărețul” edificiu al celui de-al treilea Reich începuse să se prăbușească sub loviturile puternice ale aliaților, depindeam, din punct de vedere administrativ de lagărul din Flossenbug. Comisia venea să-și ridice cota pentru camera de gazare. Făcea o inspecție la infirmerie. Toate bolnavele nerecuperabile erau îmbarcate.

Medicul SS dispăruse o dată cu începerea vijeliei. Conducerea Revierului fusese preluată de tânăra doctoriță deținută. Ea hotărâse să salveze și câteva dintre protejatele ei: o austriacă, o poloneză,

două nemțoaice și pe mine. Ne-a ascuns într-o odaie a Revierului. Scornise nu știu ce minciună despre o boală ciudată și extrem de contagioasă care ne doborâse. Fapt este că nici o comisie nu se aventura până la refugiul nostru. Beneficiam de un regim alimentar special. Aveam chiar dreptul să mă plimb prin lagăr timp de o oră, dimineața, și, datorită injecțiilor cu calciu și odihnei, simțeam că reasc.

Din nenorocire, această frumoasă reînviere a fost întreruptă. La 16 aprilie 1945 mi-am auzit și eu strigat numărul. Trebuia să mă alătur unui transport care pleca spre camera de gazare de la Dachau. Se petrecea ceva anormal. Nici o altă deținută din infirmerie nu figura pe listă. Prietena mea austriacă, care era legată de ierarhia deținutelor din lagăr, a sărit pe fereastră ca să intervină, dar s-a întors dezolată. Șeful lagărului nu putea face nimic pentru mine. Numărul meu fusese special desemnat de „conducerea ilegală a lagărului” pentru a-l înlocui pe cel al uneia dintre prietenele sale politice.

Această călătorie nu avea să se sfârșească, totuși, în camera de gazare de la Dachau. După trei săptămâni de mers pe jos, într-un convoi aflat între trupele americane și cele sovietice, care strângeau lațul, am reușit, în cele din urmă, să evadez. Din cele 1500 de femei din convoi nu mai rămăseseră în viață decât 100. Frumoasă zi: 8 mai 1945. Dar n-aveam de unde să știu că se-ncheiase armistițiul.

Cu câteva ore înainte de sosirea trupelor

americane, bolnavele de la Zwodau, adunate într-o carieră din apropierea lagărului, au fost „lichidate” cu grenade de către SS-iști^{84}.

Brigitte Friang, evacuată cu forța din Revier, ar fi fost măcelărită ca și camaradele ei din infirmerie dacă soarta nu i-ar fi fost încă o dată favorabilă, fără ca ea s-o știe...

XVI. Copiii din Ravensbrück

Semănau toți trei. Stranie coincidență. Același zâmbet șters (un zâmbet între paranteze), aceiași ochi adânci și blânzi. Toți trei erau francezi. Toți trei aveau scris pe buletinul de stare civilă: „Născut la Ravensbrück”. Câteva sute de copii au văzut lumina zilei acolo, dar Guy Poirot, Sylvie Aylmer și Jean-Claude Passerat sunt singurii care au supraviețuit.

Chiar^{85} de la înființarea Ravensbrückului, blocurile adăposteau femei gravide. Nici un fel de regim preferențial pentru ele: apel, muncă, promiscuitate, subalimentație! După naștere, noul născut era smuls de lângă mama lui și încredințat unui orfelinat al partidului nazist. Spre a fi „amalgamat” cu copiii aflați sub tutela națiunii și a deveni, dacă era de tip arian pur, un produs al statului, adoptat, ca mii de orfani, de „bunicul” Himmler. În 1942, când Ravensbrückul a încetat să aibă rolul de centru de reeducare pentru a deveni, „în sfârșit”, productiv, nu mai putea fi vorba de nașteri. A fost numit un medic SS, pe nume Rosenthal, pentru a se ocupa de avorturi. Expert în materie, el intervenea chiar și în luna a opta de sarcină. Gerda Quernheim, amanta lui, ardea fetușii în cazanul caloriferului. O dată cu sosirea lui Percy Treite, avorturile au încetat, dar noii născuți erau sugrumați, striviți sau înecați, întotdeauna în prezența mamei. Unele înnebuneau... Noii născuți, afundați într-o găleată cu apă, erau uimitor de rezistenți la asfixie.

Se zbăteau între douăzeci și treizeci de minute înainte de a muri. Uneori, facerea era „interzisă”: deportata, azvârlită într-un colț al blocului de pedeapsă, cu picioarele strâns legate, murea în chinuri groaznice.

În decembrie 1943 a intervenit o schimbare de program. Șeful lagărului a anunțat:

— Noii născuți vor rămâne în viață.

O moașă, Terza, deținută germană, și câteva infirmiere aveau să se ocupe de mame și de copii.

— Patru sau cinci femei nașteau într-o odăiță, fără apă, fără W.C. În apropiere... Fiecare era instalată pe o saltea de paie acoperită cu un soi de cearșaf.

Moașa germană recomanda întotdeauna femeilor să nu țipe, pentru a nu stârni atenția personalului german, care ar fi putut să uite recomandările comandantului.

— Moașa⁽⁸⁶⁾ nu dispunea decât de puțin material: foarfeci, ață de bumbac pentru legături, vată de celuloză și aproape nici un fel de dezinfectante. Nu avea nici apă pentru spălarea copilului de impurități; acesta rămânea lipicios și cleios până a doua zi, când îl spăla mama lui cu cafeaua din strachină. Exista, totuși, un salon de ginecologie perfect amenajat, dar acesta n-a servit decât pentru experiențele de sterilizare. Când intervenea vreo complicație, moașa încerca să opereze cu mijloacele pe care le avea la îndemână. Se ducea în salon, unde accesul îi era interzis în absența lui Treite, să caute forcepsul sau un anestezic care să-

i permită salvarea mamei. Încerca imposibilul. O serie de femei transportate a doua zi în alt bloc au murit din cauza infecțiilor sau a hemoragiei. Astfel, o tânără bretonă plasată după nașterea copilului în blocul bolnavelor a murit din cauza infecției în 5 zile. Parcă o văd și acum pe una din camaradele noastre care a murit în fața noastră, a tuturor, în câteva minute, din cauza unei hemoragii; se ridicase și sângele îi țâșnise dintr-o dată peste picioare... N-am putut face absolut nimic pentru a o salva. A murit pe jumătate în picioare, pe jumătate încovoiată pe pat... O altă femeie, pe care Terza încercase s-o salveze făcându-i o cezariană, a rămas fără îngrijire și a murit sub ochii noștri în câteva zile. Rana degaja un miros pestilențial... O camaradă devotată din Revier venea în fiecare zi să-i schimbe vata de celuloză pe care o avea pe abdomen.

Copiii mureau de foame pentru că mamele nu aveau lapte. Doctorul Treite a înaintat o cerere comandantului lagărului. Suhren a refuzat să o ia în considerare. În opt luni, dintr-o sută de nou născuți, cel mai rezistent, un polonez, a trăit șaptezeci de zile. În septembrie 1944, o odăiță dintr-un bloc de bolnave a fost afectată pentru noii născuți și mamele lor. În această *Kinderzimmer*^{87}, infirmierele deportate trebuiau să culce pe două paturi până la cincizeci de copii. O franțuzoaică, Marie-José Chombart de Lauwe, a descoperit această mică creșă:

— Ce mizerie! Nu mai aveau nimic de copil; obrajii lor boțiți, minusculi, îți făceau rău când îi vedeai. În leagăne era și mai rău: infirmiera olandeză

îi culcase acolo pe cei mai grav bolnavi, neverosimili prunci bătrâni... Am rămas înmărmurită... Mi-a explicat că era o muncă materialmente cu neputință de făcut și că situația se înrăutățea văzând cu ochii. Exista o altă infirmieră, o sârboaică, dar se îmbolnăvise. Am început să pregătim o alăptare: „Schimbă-i numai pe cei mai murdari, n-avem destule scutece”, m-a sfătuit olandeza. Lucram în bandă, atât de repede trebuia să vedem de fiecare copil... Nu atinsesem încă niciodată ființe atât de mici... Erau acoperiți cu mai nimic. Îi înfășuram într-un șal ca să-i ducem la mamele care băteau la ușă. Urmau să-i hrănească ele însele în sala în care luau, pe rând, o sticlă cu puțin lapte în ea^{88}. Copiii sugeau încet. De îndată ce se golea o sticlă, trebuia umplută pentru alt sugar. Noile lehuze stăteau în pat printre bolnavele de diferite boli. Le duceam noi copii. La terminarea unei alăptări nu mai rămânea decât jumătate de oră până la cea următoare. În ciuda tuturor greutăților, am trecut de la cinci alăptări (ceea ce era insuficient) la șase; prima o începeam înaintea apelului de dimineață, ultima o făceam către orele 10, 11 seara. Dormeam patru sau cinci ore și eram zdrobite atât din punct de vedere fizic, cât și moral. Cu toate eforturile noastre, în fiecare dimineață aveam morți; mame desperate; unele dintre ele pierduseră totul: soțul împușcat, părinții morți în bombardamente...

Infirmierele luptau cu îndârjire. Își puseseră în mișcare prietenele, care furau bucăți de pânză din ateliere pentru a confecționa cămășuțe, scutece;

infirmierele șterpeleau mânușile de cauciuc ale chirurgului SS, le tăiau degetele și improvizau astfel niște tetine cât se poate de bune. Câțiva copii au atins două luni... Atunci mamele au fost trimise, chipurile, într-un lagăr de odihnă. Au plecat cu copiii smulși clipă de clipă morții, dar au pierit în crematoriul de la Bergen-Belsen. Într-o zi însă, mamele desemnate pentru un „transport negru” s-au regăsit într-o fabrică de cherestea. Jean-Claude Passerat n-avea decât o lună. Născut la 13 decembrie 1944, cunoscuse cel mai lung „miracol”; Sylvie și Guy aveau să se nască peste 4 luni.

Acest „transport” spre necunoscut o neliniștea pe doamna Passerat și pe celelalte patru deportate alese. Un medic ceh le sfătuisese să plece.

— Aici, oricum, copiii sunt pe cale să moară de foame.

Medicul SS a examinat grupul.

— Asta nu, e pe jumătate moartă.

„Asta” era doamna Passerat. Medicul ceh a insistat, s-a rugat:

— De acord, a mormăit SS-istul.

La poarta lagărului aștepta un prizonier de război francez cu o căruță. Femeile s-au urcat.

— Stai, nu porni. Dar copiii noștri?

Au coborât, rămânând în așteptare.

— Nu plecăm fără copii, ori de nu, omorâți-ne pe loc.

Ningea. A trecut jumătate de oră. Au fost aduși copiii, înfășurați într-o bucată de pătură. Erau îmbrăcați cu câte o cămășuță și un scutec.

Mamele, lucrătoare la fabrica de cherestea din apropierea Ravensbrückului, munceau alături de prizonierii de război francezi. Aceștia i-au adoptat pe cei cinci copii.

— Au făcut^{89} o colecție printre ei; a dat fiecare trei lingurițe de lapte praf din pachetele primite... Unul lucra la un morar și ne-a adus într-o zi făină din care am făcut un terci pentru copii... Camarazii aceștia ne dădeau cămăși vechi, izmene, din care făceam scutece și cămășuțe...

Jean-Claude a supraviețuit.

În *Kinderzimmer*, lupta continua. Într-o dimineață, infirmierele au descoperit câțiva sugari zgâriați, mușcați de șobolani. Infirmiera germană a izbucnit în râs.

La 11 martie 1945 s-a născut Guy Poirot.

Tatăl lui, Raymond Poirot, prizonier de război, evadase dintr-un lagăr de prizonieri în ianuarie 1944. Se întorsese „acasă”, la o fermă mare, izolată, de la Ménil-la-Tour, lângă Toul. În iulie l-au găsit nemții. Peste o lună, soția lui, Pierrette, a fost arestată. Făcea parte, de doi ani, din rețeaua de rezistență „Lorraine”. Nemții au dat foc fermei.

La închisoarea din Nancy, o prietenă a sfătuit-o:

— Dacă vrei să păstrezi copilul, să nu cumva să spui că ești gravidă.

— Ai dreptate. Când o să vină pe lume, războiul o să fie poate terminat.

La Ravensbrück a moșit-o Terza:

— Copilul a stat șase săptămâni pe patul de sus. N-a plâns niciodată. Și, totuși, trebuie să-i fi fost

deseori foame. Îl hrăneam cu zeamă de napi și cu zeamă de orz fiert. Apoi, toate deportatele care pierduseră copilul veneau pe rând să-i dea să sugă: franțuzoaice, poloneze, nemțoaice.

Peste 10 zile, pe o saltea murdară, se năștea Sylvie Aylmer; Madeleine, mama ei, tocmai împlinise 20 de ani. Se măritase cu trei luni înainte de a fi arestată. În Rezistență, alături de soțul ei, transmisese mesaje, ascunsese parașutiști, ajutase și aprovizionase evadați. După un spectaculos furt de arme de la intențența din Versailles, fugiseră amândoi în munți. La 3 august i-a găsit Gestapoul:

— N-aveam să ne mai vedem niciodată. Soțul meu a murit în deportare. Nu știam că sunt însărcinată de o lună. M-a moșit aceeași moașă care se ocupase și de doamna Poirot. De atunci n-am mai avut decât o singură dorință: să trăiască fetița. Nu i s-a dat decât o cămășuță și două scutece. Furam de la copiii morți. Într-o grămadă de rufe am găsit, într-o zi, o cămășuță de care mai atârna mânuța tăiată a unui nou născut.

Când autoritățile lagărului au aflat că, în ciuda frigului și a lipsurilor, Sylvie rămăsese în viață, m-au căutat pretutindeni ca să mă trimită împreună cu ea la camera de gazare. O prietenă, Micky, m-a înștiințat la timp că la apelul următor urma să fiu dusă spre coridoarele morții. Atunci am reușit să mă folosesc de numărul de înmatriculare al unei deținute care tocmai murise și am răspuns la apel în locul ei.

Mă duceam după coji de sfeclă la grămezile de gunoi din fața bucătăriilor. Le mestecam înainte de a

i le strecura în gură fetei mele. Noaptea nu era foc. Soba nu se aprindea decât la ora 10, după care nu mai era alimentată. Zorii zilei erau martorii unor scene cumplite. În fiecare dimineață, pe întuneric și fără zgomot, mamele se strecurau ca să-și ia pruncii care plângeau, să-i încălzească și să le dea piept, un piept gol, asemenea unei tetine. Le auzeai cum numără în toate limbile, pe șoptite, pornind de la piciorul patului: „Unu, doi, trei, patru, cinci, e al meu”, și la fel în toate limbile durerea se exprima în același mod: deznădejdea n-avea decât un singur chip, căci în fiecare dimineață mamele puneau mâna pe câte un copil ce murise în cursul nopții. Îmi amintesc că o dată am greșit și am luat pe întuneric un sugar mort. Contactul cu obrazul înghețat, deasupra căruia mă aplecasem, mi-a dat o senzație pe care n-am s-o uit niciodată. M-am clătinat, dar, în același timp, la atingerea îmbrăcăminții, mi-am dat seama că nu era fetea mea... Am izbucnit însă într-un hohot de plâns și, ca să pun capăt acestei surescitări, a trebuit să fac un asemenea efort, încât nu mai izbuteam să-mi descleștez maxilarele.

La 8 aprilie 1945, un prim transport de femei au părăsit Ravensbrückul, plecând în Elveția. Deportatele urmau să fie schimbate cu nemțoaice deținute de la eliberare în Franța. Doamna Poirot și doamna Aylmer fuseseră reținute pentru transportul din 22 aprilie.

— Zece autocare albe ale Crucii Roșii suedeze așteptau în fața lagărului. Ploua... Franțuzaicele au fost adunate, numărate și iar numărate aproape toată

noaptea. Cei doi copilași au fost ascunși din fustă în fustă, pe măsură ce SS-iștii circulau printre rânduri. Ne era teamă ca nu cumva copiii să plângă, dar nu cred că aveau putere. În sfârșit, în zori, tremurând, am ieșit, fără ca, de altfel, să realizăm evenimentul, pe poarta lagărului...

Un sugar italian ascuns într-o stofă roșie trecea și el „din fustă în fustă”, dar Guy se afla încă de cealaltă parte a sârmei ghimpate. O infirmieră germană deportată a luat copilul înfășurat într-o pătură și a ieșit pe poartă strigând:

— Stați, ați uitat ceva.

Și a predat pachetul însoțitorului ultimului autobuz:

— Înmânați pachetul acesta doamnei Poirot.

Guy și Sylvie au fost salvați în Suedia de către un specialist din Upsala. Dar doamna Aylmer nu va uita niciodată ce a fost nevoită să facă timp de trei zile: italianca, văzând că pruncul ei murea, i-a cerut să-i cante:

— Avea ochii dilatați, nasul rece, ușoare cearcăne vineții în jurul ochilor. Timp de trei zile am murmurat cântece de leagăn pentru micul „bambino”, care a murit în brațele maică-si și ale mele.

De la înființarea Ravensbrückului, au stat în lagăr copii de toate vârstele. Copii deportați cu părinții lor, despărțiți, pierduți, uitați.

O franțuzoaică i-a numărat înainte de Crăciun:

erau cinci sute. Trăiau viața lagărului, își găseau mame adoptive... O sovietică se ocupa la un moment dat de douăzeci dintre ei. Toți îi ziceau „mamă”. Solidaritatea femeilor din lagăr, și îndeosebi a personalului Revierului, le-a permis multora să se „mențină” câteva luni. Îi vedeam râzând, jucându-se cu păpuși de cârpă făcute de deportatele din ateliere, schimbându-și între ei rația, întrajutorându-se, jucându-se de-a metroul, de-a șeful de gară, dar mai ales – erau copii – jucându-se de-a SS-iștii, făgăduind bătaii, pedepse, percheziționând... O femeie l-a întrebat într-o zi pe un băiețel de 7 ani care-și percheziționa tovarășii aliniați în poziție de drepti:

— Cum se face că nu-i bați?

— Eu nu sunt SS-ist!

O franțuzoaică, Georgette, a adoptat pe unul din acești „cățeluși pierduți”:

— Am văzut^{90} lângă mine un băiețel cu niște ochi mari strălucitori și cu un surâs drăgălaș... Băiețelul m-a atras de cum l-am văzut; îmi amintea, ca vârstă și siluetă, de băiatul meu, pe care, înaintea arestării, îl putusem pune la adăpost de Gestapo. Am stat de vorbă cu el și l-am întrebat ce făcea acolo, unde-i erau părinții. Mi-a răspuns trist că e singur, că părinții lui au plecat cu un transport. După steaua de pe haina lui, am văzut că era evreu. Am înțeles de ce se afla copilul în lagărul acela blestemat. Am înțeles și unde-i plecaseră părinții. Transport însemna neantul, camera de gazare sau crematoriul. Mi-au dat lacrimile la gândul că sărmanul băiat nu avea să-și mai revadă niciodată părinții. Am vorbit despre

Franța; mi-a spus că locuia la Paris, lângă Gara de Est. Timp de câteva zile mi-am revăzut fiul adoptiv; ori de câte ori puteam, petreceam câteva clipe împreună. Am luat chiar câteva „mese” împreună: o felioară de salam și nițică margarină din rația noastră săracă. Mi-era cam rușine că nu puteam să-i ofer mai mult.

Aceasta a durat 15 zile. Poate mai mult. Timpul în lagăr se scurgea atât de încet, încât e greu să-ți amintești. Săptămânile păreau lungi cât lunile; toate zilele, inclusiv duminica, semănau între ele. Pe urmă nu l-am mai văzut pe micul meu prieten. În prima zi n-am fost prea îngrijorată, crezând că poate fusese împiedicat să iasă; după câteva zile însă m-am interesat de soarta lui.

Și Georgette a descoperit cu groază că blocul copiilor fusese „lichidat”.

Pe fetițele de ȝigan – unele aveau doar 8 ani –, medicii SS făceau experiențe medicale. O deportată cehă, doctorița Tauferova, care aprecia că fuseseră sterilizate 140 de fetițe, a instalat aparatul radiologie în poziție orizontală și a văzut intrând în sala de operație, unul câte unul, „cobaii”:

— Auzeam plânsetele și țipetele copiilor și vedeam cum sunt transportați, sângerând, într-o altă cameră a infirmeriei, unde erau puși pe podea.

La blocul 9 a fost adusă într-o zi o fetiță de 12 ani. Avea o plagă uriașă, deschisă la abdomen, care nu înceta să supureze. Medicii SS, ca să „observe” ce se întâmplă, nu cususeră incizia... În cursul celor patru zile de agonie, nici unul din „observatorii” SS

n-a venit s-o examineze pe micuța țigancă.

La eliberarea lagărului, toți copiii dispăruseră. Toți, în afară de o fetiță slăbuță, Stella. Era „copilul solidarității femeilor din Ravensbrück”..., copilul unei minuni, poate mai mult chiar decât Sylvie, Guy sau Jean-Claude.

Claire Van Den Boom, deportată belgiană, asistase, din „curiozitate”, la sfârșitul anului 1943, la sosirea unui transport. Se gândea că poate va recunoaște vreo prietenă belgiană:

— Am văzut⁽⁹¹⁾ o femeie ținând de mână o fetiță. Arăta vlăguită și avea o nesfârșită tristețe în privire. Am încercat s-o îmbărbătez; am aflat că se numea Griez-Kugelman și că era de naționalitate spaniolă. Pe fetița ei o chema Stella, era născută la Anvers, la 29 iulie 1939, părinții ei locuiau în acel oraș de mulți ani. Doamna Kugelman era bolnavă și starea ei s-a înrăutățit. Prietena mea, doctorița cehă Zdenka, a examinat-o și a constatat că avea o tuberculoză avansată. A trebuit s-o ducem la infirmerie, unde a murit în cursul lunii iulie 1944. Cu câteva zile înaintea morții și-a revăzut copilul; am adus-o acolo pe Stella într-un moment în care supravegherea SS-iștilor era ceva mai slabă. Amintirea acelor clipe i-a rămas întipărită în memorie. Într-una din scrisori, ea spune: „Am revăzut-o pe mama o dată; mă ducea în brațe o femeie. Când am ajuns la baraca-infirmerie, soarele apunea. Această imagine îmi va rămâne întipărită în minte toată viața. O văd pe mama de parcă ar fi acum; stătea culcată în fața ferestrei luminate de

soare. Avea un păr frumos și foarte bogat. Mi-a zâmbit. Părul îi înconjura capul ca un abur. Abia mai târziu am înțeles realitatea în toată grozăvia ei. Când toți ceilalți copii erau veseli, eu îmi aduceam aminte că mama nu mai era și plângeam... Durerea mea creștea cu timpul. Cum să regăsesc pe cineva din familie, când nici măcar nu-mi cunoșteam numele adevărat...”

M-am ocupat de Stella până în momentul în care am fost trimisă într-un kommando de pedeapsă. Prietenele mele belgiene vegheau asupra ei. În timpul zilei, când deținutele erau la muncă, Stella a ieșit din bloc. Negăsind, probabil, blocul pe care-l părăsise, a poposit la deținutele franceze, care au adoptat-o și au adunat pentru ea câteva alimente. În vremea aceea era în lagăr un du-te-vino neîncetat. SS-iștii selecționau femei și copii în vederea trimiterii la camera de gazare. Așa a fost trecută Stella, pentru a fi salvată, de la deținutele franceze la cele cehe, apoi la cele germane, ca să ajungă pe urmă în blocul rusoaicelor. Femeile sovietice au ascuns-o, cu toate că nu știau cine era, nici de unde venea.

Stella n-avea decât ceva mai mult de 5 ani când armata sovietică a eliberat lagărul (mai 1945). Ea a plecat în Uniunea Sovietică, unde a fost primită într-un cămin împreună cu alți orfani de război. Deținutele belgiene și franceze fuseseră evacuate în Suedia în aprilie 1945.

La întoarcerea mea în Belgia, tatăl Stellei, eliberat din lagărul de la Buchenwald, știa că îi cunoscusem soția și copilul la Ravensbrück. Fostele

deținute nu știau nimic precis despre soarta Stellei. Am început să facem cercetări în toate părțile, fără nici un rezultat. La fiecare întâlnire cu foste deținute, întrebam dacă nu știa cineva ceva despre Stella. Le-am pus la curent și pe tovarășele care plecau în Uniunea Sovietică. În felul acesta, am primit, în 1962, de la Erika Buchman – o femeie germană minunată – vestea că, în cursul unei comemorări organizate în U.R.S.S., unde erau numeroase foste deținute, a văzut o fată care întreba pe fiecare dacă nu o cunoscuse pe mama ei. Pe fată o chema Stella. Ea mi-a cerut să-i scriu tot ce știam despre mama ei. La rândul meu, i-am cerut să-mi trimită o fotografie de-a ei, și nu mică mi-a fost emoția când am recunoscut, în trăsăturile tinerei fete, pe copilul pe care-l cunoscusem în iadul de la Ravensbrück. Între timp, tatăl ei părăsise Belgia. După numeroase demersuri, am aflat că se găsea în Brazilia. Stella și-a revăzut tatăl; a stat 7 luni în Brazilia. S-a întors în U.R.S.S., unde s-a căsătorit cu fiul unei doctořițe, Antonina, și ea fostă deținută la Ravensbrück.

Stella avea acum o familie, dar era animată de dorința arzătoare de a-și revedea țara unde se născuse și, mai ales, de a întâlni persoane care o cunoscuseră pe mama ei. Atunci, Amicala a luat hotărârea s-o invite. Și-a revăzut orașul natal, casa în care s-a născut. A fost cuprinsă de o vie emoție atunci când o prietenă de-a mamei ei i-a dat un lucru de mână făcut pe vremuri de aceasta, spunându-i: „Gândește-te că ți-l dăruiește mama dumitale!”

Tânăra femeie s-a ridicat și a recitat cu profundă

emoție poemul pe care-l compusese în numele
copiilor salvați de femeile de la Ravensbrück.

Stella, Sylvie, Guy, Jean-Claude.

XVII. „Măicuța” copiilor din Salaspils

Letonia. Lagărul din Salaspils, nu departe de Riga. Casimir Laugalaitis, un țăran bătrân, fost deținut în acest lagăr, depune mărturie în fața comisiei de anchetă:

— Veneam din toate regiunile Uniunii Sovietice. Numai în luna martie 1943 au fost aduse într-un singur transport 20000 de persoane; după ce ne-au jefuit, nemții ne-au despărțit de copiii noștri, au spus că de acum înainte trebuie să muncim. Ca să nu ne împiedice copiii, ne-au despărțit. Au avut loc scene îngrozitoare, pentru că mamele nu voiau să-și lase copiii. Nemții, ajutați de polițiști letoni, au fost nevoiți să-i smulgă cu forța din brațele mamelor. Copiii urlau, mamele, desperate, își smulgeau părul din cap; multe din ele au înnebunit. Sugarii și copiii până la 5 ani au fost băgați în niște barăci speciale.

Această declarație este completată de relatarea lui Eugen Gerling:

— Copiii erau despărțiți de părinți sub diferite pretexte și în diferite împrejurări. Îi luau zicând că-i duc la baie, însă copiii nu se mai întorceau niciodată. Răpeau copiii noaptea, în timp ce părinții dormeau, dar îi luau și ziua. Le trimiteau apoi pe mame la muncă forțată.

Eugen Gerling a văzut cum „femeia Krukua” și-a pierdut, în felul acesta, toți cei 6 copii.

Până aici, nimic extraordinar. Selecționarea pe rampele camerelor de gazare în împărăția

exterminării era făcută cu „tot atâtea” menajamente. Dar o frază răstită de Antoinnette Pirulis i-a îndreptat pe anchetatorii sovietici pe o cu totul altă pistă^{92}:

La baracametul nr. 8 se afla un grup special de copii izolați. De acolo luau nemții sânge...

Așadar, acest capitol se poate înscrie în voluminosul dosar al crimelor medicale săvârșite de „medicii blestemați” ai lui Hitler. Am preferat să raportez lucrurile în acest dosar al faptelor „imposibile” pentru că o infirmieră sovietică a plătit cu viața salvarea mai multor copii din acel faimos bloc 8.

Mai întâi faptele:

— În lagărul^{93} de concentrare de la Salaspils a fost organizat de către barbarii naziști un punct de recoltare a sângelui de la copii. Sângele luat de la copii era destinat spitalelor militare germane. Până și de la sugari se luau 150 sau 200 g de sânge în cursul unei singure prize. Mulți dintre aceștia nu supraviețuiau prizei de sânge. Copiilor de vârstă fragedă li se lua sânge în mai multe reprize, și anume de cinci și chiar de mai multe ori la un interval de 7 până la 14 zile. Așa s-a procedat cu majoritatea zdrobitoare a copiilor. Luând ca bază de calcul datele stabilite de expertiza medico-legală, potrivit căreia de la fiecare copil s-au luat în medie 500 g de sânge, trebuie considerat că germanii au luat de la copiii sovietici cel puțin 3500 de litri de sânge. Copiii care au supraviețuit acestei crime nemaipomenite arată cum anume procedau hitleriștii.

Acești supraviețuitori nu sunt numeroși: 20. Cei mai mulți dintre ei au fost salvați de o deținută care era folosită ca infirmieră. Ce se știe despre ea? Puține lucruri. I se spunea „măicuța”. E un lucru banal. Nimeni nu-și amintește chipul, statura ei. Avea peste 40 de ani. Întotdeauna grăbită, întotdeauna alergând. În unele seri deosebit de întunecate pătrundea în blocul 8, cu brațele încărcate cu pături. Se apropia de un leagăn și lua un copil. Îl înfășură în două sau trei pături, lăsând o mică răsuflătoare în dreptul obrazului. După ce lega ghemotocul cu sfoară, ieșea și arunca copilașul peste sârma ghimpată prin care trecea curent electric. Poate că-i și adormea pe copii ca să nu plângă. În fiecare noapte, doi țăranii din satul vecin stăteau la pândă lângă gardul de sârmă ghimpată. Uneori plecau cu pachetul „măicuței”. Într-o noapte, țăranii au auzit focuri de armă. După aceea n-au mai găsit niciodată copii.

Șeful lagărului, Krauze, și medicul-șef, Meissner, au dispărut. Copiii salvați de „măicuța” erau prea mici pe atunci ca să fi putut ține minte. Țăranii n-au putut să spună decât:

— Mergeam acolo în fiecare noapte...

Astfel că nimeni nu va ști niciodată cine a fost „măicuța”.

O altă deținută a reușit să scoată pe poarta cea mare, ascunși în saci de cartofi, mai mulți copii. Copii care vorbeau, care știau să vadă și să țină minte. Aceștia depun acum mărturie. Anna Iakubovska, născută la Vitebsk, avea 11 ani. A fost salvată împreună cu sora ei, Lidia, de 7 ani.

— Lidia, frații mei Konstantin, Bronislav, Guy și cu mine am fost duși cu forța într-o baracă. Acolo erau mulți copii. Rația zilnică se compunea dintr-o bucată de pâine și o zeamă cu un soi de frunze. Nici carne, nici grăsimi. Ne împingeau într-o cameră specială, unde nemții luau sânge de la toți copiii deținuți în lagăr. Se lua mult. Cu ajutorul unui ac, umpleau un tub de sticlă lung și gros, atâta (arăta dimensiunile). Luau sânge o dată pe săptămână. De la mine, sora mea și frații mei au luat în total de 3 ori. De fiecare dată după ce ne lua sânge eram amețiți. Vedeam cercuri negre în fața ochilor. În fiecare zi, în blocul nostru mulți copii mureau după ce li se lua sânge.

Natalia Lemeșonok, care avea 10 ani, trebuia să-și ducă sora în brațe la fiecare „ședință”.

— A venit un medic neamț înalt și sever și un alt neamț. Au spus că vor să ne examineze. Nu puteam să văd ce se întâmpla în fața mea, dar deodată o fetiță a început să plângă și să țipe. Medicul a bătut din picior. Când m-am apropiat, am văzut că le înțepa pe fetițe și pe băieței la îndoitura brațului cu un ac lung, iar sângele care ieșea de acolo curgea într-un tub de sticlă groasă. Medicul lua de la fiecare copil un tub plin cu sânge. Când am văzut ce se întâmpla, am început și eu să plâng și să țip. Când mi-a venit rândul, doctorul mi-a smuls-o pe sora mea din brațe și a întins-o pe masă. După aceea, mi-a înfipt un ac în braț. Când tubul s-a umplut cu sânge, m-a lăsat și a început să ia sânge de la surioara mea Aneta. Am țipat cât am putut. Boria, Jenia și Șura de

asemenea. Ne era milă de surioara noastră. Neamțul s-a uitat pe urmă la noi. A mormăit câteva cuvinte. Noi n-am înțeles nimic. Atunci, soldatul care era lângă el a spus pe rusește, râzând: „Domnule doctor, spuneți-le copiilor să nu plângă că fetița tot o să moară, și măcar moartea ei să servească la ceva”. A doua zi am fost duși la medic și ni s-a luat sânge din nou. Îmi amintesc că ni s-a luat sânge de patru ori într-o săptămână. Aneta a murit la puțin timp după aceea. Aveam pe mâini numeroase urme de înțepături. Ne-am îmbolnăvit cu toții. Eram amețiți. În fiecare zi mureau băieți și fetițe.

Comisia sovietică de anchetă a dispus să se deschidă gropile comune de la Salaspils. Experții au exhumat 7000 de cadavre de copii. 7000 de copii uciși de „medicii blestemați” de la prima „uzină de sânge” din istoria noastră.

XVIII. Neuengamme

Ceilalți au plecat, cu capul sus și cu pas hotărât. Ar fi trebuit să plece și el cu acel kommando de sinucidere care avea sarcina să dezamorseze bombele îngropate în uzinele din Hamburg.

— E cineva în stare să facă o operație la stomac?

Mâna lui albă și fină de chirurg s-a ridicat.

— Ai să rămâi la bloc, o să vină să te ia.

Ceilalți au plecat. Pierre Veyssière a rămas să aștepte^{94}. Cei mai vechi îl îmbărbătau:

— N-ai de ce să te temi. Chirurgul titular este un deportat german de drept comun..., dar toată lumea știe că înainte de internare era șofer de taxi.

— Șofer de taxi?

— Da. La Luisburg. A venit aici în 1937. El a înființat infirmeria. A clădit-o cu mâinile lui, apoi a tocit pe rupe anatomia și și-a făcut mâna pe aproape o mie de ruși. Dar când SS-iștii țin la un pacient, preferă să recurgă la serviciile unui alt chirurg. E normal!

A doua zi dimineața, un gardian SS l-a condus pe Pierre Veyssière la sala de operație: o încăpere curată, bine luminată, un linoleum de culoare închisă, o masă foarte simplă cu înclinare limitată și o etuvă pentru sterilizare:

— Revierul era destul de sărac în instrumente. Bolnavul era o personalitate foarte importantă din Hamburg. I-am scos jumătate de stomac, practic vorbind, cu degetele...

Am făcut cunoștință cu Mathis, șoferul de taxi-chirurg. Înalt, zvelt, în vârstă de 45 de ani. Situație delicată pentru mine, căci, după operarea stomacului, mi se spunea mereu „profesore”. În nici un caz nu trebuia, dacă voiam să supraviețuiesc, să-i provoc gelozia. Uneori era greu. Într-o zi, de exemplu, au venit să mă ia la un bloc. Ca arestat n-aveam dreptul să ies decât însoțit de un SS-ist. M-a întâmpinat Mathis: „Ascultă, Peter, e un colonel rus, are calculi la vezică. Trebuie scoasă vezica. Am să te ajut”.

Pierre Veyssière l-a operat pe colonel. Vezica n-avea nimic. În schimb, rinichiul drept...

— Vezi, Mathis, diagnosticul tău era corect. Există într-adevăr calculi, dar nu la vezică, ci la rinichi.

Dându-și seama că medicul francez nu și-a pus în gând să-l înlocuiască la conducerea blocului chirurgical, Mathis a început să facă mai des apel la dânsul. Avea chiar „delicatețea” să uite lângă chiuvetă o marmită. Veyssière își vâra capul în vas și sorbea patru sau cinci litri de supă înainte de a opera^{95}. „Delicatețea” lui Mathis s-a transformat chiar în „îngrijorare” în ziua în care chirurgul s-a rănit cu un bisturiu cu care tocmai tăia un flegmon gangrenos:

— Operam un deportat francez. S-a zbătut în așa hal, încât bisturiul mi s-a înfipt în mână. Am făcut o septicemie. Timp de 10–12 zile nu mi-a scăzut temperatura sub 40°. Nici nu putea fi vorba să intru

în Revier. Un confrate francez, Parisot, s-a ocupat de mine și, într-o seară, Mathis mi-a trimis zece comprimate de dagenan. Sulfamidele au stăvilit boala.

La un moment dat, Mathis a dispărut de la Neuengamme. Ca să-și răscumpere libertatea, a intrat în Waffen SS. Cu câteva ore înainte de plecare a venit să-i ceară chirurgului un ultim hatâr:

— Am un prieten care vrea să se angajeze ca și mine, dar e pederast. Nu se va putea angaja decât dacă va fi castrat. Vino cu mine să-i „tăiem păsărică”.

Veyssièr l-a convins pe șoferul de taxi de inutilitatea unei asemenea intervenții:

— Eram pentru prima oară pus în situația de a furniza un soldat armatei germane. M-am mulțumit să-i leg canalul spermatic. Efectul intervenției mele nu se putea prelungi mai mult de două săptămâni... Mathis mi-a mulțumit. A plecat. Îl văzusem făcând câteva operații de apendicită reușite. Era foarte mândru de cicatricele lui. Îmi spunea adesea: „Uite-te, Peter, cicatricele mele sunt mai frumoase, mai curate, mai estetice decât ale tale”^{96}.

Fritz, kapoul Revierului, își blestema cocoșa grea pe care o purta în spate. SS-iștii îi refuzaseră onoarea de a se înrola, după exemplul lui Mathis, în Waffen SS.

— Un cocoșat nu e bun de militărie.

Fritz căuta un chirurg, unul adevărat, care să ia locul șoferului de taxi.

— Domnule doctor Veyssièr, vreți?

— Nu! E mai bine să fie ca până acum. Rămân la

bloc; când aveți nevoie de serviciile mele, veniți să mă luați.

Fritz a acceptat.

— Veștile erau uluitoare: în apus, înaintarea victorioasă a aliaților fusese oprită, iar contraofensiva lui von Rundstedt puneă în pericol o parte din diviziile anglo-americane, de la care așteptam, plin de o speranță nebunească, eliberarea noastră iminentă. În răsărit, rușii își regrupau forțele. Camarazii, care sperau de săptămâni de zile, care credeau că aveau să fie acasă de Anul Nou, erau cuprinși de o mânie plină de turbare sau cedau unei resemnări deznădăjduite^{97}. Rari erau cei ce-și păstrau sângele rece și speranța intactă, și totuși...

Tocmai atunci a venit Crăciunul.

În ziua aceea, SS-istul a venit, ca de obicei, către ora 8 să mă ia de la baracă spre a mă însoți la Revier, unde trebuia să efectuez câteva operații. Tăcut, alunecând la fiecare pas pe zăpadă, mergeam de-a lungul *Appelplatz*-ului, într-o atmosferă cenușie, prin pâclă, când am zărit luminile șterse și parcă ireale ale unui brad pe care SS-iștii îl înălțaseră în ajun în acel loc. Vederea bradului, care trezea în mine atâtea amintiri din copilărie, mi-a produs un șoc puternic; ochii mi s-au umezit și a trebuit să mă încordez ca să nu las să-mi curgă lacrimile în fața unei asemenea nelegiuii, a unei asemenea jigniri, a unui atât de degradant caraghioslâc. SS-istul a bombănit ceva în nemțește și a grăbit pasul. L-am urmat și am intrat după el în Revier.

În sala de operație, în care obținusem, după

lungi tocmeli, să se facă unele amenajări, i-am regăsit pe medicii obișnuiți, care mă așteptau: doctorul André Barreaud, colegul meu din Bordeaux, împreună cu care îmi pregătisem internatul și cel dintâi din tot lagărul care m-a strâns în brațe când am coborât din vagon după obișnuita călătorie de trei zile și trei nopți, Gottlieb Doslick, cehul, un prieten leal și curajos, și Gerhardt, polonezul, infirmierul sălii. Erau toți acolo, gravi și tăcuți, dar era și întreg statul-major al lagărului: comandantul Thumann, locțiitorul lui, doi medici SS, Rapportführerul și încă câțiva SS-iști importanți, pentru că operația promitea să fie spectaculoasă. Cu câteva zile în urmă, Barreaud îmi ceruse să examinez pe unul dintr-ai noștri, un belgian cumsecade care orbise de câțeva vreme în urma loviturilor de *Gummi* primite în țeastă. Nenorocitul purta fatidica brasardă a așa-numiților *Tor Sperre*, ceea ce voia să spună că dosarul lui era pendinte de Tribunalul militar din Berlin și că n-avea voie, sub nici un motiv, să plece în kommando. Tocmai primise sentința de condamnare la moarte prin spânzurătoare și trăia sub perpetua amenințare de a fi dus, fără înștiințare prealabilă, dintr-un moment într-altul, la spânzurătoarea care se afla la capătul Revierului. De câte ori n-am asistat, uitându-mă printr-o fereastră, la așteptarea plină de frământare a acelor camarazi nenorociți, stând în poziție de drepți în fața ușii sinistre, în dosul căreia îi aștepta moartea blestemată.

Barreaud mi-a explicat că belgianul – căruia SS-iștii îi spusese, rânjind, că, întrucât orbise, moartea

era pentru el o scăpare – izbutise să-și înduioșeze călăii. Rapportführerul – care avea să fie spânzurat în urma procesului de la Hamburg – îl lăsase să spere că, dacă se făcea folositor muncind, putea, eventual, obține o suspendare a pedepsei și, cine știe, poate... Și orbul se agățare de această speranță himerică. Îl chemase pe Barreaud, îl implorase să facă ceva pentru a-i reda vederea și, în felul acesta, ajunsese să-l examinez pe camaradul nostru. Tot nu era nimic de pierdut! Luam în considerare ipotezele cele mai favorabile: hematom închistat sau edem cerebral: dacă era așa, o decompresiune largă a creierului sau evacuarea unui focar sanguin ar fi dus, poate, la o reușită. Dar n-aveam nici un element serios pe care să-mi întemeiez diagnosticul. Dădeam cu banul, acestea erau condițiile în care trebuia să iau hotărârea. Practic, operația nu se arăta chiar atât de ușoară (Revierul avea exact atât cât era necesar ca să operezi o hernie sau o apendicită). Nici vorbă, firește, de un trepan cu motor sau măcar cu manivelă: dar obținusem, datorită complicității camarazilor, un ciocan obișnuit și o daltă luată nu știu de unde. Trusa obișnuită pentru apendicită avea să-mi asigure restul.

Operația a început și a fost îngrozitor de lungă. Nefericitul fusese înțepenit pe un soi de fotoliu de lemn. O dată insensibilizate tegumentele, am atacat planul osos. Cu daltă în care loveam cu ciocanul, am abordat puțin câte puțin osul temporal, însă mâna cu care țineam ciocanul parcă mi se oprea tocmai în momentul când acesta trebuia să lovească în daltă. Fiecare lovitură îi smulgea pacientului un geamăt.

Din timp în timp mă opream, extenuat de efortul pe care trebuia să-l depun. Mi-era rușine să chinuiesc astfel, poate în mod inutil, o ființă legată de mine printr-un contract monstruos și-l întrebam cât mai blând cu putință dacă mai putea să reziste. El simțea șovăielile mele și acel soi de pudoare instinctivă care părea că-mi oprește brațul în momentul când trebuia să lovesc. Barreaud m-a înlocuit câțva timp, dar pe urmă s-a oprit: nu mai putea continua. Atunci am reluat ciocanul. Pe jumătate conștient, rănitul a făcut un gest și m-a rugat: Continuă, Pierre, continuă, că de nu, mă spânzură”.

SS-iștii au auzit și râneau toți, în afară, cred, de comandant. M-a apucat atunci un fel de furie; în forul meu interior însă îi ceream iertare pentru răul pe care i-l făceam. Am accentuat nemilos forța loviturilor și am accelerat ritmul. Trecuse mai bine de o oră de când eram acolo. Nu voiam să mă opresc, știind că totul ar fi fost pierdut în fața SS-iștilor, care stăteau la pândă. Și atunci mi-am întetit loviturile; nu mai ascultam gemetele, din ce în ce mai slabe și, cu un ultim efort, am făcut să sară peretele osos.

În clipa aceea mi-am recăpătat tot calmul. Am examinat liniștit creierul, care se vedea prin breșă, și am zărit venind de la periferia acestuia un sânge negru, care se scurgea încet. Barreaud și Gottlieb jubilau. Am evacuat numeroase cheaguri și, deodată, bolnavul a făcut un efort ca să se ridice; a scos un țipăt și a spus că distinge o lumină. Un SS-ist l-a întrebat în nemțește dacă vede degetele pe care i le arată și pacientul a răspuns afirmativ. SS-istul a

ridicat atunci trei degete și a repetat întrebarea, adăugând: „*Wieviel?*” (Câte).

A ridicat capul, l-a mișcat ușor într-o parte și, după o scurtă ezitare, a spus: „Trei”.

Atunci, comandantul și SS-iștii au ieșit. Nu l-am mai revăzut niciodată pe sărmanul meu operat. Am aflat prin Barreaud că a rămas câțva timp la Revier, distingând mereu o lumină vagă. Ce s-a întâmplat cu el după aceea?... Într-o zi s-a întors la blocul lui și pe urmă... Dar ce frățească a fost îmbrățișarea lui când am terminat să-l pansez! Îți cer iertare, camarade, pentru răul pe care ți l-am făcut și îți mulțumesc pentru încrederea și credința ta, cu toată durerea pe care o înduram!

Într-o seară, târziu (în acele regiuni ale Balticei, noaptea se lasă de la ora 4), mă pregăteam să mă reîntorc la camarazii mei. Rătăceam prin coridoarele Revierului, slab luminate, pândind prilejul să trec pragul ușii și bariera care mă despărțea de *Apellplatz*. Eram sleit, iar aspectul lugubru al Revierului nu era de natură să mă destindă. În acel moment a început semnalul de *Voralarm*, cu care eram obișnuiți datorită numeroaselor alarme, și prin ușa din fund am văzut intrând un deținut. L-am recunoscut îndată pe doctorul Quenouille, de care mă lega o prietenie profundă și care, ca și mine, era originar din Périgordul negru. În calitate de medic al Revierului, Quenouille circula cu mare ușurință prin lagăr. A venit la mine; am început să vorbim pe șoptite și aproape imediat am auzit mugetele sirenelor anunțând *Grossalarm*. În lagăr s-au stins toate

luminile. Quenouille m-a luat de mână, spunându-mi să-l urmez cât mai în liniște cu putință. Am ajuns pe dibuite la ușa retrasă prin care prietenul meu intrase cu câteva clipe mai înainte și ne-am trezit afară, printre barăcile Revierului. Era un ger năprasnic, zăpada ne biciuia obraji; proiectoarele scormoneau cerul, încrucișându-și razele deasupra lagărului. Din când în când, unul dintre ele mătura solul cu un fascicul îngust de lumină, și atunci ne aplecam sau ne culcam pe burtă, înghesuiți unul în altul. Am parcurs astfel vreo cincizeci de metri, după care am ajuns la capătul incintei care închidea diferitele blocuri ce constituiau Revierul, în fața unei uși de lemn. Quenouille a luat o cheie, a deschis ușa și am intrat. Colegul meu mi-a spus atunci cu gravitate:

„Te-am adus în acest loc unde n-a pătruns încă nimeni în afară de tine, căci e necesar să știi ce se petrece aici. Am încredere în tine, dar să nu spui nimănui nimic din ce ai să vezi”.

Am străbătut, fără să scot un cuvânt, un soi de coridor minuscul și mi-am urmat colegul, care a deschis o ușă laterală. Am intrat într-o încăpere destul de vastă, luminată și încălzită și am văzut mai mulți copii, unii culcați, alții șezând pe paturile lor cu trei etaje. În mijlocul camerei se afla un pom de Crăciun aprins, cu jucării minuscule de lemn pe crengi. Copiii, aproximativ 20 la număr, aveau, de altfel, fiecare câte o jucărie în mână. După o scurtă clipă de uimire, mi-am dat seama de enormitatea spectacolului ce mi se înfățișa: la ce treabă ticăloasă puteau sluji, în acest lagăr blestemat, copiii ăștia, de

a căror existență nu știa nimeni în lagăr în afară de SS-iști?

Erau proprietatea doctorului Heyssmeyer, care venea, din timp în timp, de la Berlin ca să le facă injecții, supunându-i, în felul acesta, la niște experiențe despre care, din nefericire, n-am putut ști în ce constau. Am aflat doar că erau mai bine tratați decât ansamblul condamnaților și că beneficiau de un supliment de hrană, ca piure sau margarina. Am încercat să aflu de la Quenouille ce știa. S-a uitat la mine și mi-a spus:

„Nimic! Nu-ți pot spune nimic acum, căci numai dacă s-ar bănuie că știi, nu te-am mai revedea. Mai târziu, am să-ți explic. Singurul lucru pe care l-am dorit, aducându-te aici, a fost să-ți arăt copiii, pentru ca într-o zi să poți afirma că au existat și că au fost supuși unor experiențe. Dacă nu mă mai întorc, trebuie totuși ca cineva să știe, pentru a depune mărturie când va veni momentul”.

În timpul acestui scurt dialog, câțiva copii au coborât din pat și m-au înconjurat. M-am adresat unora dintre ei în nemțește. Mi-au răspuns mai mulți. Erau acolo, în proporție aproape egală, băieți și fete, cel mai mic putând să aibă 4 ani și cel mai mare 11 sau 12. Încercam să-i privesc pe toți, ca să-mi întipăresc chipurile lor în memorie. Dar, vai, toate aceste chipuri de copii mi s-au amestecat foarte repede în minte, în afară de cel al unuia dintre ei, un băiețel brun, vioi, grațios, care-mi spusese „bună ziua” în franțuzește. Cred că era belgian de origine. Ceilalți erau copii de polonezi sau de evrei ucraineni.

L-am sărutat repede pe acel copil. Quenouille m-a împins spre ușă, spunându-mi:

„Acum șterge-o repede și vezi să ajungi la Revier înainte de sfârșitul alarmei”.

Cu inima strânsă, m-am întors pe jumătate pentru a arunca o ultimă privire asupra acelei scene, pe cât de monstruoase pe atât de patetice. I-am strâns mâna lui Quenouille și m-am afundat în noapte...^{98}

Primii francezi debarcați la Neuengamme, în mai 1944, au trebuit să aștepte luna iulie pentru a putea fi îngrijiți de un medic „de-al lor”. Veyssière, operând cu mâinile goale un „civil” pe care SS-iștii refuzau să-l dea pe mâna lui Mathis, deschisese o breșă:

— Franțujii ăștia sunt niște practicieni excelenți. Noi n-avem oreliști...

Barraud, asistent al profesorului Portmann din Bordeaux, a fost acceptat. Au urmat alții: Raymond, Morin etc. Francezii puteau pretinde să treacă pragul ușii interzise, să fie îngrijiți, salvați, uitați câțeva vreme. Evident, trebuiau să țină seama de kapo, de furieri, care, ca pretutindeni, ridicau piedici de netrecut pentru cei mai puțin „descurcăreți”. Doctorul Georges Salan îl sfătuisese pe unul dintre prietenii lui, suferind de o otită pe cale de a deveni purulentă, să se prezinte la consultație la Barraud. Kapoul polonez a cerut să vadă „puroiul”. S-a apropiat, l-a tras de ureche și a scuipat în ea. Gata! Următorul!

Henri Joannon^{99} a străbătut primii metri ai planului înclinat. Pe umăr, o țeavă grea de conductă. Trebuia să se suie sus, sus de tot... O scândură s-a clătinat. Deportatul a alunecat și și-a pierdut echilibrul. Țeava i-a zdrobit mâna. Un medic polonez, Jarosz, a hotărât să-i amputeze prima falangă a inelarului. Rana s-a infectat. A doua falangă. O nouă supurare. Infecția a cuprins brațul. Trebuia să continue să muncească, să încarce cu lopata o betonieră care huruia fără încetare. Kapoul zbiară. Se apropie un soldat neamț.

— De ce nu lucrezi mai repede?

Henri Joannon arată mâna, brațul. Soldatul german, turbat de furie..., îl insultă pe kapo:

— E rușinos să pui la muncă un om în halul ăsta.

Kapoul, cu bereta în mână, în poziție de drepti, neînțelegând, chipurile, furia acestui „soldat excepțional”, cere scuze. Joannon se duce la Revier. Jarosz nu e deloc optimist:

— Cred că o să trebuie să tăiem brațul.

— Prefer să fiu amputat decât să muncesc la terasament. Acolo nu rezist nici o săptămână.

— Să mai așteptăm. Am să dezarticulez tot degetul și am să drenez mâna.

Jarosz a dezarticulat degetul și, pentru a drena flegmonul, a străpuns din loc în loc mâna și încheietura. În găuri a băgat bucăți de tifon răsucit. După care Joannon a fost expediat la Revierul central din Neuengamme.

— Când să intru în baracă, sângele a început brusc să țâșnească din rana de la încheietura mâinii. Am văzut pe urmă că plesnise artera radială. Un medic sârb mi-a pus o agrafă. De unde? Habar n-am. Pot să afirm că nu exista nici un fel de agrafă în lagăr. Aveam să constat atunci când am devenit „farmacistul” Revierului. Mister!

Joannon a descoperit Revierul III, blocul cel mai decent al infirmeriei. Deportații nu aveau pe ei decât o cămașă, dar unii reușiseră, totuși, să „organizeze” indispensabili și chiloți de femeie cu dantele și broderii. Era un regat al bisturiilor, stăpânit de patru infirmieri de tip „Mathis”; cel mai experimentat făcuse parte din corpul de pază al lui „Al Capone”. Frumoasele vremuri de altădată!

Revierul dizentericilor semăna, firește, cu toate celelalte instituții de același fel din Germania, dar aici deținuții kapo și infirmierii inventaseră o terapeutică „exemplară”, pe care doctorul Cambeau a văzut-o aplicată bolnavilor timp de trei săptămâni.

— Despuiam^{100} de hainele lor de vagabonzi, așteptau goi în fața ușii. Deshidratați, slăbiți, ușor de recunoscut după dărele de materii fecale lichide care li se scurgeau pe pulpe, erau, în cele din urmă, introduși în bloc și apoi în camerele a căror pardoseală vopsită și ceruită, deosebit de alunecoasă, constituiau mândria lui Hans și a zbirilor lui de tip oriental. De îndată ce bolnavul era introdus, doi deținuți îl apucau de picioare, printr-un placaj savant, demn de cei mai buni jucători de rugby, și-l puneau cu capul în jos, ținându-l zdravăn. Atunci

sosea un al treilea zdrahon, înarmat cu un irigator prevăzut cu o canulă de cauciuc de 25 până la 30 de centimetri. Irigatorul conținea caolin dizolvat în apă rece; se introducea toată canula în anusul, rectul, sigmoidul și, în sfârșit, în colonul nefericitului. I se injectau bolnavului cei 2 litri! După terminarea operației, nefericitului, care țipa de durere, i se dădea drumul spre a se duce să elimine surplusul de lichid într-o latrină aflată în fundul blocului. Era o șarlatanie, căci atonia sfincteriană nu-i îngăduia bolnavului debilitat să rețină clisma. Frumoasa pardoseală a lui Hans era murdărită, ceea ce-i atrăgea pacientului o chelfăneală zdravănă, administrată de „injectori”. Urma, firește, post absolut și, la primul scaun normal, întoarcerea la bloc. Dacă scaunul era lichid, se repeta atât clisma cât și postul absolut. După patru zile, supraviețuitorii cereau întoarcerea la bloc. Am văzut cu ochii mei. N-aș fi putut inventa niciodată așa ceva.

Datorită unui „complot al prieteniei”, Louis-Martin Chauffier se restabilise și urma să plece. Trebuia să lase locul unuia mai slab decât dânsul. Dacă continua să rămână pe salteaua lui, condamna la moarte un camarad care aștepta la ușa Revierului. Această remușcare îl obseda. Trebuia să vorbească, să se „spovedească” doctorului Barreaud:

— Actele^{101} lui de abnegație și de îndrăzneală erau nenumărate. Profita de cunoașterea limbii germane, de faptul că, îngrijindu-i pe kapo, știa cum

să-i ia pe oamenii aceia, de dibăcia lui de francez din Bordeaux, pentru a-și asuma riscuri în situații în care alții și-ar fi frânt gâtul. Dar știința și abilitatea îi asigurau un soi de imunitate și chiar de considerație. Credea în steaua lui, iar în rest siguranța sa dinamică biruia totul. Ar fi fost de ajuns pentru a se face îndrăgit de bolnavi, căroră le anunța nu numai însănătoșirea, ci și victoria. Dar se bucura de credit și de prestigiu și mai mare datorită faptului că era singurul dintre francezi care trăia și acționa în această calitate, fiind recunoscut ca atare de autorități. Era singurul care scăpa de acel univers răsturnat, iar prezența lui înmprospăta, era parcă martorul unei lumi pierdute care nu încetase să existe. Lui i-am împărtășit frământarea mea, adresându-i, totodată, și o întrebare, căci, dacă am fi profitat toți de o prelungire necuvenită a șederii în Revier, ar fi pătit alții. N-am să uit niciodată răspunsul lui, nici tonul cu care l-a rostit. El, pe care-l știam întotdeauna răspândind bucurie în jur, semănând uneori vești bune, mai adesea motive sănătoase de nădejde, avea un chip întunecat și îndârjit pe care am văzut cu surprindere zugrăvinduse suferința și, în același timp, ura:

„Există actualmente în lagăr – mi-a spus el – de trei ori mai mulți bolnavi decât poate primi. Războiul se va sfârși peste 5 sau 6 luni cel mai târziu. Până atunci, eu trebuie să fac să reziste cât mai mulți cu putință. Am ales. Dumneata și alții vă refaceți încet. Dacă te trimit înapoi în lagăr în starea asta și în anotimpul ăsta (eram la sfârșitul lui decembrie), o să

muriți în trei săptămâni. Te rețin. Și – ascultă-mă bine – îi internez pe cei care nu sunt atinși grav, pe care șederea în Revier poate să-i salveze. Pe cei care sunt pierduți, îi resping. Nu pot să-mi îngădui luxul să-i primesc ca să le ofer o moarte liniștită. Eu asigur menținerea în viață a celor vii. Ceilalți vor muri cu o săptămână mai devreme; mor, oricum, prea devreme. E păcat, dar nu mă interesează sentimentele, ci eficacitatea. Ăsta-i rolul meu”.

Și a adăugat, cu o voce tremurând de mânie:

„Toți confrății mei sunt de acord cu mine, asta e calea cea dreaptă. Dar n-o să le iertăm niciodată naziștilor că i-au constrâns pe medici să facă o asemenea alegere pentru a-și respecta vocația. Ori de câte ori refuz intrarea unui muribund – și acesta se uită cu uimire, cu groază, cu reproș la mine –, am impresia că săvârșesc o crimă. Aș vrea să-i explic că dau viața lui pierdută pe o viață care poate fi salvată. N-ar înțelege. Și știu bine că impresia mea e falsă. Dar e tot atât de adevărat că oamenii aceștia sunt asasinați. De către alții, cărora le smulg mai multe victime decât le las”.

După care s-a întors spre salteaua alăturată și a început să glumească în nemțește cu un mic cocoșat, a cărui meserie poetică, înainte de a fi fost arestat, era să crească șoareci albi. Năpârstocul acesta era neamț și totodată comunist și, în ciuda faptului că era deținut de mai bine de 10 ani, manifesta cu orice prilej un simț al umorului și un spirit inepuizabile. Era cât pe ce să piară de o pneumonie agravată de infirmitatea lui. Medicul l-a salvat sculându-se de

patru sau cinci ori pe noapte, supraveghind îngrijirile ce i se dădeau, luptând pas cu pas împotriva bolii. Celălalt i se dăruise cu o adorație fetișistă și medicul avea pentru acest hazliu sculat din mormânt un soi de tandrețe. În tensiunea morală în care trăia, cocoșatul era consolarea lui, revanșa lui. Dovada valorii lui.

XIX. Kommandourile

Din cei 100000 de deportați de la Neuengamme, mai bine de jumătate n-aveau să-și mai revadă niciodată țara.

Începând din 1942, lagărul central, principalul furnizor al șantierelor din Hanovra, Hamburg, Bremen, Minden, se pierdea în hățișul dosarelor celor 103 kommandouri ale sale. E cu neputință de redat aventura medicală a tuturor acestor șantiere, care, foarte adesea, se aseănau.

Doctorul Clément Marot^{102} și-a început viața de deportat făcând pe artificierul cu bombe americane de 500 kg neexplodate:

— După săparea unei găuri largi, ne ajungea la urechi, nu fără un mic fior, zgomotul metalic al cazmalei izbindu-se de corpul bombei. O izolam, scoțând-o din pământul care o înconjură, și, cu băgare de seamă, trebuia să-i scoatem focosul.

În decurs de o lună, jumătate din kommando a explodat o dată cu „bombele sale”. Pe urmă, Clément Marot a săpat tranșee... Medicul Revierului, Paul „danezul”, îi dădea, din când în când, câte un supliment de ciorbă și l-a întrebat dacă poate, seara, după lucru, să-l ajute la pansamente. Marot a acceptat și a fost salvat.

Pac! Kommandoul a fost dizolvat. Vlăguții în zdrențe au să sfârșească pe ici, pe colo. Marot are mai mult noroc: e numit medic al unui grup de 2000 de deportați.

Pac! În prima zi, când kapoul i-a recomandat să rețină zece bolnavi, el a primit șaizeci. Ciomăgeală în regulă și „du-te iar la săpat tranșee”! O lună mai târziu, kapoul s-a angajat în SS, iar noul „supraveghetor”, un deținut politic ceh, l-a reinstalat pe Marot în Revier. În scurt timp a reinventat deontologia specială a lagărelor.

— Spitalizam în Revier pe cei „recuperabili”. Ni se întâmpla să reținem un străin care avea șanse să se refacă și să expediem un francez condamnat să moară în zilele următoare. Era grea, anevoioasă, chinuitoare această triere, însă cu acest sistem am putut să evităm orice control în infirmerie și să „punem la adăpost”, într-o baracă dezinfectată, francezi, belgieni, olandezi. Unii au trăit astfel trei luni nici în lagăr, nici în infirmerie.

„Cap de mort”, kapoul unei colonii de salahori, omora, cu siguranță, mai mulți deținuți cu lovituri de cazma decât epuizarea sau foamea. Într-o bună zi, lupul care-i sfâșia pe deținuți s-a transformat în miel blând. „Cap de mort” era bolnav...

— Avea o leziune tuberculoasă gravă a amigdalei, cu supurație, și mă întrebam cum să-mi scap prietenii de acest degenerat. Am obținut o seringă cu un ac lung, ruginit și bont. Seringa și cele câteva fiole îmi fuseseră aduse de comandantul lagărului, SS-istul Griem. Nu aveam să știu niciodată ce conțineau fiolele. Dar comandantul, care ținea la ucigaș, alesese, fără îndoială, un medicament bun. După a doua injecție, „Cap de mort” a refuzat să continue tratamentul. Simțindu-se la cheremul meu,

îi era frică. L-am căutat pe Griem și i-am explicat că tratamentul trebuia continuat, pentru că bolnavul era contagios. „Cap de mort” a deschis gura..., din nefericire mâna îmi tremura, acul îmi tremura, l-am înțepat adânc și, scoțând acul, cred că i-am rupt o arteră...

„Cap de mort” a murit, iar lagărul a început să respire... dar slab, fără mari strigăte de bucurie, căci munca crâncenă, epuizarea, foamea, lipsa de medicamente prefăcuseră, puțin câte puțin, întregul kommando în Revier. Oamenii de-abia își trăgeau picioarele. SS-iștii nu-i puteau doborî pe toți. Himmler personal s-a hotărât să vină să vadă ce-i cu acești „trântori”.

— Era pe la jumătatea lui decembrie 1944. A trebuit să-i prezint bolnavii unul câte unul, în pas de gimnastică. Inventam diagnostice, neputând să știu ce boală avea fiecare.

Himmler n-a scos nici un cuvânt. Săptămâna următoare, cei mai grav bolnavi erau îndreptați spre Neuengamme, ceilalți spre Husum și Meppen. La Meppen, medicul SS inventase un mijloc infailibil pentru descoperirea falșilor bolnavi. Instalase deasupra unei bălți late și adânci o scândură îngustă. Bolnavii trebuiau să o traverseze păstrându-și echilibrul. Cei care cădeau erau bolnavi cu „adevărat”. Toată lumea cădea. El râdea. Toată lumea râdea.

— Măine dimineață începem din nou.

Braunschweigul trebuia să aibă și el lagărul lui de concentrare. Doar era nevoie de muncitori pentru uzinele de automobile Büsing. Și de ce să nu se construiască lagărul chiar în centru, în inima orașului? Aviatorii aliați, care bombardau aglomerațiile de imobile, aveau să se uite de două ori înainte de a-și lansa bombele dacă vor ști că se instalează, un lagăr în Piața Eliberării, între gară și *Kommandatur*. Și ei vor ști acest lucru. E sigur! Ei știu tot!

Zis și făcut. Doctorul Georges Salan^{103} a fost numit medic al noului kommando, care ținea de Neuengamme.

— Starea sanitară a kommandoului era la fel de proastă ca și la sfârșitul anului trecut. Camarazii neatinși de edem erau o excepție, iar infecțiile cutanate făceau ravagii înspăimântătoare. Nici nu se mai încerca curățirea păduchilor, deveniți stăpâni absoluți. În infirmeria mea veneau să moară cei cu dizenterie și cu flegmoane și nu puteam nici măcar să-i amăgesc, pentru că nu mai aveam nici medicamente, nici materiale de pansat. Aveam câțiva nenorociți de evrei purtători de uriașe colecții purulente, pe care nimic nu putea izbuti să le stăvilească. Adevărați bureți de puroi. Mureau lent, zi cu zi, bucățică cu bucățică. O adevărată putreziciune, din a cărei cauză odăița noastră supraîncărcată duhnea. Trebuie să fi trăit în acea atmosferă pentru a înțelege că moartea unora dintre ei era așteptată de toți ca o eliberare.

Am asistat azi-dimineață la un eveniment

extraordinar, o întâmplare pe care n-aș fi crezut-o dacă n-aș fi fost martor la ea. Aveam printre bolnavii mei un preot rus cunoscut în tot kommandoul. Complet vlăguit de inaniție, a murit azi dis-de-dimineată. Am fost informat de Pasternak^{104}, care se ocupa de el în mod deosebit. A fost luat de pe pat și întins pe jos, în mijlocul infirmeriei, unde am constatat că era, într-adevăr, mort. Atunci, Pasternak mi-a spus: „Am chef să-i fac o injecție intracardiacă cu cardiazol”. I-am răspuns: „Dacă te amuză...”

I-a făcut injecția.

Și, spre stupefacția noastră, l-am văzut pe popă revenind la viață și începând să vorbească. Într-o germană întretăiată de ezitări și de tăceri, dar pe deplin inteligibilă, ne-a spus că o să moară, ne-a vorbit de soția și de fiica lui, rămase singure undeva în nesfârșita Rusie și, într-un limbaj ermetic, ne-a prezis „sfârșitul apropiat al haosului”. A rămas întins pe jos; corpul lui lung și descărnat bara încăperea în toată lățimea ei. Avea obraji scofâlciți, iar privirea i se pierdea în fundul orbitelor, îngrozitor de adânci; vorbele-i erau lente, grave, solemne. Noi, toți cei care-l ascultam, eram cumplit de emoționați. L-am așezat din nou pe patul lui, pe care, fără să mai scoată un cuvânt, a murit pentru a doua oară peste câteva ceasuri. Pasternak n-a mai avut curajul să-i facă o nouă injecție. La ce bun? Tot trebuia să moară...

— Câți copii ai?

— Opt, domnule.

— Păcat și cu atât mai rău pentru dumneata.

Ofițerul neamț din serviciul de securitate i-a arătat camionul acoperit cu prelată care staționa în fața clinicii. Paul Lohéac, chirurg la Gourin, nu se îndoia în acea dimineață de 24 mai 1944 că se îmbarca pentru o foarte lungă călătorie. Paul Lohéac operase, la începutul lunii, pe „Job Mitralieră”, șeful maquisului din Munții Negri, rănit de o patrulă germană...

Zi de zi, lună de lună n-a fost decât un „număr matricol-salahor” la Neuengamme, istovindu-și puterile în diferite kommandouri și devenind, în cele din urmă, aproape un „musulman” la închisoarea centrală din Hamburg, unde erau îngrămădiți deportații însărcinați să curețe orașul de dărâmături după bombardamentele aliate. Paul Lohéac a fost numit al doilea medic al închisorii atunci când credea că nu mai are decât câteva zile de trăit.

Kapoul Revierului, Fritz Meincke, era un fost măcelar, condamnat la 18 luni închisoare pentru tăiere clandestină. Judecătorii îi dăduseră să aleagă între haina de deținut și uniforma SS. Prefera lagărul de concentrare, unde putea să-și exercite nepedepsit vechile talente. Nu trebuia să dea socoteală decât lui Fritz, Rapportführerul cel mustăcios:

— Seara^{105}, își lipea pe frumoasa podoabă a buzei superioare, pentru a nu-i tulbura rânduiala în timpul nopții, o șuviță de piele menținută pe după urechi cu două șireturi. L-am zărit de mai multe ori

împopoțonat astfel, și această cochetărie la un asemenea personaj, de altfel cărunt de-a binelea, era extrem de caraghioasă. Nevasta lui venea după-amiaza să tricoteze lângă dânsul, în birou, și această trăsătură, în ciuda a ceea ce știam despre cei care îmbină sentimentalismul dulceag cu cea mai cumplită cruzime, a sfârșit prin a ne convinge că, deși ursuz, era un om blajin. Era, la urma-urmelor, un sergent din Wehrmacht pe care funcția ce o avea în lagărul de concentrare îl obliga să poarte uniforma, fără să aibă bestialitatea unui SS-ist.

Dar, înainte de a-și amenaja domeniul, cei doi medici francezi, Casse și Lohéac, au trebuit să-și elimine principalul adversar: infirmierul G.

— Ne pune la îndoială competența, avea pretenția să ne dea ordine și să ne controleze diagnosticele, examina după noi cadavrele și, negând verdictul nostru, anunța public că bolnavul nu murise. Lovea în devotamentul și conștiința noastră profesională, debitând minciuni sfruntate, acuzându-ne față de SS-iști că i-am lăsat pe oameni să moară fără îngrijire. A găsit prilejul nimerit să pretindă, în fața pansamentelor de hârtie murdărite și pătrunse în câteva ore de secrețiile abundente ale flegmoanelor, că aceste pansamente nu fuseseră înlocuite de mai multe zile. Nemții ne controlau cu neîncredere fișele, care erau ținute la zi cu o grijă meticuloasă... În acest timp, G., crezând că i se permitea orice, se scula târziu, fura pâine, chefuia cu deținuții kapo, îmbătându-se în fiecare seară. A jefuit farmacia de puținele medicamente pe care le conținea ca să le

schimbe pe pâine, alcool sau țigări. Degeaba păstra Casse, cu mare grijă, cheile dulapului unde credeam că sunt la adăpost, alături de toxicele sacrosancte, prețioasele vitamine și „dextrapurul”^{106}, căci G. a făcut rost de un șperaclu, continuând să fure ostentativ, în fața mea, cu o mutră sfidătoare; lipsa de măsură avea să-l piardă, și noi așteptam momentul. Într-o zi a intrat în salonul mare, unde Casse își făcea vizita, însoțit de kapo, și a anunțat față de Fritz, care a rămas cu gura căscată, că, de aci înainte, colegul său, V., afectat pe nedrept umilelor sarcini de infirmier la pansamente, în ciuda înaltelor lui cunoștințe medicale, va examina bolnavii în aceeași calitate ca și noi, prin rotație, o dată la trei zile.

Fritz n-a tolerat această încălcare a autorității lui. O anchetă rapidă făcută de Mustață a dus la descoperirea șperaclului. G. a primit sarcina să se ocupe de dezbrăcarea cadavrelor înainte de depunerea lor la morgă.

Revierul închisorii, cu îngrămădeala, cu murdăria lui respingătoare, cu bunăvoințele și selecționările din cadrul lui, semăna cu toate infirmeriile lagărelor de deportare. Din 1200 de deținuți, 300 erau bolnavi sau muribunzi... Munca în kommandouri uza repede.

— Notez, în primul rând, frecvența bolilor de piele și ale țesutului celular subcutanat. Nici nu putea fi altfel, date fiind condițiile de igienă în care trăiau

deținuții.

Rufele nu se schimbau, firește, niciodată; celulele n-aveau lumină și se poate imagina cu ușurință îmbulzeala la singurul robinet, atunci când, din când în când, curgea apa. Săpun nu exista. Totuși, într-o zi, SS-iștii au hotărât să-i „învețe ce e curățenia” pe bolnavii aceia „jegoși”.

Toți cei spitalizați în Revier au trebuit să meargă la duș, chiar dacă erau grav bolnavi, iar cei care păreau că se opun ordinului sau întârziiau prea mult erau ciomăgiți zdravăn. Am obținut cu mare greutate ca muribunzii să fie lăsați pe loc. Cât despre ceilalți, au trebuit să se dezbrace fiecare în celulă, să parcurgă coridoarele complet goi, să aștepte îndelung la ușă, în rotonda neîncălzită, și să se întoarcă la îmbrăcare dârdâind de frig și cu trupurile șiroind de apă. De fiecare dată, la spălător, în rotondă sau pe scări mureau oameni, iar alții mureau seara sau a doua zi. Era prea târziu să se mai ocupe de curățenie și ar fi fost mai bine ca acei nenorociți să fie lăsați să moară cu jegul pe dâșii decât să fie supuși acelei ultime torturi. Dar n-avea importanță! Nemții erau foarte mândri de această parodie de igienă.

Medicii erau întotdeauna foarte ocupați încă de la deșteptare:

— Trebuia deschisă sala de pansamente pentru a-i primi pe cei grav bolnavi sau pe răniți. Pe urmă, când erau chemate primele grupuri pentru plecarea la muncă, coboram în rotondă^{107}, la parter, spre a examina, eventual, pe cei care se declarau bolnavi, incapabili de muncă și să hotărâm, dacă era cazul,

primirea lor la infirmerie. Când toată lumea era plecată, începea vizita celor spitalizați. Casse se ocupa de salonul mare, de un grup de celule, de îngrijirea deținuților kapo și a nemților. Eu aveam în sarcină sala de pansamente, unde, ajutat de Vasili, îmi petreceam dimineața îngrijind plăgile și deschizând flegmoanele. După-amiază mă duceam să-i văd pe toți bolnavii din celule. Către ora 17 se servea ciorba și apoi o gustare, singurul moment de destindere. Peste puțin avea loc întoarcerea kommandourilor de la muncă, și noi trebuia să fim de față pentru a-i primi pe morți și pe muribunzi. În sfârșit, după ce li se servea masa celor întorși de la muncă, începea consultația externă: schimbarea pansamentelor, examinarea bolnavilor, internarea în Revier. Aceasta dura cel puțin până la ora 21, când puteam să ne ducem să ne culcăm, fiecare pe salteaua noastră.

Dar Paul Lohéac era, înainte de toate, chirurg:

— Utilajul meu chirurgical se reducea la un bisturiu, foarfeci și câteva pense. Când trebuia făcută o operație, eram siliți să recurgem la Spaldingstrasse^{108}, unde Couineau luase cele câteva instrumente de care dispuneam. O dată a venit chiar el să facă intervenția; alteori îmi trimitea materialul, care-i era înapoiat după folosire. Sterilizarea se făcea exclusiv prin fierberea într-o gamelă. Nu existau mănuși, nici câmpuri operatorii; doar câteva comprese rare, care erau și ele puse la fiert. Sala de operație era localul în care tratam de-a lungul întregii zile antraxuri și flegmoane. Se vede astfel cât

de limitată era activitatea mea chirurgicală. Cu toate acestea, am operat câteva peritonite, mulțumindu-mă, de altfel, să drenez fundul de sac al lui Douglas, căci experiența îmi arătase rapid absența oricărei leziuni viscerale. Era vorba de peritonite pure, ajungându-se la epifenomenul supurațiilor multiple. Nici unul dintre bolnavi nu s-a vindecat și, cu toate acestea, am crezut o vreme că voi putea să salvez pe un tânăr belgian numit Dapier, a cărui peritonită, evoluând, se transformase, cu încetul, într-un abces voluminos al fundului de sac al lui Douglas, pe care l-am deschis, în cele din urmă, pe cale rectală. Înviat, dacă se poate spune așa, prin această intervenție, operatul meu a început îndată să mănânce cu lăcomie, iar kapoul Fritz, pe care-l apucase mila, îi aducea suplimente ca să-l remonteze. A fost o greșeală fatală, căci în câteva zile această realimentare bruscă a provocat o revenire brutală a peritonitei, antrenând rapid moartea.

De fiecare dată când trebuia să fac o operație, autoritățile închisorii veneau să asiste, în special SS-istul Lorenz și cei doi kapo-August și Fritz. Acesta dovedea mare interes pentru chirurgie. Era, cred, în acest interes și puțină curiozitate bolnăvicioasă.

Am văzut că Paul Lohéac primise instrumentele chirurgicale din mâna doctorului Couineau, fost subsecretar de stat la Ministerul Sănătății Publice. Surghiunit într-un grup care lucra la terasamente, a auzit într-o seară doi SS-iști strigând:

— Avem nevoie de un chirurg bun!

— Eu sunt un chirurg bun.

— Vino cu noi!

Cei doi SS-iști l-au condus pe chirurg la Revier, i-au dat, să mănânce, l-au pus să facă un duș, i-au adus haine noi și pantofi comozi.

— Acum, hai.

S-au urcat toți trei în mașină. Au pătruns dincolo de sârma ghimpată a unui lagăr mic.

— A fost rănită o femeie. Aici e un lagăr de femei.

Rănita era o deținută kapo. Își prinsese mâna într-un angrenaj și și-o strivise într-un chip îngrozitor.

— Trebuie să-i amputez trei degete.

— Poți să operezi?

— Da.

— Foarte bine, ți s-au pregătit instrumentele.

Doctorul Couineau a avut impresia că gardiana era amanta unuia dintre cei doi SS-iști. Pentru el, intervenția era ușoară... și știa că viața lui depindea de rezultatul operației.

— Avem chiar și cocaină.

Totul s-a desfășurat cu bine. Bolnava s-a deșteptat, mulțumindu-i chirurgului:

— N-am simțit nimic.

SS-iștii, entuziasmați, au jurat atunci că „profesorul” nu va continua să lucreze ca ceilalți deportați și că se vor ocupa de el.

S-au ținut de cuvânt. În cursul săptămânii următoare, Couineau a devenit efectiv chirurgul mai

multor kommandouri.

Paul Lohéac a ajuns din nou în Spaldingstrasse, în imobilul distrus care „adăpostește” kommandoul central, principalul kommando din Hamburg.

— Deportații erau repartizați, în medie câte 300, în șase mari barăci. Plecați dimineța la muncă, ei nu se întorceau decât seara... Revierul număra 600 de bolnavi, adică mai mult de o treime din efectivul total. Numărul morților era dezastruos: în decembrie a depășit 300.

Decorul, sinistru, era, de fapt, cel obișnuit. Medicii evadau uneori din el pentru a îngriji deportați pe alte șantiere ale orașului sau chiar în stradă, la locul vreunui accident:

— 1 martie 1945... În ziua aceea bântuia o furtună violentă. Atunci s-a întâmplat o nenorocire: o bucată enormă de zid de înălțimea a șase etaje – ruină obișnuită în orașul Hamburg – s-a prăbușit peste un tramvai cu remorcă, plin cu deportate care se întorceau de la muncă.

Primii salvatori au scos din vagoanele literalmente turtite 16 cadavre și 74 de rănite. În Revierul lagărului de femei au fost adunați toți medicii din detașamentul lui Paul Lohéac.

— Rănile se împărțeau în două categorii: leziuni ale capului și diverse fracturi. Tabla tramvaiului provocase un mare număr de scalpări și de răni ale feței, uneori foarte întinse, pornind de la tâmplă, secționând nasul, buzele și ajungând până la gât.

Rănilor erau foarte impresionante la vedere și, în fața acelor nenorocite desfigurate astfel, SS-iștii bărbați și femei păreau cuprinși de o oarecare milă. După curățire, am cusut plăgile cu un ac de croitorie și cu ață obișnuită. Rezultatul estetic imediat și foarte bun i-a făcut pe nemți să se extazieze și să laude cu satisfacție exagerată marea măiestrie a chirurgiei franceze...

Realizarea era într-adevăr remarcabilă, dacă se ține seama de împrejurările în care fuseseră efectuate operațiile și de materialul folosit pentru suturi.

— Leziunile osoase puneau alte probleme: lipsa de ghips ne obliga să ne mulțumim cu aparataje improvizate, cu atele de doamne-ajută.

În zilele următoare, medicii au obținut ghips, însă vreo cincisprezece deportate, prea grav rănite, au murit... Toate celelalte au fost salvate.

Nu mă mai scoteau din *Herr Professor*...

În cele din urmă, Paul Lohéac s-a întors la Revierul kommandoului din Spaldingstrasse:

— A trebuit să fac mare chirurgie în ziua în care un rus înfometat, ieșit din rând pentru a lua o sfeclă, a căpătat de la gardianul disciplinat un glonte răzbunător. Pacientul a fost adus scăldat în sânge. Glonte, tras de la distanță mică, intrase prin fesă și ieșise prin burtă, făcând ravagii în organele abdominale. Intestinul, care ieșise prin plaga căscată, prezenta rupturi multiple, iar inventarierea cavității peritoneale rezerva alte surprize.

Ore în șir, cu răbdare, cu meticulozitate, Paul Lohéac a manevrat cu mâinile goale, cu un, simplu ac

de croitorie și cu ață de cusut. Deportatul a sucombat pe masă, dar din cauza șocului, nu a peritonitei.

O dată cu venirea iernii au apărut niște bolnavi ciudați: „răciții”. Nu puteau nici să se încălzească, nici să se trezească. Erau în hibernare.

— Camarazii îi aduceau în sala de pansamente... Pe banca pe care erau așezați, nu cădeau, ci se țineau țepeni și „înțepați”, imobili și absenți. Nici o mișcare nu arăta că în aceste ființe, ca niște statui, exista viață. Măinile li se odihneau, inerte și încremenite, pe pulpe. Obrazul era liniștit și sculptural, fără nici o tresărire, fără cea mai mică contracție musculară într-o regiune de obicei atât de mobilă; nici o clipire a pleoapelor nu acoperea ochii ficși, ce păreau ieșiți din orbite... Puteai să-i observi cinci și chiar zece minute fără să vezi o mișcare, o singură manifestare de viață, și totuși erau vii, pentru că, din când în când, o lentă, foarte lentă contracție a pleoapelor, o foarte ușoară mișcare a degetelor indica o rămășiță de viață în aceste statui omenești. Câteodată, unii din ei își veneau puțin în fire după o jumătate de oră de ședere în sala noastră încălzită și-i vedeam căutând în buzunar, cu gesturi de o încetineală excesivă, mai întâi o țigară, apoi chibrituri și aprinzând-o cu multă greutate. Capul le rămânea fix și privirea încremenită. Ansamblul acțiunii cerea, în loc de câteva secunde, cel puțin cinci minute. Trăgeau un fum sau cel mult două, căci țigara se consuma aproape în întregime în lungile intervale, iar la sfârșit

își ardeau degetele fără să pară a băga de seamă. Observarea atentă a acestor bolnavi arăta, în afară de o răcire accentuată și generalizată a corpului, o respirație extrem de încetinită și de slabă. Pulsul era liniștit și destul de puternic, dar de o încetineală impresionantă...

Când îi interogam pe bolnavi, cerându-le informațiile necesare pentru internarea în Revier – numele, vârsta, naționalitatea, numărul matricol –, nu răspundeau la nici o întrebare. Dacă aveam răbdare să insistăm, și auzeam deodată, când nu ne mai așteptam să obținem ceva de la ei, enunțându-și încet, cu voce scăzută și monotonă, numele, răspunzând astfel la prima întrebare. Pe urmă, la interval de 5 sau 10 minute, răspundeau la toate întrebările noastre în ordinea în care le fuseseră adresate. Așadar, auzeau și înțelegeau; inteligența le rămăsese intactă, numai că gândirea lor funcționa cu aceeași încetineală ca și influxul nervos și sângele în vase, dar fără interferențe și fără întunecări.

Deportatul care prezenta acest sindrom era iremediabil pierdut și sucomba chiar în noaptea aceea sau a doua zi, după o fază de comă completă.

Ultimele zile... Fortărețele zburătoare se năpusteau asupra Hamburgului. Ruinele curgeau pe canale. Și speranța. Și teama, de asemenea. SS-iștii își îndesau arhivele în sobe. Flăcările mistuiau dosarele infirmeriilor, în timp ce personalul „superior” se îndopa, se umfla, se ghiftuia, pe socoteala

deportaților și a bolnavilor înfometați, din coletele Crucii Roșii daneze. O dată cu evacuării din lagărele din Răsărit – Auschwitz și Sachsenhausen – sosea și tifosul. Lovea fără deosebire, atacând în special pe „cei ce încercau să amăgească moartea”, adică pe medici și infirmieri. N-a scăpat nici Lohéac, care a îndurat evacuarea lagărului copleșit de febră: 40,6° înainte de a descoperi sârmele ghimpate de la Sand-Bostel.

XX. Protecție „specială”

Von Eiken ridică capul.

— Da, l-am cunoscut bine pe tatăl dumneavoastră.

Jacques Sourdille întreprinsese acea călătorie la Stockholm numai pentru a se întâlni cu celebrul profesor german și, mai ales, pentru a-i mulțumi. Dar în acea zi, la trei ani de la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, simțea că „protectorul” lui refuza mulțumirile. Era pentru prima oară de la zdrobirea Reichului că von Eiken părăsea Berlinul spre a asista la un congres internațional de otorinolaringologie.

— Am venit în mod special la această reuniune pentru a vă mulțumi. Fără intervenția dumneavoastră, aș fi murit...

Profesorul nu-l lăasă să termine.

— N-ai pentru ce. N-ai pentru ce. Să nu mai vorbim despre asta.

— Dar aș fi vrut...

— Să nu mai vorbim despre asta, vă rog. Iertați-mă. Pe curând, sper.

Jacques Sourdille nu avea să-l mai revadă niciodată pe fostul medic al lui Hitler dinainte de război, cel care îl operase în 1935 pe viitorul „stăpân al lumii” de o tumoare la gât^{109}.

Jacques Sourdille fusese arestat în mai 1944 pentru participare la Rezistență. Student în medicină,

abia împlinise 21 de ani. Cât timp avea el să reziste în acel kommando din Hamburg, unde murea, în fiecare lună, jumătate din efectiv?... Da, asta era! Trebuia să facă în așa fel încât să reușească să trimită o scrisoare la Facultatea de medicină din Berlin. Profesorul von Eiken, care îl cunoscuse bine pe tatăl său, putea, fără îndoială, să intervină. Își încheia scrisoarea cerându-i destinatarului să înștiințeze Crucea Roșie internațională. Un muncitor liber pe care-l întâlnea uneori pe șantier a acceptat să expedieze plicul. Au trecut șase săptămâni. Studentul în medicină a mai scris o scrisoare:

— Grăbiți-vă, nu mai e timp de așteptat, murim cu toții...

Într-o dimineață a fost chemat:

— Gestapoul vrea să te interogheze.

Civilul era antipatic, dar se străduia să zâmbească.

— Sunteți fiul lui Maurice Sourdille...

Interogatoriu lung, amănunțit, dar „corect”; anchetatorul se adresa cu „domnule – vă rog – mulțumesc”. Răsuca între degete prima scrisoare a deportatului. Deodată Sourdille și-a dat seama că Gestapoul cedase, că avea, poate, să accepte un schimb... Funcționarul acesta, model de gândire conformistă, se transformase pe-ncetul, în timpul interogatoriului, într-un brav comisar de poliție. El a fost cel care a vorbit despre intervenția suedeză... Un schimb? Nu, nu era cu putință. O anumită tradiție de familie, dezgustul, sentimentul unui soi de impunitate provizorie l-au determinat să răspundă

atunci când agentul Gestapoului l-a întrebat, în cele din urmă:

— Domnule Sourdille, ce doriți de la noi?

— Nu vă cer libertatea, cu toate că presupun că aveți puterea să mi-o acordați. Aici mor mulți oameni fiindcă nu există destul personal ca să-i îngrijească. Sunt student în medicină. Aș vrea să lucrez la Revier.

— Dar bineînțeles, domnule.

Fără îndoială că neamțul și-a zis: „Ce tâmpit!”

Și Jacques Sourdille a devenit infirmier la Revierul kommandoului. „Ucenic” al infirmeriei, însărcinat să curețe pardoseala cât era ziua de lungă. A subtilizat mai întâi medicamente, pe care le dădea deportaților occidentali „lipsiți” de îngrijire, izbutind, până la urmă, să întredeschidă ușile Revierului pentru deportații disprețuiți de stăpânii lagărului. A fost cea de-a doua mare victorie a lui. Prima, e necesar s-o subliniem, o dobândise asupra lui însuși... la 21 de ani.

XXI. Mutilare voluntară

— Uitați-vă, arde uzina!

— La țanc!

Duminică, 14 ianuarie 1945, uzinele Hermann Göring din Wattenstedt erau complet distruse de aviația britanică.

— Și-au ales bine ziua: duminica, când nu lucrează nimeni.

— Halal de noi! Nu mai fabricăm obuze!

Deportații se sărutau, râdeau, se felicitau. Un cetățean al Grațioasei Sale Maiestăți era purtat în triumf.

Toți acei oameni, supuși până atunci regimului obișnuit de muncă din lagăr, erau, cu toată oboseala, foamea și fărădelegile, privilegiați. Avuseseră până atunci norocul să muncească în ateliere încălzite, însă de data aceasta se schimba totul. SS-iștii voiau să curețe terenul și să reconstruiască uzina:

— Sculați^{110} între orele 3 și 4 dimineața, alungați din barăci și adunați la locul de apel, așteptam în ploaie și ninsoare ca SS-iștii să ne preia și să ne ducă la muncă, către ora 6. Stăteam lipiți unul de altul, spate în spate, ca să ne încălzim puțin, cu capul plecat. Ploaia ni se prelingea de-a lungul șirei spinării, răspândindu-se apoi în dreptul cingătorii, pentru a se scurge de-a lungul unui picior sau al celuilalt. Urma după aceea munca până noaptea, sub o ploaie de lovituri, prin noroiul înghețat, cu o întrerupere de o jumătate de oră pentru a înghiți

ciorba de napi. Cu acest regim, dizenteria făcea ravagii; în general, urma moartea din cauza lipsei de îngrijire.

Nu mică mi-a fost groaza când, într-o dimineață, mi-am dat seama că apa care-mi picura în josul pantalonului era amestecată cu excremente. Un camarad mi-a spus că aveam șanse să scap numai dacă eram primit la Revier, cu condiția însă să fiu rănit, căci cei cu „pântecăraie” erau prea numeroși. Am luat atunci hotărârea să-mi retez degetul mare de la piciorul stâng. În aceeași seară, aproape de terminarea lucrului, am luat o tablă groasă, am țintit și am lăsat-o să cadă cu toată greutatea pe degetul mare. Din nefericire, degetul nu s-a desprins, ci continua să se țină de câteva fâșii de carne. Mi-am făcut la gleznă o legătură cu un fir de telefon și, sprijinit de camarazi, m-am întors în lagăr, pe jos, cu convoiul. Cum am ajuns, m-am prezentat la Revier, în fața căruia era o coadă interminabilă de bolnavi. Când mi-a venit rândul,, m-am prezentat SS-istului care îndeplinea funcția de „medic de gardă”. După ce s-a uitat la rană, mi-a ars o palmă și, cu un picior în fund, m-a aruncat pe ușă afară. A doua zi am plecat din nou la muncă, iar seara m-am prezentat iar la Revier cu piciorul umflat serios. Sufeream enorm din cauza rănii, pentru că degetul îmi era imobilizat în sabot. După ce m-a examinat, SS-istul mi-a tras iar o palmă, răcnind: „sabotaj”; am aflat după aceea că nu eram primul care se prezenta cu o asemenea rană. Am încasat în tăcere și am fost primit. Îmi amintesc de o încăpere cu o masă și, într-un colț, un picior

proaspăt tăiat. Un deţinut chirurg^{111} cu un şorţ de cauciuc roşu mi-a spus să mă întind pe masă şi a dispărut o clipă, ceea ce i-a dat posibilitatea unui infirmier spaniol să-mi întindă un chiştoc. Am tras câteva fumuri, ceea ce, în starea de slăbiciune în care mă aflam, a avut proprietatea să-mi dea o stare de euforie, dacă o pot numi aşa! L-am văzut apoi pe chirurg apropiindu-se. Eram, fără îndoială, inconştient, pentru că, atunci când mi-am venit în fire, eram alături de alţi camarazi, cu ciotul acoperit de o alifie neagră şi cu o faşă de hârtie. Infirmierii mi-au oprit dizenteria cu câteva pastile, iar nişte camarazi îmi trimiseră din afară cărbune de lemn, pe care-l mestecam cât era ziua de mare.

XXII. Sand-Bostel

După ce a vizitat șantierelor kommandourilor de la Neuengamme, Himmler a luat hotărârea să facă loc în Reviere. „Musulmanii” și cei grav răniți erau aduși în lagărul central, care nu-i putea însă primi pe toți. Ce era de făcut? La 8 aprilie 1945 au fost aleși 4000 de bolnavi pentru a fi evacuați la „sanatoriul” de la Bergen-Belsen.

Întâlnindu-l pe farmacistul Henri Joannon, profesorul Florence îi spune:

— E moarte sigură încă înainte de sfârșitul călătoriei. Adu-ți aminte de ce ți-am spus despre lagărele de odihnă. Nu te văd bine.

Un alt deportat se apropie:

— S-a dat ordin de distrugere a documentelor celor ce pleacă; suntem condamnați cu toții la moarte.

Fortier, un breton, se lasă în genunchi:

— Știu, știu, Doamne, că nu vei îngădui. Crucea noastră a fost și așa prea grea...

— Îmbarcarea!

O sută de fiecare vagon. Înghesuiala de nedescris a unor trupuri chinuite... Vaiete, strigăte, urlete de agonie.

Toată duminica, trenul aleargă.

Luni nu mai e apă. Noaptea, trenul stopează la câțiva kilometri de Bergen. Un SS-ist strigă:

— Englezii au eliberat Bergenul!

Un subofițer îi ordonă să tacă din gură.

Mărți: Henri Joannon se apropie de un vagon:

— Sunt numeroși morți. Printre aceștia mai mulți *geschossen*, împușcați. Din ce motiv? Nu știu. Dar au fost omorâți de la distanță foarte mică. Toți au capul sfărâmat, căci în cap s-a ținut de fiecare dată. De asemenea, toți morții au o mână, uneori amândouă complet zdrobite: reacție instinctivă a tuturor acestor nenorociți, care, în momentul morții, și-au pus mâna dinaintea obrazului, ca și când acest gest ar fi putut să-i apere de gloanțe. Se aflau acolo morți din cauza bolii sau împușcați în mijlocul camarazilor lor. Aceștia, insensibili la sânge sau la fecalele care mânjeau vagonul, nu visau decât să bea ceva. Cei mai zdraveni dintre ei se certau pentru o bucată de pâine, de margarină, pentru mărunțișurile și pâină și pentru hainele morților.

Miercuri: așteptare. Cornu, Marot, Joannon, un olandez, doi belgieni reușesc să umple câteva gamele la locomotivă. Mecanicul oprea robinetul imediat ce umplea un recipient și aștepta sosirea altui medic ca să continue golirea rezervorului. Acest mecanic necunoscut, imediat înțeleșese situația disperată a muribunzilor. După-amiază, un detașament german a săpat o groapă în mijlocul unui pâlci de pini. Două sute de cadavre. Morți, pierduți pentru totdeauna undeva de-a lungul unei căi ferate.

Joi dimineața pornim spre Oranienburg. Trenul aleargă nebunește până la prânz. Opre.

— Oranienburgul este amenințat. Stângămprejur!

Morți. Morți, morți.

Vineri: a opta zi de post. O nouă groapă comună.
Sâmbătă: plecarea. Un soldat spune:

— Vă duceți la Sand-Bostel și acolo o să-i așteptați pe americani.

Nimeni nu crede. Nimeni nu zâmbește. Morți. Morți, morți.

În vagonul doctorului Gariggou d'Aurillac, doi ruși desprind câteva scânduri, sar din tren și dispar. Un gardian spune:

— Aplecați-vă ca să văd unde e gaura.

Deținuții se apleacă.

— Ridicați-vă!

Se ridică.

SS-istui trage în direcția găurii. Încarcă din nou. Trage... Cinci morți și doi răniți. Belgianul e cel mai serios atins: brațul drept zdrobit deasupra cotului. Henri Joannon îl îngrijește:

— I-am făcut o atelă din bucăți de lemn adunate de pe lângă șinele de cale ferată și un pansament de hârtie.

Către^{112} ora 2 noaptea, trenul s-a oprit în apropierea unei mici gări de țară. Am fost informat, tot de soldații de la vagonul meu, că Sand-Bostel era un lagăr de prizonieri de război situat la aproximativ 8 km de acolo. O parte a acestui lagăr era neocupată. Aceasta era destinația. Cum numai câțiva dintre noi erau în stare să facă drumul pe jos, ceilalți urmau să fie duși în vagonetele unui decovil condus de prizonieri. Și atunci s-a desfășurat scena cea mai cumplită și, în același timp, cea mai neașteptată din întreaga noastră captivitate, bogată, totuși, în emoții.

S-au deschis vagoanele ca să coboare camarazii noștri. Gardienilor li s-a înfățișat un spectacol înspăimântător: oameni pe jumătate goi, mânjiți de sânge și de murdării de toate soiurile, o defilare de spectre cu priviri rătăcite. Toți acești oameni abia mergeau. Câțiva civili care erau de față s-au întors cu spatele. Dar aceasta nu era încă nimic. În vagoane se mai aflau oameni care nu mai puteau merge deloc și pe care i-am dat jos noi, dar mai ales morți. Erau aproape 700, pe care echipe speciale îi aruncau, claie peste grămadă, pe pietrișul căii ferate. Toate acele trupuri erau goale. Și nu pot să uit grămezile acelea de cadavre, de corpuri descărnate, rămase încremenite în pozițiile neverosimile ale ultimelor convulsii. Toți oribil mânjiți. Toți cu fețele, cu ochii și gura larg deschise și încremenite într-un rictus înspăimântător. Nu, nu pot uita cărucioarele în care niște slavi, supravegheați îndeaproape de SS-iști, aruncau cadavrele pentru a le duce la groapa comună. Cadavrele? Dacă ar fi fost numai atât! Împreună cu prietenul meu Brickman, un medic olandez mort de tifos la o lună după aceea, îi urmăream pe morții astfel încărcăți, încercând să recunoaștem pe vreunul. Și din acele cărucioare lugubre am scos unul, doi, trei și până la urmă patru nenorociți care nu apucaseră să moară. Erau să fie îngropați de vii. Tot ce am putut face a fost să-i ducem la gară și să-i punem în mijlocul curții pe niște paie, pe care, în acea seară ce se apropia de sfârșit, în care totul renăștea, în care noi înșine ne recăpătăm speranța, ei aveau să-și termine agonia.

Cât despre ceilalți, cei care mai rezistau, toți acei răniți, toți acei bolnavi, toți acei muribunzi, soarta le fusese stabilită. *Los*, repede, în vagoanele decovilului. Vagonetele, făcute pentru cărat nisip, erau de formă triunghiulară, asemenea unui cort răsturnat, spre a putea fi descărcate mai ușor. În ele erau aruncați claie peste grămadă toți cei pe care moartea nu-i voise. Primii azvârlți, incapabili să se țină pe picioare, au alunecat la fund. „Tot una”. Ceilalți erau încărcăți deasupra, fără să se țină seama de răni. Îmi amintesc de un om care avea un picior rupt; îl așezasem cum putusem. SS-iștii au trecut după noi; în vagonet mai puteau fi băgați oameni. Și peste nenorocitul care a alunecat au mai fost încărcăți, înghesuiți alții, fără nici o grijă pentru durerea lui. Odată umplute, vagoanele prezentau imaginea unei piramide de trupuri din care apăreau ici-colo niște picioare, niște brațe, câte un cap. Așa a mers trenul până la lagăr! Acolo, vagoanele au fost răsturnate pentru descărcare, iar pe nisipul pe care au fost aruncați, o serie de oameni, incapabili să se miște, așteptau să venim să-i ridicăm, alții mureau.

Doctorul Clément Marot a fost și el „debarcat” la fel, fără nicio cruțare. Medicii s-au strâns la un loc:

Ce-o fi cu baraca de colo?

— E goală.

— Să cercetăm lagărul, să vedem dacă nu putem găsi ceva paturi ori bănci.

Prizonierii de război, care ocupau o parte izolată a lagărului Sand-Bostel, se înghesuiau de-a lungul sârmei ghimpate.

- De unde veniți?
- Ticăloșii! Ce de morți! În ce hal sunteți!
- O să plătească ei!
- Cei din Toulouse, vreți niște lapte concentrat?
- Cei din Paris, pe aici.
- Cei din Marsilia...

Se găsesc printre noi deportați originari din fiecare din aceste orașe. Îi apucă plânsul. Prind din zbor conserve, pâine, ciocolată.

— Medici? Duceți-vă la doctorii noștri, au ceva medicamente.

Încăierare pentru „delicatese”, încăierare pentru medicamente.

Marot și Cornu, asistați de farmacistul Joannon și de profesorul Prenant, operau, pe o bancă, pe primul lor client: belgianul cu brațul sfărâmat.

— Se numea Gilboux. Stârnise admirația tuturor, inclusiv a SS-iștilor. Nu se plânsese niciodată. Mi se dăduseră ceva medicamente, puțin dezinfectant, însă nici un instrument de tăiat, de despicat... și trebuia neapărat să amputez, pentru a evita o infecție ascendentă.

Clément Marot a scos din buzunar o lamă veche de bărbierit, cam ciupită. A fixat-o de o scândurică:

— E Gillette. O să reziste. O să doară. N-avem anestezic.

— Dă-i drumul, doctore. Am încredere în dumneata.

— Gata?

Lama pătrunde în carne... Pentru ligaturi, bucăți de sfoară găsite într-un colț al blocului și muiate în

rivanol.

Peste patru zile, prizonierii de război au aruncat pe deasupra sârmei ghimpate un ferăstrău pentru amputare. Clément Marot a corectat „treaba”. Gilboux era salvat. Echipa chirurgicală franceză avea să execute la Sand-Bostel 24 de amputări și să reușească sute de „salvări” dificile.

Soseau alte transporturi. Alți morți, alți bolnavi, alți „executați”, alți medici asemenea lui Paul Lohéac.

— Noaptea de 18 spre 19 aprilie 1945 îmi va rămâne în memorie ca o noapte de groază, la care nu mă pot gândi fără un fior de spaimă și mă întreb și acum prin ce minune am scăpat din acel bloc.

Un kapo ne împingea spre ușa întredeschisă. Loviturile de ciomag zoreau spre deschizătura îngustă valul tumultuos al celor ce trebuiau să intre și care dădeau din coate cu osârdie. Striviți în învâlmășeală, înaintam cu greu de-a lungul coridorului, în care întunericul total nu-ți îngăduia nici măcar să-ți ghicești vecinii. Înaintam pas cu pas, cu ideea simplistă în minte că vom găsi un mindir pe care să ne întindem puțin picioarele frânte și trupurile cocoșate. Din spate se împingeau mereu alții. Înghesuiala ajunsese la culme. Era cu neputință să mai faci o mișcare. Ușile s-au închis la loc, iar zgomotul zăvorului îți lua parcă orice gând de scăpare. Orice mișcare înainte sau înapoi era, prin forța lucrurilor, imposibilă. Ochii, obișnuiți acum cu întunericul, începeau să deosebească vag arhitectura interioară a barăcii. Din coridorul unde ne aflam, o

ușă deschisă dădea spre o sală mare, ai cărei numeroși ocupanți, așezați pe jos, înghesuiți unii într-alții în șiruri compacte, se rânduiseră pentru noapte. Trebuia să ne resemnăm în fața evidenței: blocul fusese gol și nu avea nici un pat. Suprapopularea era atât de totală, încât era imposibil să te întinzi pe podea. Nici vorbă nu putea fi de a intra în sala cea mare, unde toate locurile disponibile erau ocupate. În coridor, unde cu greu îți puteai păstra echilibrul stând în picioare, nici nu putea să-ți treacă prin minte să te așezi. Capul mi se învârtea de oboseală și din cauza temperaturii și aș fi căzut dacă umerii nu mi-ar fi fost proptiți de cei ai vecinilor...

În scurt timp a început să se producă agitație.

Un corp întins alături de mine mi s-a părut rece și nemișcat. I-am reperat mâna fără puls; nu încăpea nici o îndoială: era un mort. Nefericitul avea să mă primească cu mai multă îngăduință decât cei vii. Târându-mă cu mișcări lente, am reușit să mă degajez puțin câte puțin. Când m-am așezat pe pieptul mortului, greutatea mea i-a golit toracele într-un horcăit prelung, a cărui rezonanță sinistră m-a înfiorat. Eram întins peste el, sigur că nu va spune nimic. În acel moment de acalmie m-a cuprins toropeala, căci eram în a șaptea zi de evoluție a tifosului. Nevoia normală de somn, după oboseala celor 24 de ore precedente, era sporită de simptomatologia proprie bolii, a cărei caracteristică e somnolența. Cu toate acestea, nu voiam nici în ruptul capului să dorm.

Acalmia s-a dovedit de scurtă durată; noi agitații m-au silit să părăsesc treptat-treptat mortul, a cărui ospitalitate frățească mă odihnisese o clipă. Am dat peste un alt grup, de data aceasta de muribunzi, a căror respirație dificilă era agravată de greutatea mea. Horcăiturile lor înăbușite urcau spre mine ca o mustrare, însă nu mă puteam mișca în acea încălceală de trupuri și în întunericul care făcea imposibilă orice recunoaștere. Le ceream iertare pentru această agravare, cu totul involuntară, a suferințelor lor. Deodată, o mână s-a prăvălit peste mine, înăbușindu-mă. O examinare rapidă, pe dibuite, mi-a permis să recunosc un mort care-și pierduse echilibrul. Adunându-mi ultimele puteri, am aruncat cadavrul în altă parte, spre a mă degaja, fără să mă mai întreb dacă avea să fie mai bine primit aiurea. Picioarele, imobilizate de doi oameni întinși pe ele, începeau să mă doară. Ceasurile se scurgeau cu o încetineală care le făcea interminabile.

Țipetele, încăierările, horcăiturile au constituit nota dominantă a groaznicei atmosfere a acelei nopți înspăimântătoare. Am salutat ca pe o victorie primele sclipiri ale zorilor, care anunțau sfârșitul apropiat al luptei și-mi îngăduiau să controlez exactitatea tuturor deducțiilor făcute pe întuneric.

Atunci când, în cele din urmă, ușa s-a deschis, permițând evacuarea barăcii, m-am îndreptat spre ieșire năuc, împleticindu-mă. Echipa de curățenie se și afla la lucru. *Tod Kommando* nu șoma. Doi oameni îi apucau pe morți de încheieturile mâinilor, îi târau cu toată viteza pe coridor și îi aruncau grămadă

afară... Bilanț al nopții tragice, cadavrele, vreo treizeci la număr, se adunau treptat. Am avut însă bucuria să revăd trăind camarazi buni, a căror soartă mă neliniștea în cel mai înalt grad. Aveau o înfățișare pământie; fiecare își avusese partea lui de spaimă și crezuse că-i sunase ceasul. Dar ce importanță mai avea, din moment ce toată lumea era ocolo!

Și ce importanță mai puteau să aibă zilele ce aveau să urmeze în acel sălaș al morții care devenise Sand-Bostel! Febra anihila reflexele, voința, iar pentru Paul Lohéac și prietenii lui bolnavi de tifos orele se scurgeau într-o ultimă stare de inconștiență, în timp ce alături, acolo, afară, în fața ușii, atât de departe... deportații înfometați se năpusteau asupra cadavrelor.

Alții, cu pieptul gol, cu gura uscată, tremurând, dar plini de hotărâre, luau cu asalt rezervele de alimente ale SS-iștilor. Mitralierele trăgeau din răspuțuri. 300 de morți.

În cele din urmă, SS-iștii au plecat. Au plecat. Plecat. Plecat. În sfârșit! Wehrmachtul le-a permis prizonierilor de război din *Stalag*-ul vecin să se ocupe de deportați. Lor le datorează vindecarea, viața, libertatea Paul Lohéac și deportații de la Sand-Bostel.

XXIII. Paranteza de la Wittlich

De-a lungul șoselei care duce la Trier, un zid alb, sinuos, înalt nu izbutește să ascundă clădirile masive ale închisorii din Wittlich.

În diferitele secții ale penitenciarului erau izolați, în timpul celui de-al doilea război mondial, deținuții veniți de la alte închisori sau lagăre de concentrare, pentru a fi judecați și condamnați. În principiu, nu trebuiau să aștepte decât câteva zile... înainte de a face cunoștință cu cuțitul ghilotinei sau cu camera de gazare. Dar dosarele se adunau grămezi la grefele tribunalelor și „cazurile” așteptau luni de-a rândul, uneori chiar doi ani.

Închisoarea din Wittlich, unde doctorii Normand și Chauvenet au practicat^{113} vreme îndelungată, a rămas pentru supraviețuitori o paranteză plăcută în viața lor de pușcăriași. Cei care răspundeau de închisoare știau să se arate, destul de des, omenoși. Pentru doctorul Normand, lucrurile s-au prezentat însă destul de prost. Un gardian a descoperit în hainele lui o hârtie de 500 de franci^{114}. La carceră! Pâine goală și apă, pe ciment, fără pătură. Normand a ieșit slăbit din această încercare și a cerut să fie consultat de medicul închisorii. S-a prezentat un medic deținut francez. Dar doctorul A... nu se gândea decât cum să-și apere locul privilegiat. El vedea în Normand un înlocuitor posibil. I-a refuzat îngrijirea medicală și l-a prezentat medicului-șef german, Hans de Saint-Paul^{115}, drept un simulant.

Normand a suportat mai întâi viața de celulă, inactivitatea, chinurile stomacului, care pot pune capăt prieteniiilor fragile.

Se distribuia ciorba. Un polonic pentru fiecare. Cei trei deținuți din celulă mâncau în tăcere și, deodată, Normand vede că cel mai vechi dintre camarazi îl fixează cu un aer amenințător:

— Ce ai?

— Există nedreptăți în închisoarea asta. Dumitale ți-a dat mai multă ciorbă decât mie.

— Asta-i acum! Am căpătat un polonic la fel de mare.

— Nu-i adevărat, dumneata ai dus lingura la gură de 32 de ori, pe când eu n-am dus-o decât de 28 de ori.

În cele din urmă, doctorul Hans de Saint-Paul l-a anunțat într-o bună zi pe medicul francez că a fost numit șef al lazaretului „Noapte și ceață”. Doctorul Chauvenet avea să-l întâlnească peste câteva săptămâni.

— Doctorul Hans de Saint-Paul putea să fi avut 55 de ani. Fruntea largă și înaltă sub un păr cărunt, lung, ușor ondulat și dat pe spate, nasul puțin cam mare, buzele bine desenate și subțiri, bărbia energică îi dădeau un aspect falnic de intelectual nordic, cu un caracter puternic. Ochii verzi aveau, în spatele ochelarilor, o expresie puțin hazlie, accentuată de obrajii grăsulii. Din când în când, pe chipul lui apărea o umbră de duritate. În realitate, doctorul Hans de Saint-Paul era un bărbat inteligent și cu un spirit critic destul de dezvoltat ca să fie antinazist și

să nu-și facă nici un fel de iluzii în privința soartei țării lui. Din anii îndelungați petrecuți în Elveția își păstrase prietenii în diverse cercuri și, dacă înțelegeam bine, îndeosebi printre evreii intelectuali, cărora le păstra întreaga lui simpatie. Era un admirator al culturii franceze și al celei engleze, pe care le cunoștea perfect. Era poate puțin timorat și judecata lui nu era întotdeauna desăvârșită. Dar, în ansamblu, trebuie să spun că a făcut mult pentru bolnavi în răstimpul celor două luni și jumătate pe care le-am petrecut la Wittlich.

Normand s-a transformat în hoț de medicamente pentru bolnavii lui. A reușit de mai multe ori să-l determine pe un gardian beat să-i deschidă dulapul de farmacie. Rezerva lui „neagră” era impresionantă, iar bolnavii francezi nu duceau lipsă de nimic, chiar atunci când nu mai rămâneau medicamente pentru nemți. Dar Normand a izbutit să facă și mai mult decât atât:

— Aranjam în așa fel încât să-i adun laolaltă pe acuzații din același proces. Traduceam actele de acuzare trimise de procurorul general al *Volksgerichtului* și îi ajutam adesea pe camarazi să-și pregătească apărarea. Uneori trebuia să pun martorii de acord între ei și să aplanez diferendele dintre dâșii. Lucrul acesta nu era întotdeauna ușor, pentru că detenția nu avea un efect pozitiv asupra sistemului nervos al tovarășilor noștri.

Bolnavii găsiseră un aliat în persoana preotului catolic al închisorii, abatele Anton Barz. Jacques Normand nu l-a uitat pe acest preot antinazist.

— Era bun cu toată lumea, însă afecțiunea lui era și mai mare pentru francezi, a căror soartă tristă, fără scrisori, fără pachete, îl înduioșa. Venea adesea să-i vadă, folosea marea influență pe care o avea asupra directorului și a gardienilor pentru a aplană diferitele întâmplări neplăcute. Câți tovarăși n-au fost scutiți de carceră mulțumită lui! Îi vizita pe bolnavi cu regularitate, le dădea toată pâinea pe care o primea. Vara aducea în fiecare zi fructe proaspete, cel puțin câte două (pere sau mere) pentru fiecare bolnav. Se ferea de gardieni și, atunci când era primejdie, ascundea totul sub pătura lui. Cu mine a fost rezervat în cursul primelor vizite. Pe urmă, încetul cu încetul, limba i s-a dezlegat. Am aflat astfel că nu făcea niciodată slujba *pro tempore belli*. Nu voia să-i ceară lui Dumnezeu distrugerea dușmanilor Germaniei. Într-o zi i-am spus: „Trei ani de ocupație e greu”. Mi-a răspuns cu un surâs ironic: „Ce să mai zicem noi, care-o suportăm de zece ani?”

Datorită lui, sărmanii noștri camarazi care mureau aveau parte de o înmormântare decentă în cimitirul din Wittlich. A obținut de la director^{116} ca fiecare cortegiu să fie însoțit de o delegație de 10 deținuți francezi. La cimitir, tatăl, mama lui, oameni de bine, reprezentau familia mortului. În cele din urmă, au început să li se alăture multe persoane și nu ezitau să strophească în public coșciugul cu apă sfințită. Am văzut chiar, în mai multe rânduri, curgând lacrimi.

În fiecare vineri era zi mare pentru doctorul Chauvenet. Hans de Saint-Paul îl lua la consultație la micul lagăr de femei dependent de închisoare:

— Eram invitat să mă bărbieresc frumos; medicul îmi împrumuta o pereche de pantofi de-ai lui pentru a-i încălța în locul saboților! Îmi periam frumosul meu costum de pușcăriaș (postav negru cu dungii late albastre și o mică bonetă roșie de pânză). Făceam un pachet cu cele trebuitoare (vată de celuloză, dezinfectant, seringi, ace, bisturie, fără să uit cutia cea mare cu clești și alte aparate destinate extracțiilor dentare) și, cu un halat alb pe braț, așteptam ora plecării.

Plecăm de la ora 15. Medicul mă însoțea până la ieșirea din închisoare și apoi ne urcam în mașina lui *Herr Direktor*. Uneori venea și soția lui. De prisos să mai spun că toate acestea erau nereglementare, mai ales dacă ținem cont de calitatea mea de N.N., și că ele au reprezentat un scurt accident, puțină lumină într-o mare beznă. Pe drum, eram uneori amestecat în conversația generală, care se purta în germană, în franceză și, adesea, cu multe citate englezești. Cum ajungeam în lagăr (la 9 km de Wittlich), trebuia să-mi pun halatul, să-mi iau materialul și să-l urmez pe medic la vizită. Ne însoțeau două gardiene nemțoaice. Franțuzoaicele munceau în barăci, în ateliere, la lucrări de croitorie. În două barăci erau trei sau patru ateliere. Acolo le vedeam la început. Pe urmă, cele care aveau nevoie de un examen mai complet erau consultate într-o sală specială, unde veneau și celelalte deținute: germane și câteva

belgiene considerate drept germane. Pretutindeni unde intram, medicul mă prezenta: „Un chirurg francez, nu vă spun numele, căci e N.N., dar un mare savant. Să se anunțe cele bolnave. Știe să scoată și dinți. Profitați!”

Totul se petrecea cu blândețe. Arestatele aveau condiții relativ bune de locuință și hrană. Aspectul lor era mai bun decât al camarazilor mei. Gardienele n-aveau o înfățișare prea feroce... M-am gândit de atunci deseori la Ravensbrück, la Buchenwald și la alte locuri unde au fost, sărmane, azvârlite ulterior... Știind că sunt francez, când ne vedeau venind spre barăcile lor sau în momentul plecării, cântau cântece patriotice. Medicul german le cunoștea bine și se mulțumea să mă privească zâmbind. Nu o dată m-am simțit emoționat.

Deținutele păreau să aparțină tuturor mediilor. Printre ele se aflau și câteva călugărițe, ce puteau fi recunoscute după un nu știu ce care le deosebea sub uniforma comună. Prin confruntarea celor spuse de ele am putut să le identific ca fiind din Meurthe-et-Moselle. Erau acolo femei de toate vârstele. Una (a murit, fără îndoială, repede), de fel din Landes, avea 73 de ani. Starea sanitară era destul de bună. Dar bietele femei, hrănite, ca și noi, cu napi, se plâneau de balonări, de gaze intestinale, mărturisind acest lucru cu o expresie nițel rușinată. Doctorul german Hans de Saint-Paul le spunea: „Asta-i hrana, doamnelor, toți suntem așa în Germania. Faceți ca noi, trageți vânturi, doamnelor, trageți vânturi”. Și sărmane, surâdeau, roșind...

XXIV. Un mic lagăr necunoscut: Radeberg

Radeberg: o curte pătrată cu latura de 30 m, două barăci scunde și destul de vaste ca să poată primi câte 70 de deținuți, dar în care se prăvăleau, în fiecare seară, aproape o mie de oameni. După Wittlich, ce schimbare pentru doctorul André Chauvenet! Aici, pentru a supraviețui, lupta se dădea cu cuțitul. O singură clipă de neatenție, și totul era sfârșit. Nu știai care – SS-iștii sau unii deținuți – erau mai periculoși. Lagărul se afla în mâna unor adevărate bande, care-i despuiau cu brutalitate pe cei izolați:

— Problema^{117} locului unde să te odihnești în timpul zilei, să te lungești sau să te chircești noaptea era de nerezolvat pentru cei prea obosiți. Chiar dacă reușeai să te aciuezi pe podeaua înspăimântător de murdară, crăpând de frig, chinuit de insecte, aceasta nu însemna că puteai să și dormi. Pe întuneric nu se auzeau decât țipete și urlete. Țipetele acelea animalice, abia articulate, nesfârșita sălbăticie de acolo îți sfâșiau și sufletul, și urechile.

Uneori se produceau încăierări, iar zgomotul loviturilor și gemetelor se prelungea la nesfârșit. Cei ce treceau nu căutau nicidecum să nu-i deranjeze pe cei de jos. Trupul îți era învinețit în fiecare clipă de loviturile de bocanci grei și saboți. Uneori, un deținut care-ți pizmuia locul te ridica și te azvârlea la câțiva metri de acolo. La capătul barăcii erau closetele, care se revărsau. Pentru a intra acolo, trebuia să pășești

printr-un strat de 7 sau 8 cm de lichid murdar, care, bineînțeles, era cărat pe podeaua pe care ne culcam... N-am văzut niciodată atâția păduchi ca la Radeberg. Orice eforturi ai fi făcut, te năpădeau din cap până-n picioare. Uneori îi vedeam pe haine valuri-valuri. Când vorbeai cu un camarad, nu rareori se întâmpla să-ți ia niscaiva păduchi care rățăceau pe o sprânceană sau pe beretă. Și în această învălmășeală, în acest vacarm, în această păduchelniță erau bolnavi, bolnavi necruțați de la nimic, neajutați de nimeni și aproape toți sortiți morții. Erau acolo vreo cincisprezece, pe paturi duble, suprapuse, culcați cel mai adesea fără nimic dedesubt, pe scânduri cu spații între ele, fără pătură, hărțuiți de cei care, încă valizi, veneau câte doi-trei, uneori mai mulți să se impună, pentru a găsi un spațiu, ca să se întindă și să doarmă, cu nădejdea, abia tăinuită, de a pune mâna pe o ciorbă, pe o bucată de pâine sau pe hainele lor în cazul când mureau în cursul nopții. Unii pândeau ultima suflare a muribunzilor pentru a putea trece la despuierea lor. În fiecare dimineață se cerceta în baracă dacă erau morți, care erau aruncați pe jos, dezbrăcați până la piele și apoi transportați la grămada de cadavre, unde erau aruncați de-a valma în murdăria closetelor.

Medicul-șef era un deportat ceh, doctorul Raidmann. A fost trimis într-un kommando cu o sută de deportați însărcinați să lucreze la curățirea ruinelor din Dresda. Oamenii din acest kommando fuseseră aleși pentru „buna” lor condiție fizică, dar cei 15 km de marș au ucis peste 50% din efectiv.

Chauvenet l-a înlocuit pe Raidmann.

— Mă aflu în cea mai proastă situație în care poate ajunge un medic. În afară de câteva zeci de comprimate de aspirină, epuizate rapid, de un stoc foarte mic și insuficient de feși de hârtie, de leucoplast, de două sau trei borcane de alifie cu ihtiol, de două sau trei pense și două bisturie ciobite, n-aveam absolut nimic pentru a-mi îngriji pacienții. Nu puteam fi opriți de la muncă și puși la pat decât bolnavii cu totul neputincioși, și nici aceasta nu-i scutea de a fi smulși din paturile lor și trimiși la cele mai grele corvezi... Astfel, un polonez cu o dizenterie gravă a fost trimis la Baustelle^{118} cu lovituri de picioare și de bătă și a murit în orele următoare. În afară de cei care aveau parte în mica infirmerie^{119} de puțină căldură și de oarecare liniște, condițiile în care se aflau ceilalți bolnavi erau literalmente de nedescris. Mortalitatea era înspăimântătoare. Îl am și azi în fața ochilor pe acel bulgar muribund pe care-l înscrisesem pe lista netransportabililor ce mi se ceruse s-o alcătuiesc. Era în preajma evacuării și, neavând nici o îndoială asupra soartei celor mai bolnavi, căutam să le asigurăm o ultimă șansă de supraviețuire celor care se mai puteau ține pe picioare, declarându-i apti pentru transport. Nu o făceam decât punându-mă de acord cu ei. Bulgarul mi-a aruncat o privire plină de o spaimă cumplită și am discutat îndelung cu câțiva dintre compatrioții lui, care, la câteva zile după aceea, pe drumul spre Buchenwald, îmi mulțumeau că alinasem, poate, moartea sărmanului băiat.

Kapoul Alex, adevărat zbir al infirmeriei, fără de care nimic nu se putea face sau desface, se îngrășa pe spinarea celorlalți.

În acel loc unde muream literalmente de foame, el îi fura pe deținuți, și mai ales pe bolnavi, într-un hal fără de hal. Însărcinat să distribuie carnea, dădea, în chip simbolic, fiecăruia o bucată de suprafața și de grosimea unghiei de la degetul arătător, ceea ce-i permitea să înghită el singur și cu o viteză uluitoare 350 până la 400 de porții. Oricât de mici ar fi fost acestea, ele reprezentau, totuși, foarte mult pentru un singur om.

În infirmerie mai exista un individ cât se poate de dezgustător, un mezelar francez, admirator pătimaș al nazismului și al metodelor lui. Fusese unul dintre primii care se angajase în Serviciul de muncă obligatorie.

— Ispășea o pedeapsă de câteva săptămâni pentru încălcarea regulilor de muncă. Înfumurarea, vanitatea lui ridicolă se manifestau mai ales prin violență și prin duritatea de pe chipul lui atunci când își croia drum cu lovituri de *Gummi* prin îmbulzeala deținuților, strigând: „*Platz! Platz!*” (Loc! Loc!).

Într-o zi, un Obersturmführer SS elegant ca un artist de cinematograf și foarte demn a intrat în infirmerie, spunându-mi că trebuie să-i îngrijesc bine pe bolnavi, să cer tot ce îmi era necesar și să alcătuiesc imediat o listă în acest sens. Singura urmare a acestui fapt a fost venirea zilnică a unui subofițer sanitar SS cu scopul de a controla și aproba diagnosticele puse de mine și de a-mi indica unele

tratamente, fără să-mi pună, evident, la îndemână cele necesare pentru ca să le aplic, ceea ce era, fără îndoială, mai bine pentru bolnavi. A trebuit să-i arăt într-o zi un biet om care avea, incontestabil, difterie. SS-istul mi-a pus la îndoială diagnosticul. După ce s-a uitat, nu fără brutalitate, în gâtul pacientului, l-a pus să deschidă gura, și-a băgat literalmente nasul înăuntru, a mirosit de mai multe ori, după care s-a întors spre mine, spunându-mi: „Nu e difterie! E tuberculoză!” M-am mărginit să-l privesc cu un aer respectuos și... plin de îndoială, ceea ce i-a zdruncinat puțin încrederea și l-a făcut să-și repete manevra. Și-a vârât nasul și mai adânc și a mirosit și mai tare, apoi s-a uitat la mine cu o mutră binevoitoare și admirativă și mi-a spus: „Corect, difterie!” Există aprobări care onorează și lecții care nu se uită, căci mărturisesc că până atunci nu cunoscusem acest mijloc de diagnosticare cu ajutorul mirosului.

XXV. Buchenwald

Topoarele celor dintâi lucrători care au defrișat pădurea de la Estterberg nu au cruțat decât un copac: pe trunchiul acestuia, aproape fără noduri, purtând șapte puternice crăci răsucite, se aflau, spune legenda, câteva meditații ale lui Goethe. În jurul acestui stejar a fost construit, în 1937, lagărul de la Buchenwald. Infirmeria a fost inaugurată un an mai târziu.

— Presupunând^{120} că primise învoire să lipsească din kommandoul lui de muncă, bolnavul trebuia să se târască printr-un noroi până la genunchi, să treacă peste trunchiuri doborâte și peste mormane de rădăcini pentru a ajunge până la barăcile infirmeriei. Singurul drum acoperit cu pietriș era rezervat medicilor și personalului SS. Când bolnavul ajungea, în sfârșit, trebuia să facă mai întâi coadă afară, pe orice vreme și să aibă încălțăminte curată. Cum nu era cu putință să fie examinați toți bolnavii și cum se găseau, de altfel, întotdeauna printre cei ce se prezentau și deținuți care nu urmăreau – lucru, de altfel, ușor de înțeles – decât să scape de muncă, un deținut zdravăn care făcea pe portarul proceda la prima selecție radicală a bolnavilor. Dacă medicul SS catadicsea să apară în cursul după-amiezii pentru a se ocupa de îngrijirea deținuților, treabă „infectă” și demnă de dispreț, el proceda la o a doua selecție, împărțind în stânga și-n dreapta palme și picioare. Numai cel care nu fugea

de bunăvoie sau care nu se lăsase alungat putea să intre, ca fiind realmente bolnav.

Zi de zi, Revierul se utila tot mai bine. Sprijinindu-se pe puternica organizație comunistă și pe indiferența binevoitoare a unui medic SS, Blies, deținuții germani au pregătit și au dus la bun sfârșit furtul, fără îndoială cel mai spectaculos, comis vreodată dincolo de rețelele de sârmă ghimpată. SS-iștii îl însărcinaseră pe deținutul german Kurt Leeser să împacheteze, în 14 lăzi mari, echipamentul complet al unei săli de operație. Acesta abia sosise de la Berlin, dar era destinat, în realitate, lagărului Mauthausen. Sala de operație a spitalului SS din Buchenwald, primită în săptămâna precedentă, era interzisă deportaților. Leeser a hotărât să păstreze pentru Revierul deținuților cele 14 lăzi. Ispășise o pedeapsă de 6 luni la buncăr pentru o chestiune uluitoare și ea. Desemnat să dezinfecete coridoarele și W.C.-urile SS-iștilor, a luat un halat de medic și a intrat zbierând în sala unde așteptau noii veniți:

— Am nevoie de trei oameni ca să mă duc să iau de la poșta din Weimar niște colete pe numele Leeser.

Aceste pachete de medicamente, expediate de niște prieteni politici, îl așteptau de două luni. Leeser, înștiințat în ajun de un funcționar civil al spitalului, punea totul în joc, adresându-se viitorilor SS-iști. Dacă unul singur ar fi pus o întrebare... Trei oameni s-au îndreptat spre ușă:

— La ordinele dumneavoastră...

Când comandantul lagărului a descoperit chestiunea, medicamentele fuseseră împărțite. Leeser,

bătut sălbatic, a fost băgat la carceră. Loviturile de *Gummi* ar fi trebuit să-l omoare... În trei săptămâni, Leiser s-a refăcut. Avea să supraviețuiască mai apoi unei bătai în cursul căreia a primit 249 de lovituri de băta, record absolut pentru toate lagărele de concentrare.

Sala de operație odată „pusă la păstrare”, Leiser le-a cerut tâmplarilor să confecționeze lăzi asemănătoare. După care, substituirea nu mai era decât un joc de copii. Eugène Kogon, secretarul medicului SS, a putut să examineze voluminosul dosar al „disparației”:

— Timp de trei ani s-a purtat corespondență între Mauthausen, Buchenwald, Serviciul tehnicii sanitare, Institutul de igienă al SS-ului din Berlin, Depozitul sanitar central și Oficiul gestiunii economice SS fără ca SS-ul să poată elucida chestiunea (la drept vorbind, deținuții avertizați și abili ajutau la menținerea neclarității, deturnând scrisori, trunchiind telegrame și făcând alte isprăvi asemănătoare). Aceasta dovedește gradul de hipertrofie la care ajunsese organizația SS, încălcările de răspunderi din cadrul său, pentru că altminteri asemenea isprăvi ale deținuților n-ar fi fost niciodată posibile. Medicului-șef SS al lagărului de la Buchenwald i s-a spus că „instrumentele și aparatele comandate au sosit cu bine”. La infirmeria deținuților, nimeni nu și-a dat osteneala să verifice exactitatea afirmației.

Primul medic francez integrat în cadrul Revierului era dermatolog. Arestat în 1942 pentru

participare la Rezistență, Jean Rousset, profesor la Facultatea de medicină din Lyon, avea să îndeplinească la Buchenwald un rol identic cu cel al doctorului Roche la Dachau:

— Îngrijirea^{121} bolnavilor era foarte inegal repartizată între deținuții kapo ai celor două Reviere: cel mare și cel mic. Primul, mult mai important, se afla sub conducerea lui Ernst Busse, fost muncitor la o fabrică de cuțite din Solingen și fost deputat comunist în Reichstag, asistat de Otto Kipp, fost ziarist comunist. Al doilea depindea de Hermann, fost muncitor cizmar. Aceste trei personaje erau adevărații stăpâni peste medicina lagărului. Puterea lor era mult mai mare decât se bănuia și pot fi crezut pe cuvânt, căci i-am văzut la treabă timp de 18 luni. Practic, se poate spune că tot ceea ce medicii din cadrul conducerii SS știau despre ce se petrecea în Revier și în lagăr reprezenta ceea ce voia să le spună Busse, și ei n-au avut niciodată un dușman mai neînduplecat.

Medicul-șef SS se numea Schiedlausky. Era din Frankfurt pe Oder. Povestea lui e revelatoare pentru avantajele unui regim totalitar. Înainte de venirea la putere a național-socialiștilor, era medic într-o mică localitate rurală. După aceea a profitat de tot ce putea să-i ofere faptul că se înscriesese în partid. Acesta i-a oferit imediat un stagiu la Berlin, în serviciul lui Sauerbrück, unde s-a specializat în chirurgie. Lipsa lui de conștiință i-a permis să se distingă ca medic al unui lagăr de femei, unde a devenit specialist în fecundarea artificială. Se știe că

femeile desemnate pentru acest gen de experiențe erau executate după ce li se provoca un avort în luna a treia sau a patra, pentru a se studia produsul concepției. La Buchenwald nu lăsa pe nimeni să se ocupe de sterilizări. Am spune că era specialist în aparatul genital. Un singur fapt oferă o imagine asupra „omeniei” lui: descoperind un copil polonez de trei ani și patru luni pe care deținuții, din milă, îl aranjaseră la *Effekt-Kammer* drept curier, a cerut, în noiembrie 1944, pe un frig de -27° , să fie repartizat de îndată la Holzhof, deci la muncă în aer liber, și cazat într-unul din corturile lui Zelt Lager. Motivarea a fost că într-un bun kommando nu trebuie să existe evrei. Întreaga semnificație a acestei hotărâri nu poate fi înțeleasă decât dacă arătăm că el însuși era tatăl a șase copii mici.

Medicul secundar se numea Rogue. Dat fiind că era extrem de tânăr, prezența lui într-un lagăr de deținuți și nu pe front nu se explica decât prin existența unei familii cu o poziție solidă în cadrul regimului. Nu se distingea prin nimic, în afară de interesul foarte viu pentru pozele pornografice. Remarcând, cu prilejul examinării celor sosiți cu un transport, un tatuaj mai mult decât deocheat, a cerut imediat un desenator ca să i-l copieze. Spre nenorocul lui, se afla acolo un pictor francez. Desenul plăcând, cel care l-a făcut a devenit unul din cei mai nefericiți muncitori ai lagărului: înarmat de asupritorul lui cu un bilet permanent de *Schonung* și cu hârtie și creioane, trebuia să deseneze, cât era ziua de lungă, într-un gen care-l atrăgea foarte puțin. Nu

puteai să-l întâlnești fără să nu-ți cerșească o ciorbă. Venind într-o zi cu bicicleta la Revier, Rogue a întors capul ca să se uite la câteva noi pensionare de la casa de toleranță și a căzut, fracturându-și ambele oase ale antebrăului drept. Deținuții au ridicat pistolul, bicicleta și pe rănit. Transportat la *Ope I*, acesta a trimis după medicii francezi, în fața cărora s-a pierdut cu firea, plângând și chemând-o pe „mama”. Spectacol pe care nu eram dispuși să-l uităm, noi, care înduraserăm torturile Gestapoului fără să scoatem o vorbă.

Subofițerul felcer Wilhelm avea o poveste foarte simplă, pe care o relata cu plăcere: om în vârstă, leneș, intrase în SS ca să nu facă nimic. Deținuții care conduceau Revierul îi cumpăraseră de multă vreme îngăduința cu alcool și cu mâncare. Ne-a părăsit în ultima zi dinaintea eliberării, la ordinul dat prin difuzoare: „Toți SS-iștii afară din lagăr!” Părea sincer nefericit. Pentru el, frumoasele timpuri se sfârșiseră.

Alți medici SS n-au rămas acolo decât câteva săptămâni. Unul dintre ei, căpitanul SS Hofer, hotărât să uite că era SS-ist, a răsturnat din temelii regulamentele Revierului chiar de la sosire. Trei zile mai târziu venea la Buchenwald colonelul Lolling, medicul-șef al tuturor lagărelor de concentrare. Hofer l-a primit în poziție de drepti cu aceste cuvinte:

— Sunt gata să-mi asum funcțiile de prim medic al lagărului și vă asigur că numărul deceselor va scădea la minimum, ceea ce a și început.

Colonelul a răcnit:

— Tocmai pentru acest motiv nu veți deveni

primul medic al lagărului.

— În acest caz, cer să fiu trimis la o unitate de campanie.

Chiar a doua zi, Hofer își făcea bagajul pentru a pleca pe frontul rusesc. Un alt medic SS, Binder, a îndrăznit să afișeze „reacții omenеști”. Doctorul Guy Fric^{122} era alături de el în ziua debarcării unui transport de evrei înfometați. Scheletele se repezără să lingă pământul... Zăriseră deportați transportând un cazan cu ciorbă. La fiecare pas, cădeau picături. Cu limba pământie, evreii merseră pe urmele zemei de sfeclă furajeră.

— Bieții oameni, a murmurat Binder.

Lui Guy Fric, repartizat ca infirmier la Revierul chirurgical, nu i s-a permis niciodată să opereze. Era nevoit să asiste impasibil la „elanurile” chirurgicale ale unui tânăr, despre care SS-iștii spuneau:

— Taie bine!

Doctorul Fric era uneori însărcinat să dezinfecteze îmbrăcămintea celor din Revier. Deportatul german Karl Bondorf, stăpânul etuvelor, se exprima desăvârșit în argou:

— Ei, da! E normal. Am fost în Legiune.

— Și eu.

În ajunul eliberării, Karl s-a apropiat de Fric cu un pachetel sub braț:

— Ține, ascunde-l.

— Ce-i înăuntru?

— O salopetă de fochist.

— Ce să fac cu ea?

— Pentru un fost membru al Legiunii, nu ești

destul de isteț. Lagărul va fi evacuat. Ai să-ți pui salopeta sub haina de deținut și la prima ocazie...

— De ce faci asta? Tu ești neamț, eu sunt francez. Tu ești comunist, eu nu.

— Suntem amândoi membri ai Legiunii.

— Dumneata ești medic francez. Tuturor francezilor le place dezordinea. Nouă, germanilor, ne place ordinea, ne plac statisticile... Ne vei ajuta să ținem statistici referitoare la cauzele deceselor.

Henri Lignerat^{123}, repartizat la blocul de autopsii, a stricat obiceiurile, convins fiind că diploma lui de medic legal va fi folosită cât se poate de bine de stăpânii pragmatici. Chiar din prima zi de prezență la „laboratorul foarte primitiv” al blocului 2 a înțeles:

— Acolo era necesară o știință limitată la timp și la moment. Nu ne găseam acolo decât pentru a acoperi activitățile criminale ale SS-iștilor. Anumite „morți” erau îngăduite, altele nu. La noi nu se vorbea niciodată de spânzurare, de asfixiere, de moarte toxică sau prin glonte... Autopsia nu trebuia decât să confirme fișa întocmită la Revier.

Înainte, sala de disecție fusese condusă de un fost... brutar pe nume Stöckel. Proxenet și homosexual, fusese trimis la Buchenwald pentru vina de a fi corupt, între două cuptoare de cornuri, pe fiul unui cunoscut constructor de automobile. La începuturile existenței lagărului, Stöckel se ocupa și cu dezinfectarea noilor sosiți. Jocul lui consta în a-i

îmbăia pe deportați într-o cadă cu acid fenic. Crimele comise i-au atras condamnarea la moarte de către un tribunal ilegal al deținuților. După execuție, interimatul autopsiilor l-a asigurat un dulgher.

Lignerat lucra alături de un alt medic deportat: Hamburger din Rotterdam. Aveau ca asistenți trei profesori (științe, biologie... muzică!) și un preot ceh. Personalul inferior era alcătuit din doi sârbi. Pentru întreaga echipă, lucrul cel mai important era să reușească, în acel loc, supravegheat în permanență de SS-iști, să întocmească documente veridice asupra cauzelor morții deportaților. Trebuia, prin urmare, completată fișa falsă pe care o cerea administrația lagărului și, în același timp, întocmită pe ascuns cea „adevărată”, care avea să constituie, în ziua eliberării, dovada crimelor comise.

Lignerat și prietenii lui au izbutit să realizeze cu regularitate această performanță. „Dubletele corectate” se îngrămădeau sub pardoseala blocului. Toți erau conștienți că descoperirea acestei bombe, deasupra căreia practicau zilnic zece până la cincizeci de autopsii, ar fi avut ca urmare condamnarea lor imediată la moarte. La 11 aprilie 1945, plutonierul SS Wilhelm, însărcinat cu supravegherea blocului 2, a aliniat în fața lui pe medicii legiști și personalul laboratorului. Mai erau câteva ceasuri până la eliberare și lagărul nu trăia decât cu această speranță. Wilhelm l-a întrebat pe Lignerat:

— Știi cum poate fi ucis un om fără să rămână urme?

Lignerat șovăie... Bineînțeles că știe, dar...

— Nu! Nu știu!

Plutonierul i-a interogat pe ceilalți deportați.

— Nu!

— Nu!

Wilhelm a surâs:

— Ei bine, eu știu și am să vă spun și vouă. E de ajuns să injectezi puțin aer în bulbul rahidian.

După care a ținut enervat:

— Asta am să vă fac eu vouă dacă nu-mi dați copiile buletinelor de autopsie...

Lignerat și prietenii lui nu s-au clintit.

— Ei?

Din nou nici o reacție.

— Bine! Închideți-i. În orice caz, știu eu unde să le găsesc.

Echipa sălii de autopsie a fost „uitată” într-o mică încăpere baricadată până la eliberarea lagărului, însă dubletele buletinelor n-au fost găsite niciodată.

Personalul medical „superior” al Buchenwaldului, recrutat în prima perioadă de existență a Revierului, nu avea, bineînțeles, nici un fel de studii de medicină. Helmuth, chirurgul-șef, ...era zidar; asistentul lui fusese arestat la vârsta de 17 ani; alți „medici” nu-și ascundeau vechile profesii: Victor, marinar; Müller, muncitor metalurgist; Heinrich, ziarist; Nicolas, vânzător ambulant etc.

— Unii^{124}, destul de rari, din păcate, știau că

nu știu și nu doreau decât să urmeze sfaturile autorizate; așa era, de exemplu, cazul șefului nostru de la *Aussere Ambulanz*, Robert Müller, care se străduia să fie corect și nu se ridica niciodată împotriva unui aviz medical. Nu i se putea reproșa decât că îi plăcea prea mult să mânuiască bisturiul și trecea prea ușor la smulgerea unghiilor. Dar nu toți erau ca el. Eram stânjeniți de sectari, idioți, fără să mai vorbim de bucătar, care pretindea că hotărârile lui medicale erau de inspirație divină, sau de jocheul care-și descoperise o vocație chirurgicală. Câți imbecili siniștri! Așa era șeful salonului 11, care, din spirit de dreptate, voia să dea tuturor bolnavilor același medicament și care refuza, din anticlericalism, să respecte dispoziția ca deportații să fie deștepți mai târziu în ziua de Paști, singura dată pe an când se întâmpla acest lucru. Șeful salonului 24 refuza medicamentele chimice și voia să trateze totul cu plante. Rareori prostia omenească a putut să-și dea frâu liber ca în Revierul de la Buchenwald... și de aiurea, pentru că toate lagărele semănau între ele.

Cu asemenea cadre, mizând pe prietenii, era destul de ușor pentru impostori să intre în Revier. Așa era acel sârb pe care l-a cunoscut bine Jean Rousset:

— Când a venit la *Innere Ambulanz*, i-a întrebat pe prietenii noștri frații Penez din Montfermeil, care tocmai stabiliseră un diagnostic de difterie: „Cum se stabilește diagnosticul?” Și la răspunsul: „Printr-un examen microscopic”, a replicat: „Prin urmare, i se bagă un microscop în gură?” A doua zi a întrebat:

„Ficatul e în dreapta?” Povestea aceasta este, bineînțeles, una dintr-o mie. Întâmplările de felul ăsta nu ne rețineau atenția nouă, medicilor adevărați, decât atât cât ține un surâs.

Trebuie să spun că infirmierii și medicii erau recrutați de kapo, conducerea SS dezinteresându-se sau renunțând la acest lucru, căci își dădea seama că, și în acest caz, nu putea face ce voia. Evident, oamenii care nu sunt tehnicieni, dar care dețin, totuși, o funcție sunt tentați să-și asigure mai curând admiratori decât cenzori. Astfel, ei preferau să recruteze pe oricine, numai un medic adevărat nu. Kapoul Revierului, vorbindu-ne într-o zi, când încercam să-l determinăm să numească un compatriot, ne-a declarat: „Nu te întreb dacă e medic, puțin îmi pasă. Mi-e destul să-mi spui că are nevoie să fie numit ca să-și scape pielea. Meseria o s-o învețe pe urmă”. Cu o asemenea stare de spirit, este surprinzător că medicii adevărați și-au exercitat, totuși, profesiunea în Revier. Opinia politică era o garanție mai solidă decât știința pentru acordarea avizului *dignus intrare*. Aceasta a permis unor impostori francezi, repede demascați și izgoniți, să se strecoare pentru o clipă printre noi. Dar, chiar descoperiți, nu era întotdeauna ușor să fie expulzați dacă deținuții kapo aveau o slăbiciune pentru ei. Pretindeau că aveau să se formeze din punct de vedere tehnic. De asemenea, era inutil să fie împiedicați să desemneze, în posturi în care nu puteau rezista, oameni aparținând altor naționalități.

Ceea ce e de mirare acum, în perspectiva

timpului, este că, în condițiile unei asemenea stări de spirit, medicii adevărați au putut să-și exercite meseria în Revierul lagărului. La drept vorbind, noi eram acolo mai mult tolerați decât doriți. Celor care, asemenea nouă, s-au menținut până la sfârșit le-au trebuit o infinită răbdare și multă diplomatie pentru a suporta jignirile și a se strecura printre capcanele de tot felul. Nu ne susținea decât ideea că eram folositori tovarășilor noștri. Nu toți cei care au fost repartizați ca medici au avut norocul nostru; în special, spre sfârșitul războiului, din septembrie 1944 până la eliberare, medicii germani arestați, în special cei din Renania, nu și-au făcut decât o scurtă apariție în serviciile de specialitate. Nici unul nu s-a bucurat de bunăvoința stăpânilor noștri, care le reproșau – și, trebuie să recunoaștem, cu oarecare temei – că înșelaseră prea multă vreme regimul. La sosirea noastră în lagăr, un chirurg ceh din Praga, doctorul Hom, conducea cu autoritate și competență *Ope I* și consultațiile externe la *Ope II*. Un alt medic, tot din Praga, doctorul Matušek, ginecolog, era medic-șef al sălilor de spitalizare. Alți doi specialiști, cehi și aceștia, asigurau serviciile de oftalmologie și de otorinolaringologie. Noi am fost considerați și clasați drept specialiști în dermato-venerologie. Atunci când medicul șef SS îi chema pe „specialiști” pentru vreo comunicare, ne duceam toți cinci în biroul lui. Nu ne-a dat niciodată decât ordine privind hârțogăria administrativă; nu ne amintim să fi primit o singură indicație de ordin medical... și, cu atât mai puțin, cu caracter umanitar. Medicii cehi aveau toți studii

superioare. Deținuți de șapte ani, suportau cu seninătate încercările soartei. Patrioți înflăcărați, erau animați de o ură neîmblânzită împotriva naziștilor, ură pe care camarazii noștri francezi nu reușiseră s-o descopere sub aparenta lor supunere...

Jean Rousset a încetat să mai fie singurul francez din Revier atunci când doctorului Brau din La Ferté-sous-Jouarre i s-a încredințat conducerea serviciului de radiografie. Amândoi aveau să-i „promoveze” pe noii sosiți francezi în diferite servicii sanitare. Printre noii promovați se afla și profesorul Charles Richet.

— După^{125} cinci săptămâni simțeam cum mă topesc de la o zi la alta. Dar am fost trimis, datorită profesorului Rousset, salvatorul atâtor francezi, și doctorului Hom din Praga, ca medic în spitalul din lagărul cel mic. „Începuturile mele medicale” au fost însă puțin încurajatoare. La două săptămâni de la venirea mea, unul din confrăți mi-a semnalat, în blocul în care mă aflam, un bolnav care nu putea îi spitalizat din lipsă de locuri și care era pe cale să moară (edem subacut al plămânului). I-am scos sânge. Greșeală gravă. Faptul că nu sucombuse din cauza edemului pulmonar nu prezenta interes. Într-adevăr, a doua zi a venit în bloc un medic deținut, de rasă și naționalitate neprecise, prezentându-se drept profesor al unei foarte vestite universități, dintr-o foarte mare țară și însărcinat cu supravegherea medicală a anumitor blocuri. Acest medic, care, de altfel, era ceea ce în psihiatrie se cheamă un

ciclotimic, mândru de autoritatea și de funcția lui, m-a trimis în fața unei instanțe speciale de judecată, ceea ce, recunosc, mi-a dat câteva momente de emoție. Aداug, pentru a fi sincer, că acest om, care era în termeni foarte buni cu autoritățile SS, folosea puterea pe care o avea când spre a face bine, când spre a face rău, după cum îi venea lui. În noul meu serviciu, am fost relativ fericit. Kapoul spitalului era un anume Hermann, un comunist german integru, leal, inteligent, activ și bun, deși nu era lipsit de unele defecte. A salvat, ca și secretarul său, Alfred Ott, care era un om desăvârșit, viața a numeroși francezi. Mi s-a încredințat un mic serviciu de 100 de bolnavi (scarlatină și erizipel), iar apoi, după ce m-am restabilit complet, am condus unul mai important. La urma-urmei, îmi exercitam meseria...

Dar puteam noi să îngrijim bolnavii? Aveam medicamente? La început, cantitatea era îndestulătoare. Serviciul nostru de farmacie, condus de unul de-ai noștri, „împrumuta” un număr însemnat de medicamente de la spitalul SS, mult mai bine aprovizionat decât al nostru și care, de altfel, nu a aflat niciodată acest lucru. Mai târziu, am avut mult mai puține. Atunci n-am mai putut trata cu sulfamide sau digitală decât cazurile „medii”. Nici oamenilor care trebuiau să moară, nici celor care trebuiau să se vindece nu le dădeam medicamente din cauza rarității lor. Aceasta era realitatea. Ni se dăduse ordin să nu dăm nici un medicament evreilor. Ne mărgineam să nu le înscriem pe foile de temperatură și de observație. În felul acesta, toată lumea era

mulțumită. Spitalul cel mare și cel mic erau insuficiente. Din cauza lipsei de locuri, foarte mulți bolnavi rămâneau în blocuri. Medicii blocurilor erau mult mai slab aprovizionați decât noi. Aveam, în total, patru medicamente: aspirină, tanin, caolină și cărbune. Firește, mulți bolnavi mureau. Nici nu putea fi altfel. Mai târziu s-au deschis alte infirmerii. O aripă a blocului 48, blocul 61. Blocul 61 era sinistru...

Acest faimos „61” fusese înființat la sfârșitul anului 1944... Lagărul avea 80000 de deportați. Trebuiau îngrămădiți undeva muribunzii, invalizii:

— O baracă^{126} de lemn în forma unui dreptunghi prelung. Pe fiecare latură mare, paturi suprapuse pe patru etaje, cu cel mult 50 cm între fiecare etaj. Cuști pentru iepuri de casă, în care nu puteai sta decât lungit și nu puteai pătrunde decât chircindu-te, croindu-ți drum cu picioarele și capul înainte. În pragul blocului 61 aștepta marele șef Willy, un condamnat politic german care tocmai fusese promovat infirmier, *Sanitär*. Willy era nebun.

Erau acolo, în fața ușii, desculți, în zdrențe, cu spinările încovoiate sub ploaia mărunță și rece. Aveau febră. Tremurau. Voiau să intre în baracă, să se refugieze acolo. Willy bara ușa. „Dezbrăcați-vă afară”. Iată-i goi. Apa le aluneca pe pielea fleșcăită și gălbejită. Willy le spunea să se apropie unul câte unul. El nu accepta în blocul lui decât oameni curați. Din această cauză, proceda la o inspecție atentă: „Apleacă-te! Desfă bucle! Membrul la control! Lasă-ți hainele pe jos!” La spălător trebuiau să se stropească

cu apă rece din cap până-n picioare sau, uzi, să-și pună o cămașă de noapte ale cărei poale fuseseră tăiate de unul din proprietarii precedenți, așa că ajungea, în general, până pe la mijlocul burții. Astfel îmbrăcați, Willy îi alinia și le atribuia locuri în cotețe. Deținuții se îngrămădeau repede, foarte repede, pentru că Willy îi activa. Cu un ac de seringă în mâna dreaptă, cu un băț în stânga, îi împunea sau plesnea, după fantezie. O împunsătură de ac sau o lovitură de băț pentru fiecare întârziat. Willy nu era o brută, ci un nebun. Dar alături de acest nebun, sub ordinele lui, se afla... un medic, iar medicul era francez. Îl îmbrobodea pe nebun, izbutea cel mai adesea să-l convingă, să-l potolească. Fără o clipă de răgaz, consulta, unul câte unul, pe toți deținuții din bloc. Le împărțea celor mai bolnavi rarele leacuri pe care, Dumnezeu știe cum, putuse să le procure. Pe ceilalți îi îmbărbăta. Numai privirea lui, atât de pură, de deschisă, era o mângâiere. Simpla lui prezență te pune la adăpost, era o adevărată oază.

Medicul francez se numea Daniel Bouchet; primar la Saint-Loup-sur-Thouet, intrase în Rezistență la începutul anului 1941. Supravegheat în mod deosebit de nemți după ce-i trimisese guvernului de la Vichy demisia sa din funcția de primar, reușise să reziste, fără prea multe neplăceri, până în decembrie 1943. Arestat pe când se întorcea de la o parașutare, fusese condamnat la moarte și trimis la Buchenwald^{127}.

Dizentericii din blocul 61 erau scoși din cotețul lor și duși într-o altă baracă, 43. Conducerea lagărului îi considera pe „căcăcioși” recuperabili. Daniel Bouchet și-a urmat bolnavii în noul lor „spital”.

— Când trecea medicul SS pentru vizită, dimineața, toți stăteau nemișcați în culcușurile lor, destinate celor grav bolnavi. Numai că aproape toți erau de mult vindecați; împuținarea hranei a pus capăt indigestiilor. Ziua se scurgea jucând șah, dame, bridge; cărțile de joc desenate de jucători abia dacă erau ascunse, cu toată pedeapsa, care era de 20 de lovituri de curea. Se organizau mici conferințe, la care asista medicul. Doi profesori de la Collège de France vorbeau despre orientalistică și despre socialism. Profesori de la Sorbona și de la École Normale Supérieure se ocupau de subiecte științifice și literare. Aveau loc și discuții artistice. În jurul conferențiarului, pe cușetele alăturate, se aliniau coapse descărnate, atât de descărnate, încât, uneori, dimineața, proprietarii lor nu se mai trezeau. În jur, ceilalți continuau să trăiască și să moară ca pușcăriașii. Într-o seară, în timpul apelului, în careul cel mare a fost spânzurat un deportat polonez; dizentericii au rămas tăcuți. Ei nu au asistat la dramă. Dar din culcușurile lor i-au văzut prin fereastră pe cei care au asistat. Aceștia, aliniați și nemișcați, priveau, cum li se ordonase, drept în fața lor spânzurătoarea, condamnatul – pe spânzurat. Tăcere grea, întreruptă brusc de un vals executat de fanfara lagărului; era sfârșitul apelului, întoarcerea în

blocuri a acestei mulțimi sleite.

Dar medicului SS i s-a părut că blocul 43 semăna mult prea mult cu un sanatoriu... Bolnavii păreau fericiți că erau bolnavi. S-a răzbunat pe Daniel Bouchet, izgonindu-l fără menajamente.

— De-ndată^{128} ce s-a aflat, dizentericii au redactat o scrisoare de recunoștință medicului lor, îngerului lor păzitor. În seara aceea n-au avut loc conferințe. Dar unul dintre profesorii de la Collège de France, îmbrăcat în cămașa ce-i venea până la buric, un sărman trup descărn timer, i-a citit medicului adresa, exprimându-i recunoștința unanimă. La Buchenwald, totul era grotesc și sublim totodată.

Medicul cel nou, un ceh, fu obligat să facă un control. Rând pe rând, dizentericii se opreau în fața lui. La fiecare examen scria: „*Normal! Ganz normal!*” Perfect normal. În jumătate de oră, medicul SS i-a expulzat pe dizenterici, care s-au întors la lagărul cel mic, la 61, transformat în bloc de invalizi și convalescenți. Oaza se evaporase.

Iar blocul 61 a devenit infernul Buchenwaldului. Nici un „invalid” nu trebuia să supraviețuiască. Noii responsabili au fost selecționați de SS-iști în consecință.

— Am^{129} avut norocul să fiu pus într-un colț rezervat din acest bloc, denumit oficial și pompos *Vorzugskojen* (cabine privilegiate). În boxa aceea aveam efectiv privilegiul de a poseda două păături și de a căpăta mai multă mâncare, dar, în rest, viața noastră era identică cu a celorlalți, care zăceau, mai înghesuiți decât noi, în boxele alăturate. „Spitalizații”

din blocul 61 se recrutau aproape exclusiv dintre noii veniți din Silezia Superioară, clasați sumar în dizenterici, tuberculoși, slăbiți. Personalul blocului mi se părea alcătuit, cu rare excepții, din personaje brutale, lipsite de scrupule, într-un cuvânt niște criminali. În fiecare dimineață avea loc o sinistră parodie de asistență chirurgicală. Un deținut, ucenic de măcelărie după câte mi se spusese, cel poreclit de Crémieux și de mine „infirmierul cu ochi de faianță”, se erijase în chirurg. Se deda la cele mai neomenești acte împotriva deținuților, ca, spre exemplu, ablația fără nici o anestezie a membrelor degerate, incizarea unor plăgi mari fără nici o cunoaștere a tehnicii necesare. Cu toate acestea, bieții nenorociți făceau coadă pentru a fi operați de acest apucat, care-și exercita „profesia” pe o masă de consultație în mijlocul blocului.

Oameni ca Rousset, Brau, Bouchet, Richet... a cunoscut mulți Buchenwaldul. Medici, medici adevărați, erau 67 în ziua eliberării. Cei mai mulți au fost minunați. Cei ce l-au cunoscut, de exemplu, pe Felix Escudier^{130} în diferite kommandouri ale lagărului nu-l vor uita niciodată. A luptat atât de mult ca să-i fie primiți bolnavii în Revier (chirurgul Elmelick, însărcinat cu primirile, îi era complice), ca să le procure medicamente, ciorbe suplimentare, încât SS-iștii, excedați de „acest trimis al providenței”, de acest „salvator în orice împrejurări”, l-au trimis la muncă. Dar ce-i păsa lui Escudier!

Medicii în funcție îi dădeau medicamente și el se ducea să-și viziteze „clienții” la domiciliu. Un alt „Saint-Bernard” era David Gomez, fost medic al Statului-major central al generalului Rojo, refugiat la Saint Giron după victoria lui Franco, arestat pentru participare la Rezistență. La Buchenwald n-a fost acceptat niciodată ca medic, însă numeroși deportați, pe care i-a îngrijit pe ascuns, îi datorează viața.

Și câți alții n-ar mai putea fi citați!

XXVI. Greșeală de diagnostic

Kommandoul Berta de la Grafenberg, una din periferiile Düsseldorfului depinzând, ca celelalte optzeci și șase, de lagărul de la Buchenwald. Medicul francez Georges Schoengrun a fost afectat Revierului în decembrie 1943^[131]:

— Când am ajuns acolo, Oberscharführerul Sichardt, un subofițer căruia i se spunea pompos *Kommandant*, m-a primit cu dispreț, pretinzând că nu era nevoie de medici, nici de infirmieri. „Aici – a spus el – se muncește sau se crapă”.

Acest Sichardt era un om înfiorător, mic, uscat, prost îmbrăcat și rău din naștere. Cu obrazul lui galben, bilios, continuu agitat de ticuri, forma o pereche desăvârșită cu plutonierul Flik. Era secondat de trei deportați, deținuți germani de drept comun, cu triunghi verde, care făceau pe kapo. Unul dintre ei se numea Zep. Individul acesta era o brută mârșavă, cu facies de alcoolic, care-i mâna pe oameni cu bâta.

Șeful deținuților, Max, o epavă a închisorii Moabit, era un soi de stârpitură fără buze, cu un rânjel crud, care se înțelegea de minune cu *Kommandantul*. Dimpotrivă, cu Zep, Max era la cuțite din cauza unor pachete furate. La câteva zile după ce am sosit la Revier, Zep a venit la mine și mi-a cerut să-l internez pentru câteva zile.

Deportații dormeau într-o hală imensă, iar Revierul nu era decât o sală lungă, despărțită de dormitor printr-un mic perete de cărămidă, înalt de 2

metri. Acoperișul acestuia, comun cu hala, se afla la 30 de picioare deasupra ansamblului. Era de ajuns să escaladezi peretele despărțitor pentru a trece din dormitor în infirmerie.

De fapt, Zep nu era bolnav. Înghițise jumătate de litru de spirt denaturat, șterpelit de la uzină. Cum nu se mai putea ține pe picioare, n-am avut încotro, așa că l-am primit și l-am culcat.

Sichardt s-a arătat îngrijorat de originea bolii.

— Inima, i-am răspuns eu, așa cum aș fi spus ficatul sau splina, dacă aș fi știut să rostesc în germană numele diferitelor organe.

— Îngrijește-l repede și bine – mi-a recomandat Oberscharführerul –, e cel mai bun ajutor al meu.

Nimeni nu se îndoia de acest lucru, ținând seama că valoarea unui kapo era direct proporțională cu numărul de lovituri pe care le împărțea în jur.

Ceva mai târziu, Max și-a vârât nasul de pișicher ca să se intereseze și el de sănătatea bolnavului, dar într-un cu totul alt stil.

— Zep e un porc de câine – a râgâit el. – Caută să mă descotorosești de gunoiul ăsta până la sfârșitul săptămânii... Să ții minte că, dacă nu-l faci să crape, te lichidez eu pe tine.

Nu mă aflasem încă niciodată în fața unei dileme mai greu de rezolvat! SS-istul cerea vindecarea rapidă a acestui kapo, iar Max, Decanul, îmi cerea să-l execut cu sânge rece. Și fiecare din cei doi bandiți putea să mă lichideze, fără să riște cea mai mică răspundere personală. M-am hotărât să temporizez. Jup și Frantz, cei doi infirmieri ai mei, teribil de

însăpăimântați, m-au întrebat cum aveam de gând s-o scot la capăt.

— E foarte prost – am recunoscut eu. – Treaba asta mi se pare fără ieșire.

Totuși, mi-am pus lângă pat un vătrai greu, iar ajutoarele mele mi-au făgăduit să deschidă bine ochii. A doua zi, Max mi-a adus o sticlă cu colodiu, pe care-l socotea o otravă violentă. L-am lămurit că lichidul n-avea nici o putere toxică.

— Bine – a spus el –, am să caut altceva.

Tocmai atunci a venit să-l viziteze pe scumpul lui kapo Oberscharführerul, foarte nerăbdător să-l vadă vindecat. Pe urmă, seara, după apel, Max și-a făcut din nou apariția cu patru fiole de morfină, poruncindu-mi să le injectez dintr-o dată. A fost foarte necăjit aflând că otrava lui era inoperantă.

Cât despre înfiorătorul Zep, care descoperise rezerva de alcool a infirmeriei, nu manifesta nici cea mai mică dorință să-și părăsească cuibul, arborând mina suferindă a damei cu camelii. Situația s-a prelungit astfel mai multe zile, după care s-a înveninat brusc, atunci când Max mi-a dat un ultimatum.

— Îți dau răgaz până mâine, dacă nu...

Acest dacă nu căpăta în gura lui o intonație cu atât mai lugubră, cu cât Sichardt venise și el să-mi ordone să iscălesc ieșirea lui Zep în același răstimp.

M-a cuprins o neliniște obsedantă.

Seara mi s-a furat lanterna. N-am dat nici o importanță acestui furtișag, dar mă înșelam. În cursul nopții am avut două alarme. Ordinul era ca bolnavii

să fie lăsați în paturi, iar cei valizi să coboare în adăpost. În zorii zilei de 14 februarie, Frantz m-a trezit anunțându-mă că unul dintre clienții noștri murise. Era kapoul. Mi se părea o minune. Am început să cred că Zep, care în ajun era sănătos tun, se stinsese supraapreciind toleranța organismului lui față de spirtul denaturat. Max avea să fie satisfăcut, iar Sichardt obligat să admită că boala de inimă a kapoului său fusese mai gravă decât se bănuia. L-am examinat pe defunct. Catastrofă! Avea pe gât urmele vinete a patru degete, iar limba, care îi atârna în afara buzelor, părea o sfidare a oricărei morți naturale. Cu toate că decesul nu mă întrista nici un pic, pentru că avea să ne cruțe în fiecare seară de pansarea câtorva bieți invalizi pe care kapoul îi snopea în bătaii, întocmirea buletinului de deces și, mai ales, machierea cadavrului deveneau presante. Frantz abia reușise să bage limba în gura mortului și să-i ridica vestonul până la bărbie, când a apărut Max, zburdând de bucurie. Constatând că „porcul de câine” crăpase, începu să rânjească.

— Ține minte, doctore, că Zep a murit de o sincopă cardiacă, de nu, poți să te temi și tu de o oprire a inimii.

Sichardt a intrat imediat după Max.

— De ce a murit?

— L-a lăsat inima, am afirmat eu cu îndrăzneală.

Din nefericire, Oberscharführerul nu s-a mulțumit cu cele spuse de mine și a vrut să verifice diagnosticul. I-a ordonat lui Frantz să dezbrace mortul. Firește, urmele degetelor i-au sărit în ochi.

Împungând sever cu arătătorul gâtul defunctului, se uită țintă la mine.

Trebuia să găsesc o explicație, indiferent care, dar pe loc. Mi-am adus aminte de reclama pentru un ser antiastmatic înfățișând un om cu degetele înfipite în gât, spre a exprima senzația de asfixiere.

— Se înăbușea – am spus eu mimând gestul. – Crisparea mâinilor este un reflex al spaimei, frecvent la indivizii care se sufocă.

SS-istul și-a înălțat sprâncenele cu răutate în ochi, nepărând convins de demonstrația mea.

— Posibil – a bombănit el –, dar vreau o certitudine; am să trimit corpul la Köln să i se facă autopsia.

Cu aceste cuvinte amenințătoare, mi-a întors spatele și a părăsit încăperea.

Cei care executau ordinele lui Max se întrecuseră pe sine. Sărind peretele care despărțea dormitorul de infirmerie, se folosiră de întunericul din timpul alarmei pentru a-l sugruma pe Zep, așa cum am aflat mai târziu din gura unuia dintre ucigași. Chiar în aceeași seară, lanterna mea și-a reluat locul obișnuit. Sustragerea ei vremelnică trebuia să le garanteze executorilor kapoului un întuneric total în cursul operației. Căutând să mă apăr, am redactat certificatul de deces. Cauza morții: embolie. Deportații au pus stăpânire pe lada în care se afla trupul fostului lor gâde și au zgâlțâit-o cât au putut la încărcarea ei în camion în chip de răzbunare postumă.

Am trăit patru zile de spaimă, întrebându-mă

cum va înghiți *Kommandantul* hapul. Ambii mei infirmieri păreau consternați. A cincea zi, Sichardt a trimis să mă cheme în biroul lui. Simțeam că sunt vârat într-un mare bucluc. Bătând la ușa bârlogului Oberscharführerului, am intrat după ce am auzit un *Herein* bubuitor. Sichardt, mai galben ca oricând, mă aștepta în picioare, în spatele mesei, manevrând un pistol Mauser. Avea aerul că vrea să mă mănânce nefiert, iar ochii lui răi mă fulgerau plini de ură.

— *Ah! Französe idiot*, a răcnit el, înainte de a se lansa într-un șir de calificative, din fericire intraductibile, dar lesne de bănuir.

Am lăsat să se dezlănțuie furtuna, atât cât îmi permitea starea mea de nervozitate. Presupuneam că autopsia dezvăluise o fractură caracteristică a cartilagiilor laringiene, fără nici o legătură cu vreo cardiopatie, chiar năprasnică. Așteptam urmarea, care nu făgăduia nimic bun. Cum a trebuit să înfrunt, în cele din urmă, o întrebare precisă, am susținut cu încăpățânare diagnosticul meu fantezist.

Sichardt s-a apropiat de mine și mi-a suflat în obraz:

— Zep a murit de o boală molipsitoare.

(Chibzuind, am luat molipsirea drept o amenințare personală.) Și, deodată, am auzit următoarea enormitate:

— Kapoul a murit de meningită, referatul e categoric. Dacă n-ai fi fost un incapabil, l-ai fi izolat. Erai cât pe ce să lași să se molipsească întregul kommando.

Și, îndreptând pistolul spre mine, a adăugat:

— Încă o greșeală de felul ăsta și te trimit la spânzurătoarea din Buchenwald. Raus, idiotule!

Mi-a revenit sângele în obraji, scăpasem de belea. Nici când o eroare de diagnostic nu mi-a adus o bucurie atât de mare. Am plecat capul și am luat o expresie de falsă pocăință.

Medicul legist greșise cadavrul sau, dând peste cap treaba, se mulțumise să scrie în referat prima neghiobie care-i trecuse prin minte. Oricine ar fi fost, binecuvântat fie acel confrate!

Când le-am povestit infirmierilor întrevederea mea cu SS-istul și le-am spus că afurisitul kapo murise de meningită, am văzut, după chipurile lor, că mă socoteau pe mine bolnav mintal.

Câteva luni mai târziu, când Sichardt a fost înlocuit cu Oberscharführerul Knauf, condițiile materiale s-au îmbunătățit. Dispuneam de o infirmerie adevărată, zidită din cărămidă și cu 30 de paturi. Knauf, frizer de meserie și boxer în orele libere, avea toane de neînțeleș și uneori primejdioase. Trebuia să fii prefăcut și nu știai niciodată cum avea să reacționeze. Reușisem să-mi procur, de la un dentist din Düsseldorf, un clește de dinți universal, o seringă și niște fiole de novocaină. Aceasta îmi permitea să-mi insensibilizez pacienții atunci, când trebuia să le fac extracții dentare. Într-o dimineață mă pregăteam să anesteziez gingia unui rus bătrân pentru a-i scoate o măsea; Knauf a intrat ca o furtună în Revier și a încercat să mă împiedice să fac injecția

sub pretextul că, după extracție, durerea avea să fie mai ascutită decât dacă operam pe viu.

Bolnavul mă implora să-i fac injecția. SS-istul a început să râdă în hohote și i-a spus rusului, care, de altfel, nu înțelegea nemțește:

— Lasă că te adorm eu.

Knauf mi-a smuls seringă din mână și i-a tras în bărbie pacientului meu un *upercut* care l-a făcut *knock-out*.

— Acum dă-i drumul! – mi-a spus el rânjind. – Clientul tău n-o să mai simtă nimic.

Cam în aceeași perioadă mi-a fost adus într-o dimineață un rus cu o mastoidită în plină evoluție. Am hotărât să-l operez. Mi-am petrecut ziua adunând instrumentele cele mai indispensabile. Am obținut de la un medic din oraș câteva pense pentru oase și o daltă concavă, pe care a consimțit să mi le împrumute. Am descoperit un ciocan mic în atelierul uzinei și am pus să mi se confecționeze niște specule grosolane. Infirmeria civilă de la uzinele Borsig mi-a dat puțin cloroform. Seara, după apel, bolnavul a fost instalat pe o masă de operație improvizată. Fabricasem o mască din sârmă și i-am arătat infirmierului meu în ce mod să mă ajute. Cum nu existau decât comprese de hârtie – *zelstoff* –, era foarte greu de absorbit sângele, iar hârtia se lipea de degete ca hârtia de muște, ceea ce făcea intervenția interminabilă. Operația a durat aproape două ore. N-aveam protector Stacke, iar facialul îi supraveghea un ajutor voluntar. Din nefericire, acest asistent improvizat și neexperimentat era mult mai interesat

să se uite la mine cum lucrez decât să observe reflexele pacientului. N-am putut evita lezarea nervului și a rezultat o hemiplegie facială. În această atmosferă de spectacol de groază, am reușit, totuși, să-mi termin operația, fără ca aceasta să se transforme în autopsie. Îmi doream să nu mai fiu niciodată nevoit să fac o asemenea acrobație chirurgicală.

Niște fiole de prontosil, ținute în rezervă, mi-au îngăduit să previn riscurile unei infecții, pericol amenințător în absența asepsei. Operatul a avut febră mare timp de două zile și s-a vindecat datorită constituției lui robuste. Knauf, care a asistat la această „performanță ieșită din comun”, mi-a spus că data viitoare va încerca să obțină comprese de tifon.

Din fericire pentru toată lumea, n-a mai existat nici o dată viitoare.

XXVII. Mülhausen, lagărul fără morți

— Ce mai vrea și medicul ăsta? Ar trebui să se socotească fericit; i s-a lăsat un colț de atelier ca să-și îngrijească bolnavii... Își închipuie c-am să-i eliberez casa portarului... Știu, medicul-șef SS de la Buchenwald i-a promis-o, dar asta era la Buchenwald, înainte de a fi repartizat. Aici comand eu, și eu am nevoie de căsuța asta pentru baie. Nu există altă cameră de baie în lagăr și clinele meu și cu mine trebuie să facem baie o dată pe săptămână. Aici...

„Aici” era lagărul uzinei Martha de lângă Mülhausen, în Turingia, la 100 km de posturile de observație ale Buchenwaldului. Aici, în uzina aceasta, care aparținuse pe vremuri unei familii de fabricanți de mătase din Lyon, 600 de deportați „participau” la efortul de război, fabricând aripi pentru avioanele „Junckers”. Aici, poate mai mult ca în altă parte, lumea se „grăbea încet”. Majoritatea deportaților erau francezi, și nu sunt oare francezii deosebit de descurcăreți, iar a te descurca nu înseamnă oare a sabota fără a fi prins? Aici, o prietenie rară între doi oameni, între doi „dușmani”, prietenie excepțională într-un lagăr de concentrare, avea să permită deportaților să supraviețuiască. Kommandoul Martha din Mülhausen a funcționat un an, iar în cursul acestui lung an, cu toată munca nimicitoare, cu toate brutalitățile și lipsa strictului necesar, toți deportații, fără excepție, aveau să cunoască, să trăiască

momentul eliberării.

Erling Hansen, tânărul medic din Saint-Brieuc, era, încă din momentul sosirii lui la Mülhausen, un vechi deportat. Arestat în 1943 pentru participare la Rezistență și spionaj, suferise încercările rezervate „ticăloșilor” de speța lui: izolare, tortură, deportare. Protestant fiind, a rezistat, deoarece Biblia lui de buzunar, „uitată” de gardieni, se deschisese la psalmul 70.

— Nu mai sunt singur, Dumnezeu e cu mine și cu ai mei; pot să sufăr, captivitatea poate să fie lungă, dar știu că voi ieși viu, că nu voi fi părăsit^{132}...

Nu a fost părăsit de prietenii lui, medici de la Buchenwald. I-au găsit un loc în Revier, în timp ce-și irosea forțele la carieră, salvându-l de o pneumonie.

La Mülhausen, nimic nu era ușor. Comandantul lagărului și deținutul șef al deportaților aveau „oroare” de francezi, în general, și de acest medic, în special.

— Drept cine se crede? Dacă-și închipuie că o să i se dea casa portarului...

Medicul nu s-a resemnat, și el, timidul, rezervatul, simplul număr matricol, a îndrăznit să înainteze, prin intermediul lui „Ferdinand”, unul din responsabili comuniști ai Revierului din Buchenwald, un raport către medicul-șef SS.

Telefon: „Ce se petrece?” Comandantul Mülhausenului se înăbușe: „Am să-l trimit la spânzurătoare”. Dar cedează, rumegându-și răzbunarea:

— Îți dau casa portarului, dar până atunci arată-mi registrul de intrări în Revier.

Chiar în aceeași seară, un inspector SS se înființează la Mülhausen:

— Se pare, domnule doctor, că dumneata te mărginești să îngrijești numai deținuți francezi și refuzi să-i primești pe ceilalți...

Erling Hansen îi întinde copia „caietului de intrări”:

— Puteți vedea că francezii sunt mai puțin numeroși în Revier decât rușii sau polonezii, cu toate că majoritatea deținuților din lagăr sunt francezi...

Medicul uitase pur și simplu să mărturisească că-i îngrijea „la domiciliu” pe francezii bolnavi. Inspectorul a stat 5 zile. Comandantul, nevoit să recunoască că se înșelase, a obținut o mică compensație: Buchenwaldul urma să trimită la Mülhausen un *Sanitätser-Dienstgrad*, un infirmier calificat, pentru a controla cum funcționa infirmeria și personalul ei. În așteptare, Hansen a repurtat o nouă victorie: când directorul uzinei s-a plâns de randamentul scăzut al muncitorilor, l-a convins să ofere câteva mărci pentru Revier:

— Cu acești bani am să pot cumpăra medicamente din oraș și o să aveți mai puțini bolnavi, mai puțini scutiți...

— O să căpătați 20 de mărci pe lună.

S.D.G.-ul, infirmierul calificat cerut de comandant, avea un nume predestinat: Friedrich

Arzt. Arzt înseamnă în nemțește medic. Primul contact a părut favorabil.

— N-am văzut niciodată un lagăr de concentrare. Sunt răscolit, domnule doctor.

Avea 44 de ani și vorbea franțuzește. Învățător, socialist, suferise în 1933 trei luni de internare „preventivă”.

— Se pare, cel puțin așa mi s-a spus, că vă ocupați îndeosebi de francezi.

Dar foarte repede, Arzt a constatat că medicul și infirmierul său, Colle, făceau tot ce le stătea în putință pentru a-i salva pe toți deportații.

— Am să fac și eu ce am să pot ca să vă ajut.

Și când Arzt intra în infirmerie, aducea fructe și le lăsa pe masa medicului:

— Vitamine pentru cei mai slabi; iată și câteva țigări. Și să vă mai spun ceva... suntem singuri... (în șoaptă) aliații au debarcat... O să fiți curând acasă.

Până atunci, medicul și îngerul lui păzitor trebuiau să facă vizite într-un lagăr nou, în cealaltă parte a orașului. 500 de evrei fabricau detonatoare cu întârziere pentru ultimele bombe ale Reichului. Acel kommando n-avea medic și mai mulți deportați erau bolnavi.

Pe drum au întâlnit doi băieți care mâncau înghețată.

— Vă dați seama, domnule doctor, înghețată. I-am uitat gustul. Mă duc să-i întreb unde se poate cumpăra.

Arzt cel mâncăcios s-a repezit la cei doi tineri, lăsându-și acolo deținutul în haine vărgate.

— Hai să mergem, știu unde e restaurantul.

O bătrână energică supraveghea coada din fața ușii. Arzt era înfierbântat:

— Pot să trec înainte... Îți încredințez deținutul...

Nemțoaica îngrozită:

— Nu-i periculos?

— Nu! E un medic cumsecade.

Medic... Încep să curgă întrebări.

— De unde veniți?

— De ce v-au trimis aici?

În sfârșit, Arzt iese triumfător, zâmbitor din restaurant cu câte o înghețată *kolossale* în fiecare mână.

— Hai repede s-o mâncăm în altă parte; pe stradă e prea periculos. Mergem la pescărie, poți profita ca să cumperi sosul acela concentrat de pește care schimbă gustul ciorbei din lagăr.

În camera din spatele prăvăliei au savurat înghețatele.

Arzt a scos din buzunar o pară:

— Asta e un dar din partea cucoanei de la restaurant. Dumneata n-ai băgat de seamă. Când ieșeam, i-am vorbit, i-am povestit rapid ce ți s-a întâmplat. Ea mi-a spus: „Dă-i para asta din partea mea. Suferă atâta din cauza noastră. Și pe nedrept...”

Erling Hansen i-a oferit para Reginei, infirmiera lagărului de femei.

Câteva zile mai târziu, Arzt l-a întrebat pe medic:

— Poți să consulți un băiat în oraș?

— Sigur!

— Nu mă întrebi unde?

— Nu. Dumneata ești atât de prietenos cu tovarășii mei și nu pot să-ți refuz un serviciu.

— Știi că, dacă te prind, te împușcă. N-ai dreptul să îngrijești decât deținuți.

— Dacă mă prind, și dumneata ai să fii împușcat... Eu îmi risc viața aici în fiecare zi.

Au plecat amândoi.

— Tot nu mă întrebi nimic, domnule doctor?

— Nu, dar cred că mergem la cucoana de care mi-ai vorbit, căreia îi dați alimente și ea vă dă în schimb țigări.

— Ai ghicit.

În fața ușii, niște femei i-au ținut de vorbă.

— O să mai venim. Dacă ne-ar vedea!

Peste două minute intrau în coridor. Nemțoaica era drăguță. Avea vreo 30 de ani:

— Vă mulțumesc că ați venit, domnule doctor. Băiatul meu are 4 ani. Mi-e frică de scarlatină...

Nu era decât o angină.

— Cât vă datorez, domnule doctor?

— În Germania fac medicină fără plată, doamnă.

— Luați o cafea?

O masă, o masă adevărată. O față de masă, o față de masă adevărată, brodată, și șervete, și cești, și farfurii, și flori pe masă, și pâine albă, și unt, și zahăr... Erling Hansen simțea că ametește în fața acestor minuni uitate. Și tartine, și prăjituri...

— Încă o prăjitură, o cafea?

— Mulțumesc, doamnă.

— Știți, domnule doctor, domnul Arzt mi-a

povestit ce se petrece la Buchenwald și în kommandoul dumneavoastră. Nu mi-aș fi închipuit niciodată. Mi-e rușine că sunt nemțoaică în clipa asta... Mi-e rușine. Dar nu pot să vă spun asta decât pentru că suntem numai noi trei. Dacă bărbatul meu sau copiii ar fi aici, n-aș îndrăzni, fiindcă, fără să-și dea seama, ar putea să vorbească și m-ar aresta... Știți, Gestapoul îi descoase pe copii la școală ca să afle ce spun părinții. Da, mi-e rușine...

S-a ridicat și s-a îndreptat, cu capul plecat, palidă, spre bucătărie. S-a întors radioasă:

— Fata mea e la școală... Făcusem... Nu pot să fac decât o prăjitură pe lună, o prăjitură bună. Azi e pentru dumneavoastră.

Era o prăjitură delicioasă, umplută cu cremă... Minunată. O prăjitură ca pe vremuri, plină de visuri și de amintiri.

— Luați cu dumneavoastră ce rămâne. Nu contează. Aș vrea să știți că, în mizeria în care vă aflați, în încercările prin care treceți, există oameni care se gândesc la dumneavoastră. Vă rămân recunoscătoare și vă mulțumesc că v-ați riscat viața pentru băiețelul meu^{133}.

Arzt și Hansen au oferit jumătate din prăjitură infirmierei lagărului de femei.

Ne lipsesc atâtea lucruri aici! Dar ăsta este cel mai frumos dar...

— Am să revin mâine cu „daruri” mai obișnuite.

În dimineața următoare, doctorul Hansen, cu buzunarele înțesate de ciorapi vechi, ciocolată, pâine, prune uscate, a intrat în Revierul femeilor. Sub

privirea unei gardiene SS a pansat piciorul unei deținute; infirmiera ținea piciorul rănit. Arzt i-a pus gardienei o întrebare; aceasta s-a întors. Hansen a profitat de moment.

— Vino cu mine, am să mă spăl pe mâini și am să ascund „comoara” în coșul de hârtii.

S-a ridicat și s-a îndreptat spre cealaltă cămăruță, unde se afla spălătorul. Și-a golit buzunarele. Regina n-a reușit să-și stăpânească bucuria și a sărit de gâtul doctorului Hansen să-l sărute... chiar în clipa când gardiana intra pe ușă. Scandal. Urlete. Amenințări. Arzt zâmbea...

— Hai, lasă, e caraghios, vezi bine că Regina a alunecat pe pardoseala udă și doctorul a prins-o.

Ieșind din lagăr, Arzt l-a întrebat:

— Ce făceați adineaori?

— Am adus ceva provizii și niște ciorapi.

— Am bănuir. Dar sunteți ridicol, ați riscat foarte mult. De ce nu mi-ați spus nimic? Să-mi dați mie tot ce vreți să le aduceți femeilor. Am să vă fac eu comisioanele.

La fiecare nouă vizită, Arzt lua măsuri ca să dejoace supravegherea gardienei SS.

Situația însă s-a înrăutățit. Comandantul i-a convocat pe toți SS-iștii, explicându-le că anumite gesturi de simpatie – și-l fixează pe Arzt – față de deportați sunt inadmisibile, pentru că sunt toți niște bandiți. De acum înainte, Arzt avea să meargă pe stradă la 3 metri în spatele „banditului” său. Medicul mergea pe rigolă, iar paznicul lui pe marginea trotuarului.

— Vă rog să mă iertați, domnule doctor, ar fi trebuit să merg eu pe rigolă și dumneavoastră pe trotuar.

În săptămâna următoare, Arzt flutura o scrisoare de la soția lui:

— I-am scris despre povestea cu rigola. Ei bine, ea gândește ca și mine. Ascultați ce scrie: „Cel ce pășește peste nenorocirea lui se înalță”. Pregătiți-vă, mergem la lagărul de femei: a sosit acolo o tânără doctoriță evreică din Ungaria. A suferit mult; și-a pierdut părinții și a fost despărțită de bărbatul ei. A încercat până acum de două ori să se sinucidă. O să-i ridicați moralul.

Și viața își urma cursul în kommandoul de la Mülhausen. Erling Hansen se consacră în întregime bolnavilor lui. Obținuse de la comandant – Arzt îi sprijinise cererea – ca cei grav bolnavi să fie tratați la spitalul civil din orașel. Într-o zi, Arzt a venit alergând:

— Domnule doctor, vin de la un alt lagăr, Nieder Horschel, și știți pe cine am întâlnit acolo? Pe soțul doctoriței de la lagărul de femei. Am să-i spun, dar am vrut să vă spun mai înainte dumneavoastră vestea cea bună. Am o scrisoare de la dânsul...

Până la eliberare, Friedrich Arzt a făcut pe factorul-comisionar între soț și soție.

Un rus avea niște răni adânci pe față. Fusese lovit cu o lopată. Trebuia cusut. Cu o zi înainte, un polonez fusese lovit cu un ciocan de un supraveghetor de la uzină... Sabotorii primeau 50 de lovituri, de *Schlage*, și mereu mâinile acelea, degetele

acelea zdrobite... În fața Revierului, SS-istul Dinter se năpustește asupra unui deținut. Omul se prăbușește. Hansen sare:

— Încetați. Încetați. Eu sunt medicul vostru al tuturor. Vă îngrijesc. Încetați, pentru mine.

— Lasă asta. Intră în Revier...

Chiar în seara aceea, SS-istul Dinter a venit să ceară chinină.

— Iar am o criză de friguri. Mi s-au terminat pastilele.

— Am ceva mai bun decât pastile.

Medicul a luat o cutie veche de fiole italiene (1938) și a înmuiat vârful acului. Dinter a început să urle:

— Ești nebun!

Peste două ore, șoldul i se făcuse de două ori mai mare.

— Ai vrut să mă omori.

— Nu e vina mea că sângele dumitale e stricat.

Dinter avea să stea în pat trei săptămâni. Deportații puteau să răsuflă...

În sfârșit, Paștile, 1 aprilie 1945. Comandantul vine de la Buchenwald și-i adună pe toți SS-iștii.

— Vom termina cu toți acești domni. Am să dau imediat instrucțiuni speciale. Dumneata, Friedrich Arzt, lichidează bolnavii, pe responsabilii medicali... fără să-l uiți pe medic.

Arzt a luat poziție de drepti, s-a uitat fix la comandant și, în fața camarazilor săi, a spus cu o voce fermă:

— Domnule comandant, n-aș putea niciodată să

fac ceva împotriva doctorului și a bolnavilor lui...

— Îți ordon!

— Nu pot.

Comandantul a scos pistolul din toc... Ceilalți SS-iști au început să murmure:

— Bine. O să mai vorbim noi despre asta!

Și a dispărut.

Lagărul a fost, în cele din urmă, evacuat. Hansen și Arzt și-au unit pentru ultima oară eforturile ca să-i salveze pe bolnavi, pe cei mai slabi. Comandantul, călare, încheia coloana.

— Revolverul meu nu-i făcut pentru câini.

După primii 5 km, Hansen și-a dat seama că mai mulți deportați nu se puteau ține de ceilalți. S-a apropiat de Arzt.

— Comandantul o să-i ucidă.

— Toți sunt bolnavi. Au stat prea mult timp la Revier, n-au pic de putere și mai avem cel puțin 100 km de mers.

— Există poate o soluție.

— Dacă pot...

— Da, puteți. Trebuie rechiziționată o căruță.

Arzt a ridicat din umeri.

— Dacă ar depinde numai de mine! Dar comandantul o să refuze.

— Nu cred. Nu cumva să-i spuneți că e pentru cei slabi. Nu! Spuneți-i că toți camarazii dumneavoastră SS încep să simtă greutatea efectelor și că le e teamă că prizonierii, văzându-i obosiți și stânjeniți, să nu profite de asta ca să sară asupra lor sau să fugă. N-aveți decât să adăugați că ați surprins

niște conversații.

La o sută de metri mai încolo, comandantul a rechiziționat o șaretă. SS-iștii au pus sacii în ea. Arzt s-a prezentat din nou în fața comandantului.

— Se mai pot urca câțiva bolnavi...

— De acord.

În felul acesta, din kilometru în kilometru, invocând „motive serioase”, Arzt a reușit să mai obțină rechiziționarea altor două căruțe... cu caii lor. Toți deportații din kommando au ajuns în viață în fața sârmei ghimpate a Buchenwaldului. Doctorul Hansen a cerut o ultimă favoare prietenului său:

— Domnule Arzt, vă mulțumesc pentru tot ce ați făcut pentru noi, dar ar trebui evitat ca deținuții să treacă pe la duș. Dumneavoastră puteți să obțineți să intre în Revier fără duș și, în afară de asta, Colle și cu mine avem asupra noastră documente care trebuie ferite de percheziție...

— Desigur, domnule doctor, jurnalul, carnetele dumneavoastră.

A dat câteva ordine și bolnavii au luat drumul infirmeriei. L-a apucat pe medic de braț și, cu ochii scăldați în lacrimi, i-a spus:

— Mi-ați cerut un ultim lucru și m-am bucurat că vi l-am obținut. Cred că am fost întotdeauna cinstit cu dumneavoastră și cu toți tovarășii dumneavoastră deținuți. Am făcut tot ce am putut pentru a micșora suferințele tuturor... Consider, în același timp, că, făcând toate acestea, n-am făcut nimic împotriva Germaniei, împotriva țării mele, pe care o iubesc... Să dea Dumnezeu ca în viitor să

domnească pacea între cele două națiuni ale noastre...

— Sper să vă revăd în Franța... Dumnezeu să vă aibă în pază...

Și cei doi bărbați s-au îmbrățișat.

La 22 septembrie 1945, doctorul Erling Hansen, reîntors la Saint-Brieuc de cinci luni, primea o scrisoare expediată în ziua de 16 de la Dounoux, departamentul Vosges, scrisă în franțuzește și iscălită „Al dumneavoastră, Friedrich Arzt”.

Dragă domnule doctor,

Eu, fostul dumneavoastră infirmier din Mülhausen, am curajul să vă scriu. V-am privit întotdeauna ca pe un prieten. Pe vremuri, acolo, dacă eram trist, dacă aveam moralul scăzut, dacă înaintarea aliaților mi se părea prea lentă, dacă pierdeam speranța, veneam la dumneavoastră, vă vorbeam și plecam consolată. Poate n-ați observat asta niciodată. Dar așa era. Știți că am preferat să-mi petrec timpul la infirmerie, la dumneavoastră, la prietenii mei, în loc să stau cu camarazii mei germani. Dar, mai întâi, nădăjduiesc că ați ajuns cu bine la Saint-Brieuc, în orașelul de pe malul mării, la soția dumneavoastră, la copiii dumneavoastră, că vă merge bine și că sunteți sănătos, atât trupește cât și sufletește. Este dorința mea sinceră! Cât despre mine, mă aflu în captivitate de la 11 aprilie, adică m-am grăbit să ajung în captivitate la sfârșitul războiului,

am fugit ca să nu trebuiască să trag. N-am lovit niciodată pe nimeni în viața mea, și atunci cum aș fi putut să ucid?

Dar această captivitate nu pot s-o uit. Aproape patru luni la americani! Mi s-a luat totul, ceasul, stiloul... Nu mi s-a lăsat nici mantaua, nici o pătură; a trebuit să locuiesc sub cerul liber, să mă culc pe pământul gol, fie că ninge, îngheța, ploua sau ardea soarele. Și nimic de mâncare... Am crezut că am să mor de foame. Am slăbit douăzeci de kilograme. Aveam un obraz ca de copil, iar picioarele îmi erau umflate până deasupra genunchilor. La 6 iulie, americanii ne-au predat francezilor, și acum sunt prizonier al francezilor, lângă Epinal, așteptând să mi se redea libertatea, acea libertate pentru care m-am bătut toată viața.

Dragă domnule Hansen, cunoașteți părerile mele, am vorbit adesea despre ele. N-am fost niciodată național-socialist; ei m-au făcut să-mi pierd profesia, să cunosc lagărul de concentrare. Am suferit mult, soția și fiul fratelui meu, deputat în Reichstag, au murit, iar el unde este? Li s-a luat totul. Întreaga noastră familie a făcut multe sacrificii pentru ideile de omenie, libertate, fraternitate, egalitate, pentru o înțelegere între popoare. Iar eu mi-am educat elevii la școală în spiritul creștin, conform căruia am trăit și eu. Dar acum, pentru cât timp sunt prizonier? Prizonier la un popor a cărui limbă, cultură, oameni le-am iubit atât. E greu pentru mine și sunt mereu foarte mâhnit, adesea deznădăjduit, cuprins de dor. Crezusem că, războiul odată terminat, am să pot să

mă întorc în țara mea ca să lucrez la reconstruirea statului nostru... El are nevoie de oameni de nădejde.

Dragă domnule Hansen, nu m-ați uitat, nu-i așa? E imposibil. Scrieți-mi. Dacă puteți, fiindcă am nevoie, trimiteți-mi ceva țigări, puțin tutun sau câțiva franci. Vă exprim, cu anticipație, toată recunoștința mea și, dacă într-o zi am să mă întorc acasă, am să vă înapoiez totul însutit. Ajutați-mă în singurătatea în care mă aflu, ajutați-mă în deznădejdea mea cumplită. N-am să uit niciodată. De la sfârșitul lui iulie am norocul să lucrez la un cultivator pe nume Henri François, la Dounoux, în departamentul Vosges. Scrieți-i, și el îmi va da totul. Scuzați-mi scrisoarea lungă, dar este un strigăt din adâncul inimii... Suntem aici 20 de camarazi, dormim pe jos pe o mână de paie, într-o cameră strâmtă! Poate aveți o pereche de ciorapi vechi pentru iarnă. Sau un pieptene... N-am lame să mă bărbieresc. Dacă aș avea câțiva bani, aș putea să-mi cumpăr fructe (vitamine). Ajutați-mă, domnule, dacă e cu putință și am să vă înapoiez totul, cum v-am spus, când mă voi întoarce acasă. Aveți milă de mine, scrieți-mi o dată, fiți credincios cum am fost eu față de dumneavoastră și de toți francezii. I-am ajutat cât am putut.

Al dumneavoastră, Friedrich Arzt

Îmi închipui, după ce l-am văzut pe Erling Hansen cum plângea citindu-mi această primă scrisoare a lui Arzt, după 25 de ani de la primirea ei, îmi închipui emoția și, fără îndoială, indignarea fostului medic deportat. În aceeași zi porneau câteva

pachete spre ferma din Vosges.

Dounoux, 30 septembrie 1945

Dragă domnule Hansen,

Azi e sărbătoare pentru mine. Inima mi-e plină de bucurie și nu găsesc cuvinte să exprim ceea ce simt. Am primit scrisoarea dumneavoastră. Ce fericit m-a făcut! Am simțit nevoia să plâng, m-am dus într-un colț, ca să fiu absolut singur, ca să nu fiu deranjat, ca să mă gândesc la dumneavoastră, ca să vă exprim toată recunoștința pentru fidelitatea dumneavoastră, pentru bunătatea dumneavoastră, pentru lecurile dumneavoastră de suflet. Sunteți un medic adevărat. De când am primit scrisoarea dumneavoastră, sunt alt om. Medicul m-a ajutat!

În cursul săptămânii n-am timp să vă scriu; trebuie să lucrez de la 6 dimineața la 9 seara. Rămâne duminica, dar nici în această zi nu am prea mult răgaz. Dimineața muncim ca în timpul săptămânii, iar după-amiaza trebuie să păzesc vitele. Acum, de pildă, e ora 7, în cameră e lumină puțină, stau pe podea, cu o cutie pe genunchi; cum să scrii unui prieten într-o asemenea poziție? Dar, „la ce bun să neg”, bucuria îmi conduce mâna la scris. Scuzați-mă! Azi dimineață am primit un colet de la Saint-Brieuc, de la domnul Hansen. Miere, ciocolată, țigări, conserve! Ce bucurie! Și cine credeți că a sosit la amiază? Fratele dumneavoastră, al doilea Erling. Ce asemănare cu dumneavoastră! Ce optimism! El e cheia unui moral bun. Când a plecat, eram consolat. Mi-a dat speranța că-mi voi recăpăta libertatea. Am

convingerea că de Crăciun voi fi acasă. Și cui să-i mulțumesc, dacă nu dumneavoastră, domnule Hansen! Ce fericit sunt că am alături de mine un asemenea om credincios, un prieten francez atât de credincios. Fratele dumneavoastră mi-a dat țigări, ciocolată, tutun. A fost, într-adevăr, o sărbătoare pentru mine. Parcă ar fi fost Crăciunul! N-am să uit niciodată, toată viața, acest 30 septembrie. Vă făgăduiesc să fiu tare, să nu mă las cuprins de desperare, să-mi îndur soarta până în ziua în care îmi voi recâștiga, prin dumneavoastră, libertatea. Am încredere în dumneavoastră și în fratele dumneavoastră fiindcă sunt convins că veți face totul pentru a-mi recăpăta libertatea. Am și început să număr zilele. Vreau să muncesc mult, dar să fiu liber. Munca pe care o depun acum nu reprezintă nimic pentru mine, îmi cere mult efort, fiindcă nu sunt obișnuit cu ea, și din această cauză seara sunt obosit, mă doare tot corpul. Dumneavoastră, domnule Hansen, ați avut în timpul captivității fericirea să lucrați în profesia dumneavoastră. Era frumos pentru dumneavoastră, ați fost fericit că ați putut să vă ajutați camarazii și pe ceilalți deținuți. Și ce rezultate ați obținut! Puteți fi mândru! Uneori v-am glorificat. Și eu aș vrea să lucrez ca învățător. N-ar fi posibil s-o fac într-un oraș sau sat dintr-o regiune ocupată de francezi? Nu se poate dobândi naționalitatea franceză? Sunt un prieten al Franței și al poporului ei și așa voi rămâne, orice ar fi să fie...

Doctorul Hansen, ajutat de numeroși prieteni de

la Mülhausen, a pregătit declarații, a trimis dosare, a bătut la toate ușile; în cele din urmă, la 28 februarie 1946, generalul Buisson, directorul general al „prizonierilor de război ai Axei”, i-a putut răspunde medicului din Saint-Brieuc:

— Am onoarea să vă aduc la cunoștință că am dat instrucțiunile necesare pentru eliberarea celui interesat...

„Cel interesat” nu avea să ajungă la ai săi decât în iunie 1946.

Prea iubite domnule Hansen,

Am ajuns acasă. Am avut marea bucurie să-mi îmbrățișez soția și copiii. Câtă dragoste, ce fericire, ce bucurie, găsimu-i sănătoși. Acest moment al întoarcerii va rămâne de neuitat. Cum să-mi închipui că pot fi lângă ai mei, că sunt liber, că pot lucra pentru o Germanie mai bună, că pot să educ tineretul în spiritul dreptății, al dragostei de oameni... Acestea, toate acestea vi le datorez dumneavoastră. Fără bunătatea dumneavoastră, fără prietenia dumneavoastră, fără demersurile pe care le-ați făcut, aș mai fi fost în captivitate.

.....

Alte scrisori, alte dovezi de prietenie și apoi, într-o zi, tăcere, o tăcere îndelungată... Plicurile se întorc. În sfârșit, la 12 martie 1959:

Dresden

Dragă domnule Hansen,

De mult încerc să vă scriu. Încă în 1957 v-am

adresat o scrisoare, dar mi-a fost înapoiată cu mențiunea: „Nu poate fi transmisă”. În acea perioadă, nici o scrisoare nu putea ajunge în Franța...

Și acum, trebuie să vă anunț trista veste. Și dumneavoastră, domnule doctor, veți fi tulburat. Soțul meu a murit la 11 aprilie 1950, după o boală îndelungată. A avut cancer la rinichi. L-am îngrijit din martie 1949, data operației, până când și-a dat ultima suflare. Dumneavoastră, care sunteți medic, vă puteți imagina cât de nefericite i-au fost ultimele clipe. Mă întreb și astăzi dacă există dreptate pe pământ, din moment ce un om atât de nobil ca soțul meu a putut să dispară într-un chip atât de crud. Adesea plâng când mă gândesc la aceasta.

N-am avut liniște câtă vreme am știut că nu pot să vă înștiințez și mai ales gândindu-mă că îl veți socoti necredincios pe soțul meu. N-ar fi meritat acest lucru. Pot să vă spun că s-a gândit adesea cu multă simpatie la dumneavoastră și la perioada penibilă trăită la Mülhausen. Cea mai scumpă dorință a lui era să se ducă să vă vadă în Franța. Ca să dați crezare acestor cuvinte, am să vă povestesc următorul lucru. În seara de Crăciun a anului 1949, cu puțin timp înainte de a muri, am găsit pentru soțul meu o sticlă bună de vin franțuzesc. Pe vremea aceea era un dar de preț. Când am pus-o lângă el și a citit eticheta, a izbucnit în plâns. Nu se putea opri. Copiii s-au mirat văzând că, în loc să se bucure, plângea în așa hal. Dar eu îl înțelegeam, căci știam ce se petrece în sufletul lui și că era conștient că nu avea să vă mai revadă, dragă domnule doctor Hansen...

Elisabeth Arzt și fiicele ei

XXVIII. Dora

Toată vara anului 1943, bombardierele britanice și-au lansat cu înverșunare încărcătura asupra centrelor de fabricare a rachetelor V-1 și V-2. Marea bază de la Peenemunde, creierul armelor secrete, a dispărut pentru totdeauna într-un gigantic foc de artificii. Reichul a hotărât atunci să-și instaleze noile uzine sub pământ. Colinele munților Harz, din apropiere de Nordhausen, au fost alese să adăpostească principala uzină – Dora.

Șapte sute de deportați au părăsit Buchenwaldul pentru a începe lucrările. Din acest grup aveau să supraviețuiască șapte oameni, printre care și doctorul Groeneveld, primul „infirmier” de la Dora.

— Da^{134}, infirmier, căci Revierul era condus de un kapo. Muncitor metalurgist, acesta mânia acum scalpul. Era internat de 10 ani. Trebuie să recunoaștem că nu-i lipsea experiența și îndemânarea, dar cu prețul câtor victime... Ne trata cu răutate, considerându-ne drept intelectuali capitaliști. În primele două luni, nici apă, nici un mijloc de a te spăla sau de a-ți schimba hainele, lipsă de somn și de hrană. Aproape toată lumea brutalizată de SS-iști.

În trei luni, lagărul ajunsese să numere 4000 de deținuți, care trăiau, munceau și mureau cum puteau:

— În^{135} octombrie 1943 am fost transferat la Dora ca muncitor calificat. Ce imagine oribilă! Un lagăr fără barăci; cufundați în noroi până la glezne,

am intrat, după nouă ore de așteptare, într-un tunel. Nimic altceva decât un vuiet cumplit, fluierături, strigăte care-ți spărgeau urechile, scandal, zgomotul minărilor, exploziilor, străpungerilor. Nici un bec ca să poți vedea, totul nu era decât un nor de praf. Deținuții erau albi din cap până-n picioare. După un marș de trei sferturi de oră, unul în spatele celuilalt, am ajuns în faimoasa galerie care avea să ne servească drept dormitor. Am fost instalați în paturi de lemn suprapuse pe patru etaje. Saltelele de hârtie erau aproape goale. În schimb, se aflau din belșug purici, păduchi, muribunzi, morți, bolnavi de dizenterie, tifici, oameni cu picioarele bolnave fără bandaje, trupuri purulente.

Era o amestecătură desăvârșită în atmosfera otrăvită de suflul... exploziilor. Oamenii se sufocau din lipsă de aer, căci nu exista ventilație. Aveam să trăim acolo săptămâni și luni întregi fără să vedem lumina zilei. În locurile de trecere, în galerii și vestibuluri, claie peste grămadă, alți și alți morți și muribunzi, oameni răpuși, cadavre cu craniul sfărâmat. Trenuri încărcate cu ciment destinat fabricării betonului alergau, unul după altul, în galerii, într-un ritm infernal. Pentru a accelera și mai mult ritmul, SS-iștii loveau fără întrerupere, cu reteveie, cu patul puștii, cu drugi de fier; puțin interesa unde cădeau loviturile, în cap, pe umeri, pe spinare, unde se nimerea.

Iar doctorul Groeneveld, care avea să fie mai apoi ajutat de numeroși medici deportați, a pornit la cumplita ucenicie a medicinei de lagăr.

— În fiecare zi, în fața barăcii mele, același spectacol. O adevărată luptă. Dispuneam de patruzeci de locuri pentru două sute de deportați serios bolnavi, care trebuiau spitalizați neapărat. Toți acești oameni se împingeau, se înghesuiau, aruncându-se cu ultimele forțe în bătălia pe care o dădeau pentru a trece dincolo de pragul Revierului. Implorau cu o voce stinsă, cu ochii înfundați în orbite să fie primiți, știind că refuzul echivala cu moartea. Astăzi, când scriu aceste rânduri, după 24 de ani, mai am încă inima strânsă, mă cutremur, căci eram constrâns, din când în când, în fața insistențelor bolnavilor, eu, medic, să-i bat și să-i dau afară. Nimeni nu-și poate închipui ce înseamnă acest lucru. De mine depindea, ca de un mic zeu, destinul atâtor camarazi. La început îi înscriam pe cei mai bolnavi, după aceea pe cei mai puțin bolnavi. Aveau, în felul acesta, o mică șansă de a supraviețui. Aproape toți ceilalți aveau să moară. În perioada cea mai grea, înregistram, în fiecare dimineață, între 150 și 200 de morți în spitalul meu. Spun „al meu”, deoarece după câteva luni SS-iștii m-au numit medic-șef. Mi-au cerut să îngrijesc SS-iști, dar am refuzat această cinste. Nu eram decât infirmier. Atunci mi-au zis „doctor” și m-au numit în fruntea Revierului.

Răspundere delicată în lumea aceea închisă, lipsită de orice, în inima suferinței, a delirului, a morții.

Ce atmosferă grea, fetidă, îngrozitoare! Ce farsă – s-ar putea spune – să faci vizită de două ori pe zi, când nu dispui de nici un medicament. Nu cred că

a fost un lucru inutil. De la terminarea războiului mi s-a spus de multe ori că, în cursul acelor vizite, un cuvânt bun aici, un gest prietenos colo le dădea bolnavilor impresia că sunt, în sfârșit, considerați oameni. Înainte de a practica o incizie foarte dureroasă, dat fiind că nu aveam nici un anestezic, trebuia să-l lovim violent pe bolnav... Când era buimăcit, operam. Ce oroare pentru un medic! O dată a trebuit să amputez unui coleg rus brațul drept. Nedispunând de nici un fel de instrument, am folosit un ferăstrău de tăiat lemne. Când i-am schimbat, peste câteva zile, feșile de hârtie, în ciot mișunau viermii. Ce admirație aveam pentru alți medici ai Revierului, întotdeauna gata să ajute, întotdeauna bine dispuși. Îmi aduc aminte de „moș” Girard (Louis Girard, otorinolaringolog la spitalul Saint-Joseph), om de șaizeci de ani bătuți pe multe, tenace, bine dispus, activ, un adevărat înțelept, și de minunatul Maurice Lemièrre, care ieșea la 4 dimineața recitând din Molière... Mă opresc, deoarece, chiar după 24 de ani, e prea tulburător pentru mine să mă gândesc la viața și la munca „medicilor imposibilului”.

În Revier s-a organizat Rezistența internă. Conducerea ilegală a Buchenwaldului însărcinase un medic ceh, Jan Cespiva, să înlesnească și să conducă acțiunile de sabotaj:

— Când primeam^{136} o fișă medicală sau un dosar medical pe care era perforată litera A, știam că era vorba de un specialist. Ca să fie încorporat în

grupul în care era necesară prezența lui, îl puneam pe medicul SS al lagărului, doctorul Kahr, să semneze o foaie medicală. Eram, deci, un dispecer al sabotajului. Datorită activității mele, aveam posibilitatea să-i plasez pe specialiști în locuri de muncă convenabile. Acești tovarăși erau aleși mai întâi de conducătorii grupurilor lor naționale. Datorită acestei cooperări, știam și ce specialiști erau ceruți în diferite domenii. Pentru a accelera acest proces, îndeosebi către sfârșitul anului 1944, am falsificat iscălitura medicului SS al lagărului, doctorul Kahr. Specialistul în această treabă era tovarășul Pollak, care aparținea grupei noastre și lucra la lagărul de la Dora ca secretar al infirmeriei. În felul acesta, au fost imediat recenzați de către conducerea ilegală a lagărului toți inginerii electricieni și de alte specialități și plasați la montarea sistemelor de ghidare din spatele rachetelor și la îndeplinirea altor sarcini la fel de importante pentru sabotarea în special a armelor V-2. Ei au căpătat sarcina să încetinească producția prin toate mijloacele, să modifice tensiunea în releele receptoarelor de ghidare. Alte grupuri deteriorau jiclorii necombustibili și alte piese de importanță hotărâtoare pentru funcționarea rachetelor. În felul acesta, o mare parte a rachetelor n-au putut fi lansate, n-au demarat sau au căzut înainte de a ajunge la țintă.

Trebuia însă să respectăm niște reguli de prudență foarte riguroase. Noii veniți trebuiau observați cu severitate. Unii pretindeau că vin de la o

închisoare sau dintr-un lagăr bine determinat, însă, prin întrebări puse abil, membrii Serviciului de securitate al organizației ilegale puteau constata uneori că era vorba de fabulații și că acești oameni erau folosiți de SS-iști ca spioni care căutau să se infiltreze în organizația noastră. Grupul nostru avea, în afară de aceasta, sarcina de a păstra legătura cu lagărul din Buchenwald. Aveam la Buchenwald un om de încredere, tovarășul Emil Hrsel, care avea, ca și mine, un *Memento de medicină practică* conținând un cod. Puneam comunicările pe antebrațul cadavrelor cu ajutorul unei feșe de hârtie (crematoriul de la Dora nefiind terminat până la sfârșitul anului 1944, transporturile erau trimise la Buchenwald). Deținuții antifasciști care lucrau la crematoriul din Buchenwald erau însărcinați ca, de îndată ce sosea la crematoriu un cadavru cu un pansament pe antebrațul stâng, să-l înștiințeze pe tovarășul Emil Hrsel. Hrsel intra imediat în posesia comunicării transmise sub pansament, lua cunoștință de ea și o transmitea apoi Comitetului internațional de la Buchenwald. Un al doilea mijloc de comunicare a fost stabilit în felul următor: primeam câteva medicamente de la Buchenwald și foloseam flacoanele cu medicamente, care erau transportate dintr-un loc într-altul, pentru a ascunde în dopurile lor mesaje pe care le aveam de transmis. Infirmierii Revierului transmiteau aceste mesaje responsabililor din Comitetul internațional de la Buchenwald, care ne ajutau cu sfaturile lor...

Jan Cespiva a pregătit de asemenea, împreună

cu maiorul sovietic Jelovoi, răscoala armată a deținuților. Dispuneau de arme, de grenade, de explozivi. Medicul a izbutit să dea, timp de trei luni, porții duble de hrană membrilor grupului care trebuiau să-i atace în noaptea de Crăciun a anului 1944 pe SS-iști. Dar nemții, preveniți de un „turnător”, au decimat organizația ilegală. Cespiva, închis la secret, a reușit să iasă cu câteva zile înainte de execuție pentru a efectua, alături de medicul SS Kurzke, o intervenție chirurgicală urgentă. După operație, Kurzke i-a strâns mâna medicului deportat:

— Acuma, descurcă-te. Cred că o să știi să te ascunzi.

Și Cespiva a stat ascuns într-un bloc până la evacuarea lagărului.

Doi dintre medicii SS de la Dora, Kahr și Kurzke, s-au comportat întotdeauna ca niște medici. Trăiesc amândoi și astăzi și practică, unul în Germania de vest, celălalt în Austria. În schimb, al treilea, König, este și acum căutat pentru crime de război.

— Kahr^{137} acționa, în primul rând, ca medic. Lui i s-a datorat organizarea medicală și administrativă a Revierului: înființarea unui serviciu de medicină internă și externă, a unui pavilion de chirurgie și a unuiia de boli contagioase. El profita de situația pe care o avea pentru a se iniția în chirurgie sub conducerea unor deținuți specialiști (în special sub cea a doctorului Poupault, care-l învățase pe „maestrul” SS cum să trateze ulcerele stomacale. Colaborarea a încetat o dată cu arestarea lui Poupault pentru participare la Rezistență și sabotaj). Kahr,

distant și trufaș, făcea cu plăcere paradă de uniforma lui. Venea de două ori pe zi la spital, dimineața ca să opereze, după-amiază pentru vizite și pentru a lucra în laboratorul pe care-l înființase el și de care era mândru. Bineînțeles, și-a făcut mâna pe deținuți, însă pentru noi, deportații, era un progres uriaș. Înaintea lui, operațiile le făcea un zidar. În plus, și-a apărat Revierul cu îndârjire, atât de bine, încât a fost trimis într-un lagăr oarecare din Răsărit. Eram în perioada aceea foarte alergic la uniforma SS, chiar dacă o purta un medic, astfel că relațiile noastre n-au avut niciodată decât un caracter pur tehnic. L-am păcălit adeseori pentru a proteja diferiți tovarăși. Al doilea medic, Kurzke, un cap de prusac, însă om de inimă, a salvat viața a numeroși deținuți, acordându-le scutire (*Schonung*) pe o durată mult mai mare decât cea prevăzută de regulament. Comandantul lui i-a reproșat deseori acest lucru, își risca locul, dar a rezistat până la capăt. Am petrecut 12 luni la Revierul de la Dora, afectat la laboratorul condus de un alt deținut, J.-P. Ebel, fost asistent la Facultatea de farmacie din Strasbourg. Când am fost trimis să lucrez la terasament, m-am îmbolnăvit de pneumonie. Un vechi prieten, doctorul René Morel, a aranjat să intru la laborator. M-a salvat doctorul Groeneveld, procurându-mi ceva de cea mai mare raritate: sulfamide.

Lagărul Ellrich, din apropiere de Dora, își săpa și el galeriile:

— Pentru^{138} a te bucura de câteva zile de odihnă, trebuia să te mutilezi. Rana, pe care numeroși dintre prietenii mei n-au șovăit să și-o facă sau să pună pe alții să le-o facă, se realiza vârând mâna între două tampoane sau punând-o pe șină, în speranța că aveau să fie îngrijiți de un medic francez pe care nu-l voi putea niciodată elogia pe cât s-ar cuveni în raport cu viețile omenеști pe care le-a salvat cu mâinile lui și cu multe vorbe bune. N-am de ce să-i tănuiesc numele: e vorba de doctorul Pierre Segelle, care a încetat ulterior din viață. De această rană depindea adesea posibilitatea de a rămâne în viață și nădejdea de a fi trimis la infirmeria de la Dora, unde se pare că ciorba era mult mai bună și porția mai mare! Mulți n-au reușit însă decât să rămână la Ellrich cu răni îngrozitoare, purulente, peste care chirurgul-măcelar german Heinz, blănar de meserie, aplica o bucată frumoasă de hârtie pentru a nu le mai vedea. Am avut plăcerea să fiu consultat pentru niște furuncule care, la Paris, m-ar fi ținut la pat zile întregi. În asemenea cazuri, Heinz își spăla mâinile, deși nu întotdeauna, căci șirul pacienților era nesfârșit, lua alt bisturiu, care servise pentru alt bolnav, și-l împlănta până în momentul când bolnavul urla, apoi storcea puroiul și-i lipea o fașă frumoasă de hârtie, spunând: „*Fertig, Arbeit*”^{139}. Am avut în total vreo cincizeci, toate plasate, firește, prost, dar am căutat după aceea să le tratez eu însumi.

Infirmeria? Închipuiți-vă o cocioabă cu paturi suprapuse pe mai multe etaje, cu morți deasupra,

dedesubt, pretutindeni. Și excremente! Un șacal sau o hienă s-ar fi simțit prost acolo. Eram goi. Hainele noastre erau folosite pentru îmbrăcarea celor care se duceau să muncească, iar noi rămâneam câte doi într-un pat, ghemuiți sub pătură, fericiți că ne odihnim din nou până în ziua ieșirii, care însă nu întârzia deloc...

Călăul Revierului n-avea nici 20 de ani. Rudi Țiganul, deportat de la vârsta de 11 ani, ucisese mai mulți muribunzi cu mâna lui. Îi chinuia pe bolnavi cu lovituri și cu mitocăni. Îi plăcea muzica și-i păstra mamei lui o amintire duioasă. Pentru ea cioplea, cât era ziua de lungă, în piatră moale, mici monumente funerare, după care îl obliga pe medicul francez să compună epitafuri. Asculta textul, încuviința și-i poruncea pe urmă medicului să graveze epitaful pe acele monumente de buzunar...

XXIX. Cei trei tâlhari buni din Hinzert

— Medic?

— Da.

— Vorbești nemțește?

— Da.

— Începând de mâine ai să lucrezi la infirmerie.

Ai dreptul să-ți păstrezi ceasul și stiloul.

Doctorul André Chauvenet^{140}, atunci sosit în lagărul de la Hinzert, era salvat prin acest simplu interogatoriu al *Kommandorului* Spornberg. Doctorul Georges Jagello a trecut și el cu succes acest mic examen. Al treilea medic din transportul respectiv, doctorul Augustin Chabaud, plecat din Gara de Est la 10 octombrie 1942, avea să se alăture prietenilor lui din Revier ceva mai târziu, „în mai mulți timpi”.

Hinzert, fost lagăr de muncă obligatoriu pentru tineretul hitlerist, cu barăci vopsite în verde închis, aflate în mijlocul unui pâlc de brazi, era, în perioada aceea, un adevărat centru de triere a deportaților din Luxemburg. Aceștia erau primiți de *Kommandor*, omul cu câinele.

— Cu mâinile în buzunarele mantalei, era văzut adesea străbătând curtea lagărului, urmat de un câine ciobănesc uriaș, al cărui bot te umplea de neliniște. Spornberg mergea cu capul plecat, cu ochii lui albaștri și duri, cu conjunctivele ușor galbene și injectate, pândind în jur, cel mai adesea flancat de un alt ofițer, Untersturmführerul Heinrich, poreclit „Napoleon”. Această brută alcoolică, cu glas bubuitoare, era o vagă

caricatură a împăratului; în ce mă privește însă, găseam că semăna mai degrabă cu un broscoi uriaș. Silueta acestor trei cumetri, profilată pe fondul sumbru al barăcilor, era de ajuns ca să creeze o atmosferă de spaimă. Spornberg avea un mare dispreț pentru francezi. Nu intra niciodată într-o încăpere fără să urle: „Ce putoare! Porcărie!” L-am văzut eu însumi bătând deținuți cu niște bâte uriașe, pe care le mânua anevoie.

Heinrich i-a cerut într-o zi o consultație doctorului Chauvenet. Îl durea un umăr. Medicul l-a examinat, a enunțat diagnosticul și a propus un tratament. Heinrich n-a scos o vorbă. Când s-a terminat consultația, a urlat în chip de mulțumire:

— Șterge-o!

Dar „figura” Hinzertului rămânea marele bețivan Josef Brendel, un fost pietrar, plutonier prin vocație, stăpân absolut al Revierului, al cărui „medic-șef” era.

Mare, gras, trandafiriu și blond, Brendel, căruia îi spuneam și Eugen în limbajul nostru conspirativ, își întreținea cu grijă persoana de neprețuit, bând mult, enorm chiar și luând până la nouă mese în douăzeci și patru de ore! I se întâmpla să rămână în stare de beție continuă, ceea ce nu-l împiedica să-și facă micile afaceri, fără să scape din vedere ceea ce se petrecea în Revier... Noi eram sclavii lui și se mândrea cu calitățile noastre: trei medici, un inginer, doi profesori, un dentist, un frizer atașați persoanei lui, un căpitan din armata luxemburgheză drept ordonanță și așa mai departe... Stăpânul nostru își făcea „prietenii” printre ceilalți SS-ști împrumutându-

le sclavii. Chabaud devenise masor. Uneori Brendel răcnea: „Die drei Ärzte” (Cei trei medici). Ajungeam să tratăm, și era nevoie de toți trei, un coș de nimica toată pe care-l avea pe ceafă sau pe obraz.

Când vreun gestapovist sau SS-ist îi cerea lui Brendel o consultație, acesta se repezea la un medic:

— Spală-te pe mâini și examinează-l pe domnul ofițer.

Și azi încă, doctorul Chauvenet se întreabă cum de nu s-au terminat rău aceste „ședințe”, căci nu se putea stăpâni să nu pufnească în râs. Un hotelier din Reinsfeld, „domnul” Kühle, a fost un pacient cu care a lungit-o puțin. Brendel prezida fiecare vizită.

— Spală-te pe mâini. Ia și agață pălăria și paltonul domnului Kühle. Fă-i pansamentul.

După ce termina treaba:

— Ajută-l pe domnul Kühle să-și pună paltonul.

Și bunul domn Kühle strecura în mâna „bunului doctor” un pachet mare de țigări „bune”.

— Pe curând, domnule Kühle.

— La revedere, domnule Kühle.

În serile respective, medicii, infirmierii și bolnavii fumau țigările hotelierului.

Brendel nu se culca niciodată înainte de 2 noaptea, în general beat mort. Își petrecea seara aranjându-și traficurile, alergând cu motocicleta spre taverne și case de toleranță. Își uita întotdeauna cheia, iar infirmeria trebuia încuiată pe dinăuntru pentru a împiedica vizitele sau intrările clandestine. Înjurând, se agăța de ușă. Un medic sau un infirmier se ducea să deschidă. Brendel îl întâmpina înjurându-

l sau sărutându-l. „Portarul” trebuia atunci să descarce de pe motocicletă prăzile serii. Într-o noapte, profesorul Biermann, infirmier luxemburghez, dormea cu cei 20 de bolnavi ai lui.

— Mă culcasem sleit de oboseală și percepeam tărașoiul pe jumătate adormit; am auzit un camarad din camera de alături sculându-se ca să deschidă. Dar domnul și stăpânul nostru s-a socotit ofensat că nu venisem chiar eu. Adormisem din nou, când o izbitură violentă de picior aruncă ușa cât colo. A sclipit lumina unei lanterne și, în aceeași clipă, un fluierat strident ne-a pătruns până-n măduva oaselor. Ne-am deșteptat, unii strigând. Brendel stătea în ușa.

S-a adresat profesorului Biermann:

— Infirmierul responsabil doarme? Mi-ar plăcea să vină la raport atunci când sosesc.

Infirmierul, orbit, amețit de somn, s-a înălțat în pat:

— Salonul 2, douăzeci de bolnavi și un infirmier, nimic de semnalat.

Brendel se sufoca de mânie.

— Ce? Țsta-i raport? Jos din pat, drepți! Repede!

— Salonul 2, douăzeci de bolnavi și un infirmier, nimic de semnalat.

Brendel, urlând în continuare, buhăit, era gata să explodeze:

— Toată lumea drepți.

Biermann, trezit de data aceasta de-a binelea, protestă cu curaj:

— Aici sunt numai grav bolnavi, unii sunt paralizați și incapabili să se ridice.

— Ce face? Refuz de executare? O să vedeți voi.

Măsurând camera în lung și-n lat, s-a gândit un pic și a ordonat:

— La primul fluierat, toți jos din pat. Tu, infirmierule, la pat, câine nenorocit! La al doilea fluierat, toată lumea pe coridoare. La al treilea, toți în camera de baie, să ia gălețile și măturile. Toată noaptea o să curățiți podeaua.

Biermann s-a dus la cei mai puțin bolnavi.

— Trebuie să mergem.

Oamenii s-au ridicat anevoie și, sprijinindu-se unii pe alții, s-au îndreptat spre găleți și mături.

Brendel a deschis ușa camerei lui:

— Duceți-vă la culcare.

Biermann a fost nevoit să spele trei bolnavi care, de frică, murdăriseră patul. Când a isprăvit, la ora 5, începea ziua de muncă.

În altă noapte, Josef Brendel a hotărât ca un deportat, șef de cor la Comedia Franceză, să fie așezat pe soba înroșită. Nu sunt greu de închipuit urletele lui, deloc „muzicale”. Un SS-ist ceva mai lucid a pus capăt tragediei.

Un alt fantezist care acționa în Revier era kapoul Georg Shaf. Ivan cel Groaznic pentru prietenii și dușmanii lui. Doctorul Chauvenet era nevoit să vină zilnic în contact cu el:

— În fiecare dimineață, un fluierat chema, în fața ușii Revierului, pe deținuții care se declaraseră bolnavi. Cu mai multă sau mai puțină răbdare și

brutalitate, erau adunați, aliniați, numărați, chemați de SS-istul de serviciu. Cei mai bolnavi erau uneori aduși de tovarășii lor. După aceea intrau în vestibulul foarte rece și plin de noroiul sau zăpada lăstate de ghetete. Acolo trebuiau să se dezbrace până la piele. Erau exceptați cei ce aveau leziuni la mâini sau la picioare. Dar trebuiau întotdeauna să se descalțe în vestibul. Apoi intrau pe coridor, ale cărui ferestre, două la număr și aflate la capete, erau, în general, deschise „din cauza mirosului”. Și începea așteptarea. Era lungă. Mai întâi, pentru că așa îi plăcea lui Brendel, apoi pentru că vizita deținuților era precedată de cea a SS-iștilor: prilej de pălăvrăgeală, de discuții, de aflare a știrilor lătrate la radio, prilej, din păcate, și de umilință în fața specimenelor din rasa stăpânilor, a căror intrare trebuia salutăată, de fiecare dată, cu câte un *Achtung* și un „drepti” și care nu uitau niciodată să-i bruftuluiască un pic, pentru frumusețea alinierii, pe acei nefericiți goi și înghețați, care n-aveau dreptul nici să se așeze, nici să se sprijine, indiferent de starea în care se aflau, de pereții coridorului. Acolo găsea Oberscharführerul Georg Shaf, zis Ivan cel Groaznic, cele mai multe degete de picioare goale de strivit. Se uita atent la picioarele celor aflați acolo și, deodată, la apariția unuia care i se părea că-i convine în mod deosebit, chipul i se înăsprea și mai tare și, cu un rictus accentuat, care-i răsucea gura, își puneă călcâiul bine potcovit pe degetele alese. Se ridica cu toată greutatea și făcea, cu cizma-i grea, mai multe mișcări de rotație, în timp ce, cu un zâmbet răutăcios, își

privea victima. Dacă aceasta își manifesta durerea, prelungea jocul. Dacă rămânea impasibil, nu insista. Altă ocupație favorită a lui Shaf era să se ducă împreună cu o altă pramatie, fie cu greoiul și brutalul Pammer, fie cu Lühngrün, cel cu fața de vulpe și cu picioarele arcuite, în fața ușii closetelor. Acolo, azvârlea găleți cu apă rece ca gheața peste deținuții ce se aflau înăuntru. Urla, îi pune pe bieții oameni să iasă de oriunde ar fi fost, lovindu-i uneori năpraznic. Aceasta se petrecea, bineînțeles, iarna, iar camarazii mei n-aveau nici îmbrăcăminte de schimb, nici foc.

Ivan cel Groaznic și-a găsit însă nașul în persoana unui învățător luxemburghez. Kapoul îl lovise. Învățătorul și-a adunat toate puterile și, cu o lovitură magistrală de pumn, l-a trimis pe Ivan în noroi. Răfuiala care a urmat a fost cumplită. Cum luxemburghezul n-a căzut destul de repede, Ivan a apucat un topor și a lovit de două ori...

Să reluăm consultația la Revier. Așadar, Ivan cel Groaznic strivea numărul convenit de degete de la picioare. Medicii și infirmierii reușeau să-i răpească pe cei mai bolnavi și să-i așeze într-o odaie închisă în care așteptau ora H:

Dar nu puteam face acest lucru pentru toți, ceea ce era extrem de neplăcut. Ce adunătură de trupuri descărnate, de ochi fără expresie, de pânțecă balonate, de picioare și labe umflate și, cel mai adesea, ulcerate se oferea privirii noastre! Ne duceam (când puteam) de la unul la altul și căutam să lămurim rapid fiecare caz, „în viteză”, pentru a-i

repera pe cei mai bolnavi și a interveni la timp pe lângă Brendel. Cât de mult și de bine ne-au ajutat în această muncă preliminară colegii noștri luxemburghezi A. Boever, P. Biermann, Jenny Weyland, Jacoby, Waggener, Legrand. Apoi, la răcnetul lui Brendel: „*Der Erste*” (Primul) începea consultația. După o pierdere stupidă de timp, trebuia deodată ca totul să se desfășoare într-un ritm infernal. Stăpânul ceruse prezența *Stab*-ului și a *Stäbchen*-ului său, statul lui major și bagheta lui^{141}. În camera alăturată, care era sala de operație, radioul mergea „în plin”. Pe lângă Brendel, niște SS-iști, atrași de spectacol, vorbeau între ei și-i înjurau pe cei care intrau; în vacarm, kapoul zbiera cât îl ținea gura (și îl ținea) și pretindea ca prizonierii să-și strige numărul cu voce tare și limpede. Nefericiții nu mai puteau, însă kapoul îi înjura și, mai ales dacă avea de-a face cu francezi, îi făcea de rușine pentru... lenea lor și-i puneă s-o ia de la început de douăzeci de ori.

În primele zile de la venirea noastră, noi, medicii, făceam pansamentele. El, Brendel, îi examina pe bolnavi, puneă diagnosticele, prescria tratamentele, opera când i se năzărea și nu se abținea să însoțească totul cu strigăte, palme și lovituri usturătoare de nuia. Cu cât avea mai mult public SS, cu atât se înfierbânta mai tare! Era vreun bolnav constipat? Iată-l zglobiu și strigând: „Dentist, *Einlauf*” (Dentist, o clismă), și Roger Waggener își părăsea activitatea dentară ca să se ducă să facă o clismă, ceea ce se petrecea *coram populo*. Celui care avea

labele picioarelor umflate îi administra salyrgan, sub pretext că asta provenea de la rinichi. Lua unele umflături drept flegmoane și inciza. Vai de cei pe care-i durea gâtul și aveau reflexe de greață atunci când le băga în gură, cu o blândețe ușor de închipuit, spatula. Curgea cu palme și lovituri, iar examenul devenea și mai brutal.

Din cei 700 de deportați ai lagărului, medicii francezi și prietenii lor luxemburghezi au izbutit să mențină spitalizați până la două sute.

Marea lor victorie a fost să-l îndepărteze încetul cu încetul pe Brendel din sala de pansamente, să-l facă să abandoneze bisturiul, să-i fure medicamentele prețioase pe care le rezerva doar SS-iștilor și să le distribuie nefericiților care nu fuseseră primiți în Revier. Toți cei care au cunoscut Hinzertul și care se mai află în viață le-au păstrat celor „trei tâlhari buni” de la Revier o admirație și o recunoștință fără margini.

N-am să iau decât un singur exemplu.

André Ribleur^{142} fusese rănit la picior. Brendel a hotărât să i-l amputeze. Chauvenet și Chabaud l-au convins să aștepte două sau trei zile. Și Brendel a uitat de piciorul lui Ribleur. După o lună de îngrijire, Ribleur a putut părăsi Revierul, dar Chabaud l-a sfătuit să-și frece piciorul cu paie putrede. Rezultatul: plăgi roșii, suspect de sifilis, 45 de zile de izolare.

— Într-o seară, imediat după ce am intrat în Revier, aveam 40° temperatură. N-aveam voie să

mănânc nimic, dar mi-era o foame de lup. Am obținut pe ascuns o gamelă și o felie de pâine. Doctorul Chabaud m-a văzut terminând pâinea. Pesemne că era convins că voi muri, căci, ca din întâmplare, m-a întrebat unde locuiam, adresa părinților mei. A doua zi dimineața, îndată după deșteptare, am simțit pe cineva că-mi ia temperatura. Era Chabaud. Aveam 37°. Nu pot să spun ce bucurie extraordinară am văzut pe chipul lui.

XXX. Raiul belgian de la Esterwegen

— Ei, da, domnilor! Aici e un rai în comparație cu lagărele de exterminare.

Și era aproape adevărat^{143}... Ceva mai puțină muncă decât în altă parte... O oră suplimentară de somn era de ajuns pentru a transforma ocna. Dar Revierul rămânea Revier. Stăpânul locurilor, un fost miner, botezat „Nebunul”, avea obiceiul să-și reconforteze bolnavii murmurându-le:

— Oricum, tot trebuie să crăpați cu toții, așa că, mai devreme sau mai târziu, tot una-i.

Nu aceasta era și părerea unui deținut din Nivelles, doctorul Costellin, care a știut să lupte cu înverșunare împotriva nebuniilor „Nebunului”.

Într-o seară a fost adus la infirmerie un funcționar de la Casa de economii din Bruxelles. Difterie. „Nebunul” refuză să deschidă dulapul farmaciei. Totuși, traheotomia era indispensabilă. „Nebunul” refuză în continuare, spunând: „O să vedem mâine”. Medicul belgian a efectuat operația eu o pereche de foarfeci, introducându-și degetele chiar în centrul focarului infectat.

Bunul V..., în vârsta de 83 de ani, decanul de vârstă al lagărului, își sfârșea zilele într-o demență senilă. Cu toate acestea, uneori, vecinii lui de pat, tot salonul de optzeci de bolnavi îi purtau pică din cauza țipetelor, a gemetelor, a vorbăriei, a plimbărilor lui intempestive, care te trezeau de zece ori pe noapte. Și ce să faci? Într-o bună zi s-a stins, însă luni de-a

rândul, ce calvar în plus pentru cei din jur.

Bătrânul Victor, incapabil să se spele, era năpădit, mai mult ca oricare altul, de paraziți. Se vedeau cum aleargă pe trupul lui colonii de păduchi aglomerati de mărimea a două palme. După trei sau patru săptămâni, un camarad l-a spălat în întregime în ligheanul Revierului, însă „Nebunul” a sosit pe neașteptate și l-a expediat pe bătrânul Victor ud în pat, lovindu-l cu violență pe prietenul lui.

Chiar în mijlocul camerei era așezat „butoiul”, prevăzut cu gaura respectivă, ceea ce făcea ca fiecare să se dea în spectacol, tronând în public. Inutil să spun cât de greu a fost la început să-ți învingi sila, dar și mai greu a fost să constați cât de repede învinge obișnuința chiar împrejurări de neînchipuit. De altfel, recalcitrării nu puteau să practice abstenența totală, căci nu putea fi vorba de a ajunge în timp normal la instalațiile exterioare.

Un jandarm flamand care făcuse parte din Brigada specială a palatului era, poate, bolnavul cel mai respingător. Piciorul stâng nu-i fusese ros, la început, decât de un flegmon, dar pe urmă, cu toată îngrijirea, își împătrise volumul. S-ar fi zis că era vorba, nici mai mult, nici mai puțin, decât de un elefantiazis. În afară de aceste proporții fenomenale ale piciorului, acesta trebuise deschis pe o lungime de peste 15 cm prin incizii pe dreapta și pe stânga în formă de cruce lorenă. O plagă hidoasă, care, departe de a se închide, se întindea din ce în ce, supurând și căpătând nuanțe verzui sau violete. Băile de rivanol în care era băgat piciorul îi dădeau o culoare gălbuie

respingător de urâtă, la care se adăuga și un miros grețos. Vecinilor li se făcea rău văzându-l... Obrazul buhăit era dominat de pleoapele peste măsură de umflate, ceea ce abia îi mai îngăduia să vadă foarte puțin cu un ochi. Puroiul i se prelingea fără încetare din pleoape, lipindu-le și mai rău și răspândindu-se pe pernă... Era monstruos. Totuși, acest nenorocit nu lăsa să-i scape nici un vaiet. Era stors, vlăguit, abia rostea câteva cuvinte, însă a îndurat cu un curaj supraomenesc acest chin fără seamăn, până când moartea l-a scăpat de el.

Înainte de a-și părăsi baraca, și-a făcut un soi de spovedanie publică, cerând iertare celor cărora le provocase neplăceri.

Și-apoi, în ajun de Crăciun, a murit „micul Ber”, vecinul de pat al preotului Edouard Froidure.

— Vorbea din ce în ce mai anevoie. Dându-și seama de starea lui, a cerut să se spovedească; a insistat să li se transmită părinților lui sentimentele sale filiale, spunându-le ce sursă puternică de mângâiere găsisese în pioșenia lui de neofit. A cerut cu insistență să vadă câțiva prieteni, care au fost aduși pe furis, cu mii de precauții și cu mari riscuri. Am fi dat orice ca să-i putem oferi un fruct, o înghițitură de alcool, o băutură care să nu fi fost nici apă, nici acel faimos „ceai”. S-a încercat să se obțină o picătură de lapte de la serviciile respective, dar în zadar. Ce nu s-a făcut pentru a-l smulge morții, în acel ajun de Crăciun, pe viteazul tânăr de 20 de ani, deținut

politic de doi ani, care îndura fără murmur acel noian de suferințe. A cerut să se roage. A fost rostită alături de el rugăciunea în limba flamandă, căci era din regiunea Mechelen. Orele treceau. Medicul mi-a împărtășit părerea lui: „Nu va supraviețui până mâine dimineață”. „Nebunul” observa starea lui cu acel surâs bolnăvicios și batjocoritor de blazat pe care însăși moartea îl lasă nepăsător. Odată debarasat de prezența lui, doctorul Castellin a hotărât să încerce imposibilul, și anume să contraatace microbul, care părea să fi învins definitiv, cu o fiolă de sânge imunizat împotriva scarlatinei. Făcuse de tânăr o scarlatină și sângele lui putea să facă oficiu de ser. S-a întins, cu aerul cel mai simplu din lume, pe salteaua alăturată, rugându-l pe ajutorul lui să-i umple din vena brațului seringă. Încercare supremă: injecta propriul lui sânge în vena tânărului muribund. Acesta i-a mulțumit cu un semn plin de gingășie. Vorbirea i se tulbura din ce în ce. Îl preocupa ceva. Până la urmă, am înțeles. Știa că e ajunul Crăciunului. Pricepuse, destul de confuz, că în salon trebuia să se desfășoare un program corespunzător și prezența lui era stânjenitoare. A cerut să fie transportat la camera de izolare, pentru a nu-i deranja pe cei din jur.

Doctorul Castellin l-a transportat în camera lui. Alături, părintele Froidure oficia biata lui slujbă de la miezul nopții... fără altar, fără lumânare, fără evanghelie, fără ostie. Cântecul simplu al slujbei.

„Micul Ber” a murit. Prietenii lui l-au vegheat până dimineața, pentru a-l apăra de șobolani.

Esterwegen era, în primul rând, raiul șobolanilor. Uneori, preparați vânătorește, îmbunătățeau hrana obișnuită.

Doi bolnavi se agitau în jurul unei capcane de șobolani, confecționată cu ajutorul a trei bețe subțirele, dispuse în așa fel încât să susțină o scândură grea. În zori, căderea acesteia i-a făcut pe vânători să sară din pat. Aveau 38 și 39° temperatură; aceasta nu i-a împiedicat să se înfrunte strașnic pentru a-și revendica, fiecare, șobolanul.

Pielea i-a fost jupuită ca la iepure.

În gamelă.

Un bob de margarină.

În ziua aceea, bucătarul improvizat și-a invitat medicul:

— S-ar zice... Stați...

— Iepure, ce mai!

— Sigur, ce mai!

XXXI. Garajele din Nordhausen

— Rușii sunt la numai douăzeci de kilometri!

— A început evacuarea!

Se evacuează lagărul Gross-Rosen. Pentru doctorul Jacques Normand urma să fie o călătorie, încă una^{144}, ale cărei scene aveau să-i rămână săpate pentru totdeauna în memorie.

— Destinația Nordhausen. Am fost îmbarcați în vagoane descoperite, câte 75 până la 80 de oameni pe o platformă. N-aveam voie să stăm în picioare, trebuia să ședem, dar, cum nu era loc, trebuia să ne chircim în niște poziții extrem de incomode. Dacă vreunul se ridica, un glonte în cap îl așeza definitiv. Noaptea, evident, lipsa de loc ne împiedica să dormim. Era chiar de neconceput să ațipești, pentru că vreun criminal venea, cu briceagul în mână, să te prade. În mai multe rânduri a trebuit să mă apăr cu picioarele și cu pumnii. Și culmea nenorocirii: ninge. Am stat astfel patru zile și patru nopți fără să primim nici un pic de hrană.

În momentul în care trenul intra în gara Nordhausen, 300 din cei 2500 de deportați nu mai erau în viață. Gara era luminată de proiectoare. Lagărul se afla la mai puțin de 100 m.

— Rămâneți așezați!

— Coborârea mâine dimineață!

Încă o noapte în ninsoare. În cele din urmă, în ceața zorilor, sârma ghimpată și posturile de observație. Lagărul! Un termen mult prea exagerat

pentru a desemna cele două garaje izolate printre clădirile care constituiau *die Boelke Kaserne*. Ele adăpostiseră o unitate blindată. Fără îndoială că tancurile de aici rugineau de mult pe vreun câmp de bătaie.

În halele acelea părăsite, rumegușul de lemn aruncat pe ciment înlocuia paturile. Pe acest „covor” zăceau o mie de oameni. Morții erau împinși în colțuri. La etajul întâi, deportații mai „vechi”, mai norocoși, dispuneau, în galeriile ticsite, de paturi cu trei etaje.

Pe ciment: Jacques Normand. O zi întreagă fără mâncare. Trecuseră cinci zile de când deportații nu băgaseră nimic în gură.

— Masa!

Jumătate de litru de apă și trei cartofi. A doua zi, un litru. Kapoul spune zâmbind:

— Nu vi se dă decât d-asta, din grijă pentru voi. Aveți mațele obosite. Mai mult ar însemna *Scheisserei*.

Normand a trebuit să se prezinte la kapoul Revierului.

— Otto Skodas, numit în mod obișnuit Otto, era un fost comisar de poliție din Viena arestat pentru homosexualitate. M-a făcut să stau ore în șir în picioare, așteptând să binevoiască să se ocupe de mine. Mă obliga să vin la ora 7 dimineața și să aștept în picioare până la prânz. La 12 spunea că nu se va putea ocupa de mine decât după-amiază, și așa de fiecare dată. Asta a durat patru zile. Într-a patra zi, m-a supus unui examen. Avea pretenția să vorbesc curent germana și latina. Punctându-mi frazele cu

Jawohl, am afirmat cu cea mai mare îndrăzneală că vorbeam limba lui Goethe. În ceea ce privea latina, aveam bacalaureatul clasic, și asta trebuia să-i fie de ajuns. N-a insistat pentru latină, dar a început să-mi vorbească nemțește, mărimd din ce în ce viteza frazelor. Și unui neamț i-ar fi fost greu să-l înțeleagă. Am avut norocul excepțional... de a ghici. Am fost acceptat.

Lagărul număra trei mii de deportați; la Revier mureau în fiecare zi o sută, iar Otto cerea liste cu cei grav bolnavi pentru a fi trimiși în convalescență.

— Cum – urlau francezii din Revier –, nu ne treci pe listă?

— Ticălosule!

— Miserabile!

— Pentru noi nu există sanatoriu? De ce?

Nici unul dintre „convalescenții” lui Otto nu avea să se întoarcă viu.

Zilele treceau. Au sosit evacuații de la Dora. Cortegiu de betegi, de muribunzi.

— Seara^{145}, către ora 8, au fost puși toți să se dezbrace într-o sală, întorcându-se apoi goi în garajul cu ușile deschise și cu ferestrele fără geamuri. Ghemuiți, strânși unii într-alții, credeau că au să moară de frig. La miezul nopții a fost adusă în garaj mașina de dezinfectat și bolnavii au primit rând pe rând un duș înghețat amestecat cu petrol. Abia către ora 5 dimineața au putut să se îmbrace pentru a fi imediat scoși la apel. Mulți s-au prăbușit.

Când „cei de la Dora” au intrat în blocuri, pe locul de apel au rămas 70 de cadavre.

La 3 aprilie, la sfârșitul după-amiezii, bombardierele americane și-au făcut apariția deasupra Nordhausenului, bombardând cazărmile SS-iștilor dimprejurul garajelor. Bombardament înspăimântător, „în covor”, urmat de mitraliorii „în evantai”. Garajele nu au scăpat nici ele: bucătăria deportaților, blocul 3, camera infirmierilor și blocul tuberculoșilor s-au prăbușit în bucăți.

Un deportat, Jean-Pierre Couture, s-a repezit, de la prima izbitură, spre un șanț de gresaj. A dat la o parte grinzile care barau intrarea, s-a strecurat în șanț, urmat de alți deținuți, care se împingeau și se îngrămădeau peste el, înăbușindu-l. Uriașele porți de fier ale garajului au fost smulse din balamale de suflul unei explozii deosebit de violente și, vibrând, au străbătut în zbor hala, zdrobind bolnavi și valizi.

Toată noaptea, Jacques Normand, ajutat de voluntari, a pansat răniți, folosind hârtie igienică. Couture a putut să împartă în seara aceea o bucată de pâine cu doi prieteni. Având norocul să descopere în moloz un chiștoc de țigară, a izbutit să facă un schimb. Afară, zgomote de explozie... Probabil că sârma ghimpată fusese străpunsă. Bine, rău, trebuia să se doarmă. Couture s-a întins pe ciment. Normand a împărțit salteaua cu un rănit. O gaură în tavan lăsa să se vadă un colț de cer fără stele. Armăturile metalice ale betonului se împleteau asemenea unei pânze de păianjen. În acea capcană, un deportat ciopârțit atârna spânzurat de picioare.

Dis-de-dimineată, deținuții kapo s-au năpustit asupra deportaților cu bâta în mână. Supraviețuitorii

se băteau să capete pâinea care avea să le prelungească zilele, dacă bombele... Bombele! Erau prezente din nou.

— *Alarm! Flieg Alarm!*

Couture s-a repezit spre șanțul care-l salvase în ajun.

— Am fost atacat atunci de doi deținuți care voiau să-mi smulgă rația pe care o căpătasem. M-am întors pe spate și i-am expediat cu o lovitură de picior, fără să las pâinea din mâini. Nu m-am ridicat, căci în clipele următoare un șir de bombe s-au abătut asupra aceluși sector. Târându-mă, m-am dus în șanțul meu; brutalitatea atacului aerian mă scutise de vecinii hrăpăreți. Chircit, am încercat să-mi mănânc pâinea, pentru a putea rezista „după aceea”..., în speranța că avea să existe un „după aceea”. Am așezat oblic grinzile șanțului pentru reparații spre a realiza un fel de unghi de securitate suplimentară, în fundul căruia m-am ghemuit la adăpostul blocurilor de beton care căzuseră din tavan.

Bombardamentul l-a surprins pe Jacques Normand în mijlocul bolnavilor. În mai puțin de cinci secunde, cei valizi au dispărut din Revier.

— Bolnavii, înnebuniți de groază, urlau și încercau să se târască din paturi. M-a cuprins mânia. Le-am strigat celor ce fugiseră *Schweinhunde*. I-am liniștit pe bolnavi spunându-le că nu erau părăsiți, că rămânea cu ei un medic francez, un ofițer francez. Le-am ordonat bolnavilor din paturile superioare să se culce cu camarazii din paturile inferioare și, dacă erau în stare, să se pitească sub paturi.

Revierul s-a executat. Schilozii se ajutau unii pe alții. Fiecare orb își găsea paralyticul. O ploaie de cărămizi, de schije, de beton a început să cadă peste paturile de sus. Alături explodau bombe, tăind garajele în felii!

— Toți pereții, toate boxele, toate despărțiturile au fost răsturnate. Un șir de morți, mai mult sau mai puțin așezați pe scaunele de faianță cafenie, indica, în chip grotesc și lugubru, unde fuseseră W.C.-urile. O ultimă mitralieră în zbor razant m-a aruncat din nou în adăpostul meu.

Normand, ajutat de părintele Bonaventure, un franciscan din Lyon, și de un bătrân matematician polonez, profesorul Stebodzinski de la Universitatea din Poznan, s-au apucat metodic de îngrijirea răniților:

— N-aveam nici antiseptice, nici pansamente. Sala de ambulanță era distrusă. Am tăiat imediat cearșafurile și husele albastre de pe paturile deținuților kapo. Aceste pansamente fără valoare reprezentau o imensă îmbărbătare morală pentru bolnavi. Între timp, Bonaventure s-a dus de grabă în pivnițele cantonamentului SS-iștilor și a adus o cantitate impresionantă de cutii de conserve, de margarină, de pâine.

La fiecare jumătate de oră explodau bombe cu întârziere. În acel lagăr, unde fuseseră secerați mai bine de 1500 de oameni, acum fără bariere și abandonat de gardieni, fiecare se organiza ca să trăiască. Couture și prietenii lui au descoperit, lângă o bombă neexplodată, doi cai morți. Au smuls carnea

de pe ei, punând-o la fript pe jărat de lemn.

— În același timp trebuia să ne gândim și la ceilalți. Marcel și cu mine am luat în grijă unul, apoi doi, pe urmă trei francezi mai mult sau mai puțin răniți, complet buimăciți, zdruncinați, care răsăriseră dintre morți. Unii dintre ei își uitaseră până și numele. I-am dus lângă șanțul nostru de reparații. Timp de câteva zile, stăpâniți de teama întoarcerii fie a temnicerilor, fie a bombardierelor, precum și de teama blestematelor de bombe cu întârziere, am gravitat în jurul aceluia culcuș improvizat. Pretutindeni, solul era presărat cu muribunzi, cărora încercam să le acordăm o minimă asistență. Mai întâi, hrănindu-i. Am putut, datorită celor descoperite la cantina SS-iștilor, să gătim mâncare caldă, pe care am distribuit-o răniților. Marcel, plin de răbdare, îi hrănea cu lingura.

Normand, năpădit de treabă, trebuia să ia parte și la corvoada cărării apei.

— Apa era problema cea mai îngrozitoare. Toată canalizarea fusese distrusă. Împreună cu Bonaventure, ne duceam la râu. La suprafața lui pluteau cadavre. Ca să ajungem la râu, trebuia să străbatem un lung teren descoperit, iar polițiștii ascunși (*Schupos* și oameni din *Volksturm*) trăgeau în noi de cum li se oferea ocazia. Situația era foarte periculoasă. Nu mai puteam ieși din lagăr fără să ne riscăm viața.

Polițiștii trăgeau în deportați pentru a-i împiedica să fugă, dar și pentru a le lua proviziile de care aceștia făcuseră rost. Erau ajutați de deținuți

kapo. Kapoul de la blocul 4, înarmat cu un cuțit mare, cu un revolver și cu o pușcă-mitralieră, se deda la un jaf sistematic.

— Aresta deținuții, intra în blocuri, fura de la răniți, de la bolnavi tot ce putea fi mâncat. Într-o zi, pe când treceam prin unul din acele blocuri cu un coș pe braț în care aveam material de pansat, s-a repezit la mine și mi-a răsturnat coșul. Cele câteva feși nenorocite pe care le mai aveam s-au murdărit. Am observat că cuțitul lui de bucătărie era plin de sânge. Pentru a evita năvala soldaților și a acestui sălbatic în Revier, am baricadat intrarea secundară cu un morman impresionant de cadavre. În ceea ce privește intrarea principală, care trebuia lăsată liberă pentru folosința noastră, m-am mulțumit să aliniez în hală vreo 30 de cadavre intrate în descompunere. Cunoscând sila nemților pentru acest gen de lucruri și frica lor de molimă, eram liniștit. Mirosisem bine lucrurile pentru că, la 8 aprilie, lagărul a fost împresurat de *Schupos* și de oameni din *Volksturm*. I-au adunat pe cei valizi și pe convalescenții care hoinăreau prin curți. Pe mine personal m-au găsit într-o baracă, făcând un pansament destul de rău mirositor. Au fost pesemne scârbiți, pentru că s-au îndepărtat, uitând să mă ia cu ei.

Couture, ca și Normand nu s-au culcat în seara aceea. S-au dus de la unul la altul, acoperind pe careva cu o boarfă luată de la un mort, imobilizându-l pe altul pe saltea. Couture își amintește de un nenorocit care l-a impresionat în mod deosebit:

— Din sfert în sfert de oră încerca să se ridice.

Capul, căzându-i la loc, făcea să răsunе betonul, căci, bineînțeles, cădea mereu alături de pachetul de cârpe pe care i-l pusesem acolo. Era complet inconștient, nu vedea, nu auzea nimic și, nădăjduiesc, nu simțea nimic. În decursul celor două zile cât i-a trebuit ca să moară, Marcel și cu mine ne întrebam care din noi va avea curajul să pună capăt suferințelor lui, sfârâmându-i capul cu o piatră. N-am făcut-o. Într-o dimineață am pornit împreună cu doctorul Normand în turneu. Eu puneam atele, încercam să improvizez pansamente, spălam plăgi. Era o treabă care nu se sfârșea. Pentru a-i instala mai bine pe bolnavi, mi-am adus aminte de dormitoarele de la etajul întâi și de așternuturile care trebuiau să se afle acolo. Pe o scară pe trei sferturi năruită, ajutându-mă cu niște scânduri, am reușit să pătrund acolo. Domnea o liniște înspăimântătoare, care contrasta cu gemetele de la parter. Bolta de beton era crăpată și extremitățile aleii centrale se terminau în gol. Nu se mișca nimic în afara fâșiilor de așternut fluturate de un curent de aer glacial. Deși mai mult sau mai puțin răsturnate, paturile erau la locurile lor, cu cele trei etaje ale lor și cu câte doi ocupanți de fiecare pat, numai că aceștia priveau cerul cu ochii lor morți, larg deschiși. Fuseseră uciși dintr-o dată, de suflul exploziilor, cred.

Am străbătut aleea cu impresia că mă plimb printr-un cimitir răsturnat, având la vedere partea unde răposații își dormeau somnul de veci. Un geamăt vag m-a alarmat. Am găsit un francez epuizat, înghețat, dar viu. Imobilizat de o rană

păcătoasă la picior, aștepta de trei zile. Deși era foarte slab sărmanul, pentru mine era mult prea greu. Când m-am întors acasă, nu cântăream decât 49 de kilograme.

Chiar numai pentru a-l coborî la parter mi-a trebuit mult timp și multă caznă. Desigur, micul nostru cerc a fost generos cu dânsul. În noaptea următoare au izbucnit împușcături foarte aproape de noi, iar a doua zi un soare primăvăratec, destul de frumos, m-a făcut să mă tem ca nu cumva căldura să facă de nesuportat vecinătatea acelor sute de cadavre. Am trecut deci de sârma ghimpată și am descoperit, în bună stare, la câteva sute de metri de garaje, sub clădirile dărâmate care fuseseră construite pentru tanchiștii nemți, compartimentul blindat care servea de adăpost antiaerian. Ne-am transportat acolo penații.

La nouă zile după primul bombardament au sosit americanii. Doctorul Normand i-a întâmpinat pe medicii militari. Deși erau obișnuiți cu dramele războiului, i-a podidit plânsul când au vizitat ruinele Nordhausenului.

XXXII. Auschwitz, culme a soluției finale

Camionul de cărbuni s-a oprit în fața Revierului. Aimée Doridat, „măturătoarea” saloanelor, se repede cu o căldare în mână. O altă deportată pune un scăunel la draghina lăsată:

— O să fie mai ușor.

Aimée Doridat se urcă..., un pârlit și scăunelul cedează. Glezna ruptă, fractură deschisă, cangrenă^{146}.

Medicul-șef, Erna, o deportată cehă, a obținut de la SS-iști încuviințarea de a o transporta pe rănită în sala de operație pentru bărbați. Cei doi chirurghi polonezi au anesteziat-o. Au examinat îndelung piciorul și au hotărât să aștepte ca pacienta să se trezească pentru a-i comunica:

— Credeam că o să putem evita amputarea, dar ne-am înșelat. Trebuie să tăiem piciorul deasupra genunchiului.

— Nu vreau. Prefer să mor.

— Aveți copii?

— Da, doi.

— Ei vă așteaptă, chiar cu un singur picior.

— Tăiați-l.

L-au tăiat.

Aimée Doridat s-a reîntors la copiii ei. Și-a recăpătat libertatea (la Ravensbrück) abia după 22 de luni de la operație. Atât la Auschwitz cât și la Ravensbrück a știut, în ciuda cârjelor, să atragă cât mai puțin atenția temnicerilor; a fost înconjurată de o

eficientă barieră a solidarității, care a ocrotit-o cu prilejul tuturor „selecționărilor”.

Selecționările în acest lagăr^{147}, unde totul era de proporții ieșite din comun – aproape 4000000 de morți –, erau făcute în funcție de nevoile de muncă ale kommandourilor și de capacitatea cuptoarelor. Dacă un transport, în avans față de orar, sosea în gară la numai câteva ceasuri după altul, deportații aveau o șansă de supraviețuire. Ei nu puteau ști că această „suspendare” le era acordată numai pentru că Sonderkommandoul^{148}, având rezervele complete, era „blocat”. Alte selecționări, de o cruzime și mai barbară, le loveau pe locatările blocurilor și Revierului atunci când abia începeau să se obișnuiască cu ideea supraviețuirii. Cea mai îngrozitoare „curățenie” a avut loc în ianuarie 1944.

— Lagărul^{149} de la Birkenau se, afla într-o stare de nemaipomenită mizerie, fără apă curgătoare și fără canalizare. Aerul era infectat, saturat întotdeauna de mirosul de carne de om arsă, pe care vântul ni-l aducea de la cuptoarele din față... Cadavrele și păduchii înecau literalmente lagărul. Tifosul, râia, dizenteria domneau nestingherite. Infirmeria, alcătuită din 12 blocuri cu câte 250 de paturi fiecare, era supraîncărcată. Bolnavele trebuiau, în principiu, să fie internate în blocuri corespunzătoare bolii lor. Or, în acea perioadă erau 900 până la 1000 de bolnave în fiecare bloc, stând câte trei sau patru într-un pat. Era, prin urmare, cu neputință să fie repartizate după boală. Numărul deceselor naturale atingea 300 pe zi. În ianuarie s-a

răspândit zvonul că comandantul lagărului pregătea o selecționare monstră, că toate bolnavele evreice de la blocurile 5, 6, 11, 12 și 18 urmau să fie gazate. Psihoza „selecționării” era atmosfera zilnică în care trăiam, dar de data aceasta era vorba de patru până la cinci mii de persoane! Într-o dimineață, din sușotelile medicilor și tinerei slovace care era șefa blocului, am aflat că „înalta comisie de selecționare” se găsea în incinta Revierului.

Blocul 18, unde lucram eu, lung de vreo 30 m și lat de 10, era brăzdat la mijloc, pe toată lungimea, de burlanele sobei, care străbăteau edificiul de la un capăt la altul. De fiecare parte a sobei se înălțau paturi de lemn cu trei etaje, aliniate în așa fel încât nu dispuneam decât de 30 până la 40 cm pentru a îngriji bolnavele. La fiecare extremitate a blocului era o ușă. Înainte de intrarea comisiei pe una din uși, șefa de bloc a pus să fie închisă cealaltă, pentru ca bolnavele să nu încerce să fugă. În momentul în care medicul SS, temutul Mengele, însoțit de ofițeri naziști și asistat de medicul-șef al infirmeriei, Ena (o deținută de origine slovacă), și de Lageraltestera Orli (șeful administrativ al Revierului), a intrat în bloc, șefa de bloc a strigat: „*Achtung!*”, iar noi am rămas încremenite în poziție de drepti... S-a dat ordin bolnavelor să coboare din paturi și să treacă una câte una, făcând înconjurul blocului, pe dinaintea lui Mengele, bineînțeles, complet goale. În acea perioadă, bolnavele nu primeau cămăși, stând goale pe mindire, acoperite doar cu o pătură. Printre ele domnea o panică de nedescris. Unele, care-și

improvizaseră în grabă niște simulacre de îmbrăcăminte și abia se țineau pe picioare, încercau să se amestece cu cei care făceau parte din personalul Revierului. Altele se piteau pe paturile superioare, în speranța deșartă că vor trece neobservate. Sinistrul SS-ist Tauber, un ofițer din suita lui Mengele, se plimba de-a lungul blocului, gonind cu lovituri de cravașă (arma lui preferată, „vestită” în tot lagărul) pe bolnavele care încercau să se ascundă.

Defilarea era cumplită la vedere: trupurile râioase, scheletice, împleticindu-se, treceau ținându-se de pereți, agățându-se de paturi și de sobă. Femeile cădeau și se ridicau. Unele, bolnave de febră tifoidă, aproape că alergau și, voind să facă „figură bună”, luau chipul „omului care râde”, neputându-și ascunde groaza în dosul zâmbetului lor schimonosit. Fiecare întindea brațul stâng, iar secretara rostea numărul matricol tatuat^{150}... În acel moment, condamnatele se retrăgeau din nou în durerea lor. Multe dintre ele mai trecuseră și prin alte „selecționări”. Văzuseră sute de deportate plecând spre moarte și-și dădeau seama ce soartă le aștepta. Altele, zdrobite de această încercare, se prăbușeau inconștiente. De la condamnare la execuție s-au scurs câteva zile. În acest timp, șefa de bloc și secretara, declarate de Mengele răspunzătoare de numărul condamnatelor, au instituit o pază specială la ambele uși ale blocului. Nimeni, în afară de personal, n-avea dreptul să intre, nici să iasă. Ni s-a dat ordin să nu le mai îngrijim și nici măcar să nu le spălăm pe cele condamnate. În ascuns, câteva infirmiere își îngrijeau

și-și răsfățau bolnavele cum puteau mai bine. Pe de altă parte, organizația ilegală din lagăr, din care făceam și eu parte, își desfășura toate forțele pentru a salva vieți omenești... Încercând o ultimă șansă, am făcut apel, ca în alte cazuri precedente, la Lageraltestera Orli. Orli era una din rarele deținute politice germane internate încă din 1933 care rămăseseră în viață. După ce cunoscuse torturi și samavolnicii în nenumărate închisori și lagăre de concentrare din țara ei, eșuase la Birkenau, unde calitatea ei de germană ariană, vechimea, experiența de viață de lagăr, precum și caracterul ei dinamic și spiritul ei organizatoric o aduseseră în această înaltă funcție administrativă. Ea nu-și uitase însă trecutul de militantă antifascistă. În vara anului 1943, când în lagărul de la Birkenau s-a format primul nucleu de femei din Rezistență venite din toate țările Europei ocupate..., ele au căutat și au găsit sprijin la Orli. Neputând, datorită funcției ei, să participe la întreaga noastră activitate, ne acorda prețiosul ei concurs în împrejurări grave.

În funcțiile administrative pe care le exercita, Orli colabora strâns cu Ena, medicul-șef (deportată) al lagărului, și exercita asupra ei o influență considerabilă. Ena, care era, de altfel, foarte bine văzută de medicii SS, s-a lăsat cu atât mai ușor câștigată pentru cauza noastră cu cât avea protejate printre condamnatele pe care voia să le sustragă de la camera de gazare. Au întreprins amândouă demersuri pe lângă Mengele, care venea să inspecteze lagărul în fiecare zi, pentru a-l convinge de necesitatea de a

revedea fiecare caz. I-au prezentat și reprezentat bolnave care puteau fi salvate, afirmând că erau încă valide și în stare să muncească. Cu prețul a nenumărate demonstrații, a unor extraordinare târguieli, dar și viclenii, ele au obținut de la Mengele cam 140 de femei din totalul de aproximativ 4750 să fie șterse de pe lista condamnatelor.

Mengele a ordonat ca cele salvate (din care vreo douăzeci din blocul nostru) să fie izolate într-un bloc separat. Transferul s-a făcut în blocul 4, un bloc în care se aflau ariene. La început, celelalte nu înțelegeau (se obișnuiseră în acele câteva zile și cu ideea morții). Dar, când și-au dat seama de șiretlic, au ieșit din toropeală și au avut o tresărire de revoltă. „De ce ele? Am și eu dreptul la viață”, țipau ele în toate limbile. „Mi-am lăsat copiii în țară”, striga una. „Sunt tânără, vreau să trăiesc și să simt iar libertatea”, urla o alta... Credeam că înnebunim. Neputând să le salvăm pe toate, făcusem imposibilul pentru a cruța viața câtorva. Ce mai puteam întreprinde?

În ziua execuției, Mengele a venit la bloc pentru o ultimă inspecție. Și-a compus o mutră binevoitoare față de bolnave, deși știa bine că, în câteva ore, aveau să vină camioanele pentru a-și lua „încărcătura”. S-a oprit în fața fiecărui pat, mirându-se că bolnavele zăceau câte trei sau patru pe aceeași saltea, mâncau din aceeași strachină (nu existau destule străchini pentru a servi fiecare bolnavă). Le-a făgăduit să le repartizeze la o muncă ușoară după vindecare. Noi, care asistam la această comedie, am

fi vrut să-l scuipăm între ochi și să murim, dar înțelesesem de mult consemnul lagărului: trebuie să taci pentru a putea, într-o zi ca aceasta, să depui mărturie. La câteva ore după plecarea lui Mengele și a suitei lui, au sosit camioanele. În întreg Revierul a fost anunțată starea de alarmă: „*Block Sperre*”, toate blocurile încuiate, intrarea și ieșirea interzise. O tăcere teribilă domnea peste tot. Am ciulit urechile. Deodată, țipete de femei au întrerupt liniștea. Camioanele au pornit într-un zgomot asurzitor, înăbușind țipetele. Cu exactitate de ceasornic, camioanele se întorceau neîncetat pentru a goli blocurile următoare și plecau însoțite de urlete de nesuportat. În felul acesta, le-am auzit trecând prin fața blocului 5, apoi 6, apoi 11 și 12, care se afla în fața blocului nostru. Acum știam că era rândul nostru. Aveau să se oprească în fața ușii. Dinții ne clănțăneau, nervii ne erau încordați, gata să plesnească. Camioanele au stopat în fața blocului nostru. Ușa s-a deschis larg. O bandă de SS-iști a năvălit cu zarvă înăuntru.

Șefa de bloc și-a plasat personalul la uși pentru a scoate bolnavele afară. A început o bătălie. Unele ieșeau docile, resemnate, cu privirea absentă, altele își acopereau capul cu pături și nu se mișcau sau se afundau în saltea. Altele alergau ca niște vite hăituite, în căutarea unui adăpost. SS-iștii ne îndemneau la treabă, dar erau nevoiți să pună ei înșiși mâna și să târască victimele în fața secretarei blocului, care, cu lista în mână, le controla minuțios numărul matricol de pe braț, numărându-le în același

timp. SS-istul responsabil stătea deoparte, cu o copie a aceleiași liste, numărând și el. O ușă a blocului fiind închisă, femeile erau împinse în direcția singurei ieșiri posibile, care dădea într-un vestibul, de unde SS-iștii și ajutoarele lor le încărcau în camioane ca pe niște rufe murdare. Ajunse aproape de vestibul, unele se mai zbăteau, opunând o ultimă rezistență. SS-iștii le loveau. Printre strigătele de durere se auzeau femei adresând infirmierelor saluturi de adio și mesaje pentru rude și prieteni.

Blocul se golise. Ultimele victime, care zăceau la pământ, pe culoarele dintre paturi și sobă, erau târâte de SS-iști spre ușă. Dar nu ieșea socoteala. Lipseau patru numere. SS-iștii strigau: „*Los, los, schneller!*” Mai întâi ne-au amenințat că, dacă nu le găsim, vor lua patru dintre noi. Apoi, prin promisiuni, Tauber ne-a adunat ca să ne anunțe că aceea care le va găsi va căpăta *Zulage* (o porție suplimentară de pâine și salam). Dar au fost obligați să se cațere ei înșiși încă o dată pe paturile superioare, unde au găsit trei femei ascunse în paiele saltelelor. Le-au scos cu sălbăticie, snopindu-le în bătaie. Mai mult moarte decât vii, au fost duse la camion. Dar tot mai lipsea una. SS-iștii au devenit nerăbdători. Erau, vizibil, sătui de acest „joc”. Au hotărât să dea drumul ultimului camion, adresându-se însă, mai înainte, secretarei: „Dacă până mâine *Schmuck-Stück*-ul tău nu e găsit, pleci tu în locul ei”.

Secretara era albă la față ca varul.

După plecarea SS-iștilor, nervii ne-au lăsat. Uneia i s-a făcut rău, alta a fost apucată de spasme.

Câteva dintre noi au fugit din bloc ca niște nebune. Nu mai știam dacă ceea ce trăisem fusese ceva real sau dacă nu cumva avusesem un coșmar de iad. Și deodată, bolnava, mai înainte de negăsit, și-a făcut – ieșită de unde? – apariția printre noi. Secretara și șefa de bloc au asaltat-o. Secretara i-a aruncat în față reproșul: „Cum ai îndrăznit să-mi pui viața în primejdie?” Sărmana fată, în vârstă de vreo 20 de ani, tremura din toate încheieturile și plângea în hohote. Încă mai tremura când, înfășurată într-o grămadă de păaturi acum nefolosite, am culcat-o pe un pat. A doua zi am găsit-o în culcușul ei moartă de emoție și de epuizare.

Chiar în ziua „marii” selecții de la Auschwitz, în timp ce Mengele alegea femeile, Tilho făcea același lucru cu bărbații. Un medic francez arestat pentru participare la Rezistență, doctorul Alfred Sedel, era imobilizat pe salteaua Revierului:

— Medicul-șef^{151} (deportat) îmi făcuse, cu scurt timp înainte de sosirea „medicului” neamț, un mic pansament cât mai puțin vizibil cu puțință, dar aveam o incizie foarte adâncă la laba piciorului, care începea de la degetul mijlociu și se sfârșea lângă călcâi, cu un fitil înăuntru. Picioarele și coapsele îmi erau extrem de slăbite și nu puteam merge fără să mă sprijin decât șchiopătând foarte tare. Eram, într-adevăr, neputincios și nu aveam multe șanse de scăpare. Am părăsit patul printre ultimii, dar coloana a făcut o semiîntoarcere și m-am găsit printre primii

în fața medicului SS. Era maiorul SS Tilho. Stătea în picioare, în dreptul ușii de intrare, către mijlocul barăcii. În spatele lui, doi secretari în halate albe, cu hârtie și creioane în mână. Infirmierul SS circula prin bloc. Martori muți, deținuții „arieni” urmăreau scena cocoțați pe paturile lor. Tilho stătea proțăpît acolo, cu picioarele desfăcute, ca un înger al tenebrelor. Era un bărbat foarte slab, cu figura tristă, cu colțurile gurii lăsate în jos, cu obrajii brăzdați de cute adânci verticale. L-aș recunoaște dintr-o mie. Era elegant, ca scos din cutie, dar hainele îi erau prea lungi și prea largi. S-ar fi zis că, slăbind, își păstrase și el hainele dinainte.

Bărbați goi se plimbau încet prin fața lui, întinzând antebrațul tatuat. Existau de toate: flegmoane ale picioarelor, capete bandajate, fracturi vindecate sau încă în aparate. Un mare număr de bolnavi erau vindecați sau pe cale de vindecare. Maiorul îi cântărea din priviri pe oamenii care treceau; privirea lui nu exprima decât un dispreț plin de morgă. La trecerea fiecărui bolnav făcea un semn cu arătătorul întins, fără să dezlipească cotul de corp, mișcând doar degetul la stânga sau la dreapta. La stânga treceau cei aleși, cei cărora li se cruța viața, la dreapta, condamnații la moarte, la camera de gazare. Nu erau mulți aleși. În fața mea se aflau trei. Au fost trimiși în fundul blocului. Când mi-a venit mie rândul, medicul-șef al Revierului a indicat diagnosticul, adăugând: „E medic”. SS-istul i-a răspuns: „Să se ducă la treabă dacă e medic”.

Până la eliberare, norocul i-a fost de câteva ori

favorabil lui Alfred Sedel. Mai întâi, această întâlnire cu un personaj foarte straniu:

— Un vizitator cum nu văzusem niciodată trecând pragul. Era un deținut de o eleganță neobișnuită. Era încălțat cu niște cizme de cavalerist de toată frumusețea, purta pantaloni de călărie, o tunică albastră cambrată și foarte bine croită, evident pe corpul lui, o beretă impecabilă pusă cochet pe o parte. Nu sunt sigur dacă nu avea și cravată cu un ac în ea. Era drept ca un I și mi s-a părut frumos. Da, într-adevăr, frumos. A intrat foarte sigur de el, cu un zâmbet larg, s-a apropiat de masa medicului-șef, l-a salutat, lovindu-l ușor cu palma pe spate, și a început să discute cu el. Pe urmă s-a întors spre mine, privindu-mă. Am băgat de seamă că avea un ochi de sticlă. O cicatrice albă, lată îi bara irisul de la ochiul stâng. Deodată, a strigat: „Sedel, dragul meu”. L-am recunoscut: era P..., prietenul meu, colegul meu din timpul studiilor, mai mult decât o cunoștință oarecare, un prieten de fiecare zi, ani de-a rândul. După mai bine de 10 ani ne regăseam acolo, la mii de kilometri de Franța, în situația aceea. Ce întâlnire minunată pentru mine! El fusese întotdeauna un sentimental. Mi-a sărit de gât și m-a sărutat: „Dragul meu, ce bucuros sunt că te întâlnesc. Bucuros nu pentru mine, bucuros că m-ai găsit aici, pentru că e norocul tău, norocul vieții tale. Ai să vezi, n-am să te las, n-am să te abandonez; eu am de toate. Am tot ce-mi trebuie. Am de mâncare din belșug. Sunt, precum vezi, bine îmbrăcat. Pot orice, numai să ies nu, bineînțeles, dar, în afară de aceasta, tot ce se poate

imagina. Ai să vezi, ai să ai tot ce-ți trebuie”. În seara aceea nu a stat mult. După plecarea lui, limbile au început să se dezlege. Medicul-șef s-a apropiat de patul meu: „Cum, îl cunoști pe P...?” „Da, am făcut studiile împreună”. „Ai să vezi, e un băiat strașnic. E medicul Sonderkommandoului. Are foarte multă putere, e unul din indivizii cu cea mai mare trecere în lagăr. Învârte multe și poate să-ți fie de mare folos. E o adevărată baftă că se interesează de tine”. Începând din acel moment, am trăit într-un climat de nădejde. O nădejde foarte modestă, cu un obiectiv limitat: acela de a mânca zilnic pe săturate. Îmi făgăduise să mă ajute, credeam că avea să o facă și așteptam; îl așteptam zi de zi, dar timpul trecea încet. În fiecare seară eram decepționat și, în cele din urmă, am început să cred că mă uitase. Dar într-o bună zi a venit, la fel de strălucitor, la fel de elegant și de bine hrănit ca și prima dată: s-a apropiat de mine la fel de cordial și de volubil și mi-a întins un cadou de neprețuit: un săculeț de pânză conținând 3 sau 4 kg de gris și câteva cepe. Era, în acel loc, un dar fără de preț. Începând din acea clipă, nu mai eram un om chinuit de foame. Știam că pot avea un supliment, că dețin o prețioasă monedă de schimb. Pe nesimțite, s-a schimbat și poziția mea în bloc. Eram prietenul cuiva foarte influent, aveam deci drept la niște menajamente, puteam să mă apropiu de sobă, puteam să prăjesc niște felii de pâine, privilegiu al celor puternici, puteam, de asemenea, când eram foarte flămând, să-mi fierb o supă cu griș cu urme de ceapă prăjită în ea...

Medicul Sonderkommandoului l-a invitat pe prietenul lui să viziteze instalațiile interzise ale Auschwitzului, acel labirint, acea bandă rulantă unde se asasina în permanență. Oamenii care pregăteau dușurile, care târau cadavrele spre ascensorul crematoriului erau și ei condamnați la moarte. Erau schimbați cu regularitate, iar cei nou veniți se inițiau în munca de „fociști”, încărcând trupurile predecesorilor lor. El, medicul, rămânea, dar... pentru cât timp? În mai multe rânduri, P... a avut ocazia să se strecoare într-un transport spre un alt lagăr, dar întotdeauna a șovăit, a refuzat să-și părăsească „privilegiile” și să se arunce în necunoscut. În ultimele zile de existență a lagărului a dispărut. Nimeni nu l-a mai văzut. Fără îndoială că, înainte de ceasul judecății^{152}, SS-iștii s-au debarasat de acest martor al crimelor lor.

În ce-l privește pe Alfred Sedel, el a devenit, în cele din urmă, „medic al imposibilului” în blocuri, funcționând în această calitate până la evacuare...

Anna-Marie Epoud strigă:

— Danielle, ți-l încredințez pe fiul meu!

Altele se lasă în genunchi; una găsește puterea să glumească:

— Sunt ca Maria Antoaneta...

— Taci din gură!

— Danielle, să nu uiți să te duci la soțul meu.

— Danielle...

— Danielle...

Danielle era forța, voința, curajul. Dacă vreuna trebuia să se întoarcă, aceasta era Danielle. Danielle avea să povestească. Danielle avea să lupte cât va trăi pentru ca așa ceva să nu mai existe niciodată. Danielle era Danielle Casanova, chirurg-dentist, militantă și apoi conducătoare a tineretului comunist francez, responsabilă a editării ziarelor ilegale în timpul ocupației, arestată în timp ce ducea cărbuni lui Georges și Maiei Politzer, în februarie 1942.

Auschwitz.

O tânără doctoriță cehă, Manca Svalbova, se uita spre ușa pe care intrau trei sute de *Zugang*, trei sute de nou venite.

— Din^{153} ce țară veneau? Pândeam, atente. Deodată, respirația ni s-a oprit, pumnii ni se strângeau: puternic, în mijlocul lagărului morții, se înălța *Marsilieza*. „*Allons enfants de la patrie...*”; pentru prima oară, după multă vreme, respiram adânc. Printre cele trei sute de deținute se afla Danielle Casanova. Purta uniforma vărgată, o basma gri-albăstruie îi acoperea părul. Fiind dentistă, a fost dusă îndată la Revier ca medic. De cum mi-a dat mâna, am știut cine era Danielle Casanova. În ochii negri ai acestei corsicane strălucea hotărârea, dârzenia, camaraderia, sinceritatea. Zâmbetul îi era larg, aproape naiv, cu ceva de voioșie copilărească, din arta de a ști să te bucuri de albastrul cerului. Ochii ei vorbeau despre bucuria florilor de câmp, a florilor de gheață de pe ferestre. Strângerea ei bărbătească de mână era a unui om, a unei camarade, a unei tovarășe. Danielle vorbea puțin.

Totuși, ea a ajuns să întruchipeze foarte repede pentru noi toate un ideal. A devenit un simbol, și nu numai un exemplu pentru franțuzoaice. Această intelectuală, această personalitate politică de mare stil avea un farmec irezistibil. N-avea nimic din rezerva intelectualului, ci, dimpotrivă, un fel deosebit de a-și apropia și atrage oameni aparținând straturilor sociale celor mai diferite, cu opinii politice dintre cele mai divergente. Știa să-i vorbească fiecăruia pe limba lui. Aveam impresia că avusese ea însăși parte de toate destinele. Cu câteva fraze izbutea să te învâluie, să te cuprindă. Ți se părea că-i știai chipul dintotdeauna și că brațele ei te salvaseră cândva. Vizita blocurile Revierului și ale lagărului seara, când se întorceau coloanele, dar și în timpul pauzei de prânz. Pretutindeni răspândea cu generozitate forță, încredere, fidelitate, camaraderie.

Danielle s-a integrat foarte repede în rețeaua ilegală a Rezistenței. Comunistele germane i-au oferit conducerea comitetului lor. Danielle le apăra pe franțuzoaice, obținea să fie repartizate în kommandouri mai puțin grele; Maia Politzer a devenit medicul Revierului, altele infirmiere, îngrijitoare, croitorese.

— Danielle...

La fiecare transport spre cuptor, fiecare franțuzoaică îi adresa un cuvânt de bun rămas, un mesaj.

Acest „Danielle” nu era o chemare, nici o rugă. Era ultima strângere de mână a unei tovarășe care cădea. Danielle era alături de mine^{154}. Nimic nu s-a

schimbat pe fața ei. Doar în jurul gurii i-a apărut o linie dură pe care nu i-o cunoșteam. Dar ochii, ochii ei în care strălucea și își răspândea căldura soarele Franței, plecaseră cu tovarășele noastre. Iar apoi, când s-a aprins noaptea roșie și sângeroasă, când flăcările au început să-și arunce spre cer lumina lor înfiorătoare, ochii Daniellei au revenit după un lung ocol. Ei trăiseră toate suferințele și suferiseră pentru mii de morți; se întorceau mai aspri, mai gravi și mai hotărâți. Din nou le întovărășeau, zi de zi, pe cele dintre noi care sufereau. În fiecare zi cădeau noi victime. Danielle însă nu se preda niciodată. Ea se arunca în luptă pentru salvarea bolnavilor, și o făcea cu o însuflețire nemaipomenită, nesocotind oboseala și primejdia. Intra în blocuri pline de paraziți și se apleca peste delirul tificelor și al muribundelor. Pentru fiecare bolnavă trebuia să ne batem. Nu ne era îngăduit să dezertăm de la această luptă pentru vieți omenești. Era un front tăcut, fără gloanțe de plumb, dar moartea cutreiera fără încetare rândurile noastre.

Însoțitoarea obișnuită a Daniellei era Maia Politzer^{155}. Ochii ei albaștri mângâiau ca un zâmbet de mamă și cu căldura visurilor copilăriei. Era medic în cea mai pură accepție a cuvântului. Soarta crudă, gândul la băiețelul pe care trebuise să-l părăsească în Franța nu putuseră să-i stingă bucuria din privire. Odată a dansat pentru noi un dans popular din ținutul ei. Mi se părea că în ochii ei se răsfângeau toate zâmbetele copiilor, toate privirile îndrăgostiților.

Revierul, în perioada aceea, era năpădit de tifos, iar medicamentele aproape inexistente. De dimineața până seara, Maia vizita, îngrijea, încuraja, împărțind puținul pe care-l avea, suferind adânc din cauza neputinței ei, a ineficienței îngrijirilor, a voinței, a dragostei ei. Somnul îi era măcinat de coșmaruri; se scula noaptea ca să vină din nou lângă bolnave. Maia trăia în rezervă, taciturnă cum se întâmplă cu cei tari. Nimeni nu știa de cât timp muncea bolnavă și cu temperatură, când a trebuit să se așeze în pat. Nimeni nu băgase de seamă că o doboră tifosul. Continua să se scoale noaptea ca să facă injecții bolnavelor, mângâindu-le, pentru ca apoi să se ducă la patul ei, clătinându-se. Zâmbea. A suferit Maia? Când a murit? În colțul buzelor îi rămăsese un surâs, iar pe obraji, două șiruri de lacrimi care nu se uscaseră încă...

Danielle Casanova a devenit mai aspră, mai tăcută, dar și mai fermă. Ochii ei păreau că scrutează depărtările, ca și când n-ar fi văzut decât țelul ce trebuia atins. Apoi, într-o zi de primăvară, Danielle a căzut și ea. Organismul lupta cu îndârjire împotriva febrei tifoide, dar lupta fusese inegală din primul moment. Delirul o purta departe, lângă mama ei, pe care o săruta, lângă tovarăși, cărora le strângea mâna. Pe urmă, ochii ei mari s-au pierdut undeva, în adâncuri. Întunericul cobora peste lagăr când am dus-o pe ultimul drum. Tovarășele au venit în număr mare să-și ia rămas bun de la dânsa. Gurile rămâneau mute și ochii uscați, dar inimile sângerău, revoltate. Venea noaptea. Stăteam inerte, în picioare. În liniștea lagărului, zgomotul motoarelor s-a transformat într-

un strigăt puternic și sfâșietor. În gheretele lor, santinelele stăteau de veghe ca-ntotdeauna. Sârma ghimpată zumzăia într-una, tovarășele continuau să se zvârcolească cuprinse de febră, *Zugang*-ul sosea mereu.

La câteva zile după ce a făcut cunoștință cu Auschwitz-ul, André Lettich^{156} a fost dus, împreună cu toți „confrății” lui din lagăr, în biroul deținutului responsabil cu Reviererele, Peter Welsch. Deși avea atribuții de medic-șef, era de meserie lăcătuș:

— Acest lăcătuș ne-a pus să dăm examen de aptitudini și fiecăruia i-a fost adresată o întrebare la care trebuia să răspundă în limba germană. Numai datorită cunoașterii limbii germane am fost acceptați ca să îndeplinim funcția de infirmier la spital. Spitalul se compunea dintr-o baracă de lemn, un grajd militar demontabil. Se mai afla acolo, bătută pe ușă, o placă de metal cu inscripția că, în caz de răpciugă, nu trebuiau introduși caii în grajd fără a fi dezinfectați, conform regulamentului în vigoare. Era blocul 12. Acolo se afla infirmeria, unde domnea ca stăpân absolut acel lăcătuș neamț, ajutat de un tânăr polonez de 22 de ani. Existau mai multe sub-ajutoare, dar ceea ce ne întrista cu deosebire era atitudinea unui medic polonez, doctorul Zenkteller din Poznan, care ne-a surprins dureros. Puteam accepta să fim maltratați de lăcătuși, frizeri, de condamnați de drept comun, dar ca un medic de 50 de ani să bată confrăți mai tineri în modul cel mai brutal și să-i expedieze la

camera de gazare, aceasta ni s-a părut o enormitate, o anomalie monstruoasă, într-un cuvânt, o crimă deosebit de odioasă.

Seara, după apel, toți cei care erau bolnavi trebuiau să se prezinte la secretarul blocului respectiv pentru a fi duși la infirmerie. Trebuiau să treacă mai întâi vizita medicală a șefului de bloc, iar dacă acesta considera că deținutul nu era bolnav, urma bătaia. Câți nefericiți n-au fost omorâți în felul acesta și câți nu s-au lăsat să moară de teamă că trebuiau să treacă prin fața șefului de bloc! Cei care erau considerați bolnavi erau duși în fața infirmeriei de la blocul 12. Acolo domnea, în afara șefului de spital, asistat de câțiva polonezi, doctorul Zenkteller. Acesta devenise, cu timpul, omul cel mai puternic din spital și omul de încredere al SS-iștilor. Pentru ușurarea muncii, doctorul Zenkteller găsisese un mijloc simplu, dacă nu ingenios, de pregătire a contingentului care trebuia trimis de două ori pe săptămână. El desemna victimele dinainte, făcea însemnarea convenită pe fișa lor de primire în blocul 7 și punea să li se tatueze pe brațul stâng, înaintea numărului matricol, cumplita literă L (*Leiche* – cadavru). În felul acesta, condamnații la moarte cunoșteau, cu câteva zile înainte, soarta care-i aștepta. În acest răstimp nu primeau nici un fel de hrană, întrucât erau destinați camerei de gazare... La blocul 12 nu erau îngrijiți decât nemții și câțiva favorizați. Ca să ne mulțumească pentru îngrijirile pe care le dădeam – curățirea patului, a oalelor de noapte etc –, acești bolnavi „de elită” ne snopeau în fiecare zi în bătai.

Dacă acești domni nu erau serviți destul de repede, primeam imediat lovituri. Era felul lor de a ne recompensa pentru îngrijirile date. Câți profesori universitari olandezi, câți profesori cehi, belgieni, câți medici francezi n-am văzut noi omorâți de bolnavii lor^{157}!

A doua clădire a spitalului era de cărămidă: blocul 7, boli infecțioase.

Încă de la distanță se simțea un miros îngrozitor de putreziciune și de materii fecale, care fermentau. Odată intrat în curte, căci blocul era înconjurat de un zid înalt de 2 m, un spectacol cu adevărat înfricoșător se prezenta privirilor tale înspăimântate. La stânga, chiar lângă poartă, erau nenorociți cu picioarele rupte, cu flegmoane, cu edeme, toate infirmitățile imaginabile. Ceva mai departe, alți bolnavi, care păreau ceva mai puțin slăbiți, mergeau târându-se; în sfârșit, în fundul acestei curți scârnavе, morți și vii descărnați, amestecați unii cu alții. În primele luni ale șederii noastre, când intram în curtea aceea, se întindeau din toate părțile brațele rugătoare ale celor pe care-i cunoșteam și auzai strigăte ce-ți sfâșiau inima: „Doctore, ajută-ne!” Dar noi eram, vai, cu totul neputincioși; asistența noastră trebuia să se mărginească la câteva cuvinte de îmbărbătare, de nădejde și de consolare, care însă ne lipseau și nouă. Această mizerie omenească de neconceput, această cohortă de diareici și de cașectici era înspăimântătoare. Erau toți de o slăbiciune de nedescris, iar cei mai mulți aproape în întregime goi, căci își murdăriseră îmbrăcămintea și rufăria până la

refuz și acestea nu erau înlocuite. Trei lăzi, în mijlocul curții, reprezentau closetele. Lăzile, nefiind golite des, debordau de materii fecale, iar urina inunda terenul pe un perimetru de aproape doi metri. Ce spectacol îngrozitor ofereau toți acești abandonți, acești condamnați la moarte, descărnați, târându-se jalnic până la ladă, unde, neputându-se să se țină pe picioare, cădeau în murdărie și agonizau acolo până ce moartea venea să pună capăt existenței lor lamentabile!

Iar când treceai dincolo de ușa blocului:

— Prima mișcare era să te dai înapoi, astupându-ți nasul, într-atâta era aerul de greșos, îmbâcsit, greu, irespirabil. Numai țipete și gemete... Uneori se primeau zece, cincisprezece comprimate de aspirină pentru opt, nouă sute de bolnavi^{158}...

Situația nu s-a schimbat decât în aprilie 1943... Atunci condițiile s-au îmbunătățit puțin; în loc să moară în două luni, deportații se mențineau cinci, uneori șase luni, sfârșind însă, totuși, prin a deveni „musulmani”. Și acești „musulmani” de la Auschwitz erau cei mai „frumoși”, și cei mai „puri” din câți se puteau afla într-un lagăr de concentrare.

— În^{159} asemenea condiții de viață, deținutul surmenat, subalimentat, insuficient protejat împotriva frigului slăbea progresiv cu 15, 20, 30 kg, pierzând 30–35% din greutate. Greutatea unui om normal scădea la 40 kg. Unii aveau 30 și 28 kg. Individul își consuma rezervele de grăsime, mușchii. Se decalcifia. Devenea, potrivit termenului clasic al lagărelor, „un musulman”. E cu neputință de uitat cu

ce dispreț îi tratau SS-iștii și anumiți deținuți bine hrăniți pe acești nenorociți, cu ce spaimă veneau cașecticii la consultație, unde, după ce se dezbrăcau, se întorceau, își arătau fesele și îl întrebau pe medic: „Nu-i așa, domnule doctor, că nu sunt încă musulman?” De cele mai multe ori erau conștienți de starea lor și spuneau resemnați: „Iată-mă musulman”.

Starea de musulman era caracterizată prin procesul intens de topire a mușchilor; nu mai exista literalmente decât pielea pe oase. Se vedea ieșind în relief tot scheletul și, îndeosebi, vertebrele, coastele, centura pelviană. Fapt capital, această prăbușire era însoțită de o prăbușire intelectuală și morală. Adesea era chiar precedată. Când aceasta dublă prăbușire era completă, individul avea o înfățișare tipică. Era cu adevărat supt, golit, atât din punct de vedere fizic cât și cerebral. Înainta lent, avea privirea fixă, inexpresivă, uneori anxioasă. Ideeația era și ea foarte lentă. Nenorocitul nu se mai spăla, nu-și mai cosea nasturii. Era abrutizat și suporta totul cu pasivitate. Nu mai încerca să lupte. Nu ajuta pe nimeni. Aduna mâncarea de pe jos, luând eu lingura ciorba vărsată în noroi. Căuta în lăzile de gunoi coji de cartofi, coceni de varză și le mânca, murdare și crude. E de neuitat spectacolul oferit de câțiva musulmani disputându-și asemenea resturi. Devenea hoț de pâine, de cămăși, de pantofi etc. De altfel, fura fără abilitate și adesea era prins.

— La infirmerie, se străduia să obțină un loc lângă un muribund, al cărui deces nu-l anunța, încercând astfel să-și însușească porția lui.

— Puneă să i se smulgă punți și coroane dentare în schimbul unei bucățele de pâine; cu acest prilej era deseori înșelat.

— Neputând să reziste nevoii de a fuma, își schimba pâinea pe tutun.

În ansamblu, ființa omenească era coborâtă la starea de animal, deși, adesea, această comparație ar fi injurioasă pentru animale. Durata evoluției era de aproximativ 6 luni, astfel că următoarea afirmație a unui ofițer SS era cât se poate de adevărată: „Orice deținut care trăiește mai mult de 6 luni e un escroc pentru că trăiește pe spinarea camarazilor lui”. Acest răstimp de 6 luni era atins dacă moralul deținutului era bun, dar cobora la o lună și jumătate sau două dacă moralul era prost. Dacă deținutul se gândea prea mult la foame, la frig, la munca istovitoare, la familia lui, la camera de gazare, în câteva zile se prăbușea, devenea o cârpă și deseori un hoț^{160}. Exemplele erau frecvente. Niciodată nu s-a afirmat cu mai multă forță decât în lagărele de concentrare primatul moralului și al voinței asupra fizicului. Când un deținut se prezenta, după opt până la zece zile de lagăr, în fața unui medic, acesta putea să aprecieze dacă deținutul avea să reziste sau să se prăbușească în scurt timp. Aspectul general al deținutului, timbrul vocii, felul lui de a vorbi, de a se comporta etc. erau suficiente pentru această apreciere.

Și profesorul Robert Waitz considera, ca majoritatea medicilor deportați, că cei ce luptau cu cel mai mult succes împotriva prăbușirii lor erau „indivizii cu un ideal, care aveau obișnuința luptei,

care știau să-și impună o disciplină severă, care acceptau să trăiască grupați”. Cei care s-au ținut cel mai bine dintre francezi au fost: 1. adevărații rezistenți (deținuții care făcuseră efectiv parte din Rezistență în Franța); 2. comuniștii; 3. cei câțiva tineri care făcuseră multă cercetășie; 4. câțiva intelectuali de o mare forță morală; 5. câțiva muncitori manuali.

Aceste observații asupra comportamentului zilnic al deportaților le-a făcut un alt medic, cu răbdare, ceas de ceas, timp de trei ani. Astăzi, el este directorul vestitei Policlinici din Viena, profesor de psihiatrie și neurologie, președintele Societății medicale austriece de psihoterapie. Unii, din ce în ce mai numeroși în lume, vor să vadă în el egalul lui Freud. „Logoterapia” lui, născută din observațiile făcute la Auschwitz, va fi, poate, considerată mâine drept „a treia școală vieneză de psihiatrie” (după cea a lui Freud și cea a lui Adler). Numele lui: Victor Frankl, născut în 1905.

La 16 ani era deja celebru. Freud, căruia îi trimisese un studiu manuscris asupra „originii mimicilor”, i-a publicat textul... Intrarea lui Hitler în Austria a pus capăt activității lui medicale și psihiatrice, cu toate că a fost autorizat să profeseze câteva luni într-un spital rezervat evreilor... Deportarea, element de răscruce în viața unui om, i-a permis să creeze o nouă metodă terapeutică și să devină cel mai mare psihiatru contemporan. Descoperirea a făcut-o în același timp cu toți ceilalți deportați:

— Spre^{161} deosebire de animal, pe om nu-l informează instinctele lui despre ceea ce trebuie să facă și, spre deosebire de omul de altădată, el nu mai este informat de tradiții despre ceea ce ar trebui să facă. Adesea, el nu știe ceea ce, în mod fundamental, dorește să facă. El dorește în schimb să facă ceea ce fac ceilalți sau face ceea ce doresc ceilalți să facă.

Aceste „atitudini” pot duce, evident, la o anumită formă de „musulmanizare” în viața noastră „modernă”, în care nu supraviețuiesc realmente decât cei care, ca și în deportare, refuză să „demisioneze”, cei legați de o iubire, de o credință, de un țel, de un ideal. Nu ne îndepărtăm de „medicii imposibilului” insistând asupra cazului Victor Frankl; dimpotrivă. Am văzut că influența medicilor deportați se exercita, în general, cel puțin tot atât asupra moralului, cât și asupra fizicului. Psihiatrul vienez a mers doar ceva mai departe:

— Cu toată fărâmițarea tradițiilor, viața are un sens pentru fiecare om luat individual și se poate spune chiar că ea conservă acest sens literalmente până la ultima lui suflare. Psihiatrul poate să-i arate pacientului său că viața nu încetează niciodată să aibă un sens. El nu poate, desigur, să-i arate care este acel sens, ci numai că viața îl interesează, că ea rămâne, în toate cazurile, plină de sens.

Această metodă, potrivit căreia psihiatrul vorbește, în general, mai mult decât bolnavul, și-a dovedit eficiența la Auschwitz în afară de orice experiență. Doi deportați, de exemplu, se lăsaseră în voia soartei, spunând oricui voia să-i asculte „că nu

mai au nimic de așteptat de la viață”.

— Amândurora trebuia, totuși, să li se arate că viața mai aștepta ceva de la ei și că în viață îi mai aștepta ceva; viitorul. Într-adevăr, s-a dovedit că pentru unul exista o ființă omenească: copilul care-și aștepta tatăl, iar acesta își adora copilul. În ceea ce-l privea pe celălalt, nu era vorba de o persoană, ci de opera lui. Deportatul în cauză era un om de știință care publicase o serie de lucrări asupra unui singur subiect. Or, seria nu era terminată și-și „aștepta” desăvârșirea. Pentru aceasta, omul respectiv era de neînlocuit, nu putea fi schimbat cu altcineva, de altfel în aceeași măsură ca și primul, care nu putea fi înlocuit în... dragostea pe care o avea copilul pentru el. Acest fel unic de a fi, de a exista „o singură dată”, care este trăsătura distinctivă a fiecărei ființe omenești și care îi dă adevăratul ei sens, se manifestă, prin urmare, atât în raportul său cu o operă sau cu un efort creator, cât și în relațiile cu o altă ființă, în dragostea pentru aceasta. Caracterul acesta de neînlocuit, de neschimbat al fiecărei persoane este tocmai ceea ce trebuie să știe omul pentru a pune într-o altă lumină răspunderea pe care o poartă în ceea ce privește viața lui. Un om conștient de această răspundere a lui față de opera sau față de ființa omenească care-l așteaptă cu dragostea ei, un asemenea om nu va fi niciodată în stare să-și „arunce” viața. El știe de ce există și poate să suporte aproape orice.

Uneori, Victor Frankl era nevoit să practice o psihoterapie colectivă. Astfel, într-o zi, întreg lagărul

refuzase să denunțe pe un hoț de cartofi și fusese condamnat pentru aceasta la post negru; comandantul reamintise lista actelor de sabotaj pedepsite cu spânzurătoarea. În blocuri, lumina fusese întreruptă. Kapoul, care cunoștea teoriile psihiatrului, l-a întrebat cum „să faci ca să nu te prăbușești?”

— Nu aveam, desigur, dispoziția necesară ca să dau explicații psihologice... Și-apoi, dârdâiam de frig, mi-era foame, eram abătut, iritat, dar iată-mă nevoit să trec peste toate acestea ca să profit de ocazia unică ce se oferea pentru că un imbold era, într-adevăr, mai necesar ca oricând. Am început uzând de o consolare ieftină: situația noastră în Europa celui de-al doilea război mondial și în acea a șasea iarnă de război nu era nici pe departe cea mai rea; contam în felul acesta, de la bun început, pe un efect de contrast pe care-l puteam folosi. Am arătat apoi că se cuvenea ca fiecare din noi să se întrebe ce pierdere de neînlocuit a suferit, voind să se înțeleagă prin aceasta că, în realitate, nu însemna, pentru cei mai mulți dintre noi, mare lucru: simplul fapt că eram în viață ne dădea motive să sperăm. Sănătatea, fericirea familială, calitățile profesionale, averea, poziția socială sunt toate lucruri, spuneam eu, care pot fi înlocuite, care pot fi regăsite sau recăpătate. Or, noi aveam încă „oasele intacte”! Tot ceea ce trebuise să îndurăm în ultima vreme putea să mai aibă valoare pentru viitor! Am continuat vorbind de viitor: „Oricine e la curent cu situația noastră ar putea să o creadă desperată...”

Recunosc, firește, că fiecare, sau aproape fiecare dintre noi, ar putea socoti ca infimă probabilitatea de a supraviețui; cu toate că în lagăr nu era încă epidemie de tifos, apreciam această probabilitate la 5%. Și îndrăzneam să le-o spun! Adăugam însă că, în ceea ce mă privea, nici prin cap nu-mi trecea să las totul baltă, pentru că nimeni nu cunoaște viitorul, nimeni nu poate ști ce-i va aduce ziua de mâine. Cu toate că în zilele următoare n-aveam de așteptat nimic hotărâtor de la evenimentele militare, cine putea, mai bine ca noi, cu experiența noastră de deportați, să știe că adesea se ivește subit un noroc nesperat, măcar pentru unul: norocul neașteptat de a fi inclus într-un transport pentru un kommando excepțional, cu condiții de muncă avantajoase, cu tot soiul de noroace de același fel, care reprezintă, toate, dorințele și „fericirea” supremă a deportatului.

Totuși, nu m-am mărginit să vorbesc numai despre viitor, înconjurat cum eram de întunericul binecuvântat, și despre prezent, cu toate suferințele lui; am vorbit și despre trecut, despre toate bucuriile lui și despre lumina pe care o mai proiecta peste bezna zilelor noastre. Am citat, pentru a evita să transform cele spuse într-un soi de predică, acest vers al poetului:

„Ceea ce ai trăit,

Nici o putere din lume nu-ți poate răpi”.

Ceea ce am trăit în plenitudinea vieții noastre, ceea ce am realizat în plenitudinea evenimentelor trăite, această bogăție interioară nimeni și nimic nu ne-o poate lua! Și nu numai ceea ce am trăit, dar și

ceea ce am făcut, ceea ce am gândit și ceea ce am suferit... Toate acestea, făcându-le să intre în real, le-am salvat „definitiv”. Chiar dacă ele țin de trecut, pentru că tocmai în trecut sunt fixate și asigurate pentru veșnicie! A fi la trecut înseamnă, de asemenea, un mod de „a fi” și poate cel mai sigur.

Am vorbit apoi despre multiplele posibilități de a-ți umple viața, dându-i un sens. Le-am explicat camarazilor mei (căci stăteau toți culcați, tăcuți, aproape nemișcați, lăsând cel mult să le scape, din când în când, câte un oftat adânc...) că viața omenească are întotdeauna și în toate împrejurările un sens și că acest sens nesfârșit al existenței include suferința și moartea, mizeria și moartea. Îi conjuram pe cei care mă ascultau cu atenție acolo, în bezna barăcii, să privească lucrurile în față, tragicul existenței noastre în față și să nu dispere, ci, dimpotrivă, să devină conștienți că, chiar dacă lupta noastră nu avea nici o șansă de succes, ea își menținea întreaga semnificație și întreaga demnitate. Să ne păstrăm deci curajul! Asupra fiecăruia dintre noi, le spuneam eu, cineva își îndreaptă, în aceste ceasuri grave, privirea cu ochi exigenți: un prieten sau o femeie, un viu sau un mort – sau un zeu. Și așteaptă să nu-l dezamăgim, să acceptăm suferința sau moartea nu ca niște mizerabili, ci cu mândrie.

Pentru a termina, am vorbit despre sacrificiul nostru. Sacrificiul are totdeauna un sens! Prin însăși esența lui, sacrificiul trebuie făcut în lumea aceasta – lumea noastră de izbânzi – cu condiția tacită de a nu câștiga nimic, și acest lucru e adevărat fie că te

sacrifici pentru un ideal politic, fie pentru un om, deoarece îți oferi propria viață ca jertfă pentru viața altuia. Firește, un credincios înțelege ușor acest lucru, și le-am spus-o. Apoi am relatat istoria acelui camarad care, la intrarea în lagăr, a făcut un pact cu cerul, cerând ca suferința și moartea „lui” să cruțe de o moarte cumplită ființa pe care o iubea mai presus de orice. Pentru acest om, suferința și moartea nu erau lipsite de sens, ci, dimpotrivă, deveniseră, sub forma sacrificiului, pline de un sens adânc. El refuza să sufere și să moară fără ca acest sacrificiu să aibă o semnificație – și nici nu voim să suferim fără nici o semnificație! A da acest ultim sens acestei vieți – vieții noastre din acea baracă de lagăr – în acel moment, în acea situație, practic fără ieșire, aceasta era sarcina pe care mi-o asumasem hotărându-mă să vorbesc.

A terminat de vorbit.

Becul s-a aprins.

Întreg blocul s-a adunat în jurul lui Victor Frankl. Mulți oameni plângeau, plângeau și mulțumeau, plângeau și erau fericiți. Își regăsiseră „viitorul”.

Câteodată, totuși, psihiatrul înregistra și eșecuri. Odată a venit la el un compozitor:

— Ascultă, doctore, aș vrea să-ți povestesc ceva: am avut, nu de mult, un vis extraordinar. O voce îmi spunea că pot să-mi exprim o dorință: n-aveam decât să întreb ce voiam să știu și îmi va răspunde, oricare ar fi întrebarea. Și știți ce-am întrebat? „Când se va sfârși pentru mine războiul?” Înțelegeți, domnule

doctor, ce înseamnă „pentru mine”? Voiam să știu când noi toți, cei din lagăr, vom fi eliberați: în fond, când vor înceta suferințele noastre...

— Și când ai avut Visul ăsta?

— În februarie.

— Și ce ți-a răspuns vocea din vis?

Muzicianul a murmurat:

— La 30 martie.

Au trecut zilele. Situația militară nu lăsa să se întrevadă nici o mare presiune în direcția lagărului. La 29 martie, muzicianul a căzut bolnav, la 30 delira, la 31 era mort, Mort de tifos și de decepție sau, mai curând, de decepție și de tifos.

Idioată! Idioată, inconștientă! Olga Lengyel, ce-ai făcut? Idioată... Abia acum înțelegea, în vagonul care o ducea spre Auschwitz. Când nemții i-au arestat soțul, chirurg vestit din Cluj, oraș principal din Transilvania, ea s-a dus în grabă la *Kommandatur*.

— Soțul dumitale pleacă să lucreze în specialitate.

— Și eu sunt medic.

— Ei și?

— Pot să plec cu el...

— Dacă vrei!

— Cu părinții?

— Cu părinții.

— Și cu cei doi copii?

— Și cu cei doi copii. În felul ăsta, o să vă simțiți mai bine, în familie.

În vagon, o tânără a murit. Alături, un medic privea cum se stingea tatăl lui...

— Cât durează!

Oly, soția altui medic, a luat otravă:

— Trebuie să-i faci o spălătură stomacală.

— Cu ce?

Soțul Olgăi s-a întors spre socrul lui:

— De la operație te serveai de o țeavă ca să urinezi.

Apă? Trebuia apă și nimeni nu voia să se despartă de rezerva prețioasă, de câteva picături pierdute pe fundul unei ploști, al unui bidon.

— Hai! Trebuie să ți-o luăm cu forța?

— Spălătura a reușit.

Nu peste mult timp, Oly va fi selecționată prima pentru camera de gazare.

Și tu, Olga, care credeai că ai înțeles, ai comis a doua greșală, la fel de prostească, la fel de inconștientă, la fel de cumplită.

— Medicii să iasă din rânduri.

— La stânga!

— La dreapta!

— La stânga, bătrânii și copiii.

— Tu la dreapta...

Cel ce selecționa a șovăit în fața băiatului Olgăi...

— Băiatul trebuie să aibă mai mult de 12 ani.

Olga nu voia ca băiatul ei să intre în coloana adulților... Era atât de mic... și munca... a urlat.

— Nu, n-are 12 ani.

— La stânga!

Olga, taci din gură. Nu, trebuie s-o salvez și pe mama...

— Mama e bătrână, ar fi vrut să rămână cu copiii.

— De acord, o să vă regăsiți în același lagăr. La stânga!

Cei trecuți la stânga s-au îndreptat îndată spre dușuri. Șeful Sonderkommandoului a luat o ultimă înghițitură de alcool.

— Dați-i drumul. Un transport. Cuptoarele sunt gata?

Olga Lengyel a fost câteva zile ca nebună, apoi prietenele ei au smuls-o durerii.

— Trebuie să salvezi pe cât mai multe dintre noi. Avem nevoie de tine.

Și tot așa:

— Trebuie să trăiești ca să depui mărturie.

Avea să se salveze și să depună mărturie.

Totuși, uneori, salvarea nu era posibilă decât sacrificând altă viață.

— Cea^{162} mai sfâșietoare problemă omenească care ni se punea nouă, celor însărcinate cu îngrijirea tovarășelor de nenorocire, era cea a nașterilor. Săptămâni de-a rândul, de cum se năștea un copil la infirmerie, atât mama cât și copilul erau trimiși la camera de gazare. Numai când pruncul nu era viabil sau când se năștea mort, mama era cruțată. Aceasta, odată restabilită, putea să se întoarcă la bloc. Concluzia era simplă: nu trebuia ca nou-născutul să

trăiască. Simțeam toate cinci cât de monstruoasă era această concluzie, care sfida toate legile omenești și morale. Era și un non-sens din punct de vedere pur medical. Câte nopți n-am petrecut sucind și răsucind această problemă tragică. Iar dimineața, mama și pruncul mergeau la moarte.

Într-o zi, am luat o hotărâre. Trebuia salvată cel puțin mama. Dar, ca să ne realizăm proiectul și să facem copilul să treacă drept mort, era neapărat necesar să luăm multiple măsuri de precauție. Căci dacă nemții bănuiau ceva, ne aștepta și pe noi camera de gazare, iar înainte de aceasta poate și torturi. Când durerile facerii se declarau în cursul zilei, nu duceam femeia la infirmerie. Naștea pe o pătură, într-una din încăperile din fund, în prezența tuturor ocupanților blocului. Dacă nașterea începea în cursul nopții, o duceam la infirmerie. Acolo dispuneam de o masă de examinare, dar, din nefericire, din lipsă de mijloace de asepsie, pericolul de infecție era mult mai mare. Ne petreceam ziua îngrijind în încăpere atâtea plăgi purulente! În ce privește soarta pruncului, era întotdeauna aceeași. După ce ne luam toate măsurile de precauție posibile, țineam pruncul de nas când deschidea gura ca să respire și îi puneam pe limbă o doză suficientă dintr-un produs care nu putea să nu-și facă efectul. Poate că o injecție ar fi dat rezultate mai degrabă, dar ar fi existat o urmă și, înainte de orice, trebuia evitat ca nemții să bănuiască adevărul. Puneam copilul, care nu întârzia să sucombe, în aceeași cutie care ne servea pentru aducerea copiilor la bloc atunci când

nașterea survenea undeva în afară. Pentru administrația germană era un copil născut mort.

În felul acesta, naziștii reușiseră să mai facă niște asasini. Și astăzi continuă să mă obsedeze amintirea tuturor acelor sugari suprimați. Care ar fi fost destinul acelor ființe nimicite în pragul vieții? Cine știe, poate am ucis un Pasteur, un Mozart sau un Einstein? Dar chiar dacă acei prunci n-ar fi fost sortiți decât unei existențe fără strălucire, răspunderea noastră nu era mai puțin cumplită. Gândul că am salvat mamele nu e decât o slabă consolare. Desigur, fără intervenția noastră, ei ar fi îndurat cele mai cumplite suferințe, deoarece ar fi fost azvârliți de vii în cuptor. Cred că un elementar simț de omenie ar fi dictat oricui ar fi fost în locul nostru aceeași soluție, oricât de monstruoasă ar părea, și cu toate acestea în zadar îi pretind conștiinței mele să mă absolve în întregime^{163}.

XXXIII. În ruinele ghetoului din Varșovia

Nu se deosebea deloc de ceilalți... Poate că era ceva mai slab, fiind înalt și țeapăn. La urma-urmei, nu pierduse decât 25 kg în trei săptămâni de kommando la Buna. Era, totuși, un „veteran” al Auschwitzului. Un „veteran” al transportului din iunie 1942.

Rubin Kamioner^{164}, privilegiat al Revierului, își petrecea dimineața schimbând pansamentele; după-amiaza schimba feșele de hârtie cu foarfecele și se transforma în frizer; în sfârșit, seara, cioclu clasa întâi, înmagazina „morții proaspeți” din ziua respectivă în rezerva crematoriului. Uneori era trimis la Birkenau să caute în imensa grămadă de boarfe lăsată de gazații din ajun câteva păături pentru bolnavi. În acel kommando se spetea muncind prietenul lui Jacques Mittelpunkt. Se apropia simplu și spunea:

— Atenție! Pentru bolnavii tăi.

Păturile strânse se umflau cu sticle, cutii de medicamente, care, peste puțin timp, readuceau la viață câțiva muribunzi din Revier.

— Era greu de ascuns sau de schimbat actele celor care, selecționați de medicul SS Entress, erau condamnați la injecția cu fenol, administrată de caporalul Klehr. Totuși, izbuteam. La sfârșitul lunii august 1942, sub pretextul luptei împotriva tifosului și a păduchilor, Entress a organizat o mare selecție. A golit trei blocuri de bolnavi și convalescenți. Au fost

gazați peste o mie de oameni. Am reușit însă să ascundem în pivnițe mai mulți camarazi. Printre aceștia se afla doctorul Bieda, actualul rector al Universității din Cracovia. Într-o zi m-am aflat în situația de a fi obligat să-mi însoțesc șeful de bloc la dezinfectarea celulelor condamnaților la moarte și a celulelor în care doctorul Mengele își „reține” gemenii înaintea anumitor experiențe. Chiar și acum, după 25 de ani, această scenă mă face să mă cutremur de groază. Într-o celulă minusculă..., un metru cincizeci pe un metru cincizeci, cu caloriferul dat la maximum – și era în august – închipuiți-vă doi frați de 12 ani, absolut goi, descărnați, inconștienți, imbecilizați. Insensibili la prezența noastră, s-au lăsat stropiți cu lichid dezinfectant fără să schițeze nici cel mai mic gest.

— Frizer... Eram chemat înaintea unei intervenții chirurgicale pentru a pregăti pacientul. Entress își curăța rareori mâinile înainte de intervenții. Într-o zi ne-a fost adus un tânăr de 20 de ani. Era cântăreț de operă. Trebuia operat urgent de apendicită. L-au întins pe masă și l-au obligat să cânte.

Octombrie 1943.

— Adunarea!

— Ieșiți!

În ziua aceea au fost aleși două mii de oameni și îmbarcați în vagoane de vite. Kamioner și „organizatorul lui de medicamente”, Mittelpunkt, au fost incluși în lot. Lângă ei un alt deportat, Carol

Goldstein, care nu bănuia că trăiește chiar în momentul acela prima clipa a uneia dintre cele mai extraordinare aventuri din întreaga istorie a deportării. Direcția Varșovia:

— Varșovia^{165}! Cuvântul produce asupra mea un efect fulgerător! Orașul în care mă născusem, în care crescusem, în care trăia și unde, probabil, pierise toată familia mea, căci, bazându-mă pe experiența vieții mele de lagăr, știam că toți evreii din Varșovia fuseseră exterminați. Varșovia! Oraș al răscoalei ghetoului, ale cărei ecouri ajunseseră până la lagărul nostru. Se scurseseră cinci luni de la sfârșitul răscoalei ghetoului. De jur împrejurul nostru, numai distrugeri și mine. Nici o suflare vie. Ici-colo, obiecte abandonate, martori ai unui trecut omenesc: cărți sfâșiate, pagini de Talmud, paturi răsucite, fragmente de suluri ale Legii. Jur împrejur, vid. Ruinele răspândeau groază...

Kommandoul celor „2000” se afla acolo pentru a recupera tot ce putea sluji la măreția Reichului. Goldstein a devenit electrician, Kamioner – controlor de cărămizi, țigle și moloane:

— Adunam cărămizi, le răzuiau de ciment, le curățăm, le rânduiau unele peste altele. O grămăjoară plus alte grămăjoare, asta făcea un vagon care pleca în Germania.

O dată cu venirea iernii, moartea s-a abătut din nou asupra ghetoului. Șeful SS al kommandoului celor 2000, Kapesbau, îngrozit de numărul crescând al bolnavilor, a dat ordin să se amenajeze o infirmerie într-o travee din fosta închisoare militară.

Kamioner a devenit din nou infirmier.

— Celule infecte, colcăind de insecte. Opt metri pătrați, cu o ferestruică de cincizeci de centimetri prevăzută cu gratii. Jumătate din încăpere era ceva mai ridicată. Pe această estradă trebuiau îngrămădiți 15 bolnavi. Șeful Revierului și medicul au fost aleși dintre deținuții germani de „drept comun”. Medicul era un mezelar. Pasiunea lui era să scormonească cu un bisturiu nesterilizat în obrajii deportaților cu erizipel. Mi-am permis să observ că a deschide un obraz în aceste condiții echivala cu moartea. Mi-a răspuns: „Indiferent cum, nici unul dintre voi n-o să scape”. Prorocirea s-a adevărit... cel puțin pentru el. Peste câteva zile era mort și nimeni nu și-a bătut capul să afle dacă fusese cu adevărat medic.

A fost înlocuit de un parizian, doctorul Suchodolski. Infirmeria a fost mutată și instalată într-o baracă:

— N-aveam nici un fel de material chirurgical la dispoziție și în ziua aceea ne-a fost adus un camarad rănit. Îi căzuse pe picior o piatră uriașă. Era strivit, ferfenițit, cu degetele făcute zob. Trebuia amputat. Niște deportați ne-au spus că într-un imobil ars, la înălțimea etajului doi, atârna în gol o masă de operație. Am desprins masa și, în moloz, am descoperit un întreg instrumentar chirurgical. Doctorii Suchodolski și Zsabowiecki au reușit să facă amputarea.

Kamioner și infirmierii lui aveau un tânăr protejat: Pierre Schillio. Pentru el s-au transformat în bucătari, umflând la maximum porțile, scormonind în

„gros”.

— Cum îi merge băiatului?

— O să scape. Mai mult mă îngrijorează tatăl lui.

Erau amândoi acolo, culcați unul lângă altul pe scândurile proaste ale paturilor. De la arestare nu se despărțiseră niciodată. Pierre avea 13 ani când nemții bătuseră la ușa familiei lui din Neuilly. Toți – tatăl, bunicul, mama, cele două surori – au luat drumul Auschwitzului la 2 august 1943^{166}. Doar tatăl avea să scape de cuptor, însă fiul a reușit să se strecoare printre picioarele celui care făcea selecția. Lucien și Pierre, Pierre și Lucien, mereu... ceilalți membri ai familiei Schillio s-au prefăcut în scrum.

Și acum ce avea să se întâmple? Trupele sovietice se aflau la periferiile Varșoviei. Comandantul SS Umschnitz a hotărât să evacueze kommandoul celor 2000:

— Toți bolnavii, precum și 300 de deținuți rămân în Revier.

Infirmierii au început să-i zgâlțâie pe cei mai puțin bolnavi.

— Hai, repede, îmbrăcarea.

— Pune-ți mantaua asta.

— Dacă te întreabă ceva, spune: „Sunt secretar”. Tu, „ajutor de infirmier”.

SS-iștii au găsit în fața Revierului peste o sută de „infirmieri”. L-au amenințat că-l ucid pe trișorul de Kamioner pentru acest sabotaj. Bolnavii s-au dus la paturile lor. Unii au profitat, totuși, de zăpăceala SS-iștilor pentru a se strecura printre muncitori. Lucien Schillio se afla printre valizi, Pierre Schillio la ușa

Revierului. Tatăl voia să fie lângă fiu. Pierre s-a supărat:

— Am înaintat până în fața SS-istului fără să-mi fie frică – nu ți-e frică când ai moartea la spate. I-am spus pe nemțește: „Eu nu-s bolnav, pot să merg pe jos” și, fără să aștept ordinul lui, m-am dus la tatăl meu și la cei valizi... salvați provizoriu.

Grupul s-a îndepărtat.

Atunci, comandantul Umschnitz, înconjurat de SS-iști, a intrat în infirmerie. A scos pistolul și, singur, a ucis unul câte unul pe cei 300 de bolnavi. Carol Goldstein și ultimii deportați rămași pe loc au îngropat morții. Goldstein, datorită buncărului său, a fost unul din cei doi care au supraviețuit din totalul de 400 de deportați părăsiți în ghetou. Pierre și Lucien aveau să fie eliberați la Dachau. În ce-l privește pe Rubin Kamioner, infirmier al imposibilului, acesta a reușit, în ciuda tuturor celor întâmplate, să „organizeze”, cu ajutorul doctorului Grünbaum, o adevărată infirmerie în kommandoul de la Ampfing, dependent de Dachau, unde a ajuns după evacuarea din Varșovia. A mers chiar mai departe: sătul de ars oase, pe care apoi le pisa pentru prepararea prafurilor antidizenterice, a alcătuit un comitet de revendicări. Căpitanul de rezervă care comanda lagărul a acceptat ca, din când în când, Kamioner să se ducă... la farmacia din sat.

— Nu știu dacă acest gest trebuie atribuit înaintării aliaților (eram la sfârșitul anului 1944) sau faptului că comandantul nu făcea parte din SS, dar, începând din ziua aceea, mă duceam în sat însoțit de

un SS-ist și, câteodată, bătrânul farmacist îmi strecura pe ascuns tablete de sulfamidă^{167}.

XXXIV. Morga de la Bergen-Belsen

O cotonogea! Doamne, ce cotonogea! Al dracului mai dădea ticălosul. O bătaie din acelea...

Georges Hourdiaux împlinise 19 ani. Și era să moară la 19 ani. Așa, ca o vită, din cauza unei răni infectate.

Cine dracu' îl împinsese în vagonul acela părăsit? Pur și simplu, oboseala. Munca istovitoare de la tunelul din Dora. Trebuia să „reîncarce bateriile”, cum se spunea acolo, să-și mai îmbroască forțele, dormind câteva minute. Șovăise, dar ispita era prea mare, și a sărit. SS-istul de pază nu putea cotrobăi prin toate ascunzătorile, prin toate ungherele. La urma-urmei, cu atât mai rău!

Și a adormit!

În ziua aceea, supraveghetorul care-și făcea rondul era însoțit de un câine polițist. Câinele s-a oprit. SS-istul nu s-a urcat în vagon.

— Dă-te jos!

Câinele lătra.

— Stai cuminte.

Pedeapsa avea s-o aplice el. De data aceasta, câinele – spectator – lua o lecție. La nevoie, putea să-l ajungă pe „sabotor” dacă încerca să fugă.

SS-istul a luat o bucată de lemn de jos și...

O cotonogea! Doamne, ce cotonogea!

Georges Hourdiaux își apăra capul, celălalt lovea peste picioare... Cuiele bătute în lemn, cuie lungi și ruginite, se înfigeau, sfâșiau carnea.

În ziua aceea, tunelul din Dora a pierdut unul din muncitori. Rănile s-au infectat. Piciorul s-a umflat, din roz s-a făcut violet. Hourdiaux era bun pentru primul „transport”, pentru prima „selecționare” de nerecuperabili, de tuberculoși, de muribunzi, de șchiopi, de neproductivi:

— Pentru voi, foarte bun. Bergen-Belsen, bun sanatoriu...

SS-iștii nu-i mințeau pe cei 1000 de condamnați la moarte din acel transport^{168}. Prin ce minune?

Georges Hourdiaux (numărul matricol 330) s-a tăvălit de pe o saltea pe alta, zbatându-se timp de patru luni de zile între viață și moarte. În cele din urmă, un chirurg ceh nou venit a hotărât amputarea piciorului.

— Doctorul Zdenek Wiesner m-a făcut să înțeleg, într-o franțuzească stricată amestecată cu germană și spaniolă, că viața îmi era în primejdie, că va încerca să mă opereze, dar că nu era sigur că mă va salva, pentru că nu dispunea practic de nimic. M-a luat câteva zile cu el și s-a gândit îndelung cum, în ce direcție și la ce nivel să facă tăietura.

Ferăstrău? Imposibil de găsit un ferăstrău în lagăr. Wiesner i-a cerut unui deportat spaniol, Esteban Teruel, să „organizeze” un cuțit mare de bucătărie și o pilă. Amândoi au lucrat cu schimbul, plini de răbdare, fasonând din lama cuțitului, unul câte unul, dinții.

La 3 august 1944, cu două săptămâni înainte de a împlini 20 de ani, Georges Hourdiaux a fost adormit. A început prima operație din Bergen-Belsen,

prima și ultima. Foarte repede, Wiesner și-a dat seama că se înșelase. Cuțitul-ferăstrău se bloca. Dinții decupați în partea fină a lamei, pe tăiș, se îmbâcseau:

— Pila!

— Pune-o la fiert.

În mijlocul operației, Wiesner a „fabricat” alt ferăstrău, lăsând tăișul și atacând dosul lamei.

— Hai!

Seara, Georges Hourdiaux s-a trezit pe salteaua lui, înconjurat de toți francezii.

— A doua zi, un SS-ist s-a uitat la mine ca la un animal curios. Se gândea, probabil, că pentru mine totul era sfârșit și că zilele următoare îmi vor frânge rezistența... Urinam regulat pe plagă. Mă sfătuisese un tovarăș în vârstă, spunând că amoniacul din urină este un dezinfectant. Încetul cu încetul, ciotul mi s-a cicatrizat. Acum trebuia să umblu și doctorul Wiesner nu voia să se oprească aici. Piciorul meu, nemișcat de mai multe săptămâni, îndoit în unghi de 120°, anchilozat, nu mai voia să se dezdoaie. Un camarad francez s-a apucat să-mi pună piciorul să lucreze în fiecare zi. Când stăteam culcat, trebuia să pun un sac cu pământ destul de greu pe genunchi.

Apoi s-a ridicat. Sprijinit în două bastoane, cu piciorul stâng îndoit, sărea...

— Barza!

— Uite barza!

Georges Hourdiaux a devenit de atunci pentru lagărul din Bergen-Belsen „barza”, și toți îl respectau pentru încăpățânarea lui, pentru voința lui de a trăi. Mulți îl admirau chiar pe acest om, salvat printr-o

adevărată minune. „Barza” a devenit simbolul curajului.

— Când piciorul mi-a revenit aproape la normal, mi-am făcut un fel de încălțăminte dintr-un pătrat de lemn. La cele patru colțuri erau niște fâșii pe care le înnodam deasupra gleznei. Ciotul se sprijinea pe un ghemotoc de cârpe și de bucăți de pătură, dar mersul rămânea dureros, îndoiam piciorul. Atunci, prietenul meu chirurgul se înfuria rău, îmi azvârlea cârjele improvizate și urla: „*Französe, bald Paris, muss marschieren*”, totul însoțit de o înjurătură proprie lagărelor de concentrare.

În ziua eliberării, „barza” avea piciorul^{169} dezdoit...

Bergen-Belsen, lagărul lagărelor, fundul coșului, locul unde cuvântul de ordine era „lasă-l să moară”, lada de gunoi a infirmeriilor „din altă parte”. Da, o morgă, o gură de canal, o cioacă. În 15 luni, peste 100000 de deportați au fost aduși în această câmpie din apropierea Lüneburgului. Dintre aceștia, 50000 au murit în ultimele șase luni. Au murit singuri, fără nici o îngrijire, în beznă nebuniei, morți de cea moarte a abandonatilor, morți pe stârvuri, pe putreziciunea altor morți... Când au eliberat lagărul, englezii au găsit acolo 13000 de cadavre „la suprafață”, așezate pe pământ, îngrămădiți în stive, între blocuri, în blocuri, pe treptele blocurilor, în față, în spate, aici, acolo, pretutindeni. Au găsit cadavre stivuite care serveau de bănci, cadavre-bănci

și cadavre-scaune, cadavre-paturi (păduchii nu rămân pe morți). Tuturor acestora li s-au adăugat ultimii morți, cazurile cele mai cumplite, cei ce au murit după intonarea *Marsiliezei*, după eliberare. Alte mii. Morți de bucurie, de tifos, de prea multă mâncare.

Morți la zece zile după eliberare, în 24 de ore: 1732 de noi cadavre. Nimic. Nimic nu va egala vreodată în grozăvie Bergen-Belsenul. În alte lagăre se ucidea, se extermina, aici totul era lăsat în voia soartei... Există astăzi doar câțiva supraviețuitori; numai aceștia pot ști ce a însemnat Bergen-Belsen, deși ei n-au văzut decât „colțul lor”, dar acest colț conținea aproape întotdeauna toate elementele dramei.

Cred că „fenomenul” Bergen-Belsen nu va fi niciodată complet explicat^{170}, pentru că lagărul acesta nu a semănat cu nici un altul. A fost ca o tablă de șah, în care fiecare căsuță era izolată. Țarcurile astfel construite adăposteau, fiecare, un grup special, guvernat de legi particulare. Niște evrei supraviețuitori ai unor ghetouri trăiau în familie; păstrasera bani, valize. Alături, femei poloneze de origine germană se îngărmădeau în corturi și se istoveau participând la munca forțată. Mai încolo, o căsuță de bijutieri olandezi, evrei din Bengasi, franțuzoaice cu copiii lor, greci din Salonic... căsuța evreilor polonezi posesori de pașapoarte americane, căsuțe turcești, albaneze... în sfârșit, „lagărul cel mic”: șase blocuri, apoi opt, rezervate deșeurilor din Reviererele altor lagăre... Se pare că Bergen-Belsen, fost „macaz” pentru convoaiele de prizonieri de război și

loc de execuție pentru anumite categorii de deținuți (50000 de combatanți ruși zac în gropile comune), a devenit din 1943, sub autoritatea SS-iștilor, care au preluat de la armată o parte din terenuri, lagărul celor ce ar fi putut „să servească la ceva”.

Se putea prea bine să servească la ceva acești evrei privilegiați: schimburi, negocieri, șantaje.

Se putea prea bine să servească la ceva acești deportați politici bolnavi, pe care, în „bunăvoința” sa legendară, Reichul se abținuse să-i extermine.

În anumită măsură, Bergen-Belsen, datorat, fără îndoială, geniului creator al lui Himmler, stăpân atotputernic al lagărelor, servea de „rezervă în caz de nevoie”. Și aceste rezerve au fost uneori folosite: câțiva evrei schimbați contra unor prizonieri germani au ajuns în Palestina, dar cea mai mare parte au dispărut în acest timp în camerele de gazare de la Auschwitz și Treblinka. Bergen a fost, în cele din urmă, lagărul ultimelor iluzii naziste. Ei au concentrat în acest „luminiș”, încă „liber”, toate transporturile evacuate. Cu ele a venit tifosul.

Înainte de tifosul, Bergen-Belsen trăia și murea ca toate lagărele, cu singura deosebire că aici erau adunați bolnavii, iar bolnavii, logic, nu?, mor mai repede decât cei sănătoși..., mai ales dacă sunt ajutați să se stingă, refuzându-li-se orice îngrijire sau făcându-li-se o anumită injecție. „Lagărul cel mic” era un imens Revier de care se ocupau cinci medici deportați. Printre aceștia se aflau doctorul Wiesner,

pe care l-am văzut amputându-l pe Georges Hourdiaux, și doctorul Fréjafon^{171}. Regulamentul era strict: nu mai mult de două pansamente pe săptămână, indiferent de starea rănilor. Să-l urmărim pe doctorul Fréjafon într-o vizită la bloc:

— Viziune dintr-un alt ev. Medicul, escortat de infirmieri, trece de-a lungul paturilor. Chemări, implorări desperate îl întâmpinau de la sosire; brațe descarnate ieșeau din întuneric pentru a-i atrage atenția, mâini tremurânde i se agățau de haine, i se crispau pe degete, îi arătau cutiile pline de expectorații și de sânge. Intră într-o despărțitură întunecoasă, palpează un corp în beznă, în timp ce e tras înapoi; un picior gol atârână de undeva de sus, medicul se apleacă ca să treacă, alunecă pe dejecții, escaladează priciurile ca să examineze un bolnav „de sus”, revine spre un trup imobil: mort? viu?, ascultă un băiat care se sufocă, face o injecție sprijinindu-se, ca să-și mențină echilibrul, cu câte un picior de fiecare scândură; și iarăși strigătele acelea, chemările implorând în toate limbile: „*Docteur! Doktor! Medico!*”

Șeful de bloc trece și privește cu un aer reprobator. De ce întârzie doctorul în mod inutil la toți acești oameni care au să moară peste câteva zile, orice-ar face? Doctorul ridică din umeri; într-adevăr, la ce bun? Această extenuantă trecere în revistă a muribunzilor e atât de zadarnică, atât de inoperantă... Și, totuși, nu înseamnă oare nimic acea lumină din ochii bolnavului căruia îi făgăduiești o tămăduire imposibilă, acel zâmbet care destinde un chip, mai înainte înspăimântător, acel *merçi*, acel

spasibo al tuberculosului căruia i-ai făcut o injecție, acea strângere de mână a muribundului care freamătă încă de speranță pentru că i-ai vorbit?

Vindecările erau imposibile deoarece igiena lagărului era, în mod voit, scandaloasă. Oamenii stăteau 5–6 luni fără să-și schimbe cămașa mizerabilă, singurul chilot, fără să fie trimiși la duș, fără să se ducă, în anumite blocuri, la spălătoare, unde accesul le era interzis; saltelele îmbibate cu dejecțiile muribunzilor nu erau niciodată înlocuite; păturile care erau trecute de la unul la altul, cârpe subțiri, destrămate, erau acoperite cu expectorații uscate; podeaua barăcilor era neagră de jeg; deținuții stăteau 15 ore în șir într-o încăpere ermetic închisă ca un mormânt, unde se amestecau toate miasmele, toți microbii, căci, în ciuda eforturilor medicilor, tuberculoșii zăceau la un loc cu cei cu erizipel, dizentericii cu cei bolnavi de pneumonie, cei bolnavi de scarlatină cu răniții.

Vindecările erau imposibile fiindcă medicamentele erau date cu țârâita și nu erau decât medicamente anodine. Era imposibil de vindecat dizenterici cu câteva grame de cărbune, lobite tuberculoase cu o injecție de calciu pe săptămână...

Vindecările erau imposibile pentru că rațiile alimentare ale „nemuncitorilor” nu reprezentau nici jumătate din minimul vital.

Imposibil... Imposibil... și totuși câte succese pentru cei cinci medici; în ciuda tuturor neajunsurilor, în ciuda lui Karl, Karl cel superb, cel mare, Karl, infirmierul-șef. Acest muncitor ajutor,

arestat pentru violarea și uciderea unui copil, își lua sarcina tuturor eliminărilor. „Mare preot al eutanasiei”, elibera paturi „scurtând” suferințele „nenorociților”^{172}.

— Treaba începea o dată cu apelul de dimineață; Karl sosea flancat de doi devotați, cu o listă în mână, și atunci și cei mai curajoși simțeau că leșină. Conștient de efect, nu se grăbea, glumea cu șefii de bloc, care se temeau de el și-l urau cu cordialitate. În față, deținuții dărdăiau, iar ochii lor, măriți de spaimă, nu se puteau desprinde de hârtia fatală. În sfârșit, striga numerele. Erau aproape întotdeauna tineri, uneori copii de 16 ani. Galbeni de parcă ar fi fost deja morți, ieșeau din rânduri clătinându-se, aliniindu-se în spatele secunzilor ucigașului, după care erau duși într-un mic salon al Revierului. Găseau acolo câțiva bolnavi în agonie, aleși din zori de Karl pentru a completa lotul. Erau puși să se dezbrace, li se dădea câte un prici și li se oferea o supă de regim îndulcită; dorința lor de viață era atât de puternică, încât, cu toate că erau puși în gardă de disparițiile zilnice ale camarazilor lor, de fiecare dată sperau. Ceasurile se scurgeau lent, cu un sentiment când de teamă, când de încredere. Karl venea să-i viziteze, bătându-i ușor peste obraji, stropindu-i în joacă cu aceeași seringă cu care în curând...

Se lăsa seara. Tăcuți, oamenii intrau în odăiță. De îndată ce ușile blocurilor se încuiau și ultimele zgomote se stingeau, reapărea Karl în halat alb. Atunci, ajutoarele lui se năpusteau asupra condamnaților și-i legau de priciuri; țipetele,

rugămințile sărmanilor copii, care se zbăteau cu desperare, se amestecau cu ritmul înțetit al muzicanților. Karl lua un ac lung... sterilizat – o, bătaie de joc! – și-l înfigea în toracele bieteii victime; un ajutor îi întindea seringă, iar el împingea lichidul... Un urlet neomenesc, urmat uneori de un horcăit... și se trecea la următorul.

Dar Karl își „rata” adesea victima. Acordeonul acoperea urletele ore întregi, după care, obosiți, muzicanții îl lichidau pe deportat. Un tânăr rus a reușit într-o seară de „concert” să-și desfacă legăturile, a forțat fereastra și s-a aruncat în hazna. Paznicul de la postul de observație i-a alarmat pe SS-iști. Rusul a fost pescuit. Era salvat. Injecțiile au fost interzise...

Peste câteva săptămâni Karl a fost condamnat de un tribunal ilegal al deportaților. Încuiat într-o cameră, a acceptat să se spânzure. Judecătorii au încuiat ușa la loc. Karl a încercat să evadeze, desprinzând o scândură. A fost linșat și apoi spânzurat mort. SS-iștii s-au făcut că nu observă urmele sângerânde ale rănilor căpătate înainte de „sinucidere”.

În 1944, în ajunul Crăciunului, doctorul Fréjafon, alți medici și infirmieri s-au dus la gară să întâmpine un transport de evrei evacuați din cauza înaintării sovietice:

— De-a lungul peronului de debarcare, vagoanele, cu pereții deformați de blocurile gălbui de

urină înghețată, aveau ușile căscate, lăsând să se vadă resturi de boarfe și excremente de toate felurile. În față, chircit, detașamentul, alcătuit din 500 de evrei, ghemuiți și vârați unii într-alții pentru a lupta împotriva mușcăturilor crivățului aspru. La câțiva metri, vreo sută de morți, grămadă. Un vaiet continuu, monoton ca o rugăciune, se auzea din rândurile acelor oameni vlăguți. Jorka, infirmierul rus, s-a aplecat peste un muribund, l-a examinat atent, a trecut la altul și s-a întors spre un grup de tovarăși de-ai lui: „*Sie sind voll Läuse*”, a spus el, rotindu-și ochii albaștri indignați, „sunt plini de păduchi”. Barăcile din Belsen erau infestate dintotdeauna de purici și de ploșnițe, dar, cu toată murdăria, nu existau încă păduchi. Și iată că au început să sosească de la hotarele Reichului, din regiunile cele mai primejdioase, aduși de niște nenorociți în delir și dărdâind de febră. Tifosul își făcea intrarea în acea luminoasă zi de iarnă în lagărul de la Belsen.

Mai putea fi oprit, stăvilit; dușuri, săpun, etuve, o izolare severă, câteva măsuri clasice și elementare de profilaxie ar fi fost de ajuns pentru a apăra masa colcăitoare a gălbejiților zebrați, care își târau zilele nesigure în blocurile verzi. SS-iștii, înștiințați, au luat o inițiativă, și anume de a-i snopi pe evrei în bătaie, taxându-i drept păduchioși și scârnavi, și asta a fost tot... Noii pensionari au fost duși direct la blocul 3 și, peste două zile, repartizați în toate barăcile lagărului^{173}. Epidemia n-a izbucnit imediat; luna ianuarie s-a scurs fără ca noua boală să apară;

dizenteria era cea care secera atunci din toate părțile. Fără îndoială că au existat deportați obscuri care au murit prin ungherele blocurilor cu febră și un delir care nu era urmarea enteritei, dar nu li s-a acordat atenție. Păduchii invadau lent întregul lagăr; ne scărpinam ceva mai mult, cei lipsiți de ocupație îi vâneau zilnic făcând glumele obișnuite, în cămășile lor negricioase, însă amenințarea nu se precizase încă. Armatele rusești înaintau pe Oder; avioanele aliate nu mai păraseau cerul; transporturile venite din lagărele evacuate din fața dușmanilor Reichului debarcau în fiecare zi, la capătul puterilor, dar pline de speranță. Optimismul era aproape general. Important era numai să rezisti la foame și să te învoiești cu dizenteria. Și, deodată, într-o dimineată de februarie, vestea a străbătut barăcile, a trecut din grup în grup, a alarmat conducerea și Revierul. Hermann, șeful blocului 7, a murit de tifos. A doua zi, niște șefi de cameră, niște deținuți kapo; a treia zi erau bolnavi 3 șefi de blocuri, un medic, cinci infirmieri. Clădirea contagioșilor se umpluse în câteva ore. Infirmierii transportau fără întrerupere noi bolnavi, în pături, în blocul 5. Medicii așteptau cu nerăbdare vizita medicului-șef SS Richard, secretarul Revierului întocmea cu seninătate graficul epidemiei.

Medicul-șef a venit, a ascultat, a dat din cap și a spus: „Am să vă trimit vaccin”. De dușuri, dezinfectare, izolare n-a fost niciodată vorba. Vaccinul preventiv a sosit. 200 de doze și erau 15000 de deportați la vremea aceea. Flacoanele purtau și o

etichetă ilariantă: „Valabilitatea expirată în 1942”.

După aceea, tifosul a invadat toate dormitoare, toate camerele. Se prăbușeau cei mai robuști, cei care rezistaseră în celulele Gestapoului, la tunelul de la Dora, dizenteriei, bățăilor, injecțiilor, dispăreau unii după alții. Erau forme fulgerătoare, care ucideau în câteva ore, forme în aparență benigne, care dădeau bolnavului iluzia că va face tifosul pe picioare și care, brusc, îl băgau într-o comă mortală. Cei loviți de boală erau lăsați în blocurile lor, clădirile cu contagioși erau pline până la refuz; zăceau câte trei într-un pat, cei mai mulți agitați de un delir gălăgios, bolborosind rapid cuvinte, cu ochii injectați, cu ceafa țeapănă, lipsiți de auz, cu gura duhnind îngrozitor a putreziciune. Unii orbiseră și rătăceau pe dibuite, bătând cu mâinile tremurânde aerul infectat al blocului...

Și soseau fără încetare noi deportați. Iar tifosul secera și el fără încetare. Era la el acasă. În voie. Triumfător. Doctorul Fritz Leo^{174} asistă la debarcarea unui transport de 2000 de deportați.

— Patru sute dintre ei muriseră în timpul călătoriei, iar ceilalți erau atât de slabi, încât trebuiau ajutați la fiecare pas. Cele 1600 de persoane au fost adunate în partea cea mai strâmtă a blocului 10. Acest bloc ar fi trebuit să rămână izolat din cauza epidemiei de tifos. În cămăruțele de piatră, internații zăceau pe lespede. Erau atât de slăbiți, încât nu mai aveau putere să se ducă la latrine și se ușurau pe pământ, care fu repede acoperit cu un lichid vâscos, amestecat cu excremente. Era acolo o asemenea

putoare, încât n-am putut rezista mai mult de două minute. Printre deportații aceștia, mulți erau grav bolnavi, unii aveau febră mare, alții plăgi deschise, câțiva mâinile și picioarele degerate. Așteptau să fie operați sau amputați. Alimentația acestor internați era și mai proastă decât a celorlalți din lagăr. Aici, foamea ajunsese atât de mare, încât nu poate fi descrisă. În acest bloc a început canibalismul. Am fost chemat și mi s-a arătat un corp care prezenta o deschizătură în apropierea ficatului; ficatul fusese scos în întregime. Mi s-au relatat și alte cazuri^{175}.

Cuptorul crematoriului fiind înfundat, s-a stins.

Au început să fie ridicate ruguri. Trupurile erau adunate mormane mari și arse acolo unde se găseau; mai târziu, lemnul a devenit atât de rar, încât nu s-a mai putut da foc uriașelor mormane de trupuri. Am auzit spunându-se că administrația apelor și pădurilor interzisese folosirea lemnului în acest scop și, ca urmare, trupurile, rămâneau acolo unde erau. Cum în fiecare zi mureau peste 1000 de persoane, mai multe mii de trupuri, într-o stare groaznică, verzi și umflate de căldură, degajând un miros greșos, acopereau întreaga suprafață a lagărului. Mai târziu au fost adunate într-un bloc de piatră și abia cu puțin înaintea eliberării de către trupele britanice SS-iștii au început să sape gropi mari pentru acești morți.

Săpau SS-iștii pentru că deportații se prăbușeau la a doua lovitură de cazma... Trebuiau totuși – se pare că era mai puțin anevoios – să transporte, să târască leșurile.

— Deportații^{176} din acea parte a lagărului unde mă aflam eu au primit ordin să târască la aceste gropi cadavrele din blocul 11, apoi cele care zăceau pe ici, pe colo în lagăr și, în sfârșit, cantități foarte însemnate de cadavre de femei, care erau aduse cu mașinile de la „lagărul de femei” până la aleea principală a lagărului. Nimeni nu era scutit de această muncă și nici nu putea să scape. Cum eram foarte slăbiți, ni s-a îngăduit, la sfârșit, să tragem câte patru trupurile legate la articulațiile picioarelor și mâinilor cu cârpe sau cu ce se găsea mai potrivit. Grupele se înșiruiau unul după altul, formând o procesiune de aproximativ 2 km, împleticindu-se și gemând, zoriți de loviturile kapilor, care erau acum stăpânii necontestati. Au căzut multe alte victime. Aceasta a durat de la 11 la 14 aprilie. Pe urmă, nimeni n-a mai rezistat. Pentru această muncă, care dura de la 6 dimineața până noaptea, primeam în fiecare seară un sfert de litru de ciorbă. Nimic altceva. Nici pâine, nici ceva de băut, căci lagărul era în întregime infectat. Deținuții se aruncau pe o bucată de sfeclă, se băteau s-o apuce. Tifosul făcea în fiecare dimineață sute de victime și tot cu sutele mureau deținuții de foame.

— Legam^{177} bucăți de pătură de mâinile și de gleznele cadavrelor, pe care le alegeam cu multă grijă. Luam mai întâi corpurile cele mai mici; erau toți slăbiți și mai descărnați decât îmi putusem închipui vreodată. Așa că, luându-i pe cei mai puțin mari, îi luam pe cei mai ușori. Pe urmă erau căutate trupurile care nu erau prea negre. Dimineața, prima

sarcină era îngroparea morților recenti, care fuseseră aduși în curtea mortuară din diferite barăci ale lagărului, și nu a celor care erau la morgă. În ciuda faptului că erau peste 2000 de oameni puși să facă această treabă, trebuia să golim în fiecare dimineață curtea mortuară înainte de a intra în camere și de a începe să îngropăm morții mai vechi. Plecam de la poarta dinspre nord a curții, târând corpul după noi, la aproximativ 2 m de grupul următor și de grupul precedent. Dacă distanța creștea, o lovitură în cap ne făcea să ne grăbim. Mergeam de-a lungul aleii centrale spre gropile de înhumare. Răspândiți de-a lungul aleii, deținuții kapo vegheau ca procesiunea să se desfășoare fără întrerupere. Erau deosebit de numeroși în apropierea bucătăriilor și a rezervoarelor de apă. Unul din lucrurile cele mai crude în această muncă stranie era că treceam, pe parcurs, pe lângă o apă din care nu puteam să ne astâmpărăm setea, cu toate că eram chinuiți de ea, și, de asemenea, nu puteam să ne atingem de grămada de coji de cartofi de lângă bucătării. În starea în care ne aflam, unele ar fi fost de ajuns pentru un adevărat ospăț... Nu pot să exprim exact ce am simțit când am văzut pentru prima oară una din acele gropi care conținea un număr mare de trupuri și în care a trebuit, la rândul mi, să arunc corpul pe care-l târam. În timpul acestei procesiuni am remarcat în mai multe rânduri o rană ciudată pe coapsa unor morți. Am crezut la început că era vorba de un foc de armă tras de foarte aproape, dar am aflat că unii deportați tăiau bucăți de cadavre pentru a le mânca.

Într-un bloc, trece o femeie tânără... Cum a putut pătrunde în lagărul bărbaților? Se apleacă peste saltelele putrezite, dă la o parte păduchii cu mâna, scoate din zdrențele ei un brici, îi bărbierește pe bărbați, zeci, poate sute de deportați^{178}.

În sfârșit, noaptea de 14 aprilie. Apa era oprită de șapte săptămâni; de 14 zile nu se distribuise nici un fel de hrană. În înghesuiala din blocul ei, Rosane Lascroux a adormit. În zori, inconștientă, s-a ridicat:

— Ce presentiment m-a împins oare spre acea poartă de lemn cu grilaj în spatele căreia am văzut stopând un jeep cu stea albă, câteva motociclete, niște soldați în uniforme kaki cu impermeabile negre. Instinctiv, am început să strig din toate puterile, nebunește, pe un ton imperativ câteva cuvinte englezești: „*Medical Service, please*”. Au răspuns mai multe fluierături stridente. Mai mulți soldați s-au apropiat de sârma ghimpată și, cum le vorbeam stăruitor, cerând cât mai multe medicamente cu putință, oamenii au putut să-și dea seama de nenorocirea noastră și să ne măsoare suferințele. În cele din urmă, sârma ghimpată a fost străpunsă.

O mașină cu difuzor s-a strecurat în lagăr:

— Deportați! Armata a doua britanică vă eliberează.

— Sunteți liberi!

— Liberi!

Liberi, da, liberi să rămânem în lagăr. Serviciul sanitar, speriat, depășit, a pus santinele

pretutindeni^{179}.

— Ieșirea interzisă. Epidemie.

Aimé Haquart, unul din rarii francezi care se simțea bine, a alcătuit împreună cu alți deportați un „grup al Eliberării”, a cărui primă sarcină a fost organizarea bucătăriilor. Zilele treceau, s-a scurs aproape o săptămână... Haquart, extenuat, cu febră, l-a întâlnit pe dr. Fréjafon:

— Magnific tifos în faza de început. Și cei mai voinici crapă. Și tot n-avem medicamente, după cum știi. Ia-ți o pătură și încearcă să te duci la infirmerie. Curaj. La revedere. Pe nu știu când.

Haquart, apropiindu-se de infirmier, trebuie să pășească peste trupuri:

— Trupuri^{180} de muribunzi și trupuri de morți. Cine știe? Așteptau evacuarea într-un spital... sau groapa comună. Câțiva deportați îi ajutau pe infirmierii englezi să deosebească pe cei care mai puteau să câștige la loteria supraviețuirii. M-am întins direct pe pământ. A doua zi, 19 aprilie, era ziua mea. Să mor de ziua mea? Și fiul meu? Fiul meu, pe care l-am cunoscut atât de puțin!... Un infirmier englez cu mască și mănuși albe s-a aplecat peste mine și mi-a ridicat pleoapa. Gestul acesta, pe care-l văzusem de atâtea ori, m-a înghețat. Arăta oare ochiul meu că merita să fiu evacuat?

Neantul. Uitarea. Coma. Aimé Haquart s-a trezit peste 14 zile într-o cazarmă din Bergen transformată în spital. Fantomă cu barbă deasă, înotând în propriile lui excremente, luptase timp de 14 zile, singur, fără hrană, fără medicamente, împotriva

tifosului. Luptase și biruise.

Alții, mii, n-au avut puterea.

La 20 mai 1945, Bergen-Belsen a dispărut într-o gigantică vâlvătaie. I-au dat foc englezii.

1967. O mamă se reculege la marginea unei gropi comune de la Bergen-Belsen. Fiul ei e pierdut în acest haos de oseminte amestecate cu pământ. Un general american și zece ofițeri se apropie cu aparatele de fotografiat.

— Doamnă, aici e îngropată Anna Franck?

— Da.

— În ce groapă?

— Pretutindeni, domnule general. Pretutindeni! Sunt mii de Anna Franck. Și aici, și în celelalte lagăre.

— Considerațiile^{181} de ordin medical nu pot explica multe minuni al căror teatru au fost lagărele de deportați. Acolo au murit o serie de oameni în plină lumină, conștienți de jertfa lor, iar alții, demni de aceștia, rezistând, atât din punct de vedere fizic cât și spiritual, în condițiile materiale și morale impuse de societatea aceea, s-au întors de acolo cu o sensibilitate mai ascuțită, cu spiritul mai limpede, mai mari, mai purificați, înfrumusețați. E un lucru obișnuit în medicină să se afirme importanța pe care o are în timpul bolii moralul celui bolnav. Dar, în împrejurările date, cunoscute de întreaga lume, nu era omeneste de conceput ca moralul să mai poată, cel puțin în câteva cazuri, precumpăni. Totuși, așa s-

au petrecut lucrurile. Pentru că o serie de oameni care și-au jertfit în mod deliberat viața nu o mai socoteau nici pe ea, nici libertatea ca un bun de prim ordin. Ei s-au atașat, fără desperare, dar cu întreaga lor voință și putere, de câteva valori pe care această formă de organizare nu le putea distruge: dăruirea de sine, prietenia, frumosul, respectul pentru om, chiar pentru omul în aparență decăzut. Afirmarea omului-spirit (înțelegând acest cuvânt în sensul umanist cel mai larg) a salvat totul, a sfărâmat totul.

Acum suntem convinși cu toții, credincioși și necredincioși, că „omul nu trăiește numai cu pâine...”

Bibliografie

Pentru realizarea acestei cărți m-am sprijinit pe un anumit număr de lucrări publicate, dar ceea ce am urmărit cu deosebire au fost mărturiile, manuscrisele inedite. Îi rog pe toți cei care au acceptat să-mi răspundă sau să-mi acorde întrevederi să primească pe această cale sincerele mele mulțumiri. Cartea de față le datorează totul.

Este vorba în primul rând de medicii:

~~Bajzette R. (P. Châteauneuf)~~

~~Bégatiers H. (Bains)~~

~~Bénonne P. (P. P. nay)~~

~~Bernafous (S. Ch. Alès)~~

~~Bonnetau J. (B. la-Joille)~~

~~Bonnet X. D. (R. Ch. Alès)~~

~~Bonnet H. (P. Ch. Ouilly)~~

~~Besson H. (P. Ch. Alès)~~

~~Bonnet J. R. G. (P. Ch. Alès)~~

~~Bonnet H. E. F. (P. Ch. Alès)~~

Fric G. (Paris)

Doctorii:

Gilbert D. (Paris) (Paris)
Gomez (Saint-Germain) (béry)
Gottschalk A. (Château-du-Loir)
Groy Robert H. (S. Nijmegen) – Olanda)
Grynberg R. (Paris) (treuil-le-Chétif)
Hager A. (Ne. Saint-Nectaire)
Hagen B. (V. Per. (A. Agers))
Hansen E. ((Saint-Drieuc)
Marsch SS. (Paris)
Mbrota G. (Paris)
Marsault A. (M. C. (M. Colombe))
Miffre H. J. (Paris) (Caen)
Mitrhanlez B. S. (Paris)
Mouche (M. (Alençon))

Shoehgrun (R. (H. (Euf)
Siromard A. (Vesvain)
Solladi (L. R. (T. (b.))
Bapin L. (M. (H. (e))
Baurdond. M. (P. (H. (Austria))
Riche P. F. (Paris)
Robt M. (B. (L. (H. (vanges))
Rudatko (P. (M. (scova))
Salyssi G. (N. (R. (o)) (yan)
Satek M. (M. (S. (A. (Girons))
Seitz R. (S. (R. (b.)) (urg)
Seppert W. G. (L. (A. (P. (ne))
Wiesner (Praga)

Mulțumirile mele se îndreaptă, de asemenea, către infirmierii din Reviere, către deportații care au trecut prin ele și către toți cei care mi-au încredințat mărturii.

D-h ~~G. Avenier~~ (Ma ~~Reville~~)
D-h ~~G. Benoit~~ A. (Paris) ~~Breuil~~)
D-l ~~Boades~~ R.. (Paris) ~~ges~~)
D-l ~~Brothier~~ G. (Paris) ~~inville~~)
D-l ~~Calinut~~ H. J. (Paris) ~~Blanc~~)
D-l ~~Halwart~~ A. (Paris) ~~elles~~)
D-l ~~Halmon~~ J. R. (Paris) ~~elles~~)
D-l ~~Hidone~~ A. (Paris) ~~Ferr~~)
D-h ~~Hortia~~ M. (Paris) ~~Clavie~~)
D-l ~~Kachko~~ T. (Paris) ~~Grail~~ en-Elveția)
D-l ~~Kaffner~~ R. R. (Paris) ~~emburg~~)

D-l ~~Kelom~~ M. G. (Paris) ~~xelles~~)
D-l ~~Kerjanty~~ G. (Paris) ~~elines~~)
D-l ~~Paffitt~~ M. J. A. (Paris) ~~on~~)
D-l ~~Pargle~~ A. M. V. (Paris) ~~Suma~~)
D-l ~~Reider~~ M. (Paris) ~~bourg~~)
D-h ~~Rius~~ S. (Paris) ~~Ferrand~~)
D-l ~~Ruick~~ H. A. N. (Paris). Manuscris inedit comunicat prea târziu.
D-l ~~Rialoz~~ E. (Paris) ~~ya~~)
D-l ~~Massé~~ G. (Paris) ~~es~~)
D-l ~~Monet~~ S. (Paris) ~~elles~~)
D-l Terrenoire L. (Paris)
D-na Van den Boom. C (Bruxelles)

O bibliografie completă cu privire la deportare ar cuprinde mai multe volume. Am folosit cărțile și articolele citate în cartea *Les Médecins Maudits*^{182} și în lucrarea *Pathologie de la Déportation* a profesorului Charles Richet și a doctorului Antonin Mans, Plon, 1956 (p. 266–285). Numeroase trimiteri se află presărate în josul paginilor de-a lungul întregii cărți de față.

Lista lucrărilor frecvent consultate:

Antelme Robert. *L'espèce humaine*, Gallimard, 1956.

Bent Philippe (dr.). *L'attente de la mort dans les camps du Neckar*, Editura autorului, Montclar de Quercy, 1957.

Bernadac Christian. *Les Médecins Maudits*, France-Empire, 1967.

Billig Jacques. *Le système concentrationnaire nazi*, P.U.F., 1967.

Bleton Pierre. *Le temps du Purgatoire*, Tequi, Paris, 1954.

Bonte Florimond. *Six millions de crimes*, Ed. Sociales, 1964.

Borowsky Tadeusz. *Le Monde de Pierre*, Calman-Lévy, 1964.

Bouteille-Garagno Marie-Jeanne. *Infernal Rebus*, Crépin-Leblond, 1946.

Broad Pery. *Mémoires d'un SS. Memorial d'Auschwitz*.

Calic Edouard. *Himmler et son Empire*, Stock, 1966.

Carliez Lambert de Boulay Wanda. *Déportée 50440*, André Bonne, 1945.

Chambon Albert. *81490*, Flammarion, 1961.

Chauffier Louis-Martin. *L'Homme et la bête*, Gallimard, 1947.

Chauvenet André (dr.). *Une Expérience de l'Esclavage*, Office Général du Livre (nedatat).

Condette Eugène. *Les chemins d'une destinée*, Mâcon, 1966.

Debrise Gilbert (prof. Gilbert-Dreyfus). *Cimetières sans*

tombeaux, La Bibliothèque française, 1946.

Debrise Gilbert (prof. Gilbert-Dreyfus). *Week-End à Dachau*, Editions F.N.D.I.R.P.

Delbo Charlotte. *Aucun de nous ne reviendra*, Gonthier, 1965.

Delbo Charlotte. *Le convoi du 24 janvier*, Editions de Minuit, 1965.

Dworzecki Marc (dr.). *L'Histoire de la Déportation et des Camps d'Estonie*. Teză. D. 409. Comité d'Histoire de la Seconde Guerre mondiale.

Flossenburg et ses Kommandos. Témoignages, Imprimerie du Point du Jour (Paris 16e).

Frankl Victor (dr.). *Un psychiatre déporté témoigne*, Editions du Chalet, 1967.

Fréjafon G.-L. (dr.). *Bergen-Belsen, bagne sanatorium*, Librairie Valois, 1947.

Froidure Edouard. *Le calvaire des malades au bagne d'Esterwegen*, Edition Pax, Liège, 1945.

Gaucher Irène. *Camp de mort*, Edition Julien Wolf, Paris, 1946

Hoess Rudolph. *Le commandant d'Auschwitz parle*, Julliard, 1949

I.M.T. Tribunal International de Nuremberg. 42 volume în limbile germana, engleză și franceză.

Huk Cécile. *Et le ciel resta bleu*, Alternance, 1958.

Joannon Henri. *Remember*, Imprimerie Moderne, Aurillac, 1947.

Kauffmann Charles-Julien (dr.). *L'entreprise de la mort lente*, Imprimerie Nancéenne, 1946.

Kogon Eugène. *L'Enfer organisé*, La Jeune Parque, 1947.

La Déportation, Editions Le Patriote Résistant (F.N.D.I.R.P.).

Le camp de concentration de Neuengamme (Amicale du camp, 37, rue Rousselet, Paris 7), 1968.

Laffite Jean. *Ceux qui vivent*, Editeurs Français Réunis. 1958.

Lasnet de Lanty Henriette. *Sous la Schlague*, Imprimerie Générale du Sud-Ouest, Bergerac, 1965.

Leboucher Marcel (dr.). *De Caen à Oranienburg*, Imprimerie Ozanne, Caen, 1963.

Lengyel Olga. *Souvenirs de l'au-delà*, Editions du Bateau Ivre. 1946.

Les Françaises à Ravensbrück, Gallimard, 1965.

Lettich André (dr.). *Trente-quatre mois dans les camps de concentration*, Imprimerie Union Cooperative, Tours, 1946.

Lewinska Pelagia. *Vingt mois à Auschwitz*, Nagel, 1943.

Livre blanc de Buchenwald, Amicale du camp, 1954.

Lohéac Paul (dr.). *Un Médecin français en déportation*, Editions „Bonne Presse”, 1949.

Masset Robert. *A l'ombre de la croix gammée*, Promotion et Edition, 1967.

Mauray Louis. *Quand la haine eleve ses temples*, Louviers, 1950.

Mazeaud H.-L. și J.-P. *Visages dans la tourmente*, Albin Michel, 1946.

Michelet Edmond. *Rue de la Liberté*, Le Seuil, 1955.

Novac Anna. *Les beaux jours de ma jeunesse*, Julliard, 1968.

Număr special al revistei *Gazette medicale* consacrat martiriului medicilor francezi (nr. 19, octombrie 1946).

Nyiszli Miklos (dr.). *Médecin à Auschwitz*, Julliard, 1961.

Poliakov Léon. *Auschwitz*, Julliard, 1964.

Ragot André (dr.). *N. N.*, Coopéd, 1948. Vieții doctorului Ragot i-a fost consacrată o carte editată de *Yonne Républicaine* în 1955.

Rendu François. *Souvenirs de déportation*, Lyon, 1947.

Revue d'Histoire de la Seconde Guerre mondiale. (Am folosit mai ales nr. 45 pentru capitolele Bergen-Belsen, Gusen, Copiii din Ravensbrück).

Richet Charles (dr.) În colaborare cu Jacqueline și Olivier Richet. *Trois bagnes*, Ferenezi, 1945.

Richet Charles. *Pathologie de la déportation*, Plon, 1956.

Rousset Jean (dr.). *Chez les barbares*, Imprimeries Raumes, Lyon.

Russel ol Liverpool (lord). *Sous le signe de la croix gammée*, Amis du Livre, Geneva și Londra, 1954.

Saint-Clair Simone. *Ravensbrück, l'enfer des femmes*, Taillandier, 1945.

Salan Georges (dr.). *Prisons de France et Bagnes allemands*, Editions de la Capitelle, 1946.

Sedel Alfred (dr.). *Habiter les ténèbres*, La Palatine, 1963.

Sedel Alfred (dr.). *Le prix du passage*, Les Presses de France, 1965.

Suire Pierre (dr.). *Il fut un temps*, Soulis et Martin, Niort, 1946.

Témoignages strasbourgeois, Les belles lettres, 1947.

Tisseau Pierre (dr.). *Nous les Bandits*, Editura autorului.

Tragédie de la déportation. Témoignages, Hachette, 1954.

Wetterwald François (dr.). *Les Morts Inutiles* Editions de Minuit, 1946.

Wierzbicki Georges și Marthe-Hélène Bernard. *Deux ans dans les camps de concentration nazis*, Edition Le Déporté, 8, rue des Bauches, Paris, 1958.

Zywulska Krystyna. *J'ai vécu à Auschwitz*, Editions Polonia, 1957.

În afară de mărturiile culese, de arhivele consultate și de cărțile sau articolele cu caracter medical citate în această bibliografie, am avut acces la colecțiile și la arhivele publicațiilor *La Voix de la Résistance*, *La Voix du Maquis*, *L'Echo de la Résistance*, *Le Patriote Résistant*, *Le Déporté* și *L'Agent de Liaison*.

În sfârșit, țin să mulțumesc în mod special domnilor Michel și Rosier, care mi-au acordat atâtea întrevederi la Comitetul, pentru istoria celui de-al doilea război mondial.

Redactor: SANDA MIHĂESCU-BOROIANU

Coperta: GHEORGHE MOTORA

Tehnoredactor: MARIANA RĂDULESCU

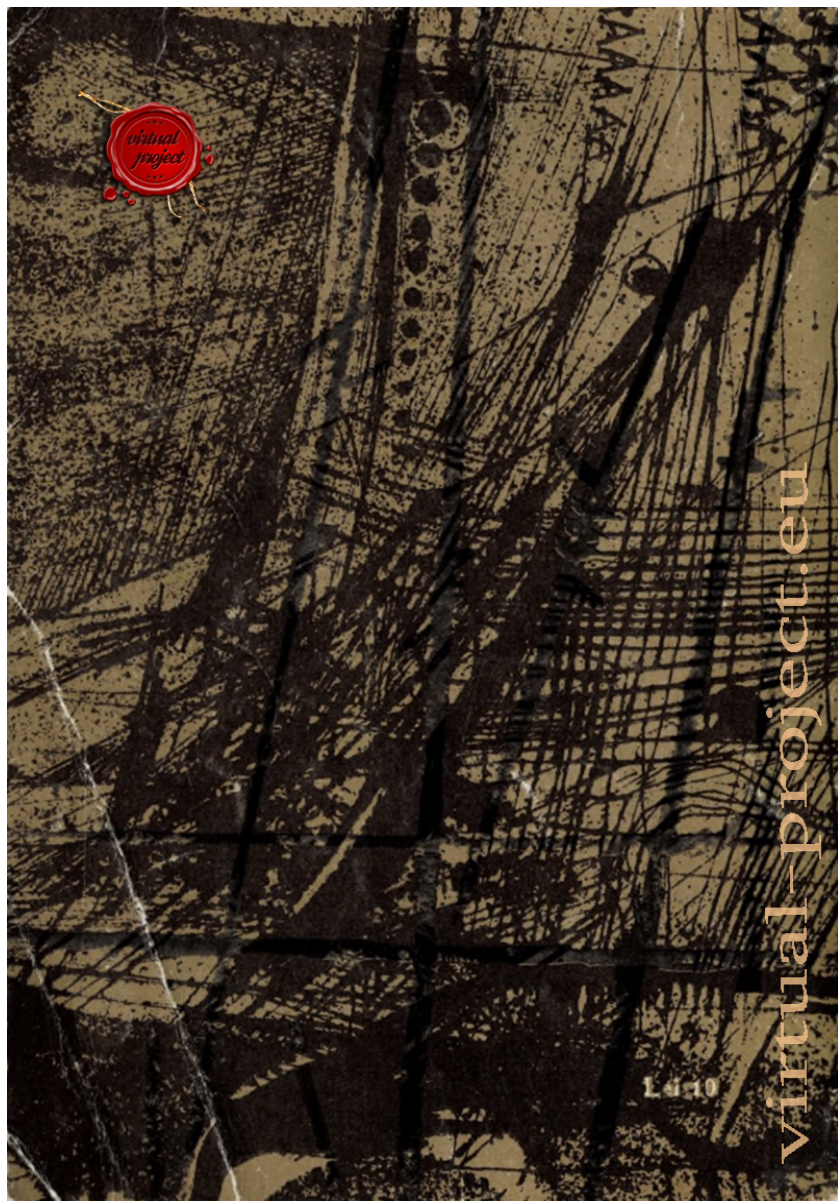
Apărut – februarie 1972

Format 16/54X84. Coli de editură 18,28. Coli de tipar 22.

Tiparul executat sub comanda nr. 7121/10611 la Combinatul

Poligrafic „Casa Scânteii”, Piața Scânteii nr. 1,

București – Republica Socialistă România

virtual-project.eu

L410

{1} Apărută în traducere în limba română, București, Editura politică, 1970.

{2} Răspuns primit de către o cetățeană franceză care, la 15 martie 1945, ceruse informații despre viața soțului ei (matricola 38820), deportat la Buchenwald.

{3} Această frază, rostită de Himmler la Oranienburg, a fost reluată de cea mai mare parte a comandanților de lagăr, a medicilor SS, a deținuților kapo...

{4} Manuscris inedit al doctorului Henri Chrétien (24 ianuarie 1968).

{5} Interviu doctorului Léon Boutbien (februarie 1962).

{6} Ca urmare a muncii excesive, lichidul sinovial, care asigură buna funcționare a articulațiilor, dispare. Membrul se blochează. La Natzweiler, Fritz Leo imobiliza brațul sau piciorul cu ajutorul unor aparate improvizate.

{7} Manuscris inedit al lui Roger Kauthen (decembrie 1967).

{8} Interviu cu Georges Bogaerts (februarie 1968).

{9} Pierre Suire. *Il fut un temps* (Soullisse et Martin, Niort, 1946).

{10} Mărturia doctorului Henri Chrétien (manuscrisul citat).

{11} Mărturia doctorului André Bohn, arestat la 20 iunie 1943. Nemții găsiseră la el acasă doi aviatori americani. „Nu știu nimic”, a răspuns André Bohn la toate interogatoriile.

{12} Doctor André Ragot. *N.N.* Editura Coopéd, 1948.

{13} Aimé Spitz. Struthof, temniță nazistă în Alsacia.

{14} Inscripție care figurează în mod obișnuit pe vagoanele de marfă. – *Nota trad.*

{15} Acest capitol a putut fi scris pe baza a trei mărturii. Mai întâi, relatarea inedită a doctorului Raymond Solladie, primită la 22 ianuarie 1968. Acest tânăr medic fusese arestat împreună cu socrul său, doctorul Philippe Bent, pentru participare la Rezistență. Doctorul Bent a publicat în 1957 cartea *L'attente de la mort dans les camps du Neckar* (în Editura autorului, Montclar de Quercy, Tarn-et-Garonne). Ultima mărturie a fost cea a lui Robert Masset, participant și el la Mișcarea de rezistență, arestat în mai 1944 și trimis în Germania cu „convoiul morții”. Robert Masset a publicat în 1967 o relatare despre deportarea lui sub titlul *A l'ombre de la croix gammée* (Promotion et Edition).

{16} Document inedit.

{17} „Musulmani” erau numiți, în argoul lagărelor, deținuții ajunși în ultimul hal de epuizare, slăbiciune, apatie și neîngrijire. – *Nota trad.*

{18} Supliment de mâncare. – *Nota trad.*

{19} Lagărele de pe Neckar urmau să fie evacuate la Dachau. Valizii pe jos, bolnavii cu trenul. Dar convoiul avea să fie oprit de bombardamente. SS-iștii au dispărut, revenind a doua zi, însoțiți de un preot, de primarul orașului Osterburken și de o infirmieră a Crucii Roșii germane. „SS-iștii au explicat acestor personalități că suntem un convoi alcătuit din deținuți periculoși, *Banditen*, adăugând că mulți dintre noi suntem bolnavi contagioși, având tifos exantematic și că au primit ordin formal să ne lichideze cu aruncătoare de flăcări. Tot materialul necesar se afla acolo, la îndemână. Dar preotul și primarul s-au opus categoric ca ordinul să fie executat. Ei au subliniat că, în conjunctura dată, un asemenea act de barbarie era absolut inutil, că această sălbăticie risca să atragă asupra populației civile din Osterburken represalii îngrozitoare din partea americanilor” (Dr. Bent).

{20} Doctorul M. L. are acum 76 de ani. Arestat la 4 noiembrie 1942 pentru participare la Mișcarea de rezistență, a fost deportat la Oranienburg la 24 ianuarie 1943. Soția lui avea să cunoască Ravensbrückul. Doctorul M. L. a publicat, în 1950, *Souvenirs de baigne d'un grand-père: De Caen à Oranienburg* (Tipografia Ozanne, Caen). Relatarea lui stă la baza acestui capitol. Pentru evocarea infirmierului Alfred Bertin, am folosit manuscrisele inedite ale lui Antoine Faure, Georges Odou, Robert Bernadac. Văduva lui Alfred Bertin mi-a comunicat, de asemenea, mai multe mărturii, printre care pe cea a lui Louis Challier despre „borcănașele de alifie”. Tot Oranienburgului i-au fost consacrate alte două cărți: *Himmler et son Empire* de Edouard Calic (Editura Stock) și *Rien à signaler* de Robert Franqueville (Editura Victor Attinger).

{21} Lucrarea citată, *Himmler et son Empire*.

{22} N-am cunoscut această experiență medicală decât după publicarea cărții *Medicii blestemați*; ea îngroașă dosarul medicamentelor noi încercate de laboratoare sau de șarlatani pe deportați, practic, în toate lagărele. Nu se va ști niciodată câte asemenea încercări au fost efectuate și câte victime au făcut.

{23} Medicii deținuți aveau și obligația de a întreține curățenia Revierului. După consultații, ei ștergeau podeaua cu o cârpă îmbibată cu detergent.

{24} A murit în Franța după ce s-a întors din deportare.

{25} În afară de doctorii Couderc și Leboucher, au mai rămas în lagăr trei medici belgieni, doi olandezi, unul italian și unul ceh.

{26} Triunghiurile verzi erau purtate de deținuții de drept comun, iar cele roșii de deținuții politici. Două manuscrise inedite mi-au permis să scriu acest capitol. Primul îl datorez lui Roland Picard, care pregătește, împreună cu o serie de foști deținuți din kommando, o carte memorială despre Falkensee; a doua mărturie inedită o datorez unui fost infirmier, Georges Septépé (manuscris redactat în decembrie 1967 și ianuarie 1968).

{27} Kommando al lagărului Oranienburg care lucra pentru uzina Thelka din Leipzig, producătoare de aripi de avion Messerschmidt

{28} Profesorul Gilbert-Dreyfus, medic al spitalelor din Paris, organizatorul rezistenței medicilor în Sud-Est. Fusese arestat în noiembrie 1943 sub numele de Gilbert Debrise, „literat” (vezi prima notă din capitolul Ebensee).

{29} *Cimetières sans tombeaux*, op, cit. (nota despre Ebensee).

{30} Slăbiciune corporală generalizată. – *Nota trad.*

{31} La Hartheim, SS-iștii practicau eutanasia și vivisecția.

{32} Doctorul François Wetterwald, chirurg francez, întemeietorul corpului de francirori „Răzbunarea”, arestat la 15 ianuarie 1944 și deportat la 6 aprilie 1944 la Mauthausen. Vezi prima notă, capitolul despre Ebensee. Extrase din *Les Morts Inutiles*.

{33} Autor al cărții *Ceux qui vivent*; vezi prima notă, capitolul despre Ebensee.

{34} Muzeu de anatomie purtând numele celebrului chirurg francez Guillaume Dupuytren (1777–1835). – *Nota trad.*

{35} Profesorul Gilbert-Dreyfus relatează această scenă în manuscrisul inedit intitulat *Pile ou Face*, pe care a binevoit să mi-l încredințeze. Acest manuscris, o convorbire, lucrările pe care le-a publicat sub numele de Gilbert Debrise (*Cimetières sans tombeaux*, prefată de Aragon, La Bibliothèque française, 1946 și *Week-End à Dachau*, editat de F.N.D.I.R.P.) constituie o documentație de neînlocuit în ceea ce privește lagărul Ebensee. Aceasta n-ar fi însă completă fără cartea doctorului François Wetterwald, fost chirurg al Revierului (*Les Morts Inutiles*, Editions de Minuit, 1946) și fără cartea lui Jean Laffitte, unul dintre întemeietorii comitetului ilegal din cadrul kommandoului (*Ceux qui vivent*, Editeurs Français Réunis, 1958). Toate aceste cărți, de o calitate literară puțin obișnuită, se completează. François Wetterwald a publicat, în afară de cartea amintită mai sus, un studiu „tehnic” despre „medicină și lagărele de concentrare” în numerele 41, 42 și 43 ale revistei medicale elvețiene *Praxis* (octombrie 1947).

{36} Se știe că René Quenouille a fost asasinat înainte de eliberare în lagărul de la Neuengamme. Fusese afectat, împreună cu profesorul

Florence, unui bloc în care SS-iștii făceau experiențe medicale pe copii. Blocul a fost „lichidat” în întregime (vezi *Medicii blestemați*, Editura politică, 1970).

{37} Furierii. – *Nota trad.*

{38} Profesorul Gilbert-Dreyfus și-a păstrat în lagăr numele conspirativ pe care-l avea în Rezistență.

{39} Closet. – *Nota trad.*

{40} Exemplu unic, cred, în întreaga istorie a deportării.

{41} Această „țintă” a reprezentat piesa de căpetenie în dosarul de acuzare constituit de Comisia americană pentru crimele de război. Willy Jobst a fost executat.

{42} Extras dintr-o teză a doctorului Guy Lemordant publicată la Strasbourg în 1946 sub titlul *Patologia lagărelor de concentrare*. Această teză și o conferință inedită (1952) mi-au furnizat elementele capitolului de față. La acestea trebuie să adaug mărturia (inedită) a doctorului Jean Papin, care a activat la Melk în ultimele luni de existență a kommandoului. Guy Lemordant, comisar al tineretului din Bretania, a fost arestat la 12 iulie 1943. Deportat la 6 aprilie 1944 la Mauthausen, a fost eliberat la 5 mai 1945 la Ebensee. Jean Papin, care era medic la Mamers, a fost arestat la 28 aprilie 1944 și a sosit la Neuengamme la 7 iunie. Admis în infirmerie pentru pneumonie, a fost salvat de la selecționare de către un infirmier belgian care i-a șters numele de pe lista unui transport spre „lagărul de convalescență”. A trecut apoi pe la Auschwitz, Mauthausen și Melk.

{43} Mărturia lui Georges Bernhard (Mauthausen, 1948). Dentistul, René Perrier, era francez.

{44} Dentist. – *Nota trad.*

{45} Doctorul H. J., membru al rețelei doctorului Guy Lemordant (vezi cap. Melk), a ținut încă de la întoarcerea sa din deportare ca relatarea acestei nopți halucinante să fie publicată. Știa că Lemordant pregătește o lucrare. I-a trimis textul său, dar lucrarea era deja tipărită. Pentru a respecta dorința doctorului H. J., care a scris că „publicarea acestor fapte mi se pare necesară”, Guy Lemordant mi-a transmis acest manuscris inedit. H. J. avea să moară de pe urma sechelelor deportării.

{46} Kommandoul participa la fabricarea avioanelor Heinkel.

{47} În ansamblu, timpul care se scurgea între efectuarea injecției și moarte s-a dovedit extrem de variabil și independent de rezistența fizică aparentă a bolnavului. La o doză egală de benzină intrapulmonară, reacțiile individuale și durata agoniei erau imprevizibile. De altfel, foarte des, deținutul kapo lichida bolnavul prin strangulare, cu mâna.

{48} Maurice Billotte, deportat la Mödling, a publicat în februarie 1948, în revista Amicalei Mauthausen, un articol intitulat: *Souvenirs du bagné*. El a fost cel care a săpat gropile comune înainte de „selecția” din Revier și a văzut cum au fost aruncate cadavrele despuiate în această groapă. De asemenea; el descrie incidentul cu „țiganul” și adaugă că SS-istul care a refuzat să-l ucidă pe acest om a fost omorât de un alt SS-ist și apoi aruncat în groapă peste trupurile bolnavilor asasinați.

{49} Mărturia lui Georges Parouty, unul din primii francezi sosiți la Mauthausen (aprilie 1943) și salvat chiar de la vizita medicală de selecționare de către doctorul Joseph Podlaha. Această mărturie inedită a fost culeasă la 4.XI.1967. „I-am declarat că am tuberculoză. Credeam că voi beneficia de un regim special, cum se întâmplase în închisoarea în care stătusem în Franța. Doctorul Podlaha mi-a răspuns că, dacă scria «tuberculoză» în dreptul numelui meu, aveam să intru într-un grup de deținuți care aveau toți o cruce pe piept și care urmau să dispară în aceeași seară în flăcările crematoriului”.

{50} Dr. Henri Desoille (*En marge de la psychologie du bagné*), *Archives de Médecine Sociale*, Paris, nr. 8. Profesor la Facultatea de medicină din Paris, arestat la 29 aprilie 1942, deportat în luna noiembrie 1943.

{51} În lipsa unui cronometru, secunda poate fi apreciată foarte ușor numărând cât mai repede până la 6 (nota prof. Desoille).

{52} Am văzut copii de 13 ani lucrând ca niște ocași, fără repaus duminical, pradă scorbutului, prezentând la picioare ulceratii la care pansamentele noastre de hârtie nu ajutau la nimic. Acestea dacă țineau un sfert de oră, pentru că acei copii n-aveau deloc încălțăminte sau purtau niște foste ghetete (nota prof. Desoille).

{53} Dr. Henri Rosencher. *La Pathologie du déporté*, Librăria Le François, 1946.

{54} Mărturia dr. Blaha, luată, sub depunere de jurământ, de către o comisie de anchetă la 9 ianuarie 1946.

{55} Manuscris inedit al doctorului Eugène Ost (28 octombrie 1967).

{56} Idem. (Manuscris inedit al doctorului Eugène Ost (28 octombrie 1967).)

{57} *Rue de la Liberté*, Editura Le Seuil, 1955. Edmond Michelet s-a născut în 1899 la Paris. A făcut studii la Vaujours, apoi la Pau. Voluntar în 1918. Președinte al tineretului catolic din Béarn și din Corrèze. A înființat la Brive o echipă socială împreună cu Robert Garric și a participat, în 1938, la întemeierea noilor echipe împreună cu Georges Bidault, Maurice Schumann și Francisque Gay. A răspândit, în iunie 1940, primul manifest al Rezistenței metropolitane. A luat parte la mișcările „Liberté” și

„Combat”. Responsabil regional al mișcării „Témoignage Chrétien”. Arestat în ianuarie 1943.

{58} Interviu doctorului Roche (ianuarie 1968).

{59} Manuscris inedit primit la 21 februarie 1968.

{60} Astăzi este stabilit că tifosul de la Natzweiler fusese provocat de medicii SS care făceau experiențe și nu izbutiseră să le controleze.

{61} *Vezi Il fut un temps* de Pierre Suire. Colonelul de Gaulle a funcționat în 1939 la Metz sub ordinele generalului Delestraint. După apelul din 18 iunie 1940, generalul a plecat la Londra pentru a se pune la dispoziția fostului său colonel.

{62} Dr. André Ragot. *N.N. Cooped*, 1948.

{63} Jean Lassus. *Témoignages strasbourgeois*. Profesor la Facultatea de litere din Strasbourg, evacuat la Clermond-Ferrand. Arestat la 5 iunie 1944.

{64} Edmond Michelet, op. cit.

{65} Doctorul Robert Morel din Arles fusese arestat pentru participarea la Mișcarea de rezistență. Înainte de a deveni medic al acestui kommando cunoscuse și alte lagăre. După știrea mea, nu s-a scris încă nimic despre Schörzingen. Îi datorez doctorului Robert Morel o lungă mărturie scrisă. Această mărturie inedită (februarie 1968) mi-a permis să scriu capitolul de față.

{66} Trăiește și azi (1968).

{67} Robert Morel, îmbolnăvindându-se de tifos, a fost evacuat la Allach cu ceilalți bolnavi. În ajunul eliberării din lagăr a aflat că pacientul său, „Cuțu”, cu al doilea lob al tiroidei prins, murise. A mai aflat că, pentru a-i impresiona pe „eliberatori”, care, cu siguranță, aveau să fotografieze lagărul părăsit, SS-iștii umpluseră un dulap cu medicamente și cu instrumente chirurgicale și pusese ră pe fiecare pat câte două cearșafuri albe.

{68} Mărturie și anchetă a lui Marcel G. Rivière (fost deportat la Allach), publicate de *Progres de Lyon* în martie 1965, cu prilejul celei de-a XX-a aniversări a eliberării lagărelor.

{69} Manuscris inedit al doctorului Henri Chrétien.

{70} Manuscris inedit al lui Jean Kerjean (decembrie 1967).

{71} Doctorul Paulette Don Zimmet Gazel: *Les conditions d'existence et l'état sanitaire dans les camps de concentration de femmes déportées en Allemagne. Matricule 37878*. Tipografia franco-elvețiană Ambilly, Annemasse (ianuarie 1947).

{72} Lagărul tineretului. – *Nota trad.*

{73} Mărturii culese de Amicala Ravensbrück și de Asociația deportaților și internaților din Mișcarea de rezistență. Ele au fost publicate în *Les Françaises à Ravensbrück*, Gallimard, 1965.

{74} Șederea în „lagărul tineretului” i-a provocat doctoriței Rivière un asemenea șoc, încât s-a îmbolnăvit și a zăcut bolnavă la pat până la evacuarea Ravensbrückului.

{75} Teză a Suzannei Weinstein, susținută public la 3 iulie 1946 (Paris). *Aperçu sur les conditions de vie et l'état sanitaire du camp de concentration de Ravensbrück.*

{76} În *Medici blestemați*, un capitol este consacrat „experiențelor” de la Ravensbrück.

{77} Mărturie inedită a doctoriței Suzanne Mengin (20 februarie 1968). Arestată pentru participare la Rezistență, prima oară în iulie 1943, apoi la 31 mai 1944. Deportată la Ravensbrück cu convoiul din 15 august.

{78} Cécile Goldet. *Lest we forget*, broșură publicată în Statele Unite, în 1948. Cécile Goldet a ținut la Ravensbrück un jurnal. Fusesse arestată de nemți la 27 iulie 1944, în peștera de la Luire, unde era instalat spitalul maquisului din Vercors.

{79} Doctorița Don Zimmet, teza citată.

{80} *Les Françaises à Ravensbrück*, op, cit.

{81} Arestată împreună cu soțul ei, doctorul Marcel Leboucher, la 4 noiembrie 1942 (vezi cap. despre Oranienburg). Pasajele citate sunt extrase din carnetul ei din Ravensbrück. Vezi și anexa 2 din *Ravensbrück, l'Enfer des Femmes*: Simone Saint-Clair (Tallandier).

{82} Mărturie inedită a Brigittei Friang (aprilie 1968). Astăzi mare reporter la Radioteleviziunea franceză. Brigitte Friang urma să publice, la începutul anului 1969, la editura Robert Laffont, o lucrare cuprinzând amintiri despre Rezistență și deportare.

{83} Întreprindere. – *Nota trad.*

{84} După mai multe mărturii ale unor deportate reținute la „Zwodau” pentru a „pregăti” lagărul înainte de eliberarea lui.

{85} Acest capitol a putut fi scris datorită anchetei întreprinse de Geneviève de Gaulle: *La condition des enfants au camp de Ravensbrück*, Revista de istorie a celui de-al doilea război mondial, P.U.F., 1961–1962, și, de asemenea, datorită mărturiilor adunate în *Les Françaises à Ravensbrück* și interviurilor a trei supraviețuitori, publicate în mai multe cotidiane franceze și în *Voix de la Resistance* (anchete întreprinse de Isora Seby și de autor).

{86} *Les Françaises à Ravensbrück*, op, cit.

{87} Camera copiilor. – *Nota trad.*

{88} De la înființarea camerei copiilor, Revierul distribuia o oală de lapte praf amestecat cu un soi de arpacaș. Biberoane nu existau, ci numai două sticle obișnuite.

{89} Mărturia doamnei Passerat.

{90} Mărturie: *Les Françaises à Ravensbrück*, op, cit.

{91} Mărturie a doamnei Claire Van Den Boom, președinta Amicalei belgiene Ravensbrück (*Le Patriote Résistant*, noiembrie 1967).

{92} Aceste mărturii sunt extrase din Cartea Albă a crimelor și atrocităților comise de germani pe teritoriul Uniunii Sovietice. Au fost publicate de *Le Patriote Résistant*.

{93} Concluzie a comisiei medico-legale de anchetă.

{94} Doctorul Pierre Veyssièr a fost arestat la 10 iunie 1940 la Royan, pentru participare la Rezistență. A sosit la Neuengamme în iulie 1944. Avea 44 de ani. (Mărturie inedită, culeasă la 10 ianuarie 1968.) Operația din „noaptea de Crăciun” a fost relatată în *Le Déporté* din decembrie 1955.

{95} Pierre Veyssièr socotește că datorează viața acestor suplimente de hrană acordate înainte de operație. Bucătarul-șef al lagărului strânsese o avere imensă din traficul cu hrană. A fost spânzurat din cauză că avea obiceiul să înlocuiască carnea de vită cu carne de om.

{96} A reușit să reducă fractura unui deportat rus fixând pe os o placă de metal cu ajutorul unor șireturi de pantofi. După cicatrizare, placa se deplasa... Louis-Martin Chauffier, care l-a cunoscut pe Mathis, scria în *L'Homme et la bête*: „Îi plăceau hemoragiile bogate, cărnurile deschise, scrâșnetul delicios al ferăstrăului mușcând osul, clipa în care membrul desprins i se oferea ca un trofeu cucerit. Ca să-și astâmpere pofta, tăia din răspuțeri, chiar dacă nu era nevoie. Tovarășul meu de saltea își pierduse piciorul pentru un păcătos de flegmon pe care celălalt nu știuse să-l trateze. Considerase mai oportun, mai ușor, mai plăcut să taie decât să trateze.

{97} Sinuciderile s-au înmulțit în perioada aceea în majoritatea lagărelor (mărturie a doctorului Fric – Buchenwald). Dar, contrar celor afirmate în numeroase mărturii ale deportaților, lagărele n-au cunoscut niciodată mari valuri de sinucideri. Doctorul Paul Citrome a consacrat o teză acestei probleme. El scrie: „Se pare că sinuciderea poate fi considerată drept un fenomen relativ rar în lagăre. Această apreciere nu-și poate căpăta întreaga semnificație decât raportată la împrejurările care, la prima

vedere, par să fi fost cu adevărat de natură să genereze sinucideri” (vezi *Cahiers Internationaux de Sociologie*, volumul XII, 1952, Editura Le Seuil).

{98} Vezi mărturia lui Henri Joannon, publicată în *Medicii blestemați*. (A se vedea, de asemenea, capitolul închinat lagărului din Ebensee.)

{99} Henri Joannon, farmacist din Murat, arestat la 24 iunie 1944, împreună cu 132 de locuitori ai orașului, după asasinarea lui Gesler, șeful Gestapoului pentru zona de sud. Henri Joannon este autorul cărții *Remember* (Tipografia modernă, Aurillac, 1947). El mi-a transmis un manuscris inedit la 7 octombrie 1967.

{100} Manuscrit inedit (5 februarie 1968).

{101} Louis-Martin Chauffier. *L'Homme et la bête*, Gallimard.

{102} *Arrêté pour Resistance* (manuscris inedit completat cu interviuri, februarie 1968).

{103} Georges Salan, șef al Mișcării unite a rezistenței din departamentul Gard, arestat de miliție la 10 februarie 1944. Autorul cărții *Prisons de France et Bagnes allemands*, Editura Capitelle, Uzes (Gard), 1946.

{104} Medic maghiar.

{105} Extras din *Un Médecin français en déportation*, mărturie a doctorului Paul Lohéac despre viața la Neuengamme și kommandourile sale, Editura „Bonne Presse”, Tipografia orfelinatului Saint-Michel-Priziac.

{106} Zahăr medicamentos reconstituant, destinat celor grav bolnavi, dar din care nu aveam decât o cantitate foarte mică și a cărui folosire SS-iștii o supravegheau cu mare grijă, de teamă să nu-l administrăm compatrioților noștri, în detrimentul deținuților de alte naționalități. Kapo erau foarte lacomi și, dată fiind intransigența noastră, se adresau lui G. pentru obținerea lui, nepăsându-le că ne puneau, în felul acesta, într-o situație dificilă (nota doctorului Paul Lohéac).

{107} Închisoarea centrală din Hamburg are patru aripi, fiecare cu parter și trei etaje și cu câte 30 de celule. Aceste patru clădiri sunt dispuse în evantai și se termină în aceeași rotondă, care le comandă pe toate. Acolo, pe un balcon, veghea o santinelă a cărei pușcă-mitralieră putea să cuprindă în anfiladă toate coridoarele și toate etajele celor patru aripi. (Paul Lohéac, op, cit.)

{108} Un alt kommando din Hamburg.

{109} La procesul de la Nürnberg, mai mulți acuzați au afirmat că, după această operație, Hitler a conceput proiectul experiențelor pe oameni (vezi *Medicii blestemați*). Mărturia lui Jacques Sourdille, culeasă la 20 februarie 1968, este inedită.

{110} Manuscrit inedit al lui René Gaffuri.

{111} Este vorba de deportatul polonez Moritz, medic-șef al Revierului.

{112} Henri Joannon. *Remember*. Doctorul Clément Marot mi-a relatat lucrurile în același fel (manuscris inedit).

{113} Pentru doctorul Jacques Normand, vezi îndeosebi capitolul despre Nordhausen; pentru André Chauvenet, cel consacrat Hinzertului.

{114} Noiembrie 1942. Sosise în iulie și avea să rămână la Wittlich 14 luni.

{115} În general, puțini medici au adoptat atitudinea doctorului A... În lunga anchetă asupra *Medicilor imposibilului* nu am întâlnit decât 7 cazuri.

{116} Directorul, prea liberal, a fost închis în anul următor în propria lui închisoare.

{117} *Une Expérience de l'Esclavage*, op, cit.

{118} Kommando care efectua lucrări de terasament, unde se stătea „cu picioarele în apă”.

{119} Exista o mică infirmerie în fundul barăcii, cu 10 paturi rezervate pentru nemți și câțiva privilegiați. Patru din acestea erau ocupate de personalul sanitar.

{120} Eugène Kogon: *L'Enfer organisé*. La Jeune Parque.

{121} Jean Rousset. *Chez les barbares*, Lyon, 1945.

{122} Arestat la 18 februarie 1944 la Clermont-Ferrand. Deportat la Buchenwald cu ultimul convoi de la Compiègne. Mărturie inedită culeasă la 12 ianuarie 1968.

{123} Arestat pentru participare la Rezistență în 1943, Henri Lignerat a sosit la Buchenwald în ianuarie 1944. Mărturie inedită culeasă la 14 ianuarie 1968. Henri Lignerat este astăzi primar la Saint-Nectaire.

{124} Jean Rousset, op, cit.

{125} Profesorul Charles Richet de la Academia de medicină. *Trois bagnes* (Ferenczi), în colaborare cu Jacqueline și Olivier Richet.

{126} Léon Mazeaud. *Visages dans la tourmente*, Albin Michel, Paris, 1946. Profesor la Facultatea de drept din Paris. Arestat la 7 iulie 1944 pentru participare la Rezistență. Deportat la 15 august 1944 la Buchenwald.

{127} Tovarășii lui de lagăr au ținut, îndată după întoarcere, să-și manifeste recunoștința în ziarul *La Chaîne*. „A depășit limitele omeniei prin abnegația constantă dovedită chiar în salvarea muribunzilor. Nu se dădea

în lături de la nici un efort. Întotdeauna pe baricadă, își croia drum peste moarte, pe care o alunga cu fermitate, neîncetat. Nici un caz nu-l făcea să dea înapoi; dimpotrivă, cu cât sarcina era mai anevoioasă, cu atât dorința lui de a învinge, de a-și salva fratele era mai mare. În ciuda oboselii zdrobitoare, era întotdeauna neînchipuit de stăpânit”.

{128} Léon Mazeaud, op, cit.

{129} Marc Klein, profesor la Facultatea de medicină din Strasbourg. Arestat la Saint-Etienne la 5 mai 1944, transferat la Drancy și deportat la Auschwitz la 2 iunie 1944, evacuat la 18 ianuarie 1945 la Gross-Rosen și la Buchenwald. Eliberat la 11 aprilie 1945.

{130} Arestat în octombrie 1943 în Ariège, pe când încerca să treacă granița Andorei.

{131} Doctorul Georges Schoengrun, arestat la 3 martie 1943 pentru participare la Rezistență, a fost îndreptat spre kommandoul Berta în decembrie, la o lună după sosirea lui la Buchenwald. Această mărturie inedită face parte dintr-un manuscris pe care l-a terminat în decembrie 1967.

{132} Manuscris inedit, ianuarie 1968. M-am întreținut îndelung cu doctorul Hansen. Convorbirea și manuscrisul lui mi-au permis să scriu capitolul de față.

{133} Toate dialogurile sunt riguros autentice. Doctorul Hansen a putut salva carnetele în care își nota în fiecare seară evenimentele zilei, conversațiile avute. Am consultat aceste carnete.

{134} Manuscris inedit al doctorului Groeneveld (februarie 1968). Arestat prima dată la Nijmegen, în Olanda, în 1942, a evadat și a hotărât să plece în Spania. A fost arestat la Paris, în metrou, și trimis la Buchenwald. După un stagiul la terasament, a devenit infirmier, s-a ocupat de morgă și a lucrat la „muzeu”, unde specialiștii confecționau abajururi și portofele din piele de om (Ilse Koch alegea ea însăși exemplarele „omenești” cu cele mai frumoase tatuaje și pune pe kapoul ei preferat să le execute). Apoi, doctorul Groeneveld a fost inclus în primul transport pentru Dora.

{135} Mărturie prezentată de *Le Patriote Résistant*.

{136} Mărturie a doctorului Cespiva, publicată câteva luni înainte de moarte, în 1964, la Praga. (Citată de *Le Patriote Résistant*.)

{137} Mărturie a lui Marcel Petit, fost director al Școlii veterinare din Toulouse. Arestat în aprilie 1943 (manuscris inedit, decembrie 1967).

{138} Mărturie a lui Roger Le Dreux (*Le Patriote Résistant*, martie 1966).

{139} Gata, la muncă. – *Nota trad.*

{140} André Chauvenet, chirurg din Thouars, făcuse 9 luni de închisoare la Fresnes. După Hinzert, a cunoscut alte închisori, alte lagăre. Îl vom mai întâlni în paginile acestei cărți. La întoarcerea din deportare a publicat *Une Expérience de l'Esclavage* (Imprimerie nouvelle, avenue Victor-Leclerc 47, Thouars). Carte „prodigioasă”, cum spunea despre ea Remy, bazată pe observațiile, pe suferințele a trei ani și trei luni de detențiune și de deportare. Dacă Chauvenet și Chabaud s-au întors în Franța, al treilea medic francez din lagărul de la Hinzert, Georges Jagello, a fost ucis de SS-ști.

{141} Joc de cuvinte intraductibil: *Stäbchen* e un diminutiv de la *stab* și înseamnă și baghetă. – *Nota trad.*

{142} Arestat pentru participare la Rezistență la 18 mai 1942, la Paris. Mărturie inedită primită la 20 noiembrie 1967.

{143} Lagărul de la Esterwegen, situat la 30 km de Papenburg, fusese înființat la 22 mai 1943. Rezervat în principiu numai belgienilor, a primit și germani și câțiva francezi. Au stat acolo 2600 de deportați. La 23 mai 1944, lagărul a fost lichidat... Mărturie a preotului Edouard Froidure, care a publicat la Editura Pax din Liege *Le calvaire des malades au bagne d'Esterwegen* (1945).

{144} Jacques Normand, medic-căpitan, participant la Rezistență din iunie **1940**, a fost arestat pentru spionaj la 17 octombrie 1941 la Vesoul. După ce a cunoscut vreo zece închisori și lagăre, a fost pus să lucreze în Revierul lagărului Gross-Rosen, iar apoi în cel al lagărului din Nordhausen. Doctorul, Jacques Normand, care practică la Vesoul, mi-a încredințat un manuscris inedit în noiembrie 1967. Acest capitol cuprinde o bună parte din relatarea doctorului Normand și a fost completat cu mai multe mărturii ale unor foști deportați, în special cu cea a lui Jean-Pierre Couture din Nancy (de asemenea inedită). Jean-Pierre Couture fusese evacuat de la Dora.

{145} Cartea memorială Dora-Ellrich.

{146} Charlotte Delbo, fostă secretară a lui Louis Jouvét, arestată în martie 1942, împreună cu soțul ei, pentru participare la Rezistență, deportată cu transportul din 24 ianuarie 1943, a publicat în 1965 *Le convoi du 24 janvier* la Editions de Minuit. În această lucrare a evocat pe cele 230 de tovarășe de călătorie și de viață în lagăr. Ea relatează accidentul deportatei Aimée Doridat, născută în 1905 la Neuves-Maisons, arestată în august 1942 pentru participare la Rezistență.

{147} Cred că e inutil să prezint Auschwitzul; i-au fost consacrate mai multe zeci de lucrări. Înființat la 27 aprilie 1940 din ordinul lui Himmler, într-o regiune mlăștinoasă situată între Katowice și Cracovia, a fost lagărul

în care „se intra pe poartă și se ieșea pe coș”.

{148} Circa 1000 de deportați însărcinați cu buna funcționare și randamentul corespunzător al camerelor de gazare și cuptoarelor.

{149} Note manuscrise ale Mașei Sater-Ravin, comunicate în 1963 Tribunalului din Frankfurt pe Main, însărcinat să judece 22 de călăi de la lagărul din Auschwitz. O parte din această mărturie a fost publicată la 20 februarie 1964 în *Le Monde* și în cartea lui Florimond Bonte, *Six millions de crimes* (Editions Sociales). Mașa Sater-Ravin a stat la Auschwitz 26 de luni.

{150} Doctorul Alfred Sedel, pe care-l vom prezenta în continuarea capitolului, a cunoscut un deportat care a scăpat de selecționare prezentându-și numărul invers... Numărul lui matricol era format numai din 6, 9 și 0 și secretarul n-a băgat de seamă nimic.

{151} Alfred Sedel. *Habiter les ténèbres*, Editura La Palatine. Născut în Galiția, venise în Franța să studieze medicina. Medic auxiliar în armata din Orientul Mijlociu în timpul „războiului ciudat”, s-a căsătorit la întoarcerea în Franța, iar după 7 luni a fost deportat.

{152} Au rămas, totuși, vreo 20 de supraviețuitori din acest kommando, dintre care doi medici: doctorul Bendel (francez) și Nyiszli (maghiar).

{153} Mărturia Mancăi Svalbova, publicată la Praga în 1946.

{154} Mărturia Mancăi Svalbova.

{155} Maia Fourcade (Biarritz, 1905), crescută într-o mănăstire, descoperise marxismul căsătorindu-se cu filozoful Georges Politzer. Amândoi au întemeiat, încă din 1940, un grup de Rezistență. Arestați la 14 februarie 1942. Georges Politzer a fost împușcat de Gestapo.

{156} Medic francez, arestat la 15 iulie 1942, la Tours. Deportat împreună cu soția și cu fiul lui, în vârstă de cinci ani și jumătate. Edith Lettich și fiul ei au fost asasinați prin gazare la 25 septembrie 1942. André Lettich a susținut și a prezentat public, la 10 iulie 1946, o teză remarcabilă: „Treizeci și patru de luni în lagărele de concentrare. Mărturie asupra crimelor «științifice» comise de medicii germani” (Tipografia Union Corporative, Tours, 1946).

{157} Doctorul Désiré Haffner precizează în *Aspects pathologiques du camp de concentration d'Auschwitz-Birkenau* că din 40 de medici, câți erau în august 1942, s-au întors 3; tot la data aceea, 90% din deportați mureau în mai puțin de două luni.

{158} Doctorul Désiré Haffner a cunoscut bine blocul. Mărturia lui se alătură celei a doctorului André Lettich:

„Descreriile de ospicii rămase din evul mediu le-ar fi părut acestor nenorociți un vis minunat. De jur împrejurul blocului 7 se degaja un miros

greu, de diaree, de cadavru, de putreziciune. În curte, sute de cadavre și de oameni în agonie, peste care trebuia să calci ca să intri în bloc. Acolo, mai mult de 1000 de bolnavi, îngrămădiți în condiții de nedescris, dădeau impresia unei adevărate «Curți a miracolelor». Atmosfera încărcată de tot felul de mirosuri grețose era aproape de nerespirat. Nici un fel de clasare pe boli: în aceeași nișă stăteau alături un flegmon și un tifos exantematic, un edem de carență și o pneumonie. Nu se distribuia nici un medicament, iar bățile curgeau până în ultima clipă. Rațiile alimentare erau foarte reduse: o treime sau o pătrime din rația normală, căci furtul ajunsese în acest bloc la proporții scandaloase. O suferință suplimentară era impusă acestor oameni extenuați și bolnavi: setea, chin cumplit pentru cei cu febră de 40°. Iar la suferința fizică se adăuga suferința morală: așteptarea mașinilor care trebuiau să-i ducă la camerele de gazare”.

{159} Profesorul Robert Waitz. *Témoignages strasbourgeois*. Profesor la Facultatea de medicină din Strasbourg, membru al Directoratului regional al M.U.R. din Auvergne, arestat la 3 iulie 1943 la Clermond-Ferrand, deportat la Auschwitz la 7 noiembrie 1943.

{160} A se compara cu descrierea făcută de doctorul Beilin în cursul procesului Eichmann; citat de Léon Poliakov în *Auschwitz* (Julliard).

— Erau două subiecte pe care deținuții de la Auschwitz le considerau tabu: cuptoarele și mâncarea. Vorbind despre mâncare, stimulai, pe calea reflexelor condiționate, producerea de acizi în stomac și, deci, pofta de mâncare. Trebuia să te abții să vorbești despre mâncare. Atunci când cineva își pierde controlul și începea să vorbească de mâncarea pe care o avea acasă, era primul semn de musulmanizare și știam că în 2 sau 3 zile acest om trecea în stadiul al doilea. Nu exista o distincție foarte netă: știam că omul respectiv nu va mai reacționa, nu se va mai interesa de cei din jur, nu va mai executa ordinele. Mișcările îi deveneau lente, fața lui căpăta aspectul unei măști, reflexele nu-i mai funcționau, își făcea nevoile fără să-și dea seama. Nu se mai întorcea nici măcar în pat din proprie inițiativă; stătea culcat fără să se miște și, în felul acesta, devenea un musulman, devenea un cadavru cu picioarele oribil umflate. Cum la apel trebuia să stea în picioare, îl puneam cu de-a sila cu fața la perete, cu mâinile ridicate, și era pur și simplu un schelet cu fața cenușie, lipit de perete și care nu mișca pentru că își pierduse echilibrul...

{161} Profesorul Victor Frankl a publicat imediat după întoarcerea sa din deportare cartea *Ein Psycholog erlebt das Konzentrationslager*, tradusă în limba franceză în 1967 de Editura Chalet sub titlul *Un psychiatre déporté témoin*. O carte capitală despre deportare și indispensabilă pentru cei care vor să înțeleagă nașterea „logoterapiei”.

{162} Olga Lengyel. *Souvenirs de l'au-delà*, publicată în 1945 la Budapesta (tradusă în 1946 și apărută la Editura Bateau Ivre).

{163} În acest timp, André Lettich, repartizat ca bacteriolog la Institutul de igienă din Auschwitz, era însărcinat să determine cauzele morții... iepurilor de casă care pieureau în ferme sau la SS-iști, să facă autopsii la pui de găină, la rațe, la găște, la cai, la vaci, la mânji etc.

„Și dacă am rămas în viață o datorăm numai acestor cercetări, deoarece, ca toți tovarășii noștri, fierbeam cadavrele acestor animale pentru a ne hrăni. Eram indignați că ni se impunea să facem aceste autopsii, să facem însămânțări și să redactăm rapoarte pentru determinarea cauzelor morții unui iepure de casă, știind că, în aceeași clipă, asasinii care ne porunceau să facem acest lucru gazau și ardeau mii de bărbați, de femei, de copii nevinovați. Un ultim exemplu de bestialitate și de perversitate a medicilor nemți. Standortartz-ul SS Sturmbannführer dr. Wirtz, renumitul ginecolog care alegea femei pentru a le folosi drept cobai, ne-a trimis la laborator în iulie 1944, în aceeași perioadă în care barbarii naștiști omorau prin gazare în fiecare zi 6000 de bărbați, femei și copii nevinovați, ne-a trimis, spuneam, într-o pungă un iepuraș de casă mic de tot mort de aproximativ 5 zile, însoțit de o scrisoare prin care ne cerea să determinăm cauzele morții sărmanului animal; nimeni nu-și poate închipui furia și indignarea noastră în fața unei asemenea orori. Și întotdeauna eram nevoiți să practicăm cu o aparență de seriozitate autopsia animalelor, să facem culturi și să redactăm un raport prin care să explicăm, din punct de vedere patologic, decesul animalelor” (Teza doctorului Lettich).

{164} Relatare inedită, comunicată la 17 octombrie, 7 și 18 noiembrie 1967.

{165} Carol Goldstein *Sept dans un Bunker*, Gallimard, 1967 Autorul, după ce bolnavii au fost înlăturați – așa cum vom vedea în acest capitol –, se va ascunde, împreună cu alți șase evrei, în pivnița unei case în ruină. Vor scăpa și vor amenaja un soi de buncăr comunicând cu rețeaua de canalizare. Adevărați robinsoni, vor trăi patru luni și jumătate în întuneric.

{166} Din transportul acela de 1200 de deportați au rămas 6 supraviețuitori. Pierre Schillio este considerat cel mai tânăr deportat francez reîntors din lagărele de exterminare. Pruncii reveniți cu mamele lor (cap. despre Ravensbrück) s-au născut în deportare. Pierre Schillio a devenit, în august 1962, cavaler al Legiunii de Onoare. Tatăl său a murit în 1966.

{167} Aceste fapte mi-au fost confirmate de un alt deportat, N. Brombert: „Acolo, un oarecare Kamioner a «organizat» cu riscul vieții, un «spital»... Datorită lui Kamioner, au supraviețuit câțiva oameni. Eu personal am fost salvat datorită lui”.

{168} Din cei 2000 de francezi din transport, în 1968 mai existau 5

supraviețuitori.

{169} În 1951, Georges Hourdiaux a fost operat în Franța, amputându-i-se piciorul deasupra genunchiului: „În condiții normale, mi-a trebuit mai bine de un an ca să se cicatrizeze”. Am putut „reconstitui” operația grație mărturiei inedite a lui Georges Hourdiaux (31 ianuarie 1968), precum și datorită unei scrisori a doctorului Wiesner, care practică acum la Praga (11 ianuarie 1968).

{170} Vezi, între altele, studiul magistral al lui P. G. Fassina apărut în nr. 45 (ianuarie 1962) din *La Revue d'Histoire de la Seconde Guerre mondiale*.

{171} Medic la Fournols d'Auvergne. Arestat la 19 mai 1944, deportat la 16 iulie la Neuengamme, apoi la Bergen-Belsen (3 august 1944–13 mai 1945). Autorul unei cărți pătrunzătoare: *Bergen-Belsen, bain Sanatorium*, Librairie Valois, 1947.

{172} *Bergen-Belsen, bain Sanatorium*, (op. cit.).

{173} Iată procentul îmbolnăvirilor de tifos printre deportații din marile lagăre, stabilit prin hemodiagnostic sistematic în centrele de primire din Franța: Mauthausen: 1,5%; Sachsenhausen: 5,5%; Buchenwald: 23,5%; Auschwitz: 35,7%; Dachau: 57,8%; Neuengamme: 59,3%; Bergen-Belsen: 86,6%.

{174} Mărturie citată în *The Belsen Trial*, R. Philips, Londra, 1949.

{175} Autoritățile britanice apreciază că au fost extrase organe sau carne din cel puțin 1100 de cadavre.

{176} Wiener Library, Londra. Mărturia unui deportat maghiar.

{177} *The Belsen Trial*, op. cit., Mărturie a lui Le Druillenec, învățător la Saint-Hebier, Jersey, sosit la Belsen la 5 aprilie 1945.

{178} Citat de Helene Salomon, *Le Patriote Résistant*. Deportatei acesteia i se spunea Nana. „Bărbații o vedeau apropiindu-se de ei asemenea unei zâne binefăcătoare. Cel mai lovit, cel mai bolnav regăsea, după trecerea ei, o licărire de speranță. Și pe chipul palid, Nana știa să facă să se nască un zâmbet. Zâmbetul acesta, spunea ea, e răsplata mea”.

{179} Acest serviciu sanitar britanic, nepregătit să dea peste ceea ce a descoperit la Bergen-Belsen, s-a dovedit complet depășit de amploarea epidemiei, de numărul de bolnavi, de trupurile ce trebuiau îngropate. Peste 100 de infirmieri, infirmiere și medici englezi au murit de tifos.

{180} Manuscris inedit (12 decembrie 1967).

{181} Text de Marc Zamanski, tovarăș de deportare al doctorului Guy Lemordant (citată în concluzia tezei *Pathologie concentrationnaire*, Strasbourg, Tipografia Dernières Nouvelles de Strasbourg, 1946).

{182} Apărută în traducere în limba română sub titlul *Medicii blestemați*, București, Editura politică, 1970.